ספר בן סירא

Sefer Ben Sira(ch)

Het Boek Ben Sira(ch)

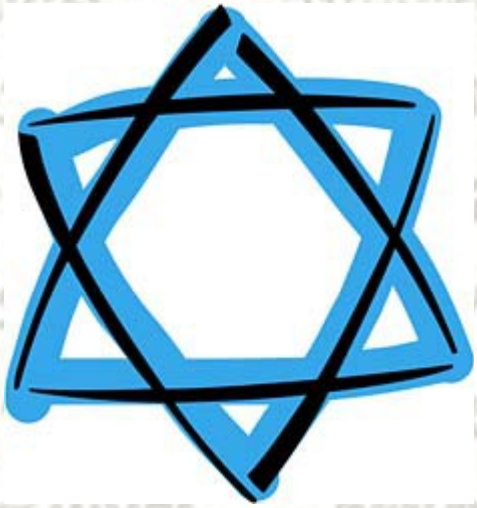

"Wijsheid roept in de straten, over de pleinen klinkt haar stem,
ze laat zich horen bij de poorten, te midden van alle rumoer roept ze uit:
'Hoe lang nog, onnozele mensen, hechten jullie aan je onvolwassenheid,
willen jullie, spotters, blijven spotten, haten jullie, dwazen, kennis?
Luister, neem mijn berispingen ter harte – dan stort ik mijn geest over je uit,
dan laat ik je delen in mijn wijsheid. (Spreuken – Misjlee 1:21-23)"

ספר בן סירא

Sefer ben Sirach

Het boek van ben Sira(ch)

De wijsheid van Jozua (Yeshua) ben Sirach

Ik leef liever samen met een leeuw en een draak dan met een kwaadaardige vrouw. (Sirach 25:16)

De wijsheid van Jezus Sirach (ook: **De wijsheid van Jozua Ben Sira**, **De wijsheid van Ben Sirach** of gewoon **Sirach** of **Ecclesiasticus**) is een deuterocanoniek boek. Het maakt geen deel uit van de Hebreeuwse Bijbel, en niet van de protestantse canon, maar wordt door de niet-protestantse kerken beschouwd als gezaghebbend.

Datering

De Hebreeuwse versie is rond 180 v. Chr geschreven te Jeruzalem. Hogepriester Simon, die in 195 overleed, wordt postume eer bewezen. De ontheiliging van de tempel door Antiochus IV Epiphanes in 168 wordt niet genoemd. Het boek zal dus geschreven zijn tussen 195 en 170. De Griekse vertaling, die bekend is uit de Septuagint, is in het oude Egypte gemaakt door de kleinzoon van de schrijver, die in 132 v. Chr daar was komen wonen. Hiermee kunnen we het boek preciezer dateren dan andere bijbelboeken.

Geschiedenis van de tekst

De oorspronkelijke, Hebreeuwse tekst is nog gezien door Hiëronymus van Stridon en door Saadadja ben Josef (882-942) en lijkt daarna van de aardbodem verdwenen. Men beschikte over de Septuagint die twee teksttypes doorgaf: de kortere tekst die gevonden wordt in de Codex Vaticanus, de Codex Sinaïticus en de Codex Alexandrinus ligt het dichtst bij het origineel; de langere tekst, die gevonden wordt in minuskels, dateert echter wel van vóór 215 na Chr, want ze wordt geciteerd door Clemens van Alexandrië die dat jaar stierf. Eind 19e eeuw werd een aantal Hebreeuwse tekstgedeelten ontdekt, die alle afkomstig bleken van de Geniza te Caïro. In 1964 werd in Masada, Israël, een rol ontdekt die de Hebreeuwse tekst van hoofdstuk 39 tot 44 bevat. Ook in Qumran werden fragmenten gevonden; in grot 2 en grot 11. Men beschikt nu over 70% van de Hebreeuwse tekst. De Syrische vertaling gaat onafhankelijk van de Griekse terug op het Hebreeuwse origineel.

Canoniciteit

De vroege kerk gebruikte de Septuagint als deel van de Bijbel, en zo kwam het boek de christelijke canon zonder veel moeite binnen. Het lijkt er op dat de joodse gemeenschap alleen boeken canoniek verklaarde waar van men aannam dat Ezra ze gekend had. De precieze datering (180 v. Chr.) sluit dat uit. Hoe dan ook is dit boek niet als canoniek geaccepteerd door het Jodendom. De hervormers zoals Luther, voegden zich naar de Hebreeuwse Bijbel, en verklaarden het boek *apocrief*, waarbij aangetekend werd dat het wel nuttig was en gelezen kon worden, maar niet op één lijn met de (overige) Bijbelboeken stond. De Rooms-Katholieke Kerk bevestigde op het Concilie van Trente en het Eerste Vaticaans Concilie juist het leergezag van de Vulgaat en daarmee van de Septuagintversie van de Wijsheid van Jezus Sirach. Brontekst voor bijvoorbeeld de NBV is daarmee de Septuagint; op sommige plekken is deze gecorrigeerd naar het oorspronkelijke Hebreeuws.

Achtergrond

Na de dood van **Alexander de Grote** in 302 v. Chr, kwam Palestina onder de heerschappij van Hellenistisch Egypte. In 220 v. Chr. wordt Simon die genoemd wordt in hoofdstuk 50, hogepriester; deze restaureert de tempel en sterft rond 195 v. Chr. In 198 v. Chr. neemt de Syrisch (ook wel Selucidisch)-Hellenistische heerser **Antiochus**

III de Grote het land in. Zijn zoon **Antiochus IV Epiphanes** plundert de tempel. Als hier protest tegen komt, verbiedt hij de joodse godsdienst. De opstand die hierdoor in 168 v. Chr. ontstaat, is bekend van de boeken van de **Makkabeeën**. Uit het feit dat het boek over deze ontstellende gebeurtenissen zwijgt, moeten we concluderen dat het tussen 195 (dood van Simon) en 168 (ontheiliging van de tempel) geschreven is.

Schrijver

De schrijver wordt in de Griekse tekst (50: 27) "Jezus de zoon van Sirach van Jeruzalem" genoemd. Het exemplaar van Saadia Gaon had de tekst "Simon, zoon van Jozua, zoon van Eleazar ben Sira"; en een vergelijkbare lezing vindt men in het Hebreeuwse manuscript B. Het verschil zit vooral in de volgorde; de juistheid van de naam "Simon" wordt bevestigd door de Syrische versie, die "Jozua, zoon van Simon, bijgenaamd Bar Asira" heet. Het verschil tussen de twee versies, "Bar Asira" en "Bar Sira" is niet noemenswaardig, "Asira" ("gevangene") was een populaire variant van "Sira". Het lijkt aannemelijk dat de naam van de schrijver Jozua, zoon van Simon, zoon van Eleazar ben Sira was. Uit 38:25 tot 39:11 valt op te maken dat Jezus Sirach een professioneel Schriftgeleerde was. Hij probeerde, kunnen we verder uit het boek opmaken, een verbinding te leggen tussen de Tora, Profeten en Geschriften (dus de Hebreeuwse Bijbel) en de actuele gebeurtenissen. Hij schrijft in het Hebreeuws, de taal van de Bijbel. Het lijkt er op dat hij graag reisde. Uit 51:28,29 concluderen sommigen dat de schrijver leraar was aan een school. We weten echter niet of hoofdstuk 51 geen later invoegsel is. In de grot 11 van Qumran is een fragment van hoofdstuk 51 gevonden dat zich tussen de rol van de psalmen bevindt.
50:27 laat zich lezen als een afsluiting: *Lessen in inzicht en kennis zijn geschreven in dit boek* door Jezus, de zoon van Eleazar, de zoon van Sirach, uit Jeruzalem. Hij liet wijsheid stromen uit zijn hart.

Indeling

De voorstelling van wijsheid als een vrouw in hoofdstuk 24 scheidt twee delen van elkaar. Deel 2 (vanaf H24) verwijst vaker naar Thora en recente gebeurtenissen.

plek	intro	plek	autobiografie	plek	thema
1:1 - 2:18	Wijsheid komt van God			3:1 - 4:10	Respecteer je ouders
4:11-19	Wijsheid brengt zegen			4:20-6:17	Bescheidenheid, betrouwbaaarheid, oprechtheid
6:18-37	Zoek naar wijsheid			7:1 - 14:19	Omgangsregels op allerlei gebied
14:20 - 15:10	Wijsheid brengt geluk			15:11-23:27	Wacht u voor de zonde
24:1-29	Wijsheid prijst zich aan	24:30-34	Mijn roeping	25:1 - 32:13	Schets van de Hebreeuwse samenleving
32:14 - 33:15	Tegenstellingen	33:16-19	Ik kwam achteraan, maar God spreekt door mij	33:20 - 38:23	er zijn goede en kwade (offers, schriftgeleerden, vrienden enz)
38: 24 - 39:11	De ideale schriftgeleerde	39:12-15	Ik ben er vol van	39:15 - 50:23	De Schepping, de Thora, Simon de Hogepriester

Vertaling

Er zitten enkele opvallende verschillen tussen de Hebreeuwse tekst en de vertaling die de LXX in het Grieks biedt: **Opstanding der doden** In de Hebreeuwse versie is “de worm” het eind van de mens, in de Griekse tekst is de worm (en vuur) het eind van de goddeloze (7:17). Misschien was het de strijd van de Makkabeeën tegen de Syrische overheersing, die opnieuw duidelijk maakte, dat in dit aardse leven niet altijd loon naar werken wordt uitbetaald en een voorstelling van een oordeel na de dood concreter maakte (bijvoorbeeld 2 Makkabeeën 7). Juist de Chassidim, de vromen werden door de anti-joodse Antiochus IV Epifanes vermoord. Deze vrijheidsstrijd (168 – 165 v chr) valt precies tussen het schrijven van de Hebreeuwse versie en de Griekse vertaling van Sirach. (Daniël 12:2 noemt de opstanding in een gedeelte dat de strijd van de Makkabeeën in deze periode beschrijft; Bijbelwetenschappers dateren de visioenen van Daniël dikwijls ook in deze periode. Als de profetieën eerder zijn ontvangen, dan hadden ze toch grotendeels betrekking op deze periode en bleven bovendien verzegeld, zoals de engel zei.)

Verschil tussen Hebreeuws en Grieks: Gods Naam Hebreeuws van 50:22: “JHWH, de God van Israël;” Grieks: “De God van alles wat bestaat”

ספר בן סירא

Sefer ben Sirach

Het boek van ben Sirach

Woord vooraf

Door de Wet, de Profeten en de andere, latere geschriften is ons veel waardevols geschonken; vanwege deze boeken moet men Israël prijzen om zijn onderricht en wijsheid. Degenen die ze lezen moeten niet alleen zelf inzicht verwerven, maar als liefhebbers van studie ook anderen ten dienste staan, zowel in woord als geschrift. Daarom voelde mijn grootvader Jezus (Yeshua), die de Wet, de Profeten en de andere geschriften van onze voorouders diepgaand had bestudeerd en daarin een grondig inzicht had verworven, de drang om ook zelf iets te schrijven dat lering en wijsheid bevatte. Hij stelde zich ten doel dat liefhebbers van studie, eenmaal vertrouwd met zijn geschrift, nog meer volgens de wet zouden leven.
U wordt dus uitgenodigd dit geschrift met welwillende aandacht te lezen en er begrip voor te hebben als er passages zijn waarvan blijkt dat wij ze niet goed hebben weergegeven, ondanks de toewijding waarmee wij de vertaling hebben gemaakt. Want wanneer men uit het Hebreeuws vertaalt, kan de betekenis van het origineel niet volledig recht worden gedaan. Er is een niet gering verschil tussen de vertaling en het oorspronkelijke werk, niet alleen bij dit werk, maar ook bij de Wet zelf, de Profeten en de andere geschriften.
Toen ik mij in het achtendertigste regeringsjaar van koning Euergetes in Egypte vestigde, kwam ik daar in aanraking met voorbeelden van hoge geestelijke ontwikkeling. Ik vond het meer dan noodzakelijk dat ook ik daaraan iets zou bijdragen door dit boek ijverig en toegewijd te vertalen. Gedurende lange tijd heb ik dag en nacht gewerkt en al mijn kennis aangewend om het te voltooien en uit te geven, ook voor liefhebbers van studie in andere landen die bereid zijn zich in hun zedelijk handelen te richten op de wet.

1.Wijsheid komt van de Heer

1 Alle wijsheid komt van de Heer
en is bij hem tot in eeuwigheid.
2 De zandkorrels aan de zee, de druppels van de regen
en de dagen van de eeuwigheid, wie kan ze tellen?
3 De hoogte van de hemel, de breedte van de aarde,
de oervloed en de wijsheid, wie kan ze meten?
4 De wijsheid is vóór alles geschapen,
inzicht en begrip bestonden al voor de tijd begon.
5 *De bron van de wijsheid is het woord van God in de hoogste hemel,*
haar wegen zijn de eeuwige geboden.
6 De wortel van de wijsheid, voor wie werd hij blootgelegd,
haar diep doordachte daden, wie kent ze?
7 *De kennis van de wijsheid, aan wie werd ze geopenbaard,*
de rijke ervaring die ze biedt, wie heeft die verworven?
8 Slechts één is wijs en ontzagwekkend:
hij die zit op zijn troon.
9 De Heer zelf heeft de wijsheid geschapen,

hij heeft haar gezien en uitgemeten,
haar over heel zijn schepping uitgestort.
10 Al wat leeft heeft hij in haar laten delen,
en hij schenkt haar aan wie hem liefheeft.
De liefde voor God is eerbiedwaardige wijsheid
voor hen aan wie hij zich kenbaar maakt;
hij geeft wijsheid aan wie ontzag voor hem heeft.

Wijsheid is ontzag voor de Heer
11 Ontzag voor de Heer brengt eer en roem,
vreugde en een feestelijke krans.
12 Ontzag voor de Heer verkwikt het hart,
geeft vreugde, blijdschap en een lang leven.
Ontzag voor de Heer is een gave van de Heer,
het baant de weg naar de liefde.
13 Wie ontzag heeft voor de Heer eindigt goed,
op de dag van zijn dood wordt hij gezegend.

14 Het begin van de wijsheid is ontzag voor de Heer,
wie op hem vertrouwt, kreeg haar ingeschapen in de moederschoot.
15 Ze heeft bij de mensen een eeuwig fundament gelegd,
ze wordt ook hun nageslacht toevertrouwd.

16 De voltooiing van de wijsheid is ontzag voor de Heer,
ze verzadigt de mensen met haar vruchten.
17 Heel hun huis vult zij met haar kostbaarheden,
hun schuren met hetgeen zij voortbrengt.

18 De krans van de wijsheid is ontzag voor de Heer,
vrede en gezondheid bloeien door haar op.
Ontzag voor de Heer en wijsheid
zijn beide een geschenk van God dat vrede brengt.
Wie hem liefheeft ziet zijn roem vermeerderen;
19 hij heeft haar gezien en uitgemeten.*
Kennis en inzicht laat ze neerdalen als regen,
van wie haar bezitten verhoogt ze de eer.

20 De wortel van de wijsheid is ontzag voor de Heer,
haar takken een lang leven.
21 *Ontzag voor de Heer doet zonden teniet,*
waar de wijsheid verblijft, wordt alle woede afgewenteld.
22 Wie ten onrechte in razernij uitbarst,
kan niet worden gerechtvaardigd;
zijn tomeloze razernij brengt hem ten val.
23 Wie geduldig is beheerst zich zolang het nodig is,
totdat vreugde voor hem opbloeit.
24 Hij houdt zijn woorden voor zich zolang het nodig is,
en velen zullen van zijn inzicht spreken.

25 De schatkamers van de wijsheid bevatten diepzinnige spreuken,
maar eerbied voor God is de zondaar een gruwel.

26 Verlang je naar wijsheid, leef dan de geboden na,
en de Heer zal je haar schenken.
27 Ontzag voor de Heer bestaat uit wijsheid en vorming,
trouw en zachtmoedigheid zijn hem welgevallig.
28 Heb altijd ontzag voor de Heer,
benader hem niet dubbelhartig.
29 Voer geen spel op tegenover de mensen
en let op je woorden.
30 Zet jezelf niet op een voetstuk,
je zou kunnen vallen en jezelf te schande maken.
Dan onthult de Heer je heimelijke daden
en vernedert je te midden van de gemeenschap,
omdat je hem niet vol ontzag benaderd hebt
en je hart vol bedrog is.

2.Standvastig in beproevingen
1 Mijn kind, als je de Heer wilt dienen,
bereid je dan voor op beproevingen.
2 Houd het rechte spoor, wees standvastig
en word niet ongeduldig in tijden van tegenspoed.
3 Houd je stevig aan hem vast en laat hem niet los,
dan word je aan je levenseinde beloond.
4 Aanvaard alles wat je overkomt
en wees ook geduldig wanneer je wordt vernederd.
5 Want goud wordt in het vuur getoetst,
in de oven van vernedering test God de mens die hij aanvaardt.
Wanneer je ziek bent of armoede lijdt, vertrouw dan op hem.
6 Geloof in hem, dan zal hij je helpen,
bewandel rechte wegen en vestig op hem je hoop.

7 Jij die ontzag voor de Heer hebt,
zie uit naar zijn ontferming en wijk niet af,
dan val je niet.
8 Jij die ontzag hebt voor de Heer,
vertrouw op hem,
dan valt je loon je niet uit handen.
9 Jij die ontzag hebt voor de Heer,
hoop op het goede, op ontferming en eeuwige vreugde,
want eeuwige vreugde is het loon dat hij je schenkt.
10 Kijk naar de generaties van vroeger:
Was er ook maar iemand die op de Heer vertrouwde en werd teleurgesteld?
Was er ook maar iemand die volhardde in ontzag voor hem en niet werd gehoord?
Was er ook maar iemand die hem aanriep en onopgemerkt bleef?
11 De Heer heeft immers medelijden en ontfermt zich,
vergeeft zonden en redt in tijden van verdrukking.

12 Wee de laffe harten en de slappe handen,
de zondaar die twee paden bewandelt.
13 Wee het wankelmoedig hart,
want het heeft geen vertrouwen;
daarom wordt het niet beschermd.

14 Wee jullie die niet langer volharden,
wat zul je doen als God je opzoekt?
15 Wie ontzag heeft voor de Heer
verzet zich niet tegen zijn woorden,
wie hem bemint volgt zijn wegen.
16 Wie ontzag heeft voor de Heer
wil hem welgevallig zijn.
Wie hem bemint leeft volledig vanuit de wet.
17 Wie ontzag heeft voor de Heer
houdt zijn hart bereid en vernedert zich voor hem.
18 'We vallen liever in handen van de Heer
dan in handen van mensen,
want zijn ontferming is zo groot als zijn majesteit.'

3. Eerbied voor de ouders
1 Kinderen, luister naar wat je vader zegt en handel ernaar,
dan zul je worden gered.
2 Want de Heer heeft de vader aanzien bij zijn kinderen gegeven
en de zonen aan het oordeel van hun moeder verplicht.
3 Wie zijn vader eer bewijst maakt zijn zonden goed.
4 Wie zijn moeder hoogacht is als iemand die schatten verzamelt.
5 Wie zijn vader eer bewijst vindt vreugde in zijn kinderen
en wanneer hij bidt, wordt hij verhoord.
6 Wie zijn vader hoogacht zal lang leven,
wie luistert naar de Heer geeft zijn moeder rust.
7 Wie ontzag heeft voor de Heer eert zijn vader
en dient zijn ouders zoals hij een meester dient.
8 Bewijs je vader eer met wat je zegt en doet,
dan ontvang je zijn zegen.
9 Want de zegen van de vader stut de huizen van zijn kinderen,
maar de vloek van de moeder slaat de fundamenten stuk.
10 Probeer geen eer te behalen door je vader te minachten,
minachting voor je vader brengt je geen eer.
11 De eer van een mens komt voort uit de achting die zijn vader geniet,
een moeder die geminacht wordt, is een schandvlek voor haar kinderen.
12 Kinderen, wees je vader op zijn oude dag tot steun
en doe hem geen verdriet zolang hij leeft.
13 Als zijn verstand hem verlaat, heb dan begrip voor hem.
Jij die nog al je kracht hebt mag niet op hem neerzien.
14 Als je je over je vader ontfermt, wordt dat niet vergeten;
zo bouw je weer op wat je zonden hebben afgebroken.
15 Als het je slecht gaat wordt er aan je gedacht.
Zoals ijs smelt voor de zon, zo smelten je zonden.
16 Wie zijn vader in de steek laat, is als een godslasteraar.
Wie zijn moeder bitter stemt, wordt door de Heer vervloekt.

Bescheidenheid
17 Mijn kind, wees zachtaardig in wat je doet,
dan ben je geliefder dan iemand die geschenken geeft.
18 Hoe belangrijker je bent, des te bescheidener moet je zijn,
dan vind je genade bij de Heer.
19 *Er zijn veel hooggeplaatste en beroemde mensen,*
maar aan de zachtmoedigen onthult hij zijn geheimen.
20 Groot is de kracht van de Heer,
een bescheiden mens prijst hem.
21 Onderzoek geen dingen die te moeilijk voor je zijn,

probeer niet te begrijpen wat je verstand te boven gaat.
22 Richt je op hetgeen je opgedragen is,
waarom zou je met verborgen dingen bezig zijn?
23 Verspil je krachten niet aan zaken die je niet aangaan,
er is je al meer getoond dan een mens kan bevatten.
24 Immers, velen zijn door hun eigen ideeën misleid,
loze vermoedens hebben hun denkkracht ontwricht.
25 *Als je geen ogen hebt, ontbreekt je het licht,*
als je geen inzicht hebt, veins het dan niet.
26 Een verstokt hart vergaat het uiteindelijk slecht,
wie van gevaar houdt, moet dat met de dood bekopen.
27 Een verstokt hart krijgt veel moeite en pijn te verduren,
een zondaar stapelt zonde op zonde.
28 Een hoogmoedig mens wordt niet van zijn ellende genezen,
in hem is de wortel van het kwaad geplant.
29 Een verstandig mens overdenkt de wijsheid van spreuken,
een wijze wil een en al oor zijn.

Omgang met mensen in nood
30 Water blust een laaiend vuur, mededogen neemt je zonden weg.
31 Wie goede daden terugbetaalt denkt aan de toekomst,
wanneer hij dreigt te vallen wordt hij overeind gehouden.

4. Barmhartigheid
1 Mijn kind, ontneem een arme niet
wat hij nodig heeft om te leven,
kijk niet weg van smekende ogen.
2 Doe een mens die honger lijdt geen pijn,
maak iemand in nood niet verbitterd.
3 Maak een verbitterd hart niet radeloos,
onthoud een bedelaar je aalmoes niet.
4 Wijs een bedelaar in nood niet af,
keer een arme niet de rug toe.
5 Wend je blik niet af van iemand die bedelt,
geef een mens geen aanleiding je te vervloeken.
6 Want als hij je uit verbittering vervloekt,
luistert hij die hem gemaakt heeft naar zijn bede.
7 Maak jezelf geliefd in de gemeenschap,
buig het hoofd voor hooggeplaatsten.
8 Leen een arme je oor,
antwoord hem vriendelijk en zachtmoedig.
9 Bevrijd wie onrecht werd gedaan van zijn belager,
en wees niet lafhartig in je vonnis.
10 Wees voor wezen als een vader,
voor hun moeder als een man.
Dan zul je als een zoon van de Allerhoogste zijn,
hij zal van je houden, meer dan je moeder.

Wijsheid brengt zegen
11 De wijsheid verhoogt de eer van haar kinderen
en is wie haar zoekt tot steun.
12 Wie haar bemint bemint het leven,

wie haar in alle vroegte zoekt wordt van vreugde vervuld.
13 Wie haar bezit verwerft eer,
waar ze komt geeft de Heer zijn zegen.
14 Wie haar dient dient de Heilige,
wie haar bemint wordt door de Heer bemind.
15 Wie naar haar luistert zal rechtspreken over de volken,
wie acht op haar slaat voelt zich veilig in zijn woning.
16 Wie op haar vertrouwt zal haar verwerven,
en zijn nageslacht zal haar bezitten.
17 In het begin brengt zij hem op een kronkelige weg,
ze wekt angst en ontzetting in hem.
Ze pijnigt hem met haar onderricht,
totdat ze vertrouwen in hem stelt;
ze beproeft hem met haar voorschriften.
18 Maar dan brengt zij hem op de rechte weg,
ze zal hem vreugde schenken en verborgen dingen onthullen.
19 Als hij afdwaalt laat ze hem achter,
zodat hij ten val komt.

Schaamte
20 Wacht je tijd af, hoed je voor het kwaad
en zorg ervoor dat je je niet hoeft te schamen.
21 Er is schaamte die tot zonde leidt
en er is schaamte die eer en genade brengt.
22 Wees niet partijdig, want je schaadt jezelf,
ontzie iemand niet te zeer, want je komt ten val.
23 Spreek wanneer het nodig is,
verberg je wijsheid niet omwille van je goede naam.
24 Wijsheid laat zich immers kennen door het woord,
wat je hebt geleerd blijkt uit wat je zegt.
25 Zeg niets dat in strijd is met de waarheid,
schaam je voor je gebrek aan opvoeding.
26 Schaam je niet je zonden te bekennen,
houd de stroom van een rivier niet tegen.
27 Laat je niet opzijzetten door een dwaas,
zie een machtig man niet naar de ogen.
28 Vecht tot de dood voor de waarheid,
dan zal God, de Heer, voor jou strijd voeren.
29 Wees niet te zelfverzekerd als je spreekt,
niet achteloos en lui in je werk.
30 Gedraag je in je huis niet als een leeuw,
wees geen blaaskaak tegenover je slaven.
31 Strek je hand niet uit om te nemen,
houd hem niet gesloten als je moet geven.

5.Verwaandheid
1 Verlaat je niet op je bezit, zeg niet:
'Ik ben van niemand afhankelijk.'
2 Volg niet de weg van je eigen begeerte,
geef niet toe aan je eigen verlangens.
3 Zeg niet: 'Wie kan mij bevelen?'

want de Heer straft je zeker.
4 Zeg niet: 'Ik heb gezondigd, maar is mij iets overkomen?'
De Heer neemt alle tijd.
5 Denk niet dat je toch wel vergeven wordt,
wees niet zo zorgeloos dat je zonde op zonde stapelt.
6 Zeg niet: 'Zijn erbarmen is groot,
hij zal mij al mijn zonden vergeven.'
Weet goed: hij kent zowel ontferming als woede,
en zondaars treft hij met zijn toorn.
7 Wacht er niet mee terug te keren naar de Heer,
stel het niet dag na dag uit.
De toorn van de Heer barst plotseling los,
als hij je straft word je volledig te gronde gericht.
8 Verlaat je niet op onrechtmatig verkregen bezit,
het helpt je niets in tijden van tegenspoed.

Spreken met dubbele tong
9 Wan het koren niet bij elke wind, sla niet ieder zijpad in,
dat doet een zondaar, die spreekt met dubbele tong.
10 Wees standvastig in je denken,
verdraai je woorden niet.
11 Wees meteen bereid tot luisteren,
maar neem de tijd voor je antwoord.
12 Antwoord een ander alleen
als je iets verstandigs te zeggen hebt;
heb je dat niet, houd dan je mond.
13 Spreken kan zowel tot eer als schande leiden,
een mens komt door zijn tong ten val.
14 Verwerf je geen naam als roddelaar,
leg voor jezelf geen hinderlaag met je tong.
Een valsaard wordt immers te schande gemaakt,
wie met dubbele tong spreekt treft een vernietigend oordeel.
15 Bega geen misstap uit onwetendheid, geen grote en geen kleine.

6. Onbeheerste hartstocht
1 Verander niet van een vriend in een vijand.
Een slechte naam brengt schande en smaad;
dat overkomt een zondaar die spreekt met dubbele tong.
2 Laat je niet beheersen door je hartstocht,
die zou als een stier je kracht afgrazen;
3 hij zou je loof wegvreten, je vruchten afrukken
en je achterlaten als een dorre boom.
4 Wie door kwade hartstocht wordt beheerst, wordt erdoor vernietigd,
en zijn vijanden bespotten hem.

Vriendschap
5 Hartelijke woorden maken veel vrienden,
wie goede dingen zegt krijgt een hoffelijk antwoord.
6 Laat velen vriendschappelijk met je omgaan,
maar laat slechts één op de duizend je raadgever zijn.
7 Als je iemand tot vriend wilt maken,

stel hem dan eerst op de proef, vertrouw hem niet te snel.
8 Sommige vrienden zijn enkel je vriend in goede tijden,
in slechte tijden zie je ze niet.
9 Er zijn vrienden die opeens je vijand worden
en jullie ruzie tot je schande verder vertellen.
10 Er zijn vrienden die met je aan tafel zitten,
maar in slechte tijden zie je ze niet.
11 Als het je goed gaat lopen ze achter je aan
en gaan ze gemoedelijk met je slaven om;
12 maar als het je slecht gaat,
keren ze zich tegen je en laten ze je in de steek.
13 Ga je vijanden uit de weg en houd je vrienden in de gaten.
14 Een trouwe vriend is een veilige schuilplaats,
wie er een gevonden heeft, heeft een schat gevonden.
15 Een trouwe vriend is onbetaalbaar,
tegen zijn waarde weegt niets op.
16 Een trouwe vriend is een krachtig medicijn,
wie ontzag heeft voor de Heer vindt zo'n vriend.
17 Wie ontzag heeft voor de Heer zoekt de juiste vrienden uit;
zoals hijzelf is, zo zijn zijn vrienden.

Wijsheid is rust en vreugde
18 Mijn kind, laat je van jongs af aan onderrichten,
dan vind je nog wijsheid wanneer je grijze haren hebt.
19 Benader haar als iemand die ploegt en zaait,
wacht op haar goede vruchten.
Haar verwerven kost je wel enige moeite,
maar al vlug zul je van haar vruchten eten.
20 Hoe hard is de wijsheid voor wie niets geleerd heeft,
een dwaas houdt het niet bij haar uit.
21 Ze drukt op hem als een steen die zijn kracht beproeft,
hij zal niet aarzelen die van zich af te gooien.
22 De wijsheid is wat haar naam inhoudt,
haar betekenis is niet voor iedereen te doorzien.
23 Luister, mijn kind, aanvaard mijn inzicht,
wijs mijn raad niet af.
24 Doe de boeien van de wijsheid om je voeten,
leg haar juk op je nek.
25 Zet je schouders onder haar en til haar op,
laat je niet hinderen door haar boeien.
26 Benader haar met hart en ziel,
volg met al je kracht haar wegen.
27 Zoek haar, spoor haar op, dan leer je haar kennen.
Heb je haar in je bezit, laat haar dan niet gaan.
28 Ten slotte zul je rust bij haar vinden
en zal ze jou tot vreugde worden.
29 Haar boeien bieden je een machtige bescherming,
haar juk wordt een sierlijk gewaad.
30 Want haar juk is een gouden tooi,
haar boeien zijn een purperen weefsel.
31 Als een sierlijk gewaad trek je haar aan,

als een vreugdekrans zet je haar op je hoofd.
32 Mijn kind, als je wilt zul je onderricht krijgen,
als je je inspant zul je verstandig worden.
33 Als je van luisteren houdt zul je inzicht krijgen,
als je je oren gebruikt zul je wijs worden.
34 Begeef je onder oude mensen,
hang aan de lippen van de wijzen onder hen.
35 Luister met genoegen naar elk gesprek over God
en laat geen wijze spreuk je ontgaan.
36 Als je een verstandig mens leert kennen, zoek hem dan in alle vroegte op
en laat je voeten de dorpel van zijn deur verslijten.
37 Richt je aandacht op de voorschriften van de Heer
en denk bij alles wat je doet aan zijn geboden.
Hij zal je sterken en je de wijsheid schenken waarnaar je verlangt.

7.Onrecht
1 Doe geen kwaad,
dan treft het kwaad je niet.
2 Ga onrecht uit de weg,
dan keert het zich van je af.
3 Zaai niet in de voren van de onrechtvaardigheid,
dan oogst je haar niet zevenvoudig.

Macht
4 Vraag de Heer niet om macht,
noch de koning om een erezetel.
5 Veins geen rechtvaardigheid tegenover de Heer
en geen wijsheid tegenover de koning.
6 Probeer geen rechter te worden:
het zou je kunnen overkomen
dat je niet in staat bent onrecht op te heffen,
of dat je een machthebber vreest
en je onkreukbaarheid schendt.
7 Maak je niet schuldig tegenover het volk in de stad,
verneder jezelf niet tegenover de massa.

Waarschuwingen
8 Bega niet tweemaal dezelfde zonde,
voor de eerste word je al gestraft.
9 Denk niet: De allerhoogste God ziet mijn talloze gaven,
als ik hem een offer breng neemt hij het aan.
10 Wees niet terughoudend in je gebed,
verzuim niet aalmoezen te geven.
11 Lach niet om een mens die verbitterd is,
want hij die vernedert kan ook verheffen.
12 Strooi geen leugens rond over je broer
en ook niet over je vriend.
13 Vertel niet leugen na leugen,
almaar liegen loopt slecht af.
14 Voer in gezelschap van oude mensen niet het hoogste woord,
en verval als je bidt niet in herhaling.

15 Heb geen hekel aan zware arbeid, of aan werken op het land;
het is door de Allerhoogste ingesteld.
16 Voorkom dat je tot de zondaars wordt gerekend,
bedenk dat de toorn niet op zich laat wachten.
17 Wees uiterst nederig,
de wormen wachten de goddeloze.

Omgang met je naasten en de priester
18 Wissel een vriend niet in voor geld,
je eigen broer niet voor het goud van Ofir.
19 Laat een wijze, goede vrouw niet los,
want haar gratie is meer waard dan goud.
20 Doe een slaaf die eerlijk werkt geen kwaad,
noch een dagloner die zich ten volle inzet.
21 Van een verstandige slaaf moet je houden,
weiger hem de vrijheid niet.
22 Heb je vee? Zorg ervoor;
als het je tot nut is, houd het dan bij je.
23 Heb je kinderen? Voed hen op,
buig hun nek al in hun jongste jaren.
24 Heb je dochters? Waak over hun lichaam,
geef niet te veel aan hen toe.
25 Huwelijk een dochter uit,
dan heb je een grote taak volbracht;
schenk haar aan een verstandig man.
26 Heb je een vrouw naar je hart?
Verstoot haar dan niet.
Heb je een hekel aan je vrouw?
Neem haar dan niet in vertrouwen.
27 Eerbiedig je vader met heel je hart,
vergeet de barensweeën van je moeder niet;
28 bedenk dat jij uit hen geboren bent.
Wat kun jij hun teruggeven voor dat geschenk?

29 Heb met heel je hart ontzag voor de Heer,
heb respect voor zijn priesters.
30 Heb je maker lief met al je kracht,
laat zijn dienaren niet in de steek.
31 Heb ontzag voor de Heer en eer de priester,
geef hem zijn deel, zoals je is opgedragen:
de vruchten van de nieuwe oogst, het hersteloffer, de achterbouten,
het heiligingsoffer en de heffing van de heilige gaven.
32 Strek je hand uit naar de arme,
dan word je volkomen gezegend.
33 Wees vrijgevig voor ieder die leeft,
ontzeg ook een dode je gaven niet.
34 Ga wie verdriet heeft niet uit de weg,
klaag met hen die klagen.
35 Aarzel niet een zieke te bezoeken,
dan maak je je geliefd.
36 Denk bij alles wat je zegt aan het einde,

dan zul je je leven lang niet zondigen.

8.Omgang met anderen

1 Ga geen woordenstrijd aan met een machthebber,
anders val je hem in handen.
2 Maak geen ruzie met een rijkaard,
anders laat hij je zijn overwicht voelen.
Want goud heeft velen omgebracht
en het hart van koningen misleid.
3 Ga geen woordenstrijd aan met een lasteraar,
stapel geen hout op zijn vuur.
4 Maak je niet vrolijk over iemand zonder vorming,
anders worden je voorouders beschimpt.
5 Bespot niet wie zich afkeert van de zonde,
bedenk dat we allen schuld dragen.
6 Beschimp geen oude mensen,
sommigen van ons worden ook oud.
7 Maak je niet vrolijk over een dode,
bedenk dat we allen zullen sterven.
8 Negeer het betoog van de wijzen niet,
blijf hun spreuken overdenken,
want zij zullen je vormen
en je leren hooggeplaatsten te dienen.
9 Laat het betoog van oude mensen je niet ontgaan,
ook zij hebben van hun ouders geleerd;
zij zullen je begrip bijbrengen
en je leren antwoord te geven als het nodig is.
10 Laat de kolen van een zondaar niet gloeien,
brand je niet aan zijn vlammen.
11 Laat je niet uitdagen door een snoever,
anders vangt hij je met je eigen woorden.
12 Leen niet aan iemand die sterker is dan jij,
doe je het toch, beschouw je geld dan als verloren.
13 Sta niet borg boven je vermogen,
doe je het toch, ga er dan maar vanuit dat jij betaalt.
14 Voer geen rechtszaak tegen een rechter,
zijn aanzien bepaalt het vonnis over hem.
15 Ga niet op weg met een waaghals,
hij zou je in het ongeluk kunnen storten.
Hij doet immers zijn eigen zin,
door zijn blindheid ga je met hem ten onder.
16 Maak geen ruzie met een driftkop,
trek niet met hem door de woestijn.
Bloedvergieten is voor hem een kleinigheid,
als niemand je te hulp komt slaat hij je dood.
17 Overleg niet met een dwaas,
hij kan niets voor zich houden.
18 Doe in het bijzijn van een vreemde
niets dat geheim moet blijven,

je weet niet wat ervan komt.
19 Open je hart niet voor ieder mens,
probeer niet ieders gunst te verwerven.

9.Omgang met vrouwen
1 Wees niet jaloers op de vrouw van je hart,
leer haar geen slechte dingen, want dat treft jezelf.
2 Geef je hart niet zó aan een vrouw
dat zij de baas over je wordt.
3 Houd je niet op met een lichtekooi,
anders raak je in haar netten verstrikt.
4 Blijf niet te lang bij een zangeres,
anders bezwijk je voor haar verleidingen.
5 Laat je oog niet op een meisje vallen,
anders moet je daar duur voor betalen.
6 Lever jezelf niet uit aan een hoer,
anders kost het je je erfenis.
7 Kijk niet rond in de straten van de stad,
dwaal niet door stille buurten.
8 Wend je blik af van een mooie vrouw,
kijk niet naar schoonheid die een ander toebehoort.
De schoonheid van een vrouw doet velen dwalen
en ontvlamt het vuur van de liefde.
9 Ga nooit naast een getrouwde vrouw zitten,
feest en drink niet samen met haar.
Dan voel je je niet tot haar aangetrokken
en ga je niet door hartstocht ten onder.

Andere omgangsregels
10 Laat een oude vriend niet in de steek,
want een nieuwe evenaart hem niet.
Een nieuwe vriend is als jonge wijn,
pas wanneer hij rijp is smaakt hij goed.
11 Benijd het aanzien van een zondaar niet,
want je weet niet hoe het met hem afloopt.
12 Verheug je niet in de voorspoed van goddelozen,
bedenk: tot in het dodenrijk toe worden ze niet vrijgesproken.
13 Ga een moorddadig man uit de weg,
dan heb je zelfs geen weet van angst voor de dood.
Als je in zijn nabijheid bent, pas dan op je tellen,
anders berooft hij je van het leven.
Besef dat je te midden van valstrikken loopt,
dat je je op vestingmuren van een stad beweegt.
14 Kijk goed uit met wie je omgaat,
overleg alleen met wijzen.
15 Spreek met verstandige mensen,
houd je bij elk gesprek aan de wet van de Allerhoogste.
16 Maak rechtvaardigen tot je tafelgenoot,
zoek je roem in ontzag voor de Heer.
17 Men prijst een werkstuk om de hand van de maker,
de leider van een volk geldt om zijn woorden als wijs.

18 Een veelprater is de schrik van de stad,
een zwetser wordt verafschuwd.

10. Gezagsdragers
1 Een wijze leider voedt zijn volk op,
een verstandig man voert een doordacht beleid.
2 Zoals de leider van een volk is, zo zijn ook zijn raadsheren,
zoals de bestuurder van een stad is, zo zijn ook haar inwoners.
3 Een slecht opgeleide koning richt zijn volk te gronde,
verstandige bestuurders maken een stad leefbaar.
4 De macht over de aarde is in de hand van de Heer,
wie geschikt is stelt hij op het juiste moment over haar aan.
5 De voorspoed van een mens is in de hand van de Heer,
hij verleent de wetgevers gezag.

Hoogmoed
6 Hoe groot ook het onrecht dat je is gedaan,
koester geen wrok tegen de ander,
neem niet het recht in eigen hand.
7 Hoogmoed is bij de Heer en de mensen gehaat,
voor beiden is onrecht een wanklank.
8 Door onrecht, gewelddadigheid en hebzucht
veroveren de volken elkaars heerschappij.
Niemand is wettelozer dan een geldwolf,
die biedt zelfs zijn eigen geest te koop aan.

9 Stof en as is de mens. Waarom is hij hoogmoedig?
Al bij zijn leven wordt zijn lichaam aangetast.*
10 Een slepende ziekte spot met de arts;
heden koning, morgen dood.
11 Wanneer de mens sterft
worden maden, ongedierte en wormen zijn deel.

12 Hoogmoed begint wanneer de mens de Heer verlaat,
zijn hart zich verwijdert van hem door wie hij gemaakt is.
13 Hoogmoed begint met zonde,
wie zich daarin verliest loopt over van gruwelijkheden.
Dan maakt de Heer zijn ellende buitensporig groot,
richt hij hem geheel en al te gronde.
14 Tronen van heersers heeft de Heer omvergeworpen,
zachtmoedigen heeft hij aangesteld in hun plaats.
15 Volken heeft de Heer ontworteld,
nederigen heeft hij in hun land geplant.
16 De woonplaatsen van volken heeft de Heer verwoest,
hij heeft ze met de grond gelijkgemaakt.
17 Hij heeft ze van de mensheid weggerukt en ze verwoest,
de herinnering eraan van de aardbodem weggevaagd.
18 De mens is niet geschapen om hoogmoedig te zijn,
wie uit een vrouw geboren is past geen hevige woede.

Eer
19 Welke schepselen worden geëerd?
De mensenkinderen.
Welke mensen worden geëerd?
Mensen die ontzag hebben voor de Heer.
Welke schepselen worden niet geëerd?
De mensenkinderen.
Welke mensen worden niet geëerd?
Mensen die de geboden niet in acht nemen.
20 Mensen eren hun leiders,
maar de Heer eert wie ontzag voor hem heeft.
21 *Aanvaarding door de Heer begint met ontzag voor de Heer,*
halsstarrigheid en hoogmoed zijn het begin van verwerping.
22 De vreemdeling, de buitenlander en de arme,
zij zoeken hun roem in ontzag voor de Heer.
23 Het is niet rechtvaardig een arm maar wijs mens te verachten,
het past niet een zondig mens te eren.
24 Een hooggeplaatste, een rechter en een machthebber worden geëerd,
maar geen van hen is groter dan wie ontzag heeft voor de Heer.
25 Een vrij mens moet een wijze slaaf dienen,
een verstandig mens mag daarover niet klagen.
26 Voel jezelf niet te wijs om te werken,
pronk niet met jezelf wanneer het je slecht gaat.
27 Beter dat je werkt en van alles voorzien bent
dan dat je pronkt met jezelf en niets te eten hebt.
28 Mijn kind, heb respect voor jezelf, maar met mate,
geef jezelf alleen de eer die je verdient.
29 Als iemand zondigt tegen zichzelf,
wie zal hem dan recht verschaffen?
Als iemand zijn eigen leven veracht,
wie zal hem dan eren?
30 Een arme wordt geëerd om zijn bekwaamheid,
een rijke om zijn rijkdom.
31 Wie als arme wordt geëerd,
wordt het als rijke nog meer.
Wie als rijke wordt geminacht,
wordt het als arme nog meer.

11. Wijsheid verheft de nederigen
1 Wijsheid verheft de nederigen
en laat hen zitten in de kring van hooggeplaatsten.
2 Prijs een mens niet om zijn schoonheid,
verafschuw niemand om zijn uiterlijk.
3 Klein is de bij onder de gevleugelde dieren,
maar wat ze voortbrengt is het zoetste dat er is.
4 Ga niet prat op de kleren die je draagt,
word niet verwaand als men je eer bewijst,

want de daden van de Heer zijn wonderbaarlijk,
ze zijn voor de mensen verborgen.
5 Vele heersers vielen van hun troon,
wie onbeduidend was kreeg de kroon te dragen.
6 Vele machthebbers werden ten diepste veracht,
velen die werden vereerd, werden aan vreemden uitgeleverd.
7 Veroordeel niemand voordat je onderzoek hebt gedaan,
denk eerst na, wijs pas dan terecht.
8 Antwoord niet voordat je hebt geluisterd,
val een ander niet in de rede.
9 Meng je niet in een geschil waarmee je niets te maken hebt,
ga niet met zondaars op de rechterstoel zitten.

Rijkdom en armoede
10 Mijn kind, bemoei je niet met van alles tegelijk,
als je overdrijft word je gestraft.
Wat je najaagt krijg je toch niet in handen,
en als je het op moet geven laat het je nog niet los.
11 Er zijn er die werken, zwoegen, rennen,
maar des te meer schieten ze tekort.
12 Anderen zijn traag en hebben hulp nodig,
ze hebben een gebrek aan kracht en een overvloed aan armoede.
Maar de Heer beziet hen welwillend,
hij verheft hen uit hun nederig bestaan
13 en richt hun hoofd weer op,
tot verbazing van velen.
14 Het goede en het kwade, leven en dood,
armoede en rijkdom komen van de Heer.
15 *Wijsheid, inzicht en kennis van de wet komen van de Heer,*
van hem komen liefde en goede daden.
16 *Misleiding en duisternis werden in zondaars meegeschapen,*
wie graag kwaadaardig is blijft het zijn leven lang.
17 De gaven van de Heer zijn het blijvend bezit van vrome mensen,
zijn gunst brengt hun altijd veel goeds.
18 Een mens wordt rijk door angstvallig te sparen,
maar kijk eens wat zijn loon is. Hij zegt:
19 'Nu kan ik een rustig leven leiden en van mijn bezit genieten,'
maar hij weet niet voor hoe lang.
Wanneer hij sterft moet hij alles nalaten aan anderen.
20 Houd je aan je verplichtingen, wees daarin bestendig,
en blijf werken tot je oud bent.
21 Bewonder de daden van een zondaar niet,
geloof in de Heer en volhard in je werk.
Het kost de Heer geen enkele moeite
om plotseling, in korte tijd, een arme rijk te maken.
22 De zegen van de Heer is het loon van een vroom mens,
na korte tijd heeft hij al veel succes.
23 Zeg niet: 'Heb ik aan iets gebrek,
kan het mij nog voorspoediger gaan?'
24 Zeg niet: 'Ik ben van niemand afhankelijk,
hoe zou mij nu tegenspoed kunnen treffen?'

25 In goede tijden weet men niets meer van de slechte,
in de slechte niets meer van de goede.
26 Het kost de Heer geen enkele moeite
om een mens wanneer hij sterft naar zijn daden te vergelden.
27 Eén uur lijden doet alle genoegens vergeten,
aan het einde van het leven worden de daden van een mens onthuld.
28 Prijs niemand gelukkig voor zijn dood,
een mens wordt pas aan zijn einde gekend.

Voorzichtig met gastvrijheid

29 Haal niet iedereen in huis,
een bedrieger legt talloze hinderlagen.
30 Het hart van een hoogmoedig mens is als een lokvogel in een kooi,
als een belager loert hij op je ondergang.
31 Hij wacht op de kans om goed in kwaad te veranderen,
zelfs op onberispelijke mensen werpt hij een smet.
32 Een vonk doet een houtskoolvuur oplaaien,
een zondaar loert op bloed.
33 Houd een boosdoener in de gaten, hij smeedt kwade plannen,
laat hem niet voor altijd een smet op je werpen.
34 Als je een onbekende in huis haalt,
brengt hij je in de problemen.
Hij brengt je in verwarring
en vervreemdt je van je eigen familie.

12.Goed doen

1 Als je goeddoet, weet dan aan wie,
dan krijg je dank voor je goede daden.
2 Doe je goed aan een vroom mens, dan word je beloond,
zo niet door hem, dan toch door de Allerhoogste.
3 Wie volhardt in het kwaad zal het niet goed gaan,
wie geen aalmoezen geeft evenmin.
4 Geef aan vrome mensen, help geen zondaars.
5 Doe goed aan wie bescheiden is, geef niet aan een goddeloze,
voed hem niet, anders krijgt hij macht over je.
Al het goede dat je voor hem doet, krijg je als kwaad dubbel terug.
6 Want ook de Allerhoogste haat zondaars,
de goddelozen straft hij,
hij houdt hen in het oog tot de dag dat hij hen straft.
7 Geef aan een goed mens, help een zondaar niet.

Vertrouw je vijand niet

8 Als het je goed gaat weet je niet wie je vriend is,
als het je slecht gaat merk je wie je vijand is.
9 Als het je goed gaat ergert je vijand zich,
als het je slecht gaat houdt ook je vriend zich afzijdig.
10 Vertrouw je vijand niet, nooit van je leven,
zoals koper groen uitslaat, zo komt zijn kwaadaardigheid tevoorschijn.
11 Zelfs als hij nederig doet en voor je buigt,
moet je op je hoede zijn en voor hem oppassen.
Dan ben je voor hem als iemand die een spiegel polijst
en weet dat hij weer dof wordt.*

12 Duld hem niet naast je,
anders verdringt hij je van je plaats.
Laat hem niet zitten aan je rechterhand,
anders neemt hij je plaats in.
Als je mijn waarschuwing te laat begrijpt,
zal dat je uiteindelijk berouwen.

13 Wie heeft medelijden met een slangenbezweerder die gebeten wordt,
of met wie zich te dicht bij wilde dieren waagt,
14 of met iemand die met een zondaar omgaat
en in diens zonden verstrikt raakt?
15 Hij blijft korte tijd bij je,
maar als het je slecht gaat laat hij je in de steek.

16 Een vijand smeert je honing om de mond,
maar in zijn hart graaft hij een valkuil voor je.
Een vijand huilt tranen met tuiten,
maar als hij de kans krijgt drinkt hij je bloed.
17 Als onheil op je weg komt, staat hij naast je
en doet of hij je helpt, maar hij laat je struikelen.
18 Dan schudt hij meewarig zijn hoofd en wrijft zich in de handen,
roddelt over je en toont zijn ware gezicht.

13.Omgang met rijken
1 Wie met pek omgaat wordt ermee besmet,
wie met een hooghartig mens omgaat wordt aan hem gelijk.
2 Til geen gewicht dat te zwaar voor je is,
ga niet om met iemand die sterker en rijker is dan jij.
Waarom zou een aarden pot met een ketel omgaan?
De pot krijgt een duw en breekt.
3 Een rijke handelt onrechtvaardig, en maakt nog ophef ook,
een arme wordt onrecht gedaan, en hij moet zich ook nog verontschuldigen.
4 Als je een rijke tot nut bent profiteert hij van je,
als je tekortschiet laat hij je links liggen.
5 Als je iets bezit blijft hij bij je,
hij zuigt je uit, dat deert hem niet.
6 Heeft hij je nodig, dan misleidt hij je:
met een glimlach geeft hij je hoop
en vriendelijk vraagt hij: 'Wat kan ik voor je doen?'
7 Hij overlaadt je met lekkernijen,
tot het moment komt dat hij je plundert,
tot twee, tot drie keer toe.
Ten slotte drijft hij de spot met je,
en komt hij je nog eens tegen,
dan laat hij je links liggen
en schudt meewarig zijn hoofd.
8 Pas op dat je niet wordt misleid,
laat je niet door je blindheid vernederen.

9 Als een machtig man je uitnodigt,

stel je dan terughoudend op,
des te sterker zal hij aandringen.
10 Val niet bij hem binnen,
want hij zou je afwijzen.
Blijf ook niet op grote afstand,
want hij zou je vergeten.
11 Probeer niet als gelijke met hem te praten,
vertrouw zijn vele woorden niet,
want met al zijn gepraat stelt hij je op de proef,
terwijl hij glimlacht probeert hij je uit.
12 Wie jou met woorden overspoelt is onbarmhartig,
hij bespaart je evenmin ellende en gevangenschap.
13 Pas op, wees spaarzaam met je woorden,
elk moment kun je ten onder gaan.

14 *Hoor je dit alles in je slaap, ontwaak dan,*
bemin de Heer je leven lang,
roep hem aan, opdat je wordt gered.

15 Elk levend wezen houdt van zijn gelijke,
ieder mens bemint zijn medemens.
16 Alles wat leeft sluit zich bij zijn soortgenoten aan,
een mens hecht zich aan zijn gelijke.
17 Waarom zou een wolf omgaan met een lam?
Een zondaar gaat niet om met een vroom mens.
18 Hoe kan er vrede zijn tussen een hond en een hyena,
tussen een arme en een rijke?
19 De wilde ezels in de steppe zijn de prooi van leeuwen,
de armen zijn de weidegronden van de rijken.
20 Nederigheid is de hoogmoedige een gruwel,
de arme is een gruwel voor de rijke.
21 Een rijke hoeft maar te wankelen,
en zijn vrienden ondersteunen hem.
Als een arme valt,
geven zijn vrienden hem nog een trap na.
22 Als een rijke struikelt helpen velen hem,
zegt hij ongepaste dingen, dan praat men het goed.
Als een arme struikelt krijgt hij verwijten,
geeft hij blijk van inzicht, dan wordt er niet naar hem geluisterd.
23 Als een rijke spreekt zwijgt iedereen,
en wat hij zegt wordt opgehemeld.
Als een arme spreekt zegt men: 'Wie is dat?'
Als hij struikelt krijgt hij ook nog een duw.

Omgang met rijkdom
24 Rijkdom waaraan geen zonde kleeft is goed,
goddelozen beweren dat armoede slecht is.
25 Het gezicht van een mens weerspiegelt zijn hart,
in het goede en het kwade.
26 Een gelukkig hart herken je aan een vrolijk gezicht,
het maken van spreuken is de vrucht van moeizaam gepeins.

14. Gelukkig is de mens
1 Gelukkig is de mens die geen misleidende woorden spreekt,
die niet wordt geplaagd door wroeging over zijn zonden.
2 Gelukkig is de mens die zichzelf niets te verwijten heeft,
die de hoop niet verliest.
3 Een vrek geniet niet van zijn rijkdom,
waartoe dient het bezit van een gierigaard?
4 Wie alles oppot en zichzelf tekortdoet spaart voor anderen,
zij zullen van zijn bezit genieten.
5 Wie slecht is voor zichzelf, voor wie zal hij goed zijn?
Hij verheugt zich niet eens over zijn eigen bezit.
6 Geen slechter mens dan wie gierig voor zichzelf is,
dat alleen al is de straf voor zijn slechtheid.
7 Als hij goeddoet is dat ondanks zichzelf,
maar zijn slechtheid komt toch aan het licht.
8 Slecht is een mens met hebzuchtige ogen,
die van anderen wegkijkt en hen niet ziet staan.
9 De ogen van een vrek zijn niet tevreden met hun deel,
zijn onrechtvaardigheid en slechtheid vreten aan hem.
10 Een hebzuchtig mens begeert voedsel,
maar zijn eigen tafel is karig gedekt.
11 Mijn kind, als je iets bezit, doe jezelf dan te goed
en breng de Heer op een waardige manier offers.
12 Bedenk dat de dood niet uitblijft,
de afspraak met het dodenrijk jou niet is onthuld.
13 Wees goed voor een vriend voordat je sterft,
steek hem de hand toe naar vermogen, geef aan hem.
14 Laat de goede dagen je niet ontsnappen,
het genot waarop je recht hebt niet aan je voorbijgaan.
15 De vrucht van je gezwoeg laat je toch niet aan een ander na,
wat je hebt verworven laat je toch niet door het lot verdelen?
16 Geef, neem en geniet,
want in het dodenrijk zijn geen genoegens.
17 Alles wat leeft verslijt als een kledingstuk,
al sinds het begin geldt de afspraak: 'Je zult sterven.'
18 Zoals het gaat met het loof van jonge twijgen aan een volle boom
– het ene blad valt, het andere groeit –
zo gaat het met schepselen van vlees en bloed:
de ene generatie sterft, de andere wordt geboren.
19 Alles wat een mens maakt, vergaat en verrot,
en hijzelf gaat mee ten onder.

Wijsheid brengt geluk
20 Gelukkig is de mens die zich verdiept in wijsheid,
die naar inzicht streeft,
21 de wegen van de wijsheid overdenkt,
haar geheimen tracht te doorgronden.

22 Laat hij het spoor van de wijsheid volgen,
bij haar poorten naar haar spieden.
23 Hij blikt door haar vensters,
luistert aan haar deuren.
24 Hij vestigt zich bij haar huis,
slaat zijn tentpin in haar muren.
25 Hij zet zijn tent vlak bij haar neer,
hij vestigt zich op een goede plaats.
26 Hij plaatst zijn kinderen onder haar beschutting
en woont onder haar takken.
27 Zij beschermt hem tegen de hitte,
in haar luister woont hij.

15. Ontzag voor de Heer
1 Zo handelt wie ontzag heeft voor de Heer,
wie in de wet is onderlegd zal wijsheid verwerven.
2 Ze komt hem tegemoet als een moeder,
als een ongerepte vrouw wacht zij hem op.
3 Ze geeft hem het brood van inzicht te eten,
het water van wijsheid laat zij hem drinken.
4 Hij steunt op haar en wankelt niet,
hij verlaat zich op haar en wordt niet teleurgesteld.
5 Ze verheft hem boven zijn naaste,
te midden van het verzamelde volk laat zij hem spreken.
6 Blijdschap en een vreugdekrans worden zijn deel,
hij krijgt een onvergankelijke naam.
7 Onverstandige mensen verwerven geen wijsheid,
zondaars leren haar niet kennen.
8 Wijsheid staat ver af van hoogmoed,
bedriegers denken niet aan haar.
9 Een lofprijzing uit de mond van een zondaar is misplaatst,
ze is niet ingegeven door de Heer.
10 Een lofprijzing moet met wijsheid worden uitgesproken,
dan geeft de Heer er zijn zegen aan.

Vrijheid om te kiezen
11 Zeg niet: 'Het is door de Heer zelf
dat ik mij van hem heb afgewend,'
want wat hij haat veroorzaakt hij niet.
12 Zeg niet: 'Hijzelf heeft mij doen dwalen,'
want aan zondaars heeft hij geen behoefte.
13 De Heer haat alles wat gruwelijk is,
wie ontzag voor hem heeft, heeft dat alles niet lief.
14 Hijzelf heeft de mens in het begin gemaakt
en hem de vrijheid gegeven zelf te beslissen.
15 Als je het wilt kun je de geboden naleven,
hem trouw zijn omdat je daarvoor kiest.
16 Hij heeft je vuur en water voorgezet:
strek je hand uit naar wat je verkiest.
17 Vóór de mens liggen het leven en de dood,
hij krijgt waar hij voor kiest.

18 Groot is de wijsheid van de Heer,
zijn macht is overweldigend, alles ziet hij.
19 Zijn ogen zijn gericht op wie ontzag voor hem heeft,
elke daad van de mens is hem bekend.
20 Hij heeft niemand opgedragen goddeloos te zijn,
niemand toestemming gegeven te zondigen.

16. Straf voor zondaars
1 Verlang niet naar veel kinderen als ze niet deugdzaam zijn,
wees niet blij met goddeloze zonen.
2 Wanneer je veel kinderen krijgt, verheug je dan niet over hen
als ze geen ontzag voor de Heer hebben.
3 Vertrouw er niet op dat ze blijven leven,
verlaat je niet op hun grote aantal,
want je zult voortijdig rouwen,
je zult hen plotseling zien sterven.
Beter één kind dat de wil van God doet dan duizend andere,
beter dat je kinderloos sterft dan dat je goddeloze kinderen hebt.
4 Door één verstandig mens blijft een stad bewoond,
maar een volk van wettelozen wordt vernietigd.

5 Dergelijke dingen heb ik vaak gezien,
over nog ergere heb ik gehoord.
6 Onder de zondaars werd het vuur ontstoken,
onder het ongehoorzame volk ontbrandde de toorn.
7 Hij vergaf de giganten uit de voortijd niet,
die zich, machtig als ze waren, van hem hadden afgewend.
8 Het volk waarbij Lot als vreemdeling woonde spaarde hij niet,
hij gruwde van hen om hun hoogmoed.
9 Hij had geen medelijden met het volk dat ten onder zou gaan,
met hen die om hun zonden werden uitgeroeid.
Dit alles deed hij met de halsstarrige volken,
en zelfs zijn getrouwen konden hem niet vermurwen.
10 Zo deed hij ook met zeshonderdduizend man voetvolk,
die, halsstarrig als ze waren, samenschoolden.
Hij geselde hen, maar had ook erbarmen,
hij sloeg hen, maar genas hen ook,
zo heeft de Heer hen door tucht en barmhartigheid behouden.

11 Ook al zou er maar één hardnekkig zijn,
het zou een wonder zijn als hij ongestraft bleef.
Want de Heer is barmhartig, maar kent ook woede,
hij kan vergeven, maar stort ook zijn toorn uit.
12 Zo groot als zijn barmhartigheid, zo groot is zijn bestraffing;
hij beoordeelt een mens naar zijn daden.
13 De zondaar ontkomt niet met zijn buit,
het geduld van een vroom mens blijft niet onbeloond.
14 De Heer geeft alle kans om goed te doen,
ieder mens wordt beloond naar zijn daden.
15 *De Heer heeft de farao halsstarrig gemaakt,*
opdat deze hem niet zou erkennen,

maar de daden van de Heer in heel de wereld bekend zouden worden.
16 *Zijn barmhartigheid is voor heel de schepping zichtbaar,*
zowel zijn licht als de duisternis heeft hij de mens gegeven.

17 Zeg niet: 'Ik blijf verborgen voor de Heer,
wie daarboven zou aan mij denken?
In de massa val ik toch niet op,
wie ben ik in die onmetelijke schepping?'
18 Besef dat de hemelen, tot de hoogste hemel toe,
de diepte van de zee en de aarde zullen beven onder zijn blik,
heel de wereld, die geschapen is en door zijn wil bestaat.
19 Dan zullen ook de bergen en de fundamenten van de aarde
trillen en beven onder zijn blik.
20 Maar wie doorgrondt dit alles,
wie kan de wegen van de Heer bevatten?
21 Zoals een storm die geen mens kan zien,
zo zijn de meeste van zijn daden verborgen.
22 Wie verkondigt zijn rechtvaardige daden, wie wacht erop?
De afspraak met het dodenrijk is ver weg,
pas aan het einde wordt alles getoetst.
23 Zo denkt een mens zonder verstand,
zo onverstandig denkt een dwaas die dwaalt.

De werken van de Heer
24 Mijn kind, luister naar mij en verwerf kennis,
neem mijn woorden ter harte.
25 Ik zal weloverwogen onderricht geven,
nauwgezet kennis overdragen.
26 De Heer heeft zijn werken in het begin geschapen,
en toen hij ze schiep, gaf hij ze ook hun plaats.
27 Hij heeft hun taken voor altijd geordend
en hun werkgebied voor generaties vastgesteld.
Ze hebben geen honger en worden niet moe,
leggen hun taken nooit neer.
28 Ze onderdrukken elkaar niet,
altijd blijven ze hun opdracht vervullen.
29 Daarna keek de Heer naar de aarde,
hij vulde haar met goede gaven.
30 Hij heeft haar met allerlei levende wezens bedekt,
en die keren alle naar haar terug.

17. De Heer heeft alles geschapen
1 De Heer heeft de mens uit de aarde geschapen
en doet hem naar haar terugkeren.
2 Hij schonk de mensen een afgemeten aantal dagen,
maar ook macht over alles wat er op de aarde is.
3 Hij heeft hen toegerust met zijn eigen kracht
en hen naar zijn eigen beeld gemaakt.
4 Alles wat leeft heeft hij ontzag voor de mens gegeven,
opdat deze zou heersen over dieren en vogels.
5 *Hij kreeg van de Heer vijf zintuigen,*

als zesde ontving hij van hem het verstand,
als zevende het woord, waarmee de daden van de Heer worden bekendgemaakt.
6 Denkvermogen, een tong, ogen, oren en een hart
gaf hij hem om begrip te verwerven.
7 Hij deelde hem rijkelijk kennis en inzicht toe
en toonde hem het goede en het kwade.
8 In zijn hart heeft hij ontzag voor hem gelegd,
opdat de mens zijn grote daden kon zien
en zich door de eeuwen heen op zijn wonderdaden kon beroemen,
9-10 opdat hij zijn grote daden zou verkondigen
en zijn heilige naam zou prijzen. 10 [9–10]

11 Hij schonk hun kennis en de wet die leven geeft,
opdat ze zouden beseffen dat zij, die leven, sterfelijk zijn.
12 Hij heeft met hen een eeuwig verbond gesloten
en hun zijn voorschriften gegeven.
13 Zij zagen zijn grote macht
en hoorden zijn krachtige stem.
14 Hij zei tegen hen: 'Hoed je voor alle onrecht,'
en gaf hun regels voor de omgang met andere mensen.
15 Hun daden zijn hem volledig bekend,
ze blijven niet voor zijn ogen verborgen.
16 *Ze zijn van kinds af aan gericht op het kwaad*
en kunnen van hun hart van steen geen hart van vlees maken.

De Heer laat Israël niet in de steek
17 *Toen de Heer de volken over de aarde verdeelde,*
stelde hij over elk ervan een heerser aan,
maar Israël is het bezit van de Heer.
18 *Omdat het zijn eerstgeborene is,*
voedt hij het op en onderricht hij het.
Hij laat zijn volk niet in de steek,
het licht van zijn liefde schenkt hij het.
19 Al hun daden zijn voor hem zo zichtbaar als de zon,
zijn ogen zijn er altijd op gericht.
20 Hun onrechtvaardigheid is voor hem niet verborgen,
al hun zonden zijn de Heer bekend.
21 *Maar de Heer, die goed is en zijn schepselen kent,*
heeft hen niet verlaten en niet prijsgegeven; hij heeft hen gespaard.
22 De barmhartigheid van een mens is voor hem als een zegelring,
de goedheid van een mens koestert hij als zijn oogappel –
hij vervult zijn zonen en dochters met berouw.
23 Ten slotte zal hij komen en hun naar hun daden vergelden,
hun zonden laat hij neerkomen op hun eigen hoofd.
24 Maar wie berouw heeft geeft hij een nieuwe kans,
wie de hoop verliest moedigt hij aan.

Zondig niet langer
25 Wend je tot de Heer, zondig niet langer,
bid tot hem, geef hem zo weinig mogelijk aanstoot.
26 Keer terug tot de Allerhoogste, keer je af van onrecht,

want hijzelf leidt je uit de duisternis naar het genezende licht.
Haat alles wat gruwelijk is ten diepste.
27 Wie zal in het dodenrijk de Allerhoogste loven,
zoals de levenden, die voor hem een danklied zingen?
28 Een dode vergaat, zijn dankzegging sterft,
wie leeft en gezond is prijst de Heer.
29 Hoe groot is de barmhartigheid van de Heer,
hoe genadig is hij voor wie zich tot hem keert.
30 Want een mens is niet volmaakt,
een mensenkind is niet onsterfelijk.
31 Wat geeft meer licht dan de zon? Toch gaat ze onder.
Zo zijn vlees en bloed tot het kwaad geneigd.
32 De Heer overziet de machten van de hoge hemel,
maar alle mensen zijn stof en as.

18.De Heer en de mens
1 Hij die tot in eeuwigheid leeft,
heeft al het bestaande geschapen.
2 Alleen de Heer zal rechtvaardig blijken,
buiten hem is er geen ander.
3 *Hij regeert de wereld met uitgestrekte hand,*
alles gehoorzaamt aan zijn wil.
Want door zijn macht is hij koning van alle dingen,
hij scheidt het heilige van het profane.
4 Hij heeft niemand in staat gesteld zijn daden voluit te verkondigen,
wie kan zijn grote werken doorgronden?
5 Wie meet de kracht van zijn majesteit
en wie verkondigt ál zijn barmhartigheid?
6 Daar wordt niets van afgedaan en niets aan toegevoegd,
de wonderdaden van de Heer zijn niet te doorgronden.
7 Wanneer een mens denkt ze te begrijpen, begint hij pas,
en wanneer hij ophoudt, is hij volkomen verbijsterd.

8 Wat is de mens, waar dient hij toe?
Wat is er goed aan hem, wat slecht?
9 Als hij honderd jaar wordt leeft een mens lang,
maar het tijdstip van zijn sterven komt hij nooit te weten.
10 Als een druppel uit de zee, als een korrel zand
is dat luttel aantal jaren op de eeuwigheid.
11 Daarom heeft de Heer geduld met de mens
en overstelpt hij hem met zijn barmhartigheid.
12 Hij keek naar hem, en zag dat zijn einde ellendig is,
daarom biedt hij rijkelijk verzoening.
13 De barmhartigheid van een mens gaat uit naar zijn naaste,
maar de barmhartigheid van de Heer gaat uit naar alles wat leeft.
Hij wijst de mens terecht, onderricht en vormt hem,
hij voert hem terug zoals een herder zijn kudde.
14 Hij ontfermt zich over wie zijn onderricht aanvaardt,
over wie zijn voorschriften zonder aarzelen opvolgt.

Geschenken

15 Mijn kind, laat een gift niet gepaard gaan met een verwijt,
een geschenk niet met kwetsende woorden.
16 Maakt de dauw geen einde aan de hitte?
Zo is wat je zegt meer waard dan een geschenk.
17 Een vriendelijk woord is toch meer waard dan een mooi geschenk?
Maar bij een beminnelijk mens zijn beide waardevol.

18 Een dwaas kwetst op botte wijze,
een geschenk dat met tegenzin wordt gegeven, wekt verdriet.

Voorzorg en behoedzaamheid
19 Laat je onderrichten voordat je spreekt.
Denk niet pas aan je gezondheid als je ziek bent.
20 Onderzoek jezelf voordat je wordt geoordeeld,
dan word je vergeven wanneer je wordt getoetst.
21 Buig niet pas als je ziek bent,
kom al tot inkeer op het moment dat je zondigt.
22 Aarzel niet een gelofte op tijd in te lossen,
wacht niet tot je sterft om dat te doen.
23 Denk na vóór je een gelofte doet,
stel de Heer niet op de proef.
24 Denk aan zijn toorn aan het einde van je leven
en aan zijn straf als hij zich van je afwendt.
25 Denk in tijden van overvloed aan tijden van schaarste,
in tijden van rijkdom aan armoede en gebrek.
26 Tussen de ochtend en de avond kan er veel veranderen,
voor de Heer is alles snel voorbij.

27 Een wijs mens is in alles behoedzaam,
in zondige tijden hoedt hij zich voor overtredingen.
28 Ieder verstandig mens erkent de wijsheid
en hij prijst wie haar gevonden heeft.
29 Wie wijze woorden begrijpt geeft zelf blijk van wijsheid
en hij laat het treffende spreuken regenen.
Het is beter op de ene Heer te vertrouwen
dan met een dood hart een dode aan te hangen.

Zelfbeheersing

Hier volgen uitspraken over zelfbeheersing.

30 Loop niet achter je begeerten aan,
houd je lusten in toom.
31 Wie zich overgeeft aan zijn begeerten
wordt door zijn vijanden bespot.
32 Verlustig je niet in grote weelde,
zorg dat je er buiten kunt.
33 Maak jezelf niet arm door met geleend geld te brassen
terwijl je zelf niets in je beurs hebt,
want je verraadt je eigen leven.

19. Dronkenschap
1 Een dronken arbeider wordt niet rijk,
wie het kleine veronachtzaamt gaat langzaam maar zeker te gronde.
2 Wijn en vrouwen brengen verstandige mannen van het rechte pad,
wie zich met hoeren afgeeft wordt steeds roekelozer.
3 Hij valt ten prooi aan wormen en verrotting,
zo'n roekeloos mens wordt weggerukt.

Roddel
4 Wie zomaar zijn vertrouwen geeft is lichtzinnig,
wie die fout begaat benadeelt zichzelf.
5 Wie vreugde vindt in het kwaad wordt veroordeeld,
wie lust weerstaat bekroont zijn leven.
6 *Wie zijn tong in toom houdt kent geen strijd,*
wie roddel verafschuwt vermindert het kwaad.
7 Vertel een gerucht nooit verder,
dan wordt je nimmer schade toegebracht.
8 Vertel het vriend noch vijand,
houd het voor je, tenzij je daardoor schuldig wordt.
9 Wie het van je hoort zal zich voor je hoeden,
en er komt een tijd dat hij je haat.
10 Heb je iets gehoord, neem het mee in het graf,
wees niet bang, het breekt niet uit je los.
11 Een dwaas krijgt weeën van een gerucht,
zoals een vrouw van een kind.
12 Zo vast als een pijl in een dij zit,
zo vast zit een gerucht in een dwaas.
13 Doe navraag bij je vriend,
hij heeft het misschien niet gedaan.
En heeft hij het wel gedaan,
zorg ervoor dat hij het niet opnieuw doet.
14 Doe navraag bij je vriend,
hij heeft het misschien niet gezegd.
En heeft hij het wel gezegd,
zorg ervoor dat hij het niet opnieuw zegt.
15 Doe navraag bij je vriend,
want er wordt vaak geroddeld,
geloof niet alles wat er wordt verteld.
16 Je kunt ongewild een fout begaan,
wie heeft nog nooit gezondigd met zijn tong?
17 Doe navraag bij je vriend voordat je dreigt,
houd je aan de wet van de Allerhoogste.
18 *Aanvaarding door de Heer begint met ontzag voor hem,*
wijsheid die van de Heer komt brengt liefde voort.
19 *Kennis van zijn geboden voedt op tot het leven,*
wie hem behaagt plukt de vruchten van de boom der onsterfelijkheid.

Ware en valse wijsheid
20 Alle wijsheid is ontzag voor de Heer.
Ze sluit in dat je de wet in acht neemt
en kennis van zijn almacht hebt.

21 *Een slaaf die tegen zijn meester zegt:*
'Ik weiger te doen wat u verlangt,'
wekt de boosheid op van zijn broodheer,
ook al doet de slaaf het daarna toch.
22 Ervaring in het kwaad is geen wijsheid,
de raad van goddelozen biedt geen inzicht.
23 Er bestaat scherpzinnigheid die een gruwel is
en er zijn domme mensen met maar weinig inzicht.
24 Beter iemand met weinig inzicht, maar met ontzag voor de Heer
dan iemand met veel inzicht die de wet overtreedt.
25 Er is scherpzinnigheid die zo verfijnd is dat ze onrechtvaardig wordt,
er zijn mensen die een zaak zo weten te draaien
dat het recht aan hun kant staat;
maar er zijn ook wijzen die rechtvaardig oordelen.
26 Er zijn slechte mensen die met gebogen hoofd in het zwart gehuld gaan,
maar innerlijk vol listen zijn.
27 Zo iemand slaat de ogen neer en houdt zich doof,
maar als je niet oplet maakt hij misbruik van je.
28 Als hij nú geen kwaad kan doen,
doet hij het zodra de gelegenheid zich voordoet.
29 Je kent een mens aan zijn blik,
een verstandig mens herken je
aan de manier waarop hij je aankijkt.
30 De kleding van een mens, zijn lach en zijn gang
laten zien wie hij is.

20.Spreken en zwijgen
1 Soms komt een terechtwijzing op het verkeerde moment,
wie dan zwijgt is verstandig.
2 Het is beter terecht te wijzen dan tekeer te gaan,
3 wie een fout toegeeft wordt voor verlies behoed.
4 Wie met geweld zijn recht wil laten gelden,
is als een eunuch die een meisje wil ontmaagden.
5 Menigeen die zwijgt wordt voor wijs gehouden,
menigeen die veel praat wordt gehaat.
6 De een zwijgt omdat hij geen antwoord heeft,
de ander zwijgt omdat hij zijn tijd kent.
7 Een wijs mens zwijgt tot het goede moment aanbreekt,
maar een domme protser verspeelt dat moment.
8 Wie er maar op los praat wordt verafschuwd,
wie macht naar zich toetrekt wordt gehaat.
Hoe goed is het berouw te tonen als je terechtgewezen wordt,
zo weet je fouten te voorkomen.

Geluk en ongeluk
9 In ongeluk ligt voor een mens soms geluk
en een buitenkansje leidt soms tot verlies.
10 Er zijn geschenken die je niet baten
en er zijn geschenken die dubbel worden terugbetaald.
11 Roem kan tot vernedering leiden,
maar sommigen heffen na vernedering het hoofd weer op.

12 De een koopt veel voor weinig geld,
de ander betaalt zevenmaal te veel.
13 Een wijze maakt zich al met weinig geliefd,
de vriendelijkheid van een dwaas is vergeefse moeite.
14 Het geschenk van een onverstandig mens zal je niet baten,
dat van een afgunstig mens evenmin.
Want hij geeft het met tegenzin
en zijn ogen dwalen gretig over alles rond.
15 Hij geeft weinig en heeft veel aan te merken,
hij zet een mond op als een omroeper.
Vandaag leent hij uit, morgen eist hij het terug,
zo iemand boezemt afkeer in.
16 Zo'n dwaas zegt: 'Ik heb geen vrienden,
niemand is mij dankbaar voor mijn goede daden.'
Ze eten zijn brood, maar spreken kwaad over hem.
17 Wordt hij niet vaak en door velen uitgelachen?
Want wat hij heeft, heeft hij niet met de juiste instelling ontvangen,
en wat hij niet heeft, betekent niets voor hem.

Ongepast spreken
18 Beter dat je uitglijdt op de vloer dan dat je uitglijdt met je tong,
zo komen slechte mensen snel ten val.
19 Een onaangenaam mens spreekt op het verkeerde moment,
wie geen opvoeding genoten heeft doet niet anders.
20 Een spreuk uit de mond van een dwaas wordt verworpen,
hij spreekt hem niet uit op het juiste moment.

21 Menigeen is te arm om te zondigen,
zijn rust wordt niet door wroeging verstoord.
22 Menigeen richt zichzelf te gronde door te grote bescheidenheid,
door een onverstandig optreden verwoest hij zichzelf.
23 Menigeen doet uit te grote bescheidenheid zijn vriend een belofte
en maakt hem nodeloos tot vijand.

24 Leugens zijn een smet op een mens,
wie geen opvoeding genoten heeft, neemt ze voortdurend in de mond.
25 Liever een dief dan een onverbeterlijke leugenaar,
maar beiden gaan ten onder.
26 Het gedrag van een leugenaar is oneervol,
hij staat voortdurend te schande.

Toon wijsheid

27 Wie wijs is brengt zichzelf al met weinig vooruit,
wie verstandig is geniet de gunst van hooggeplaatsten.
28 Wie het land bewerkt vergroot zijn oogst,
wie de gunst van hooggeplaatsten geniet gaat vrijuit,
ook als hij onrecht doet.
29 Giften en geschenken maken zelfs het oog van de wijze blind,
ze houden berispingen tegen als een muilkorf.
30 Welk nut hebben verborgen wijsheid en een onzichtbare schat?

31 Beter een mens die zijn dwaasheid verbergt
dan een mens die zijn wijsheid verbergt.
32 *Beter onvermoeibaar en volhardend de Heer zoeken*
dan een menner zijn die zijn eigen leven niet in toom houdt.

21.Vlucht voor zonden
1 Mijn kind, als je gezondigd hebt, ga er niet mee door,
bid om vergeving voor je zonden.
2 Vlucht voor zonden als voor een slang,
want als de zonde naderbij komt grijpt ze je.
Haar tanden zijn als die van een leeuw,
ze rukken mensenlevens weg.
3 Wetteloosheid is als een tweesnijdend zwaard,
van haar slag genees je niet.
4 Gewelddadigheid en trots verwoesten rijkdom,
zo valt het huis van de hoogmoedige in puin.
5 God hoort het gebed van een arme
en dan oordeelt hij snel.
6 Wie berispingen afwijst gaat de weg van een zondaar,
maar wie ontzag heeft voor de Heer komt tot inkeer.
7 Een grootspreker laat zich wijd en zijd horen,
maar een verstandig mens weet wanneer hij te veel praat.
8 Wie zijn huis bouwt met geleend geld,
is als iemand die stenen voor zijn graf verzamelt.*
9 Een bende wettelozen is als een hoop vlas,
hun einde als een laaiend vuur.
10 De weg van zondaars is geëffend, vrij van stenen,
maar eindigt in de groeve van het dodenrijk.

Wijsheid en dwaasheid
11 Wie de wet in acht neemt beheerst zijn driften,
het doel van ontzag voor de Heer is wijsheid.
12 Wie niet verstandig is laat zich niet onderwijzen,
maar er is verstandigheid die veel bitterheid brengt.
13 De kennis van een wijze zwelt aan als een vloed,
zijn raad is een bron van leven.
14 Het innerlijk van een dwaas is als een gebroken kruik,
het kan geen enkele kennis vasthouden.
15 Als een verstandig mens een wijs woord hoort,
prijst hij het en voegt hij er een aan toe.
Hoort een losbol het, dan bevalt het hem niet
en werpt hij het ver van zich af.
16 Het betoog van een dwaas is als een zware last op reis,
op de lippen van een verstandig mens ligt vriendelijkheid.
17 Wat een wijze in de volksvergadering zegt wordt gewaardeerd,
zijn woorden neemt men ter harte.
18 Voor een dwaas is wijsheid als een bouwval,
en wat hij voor kennis houdt is wartaal.
19 Wat ketenen voor de voeten zijn,
dat is onderricht voor een onverstandig mens:
het is als een handboei aan zijn rechterhand.

20 Een dwaas buldert van het lachen,
een verstandig mens glimlacht hoogstens.
21 Als een gouden sieraad,
zo is onderricht voor een verstandig mens:
het is als een armband aan zijn rechterarm.
22 Een dwaas rent overhaast een huis in,
een mens met levenservaring wacht bescheiden.
23 Een onverstandig mens gluurt door de deur naar binnen,
een welopgevoed mens blijft buiten wachten.
24 Luisteren aan de deur getuigt van gebrek aan opvoeding,
een verstandig mens schaamt zich daarvoor.
25 Praatjesmakers vertellen van alles,
maar een verstandig mens legt zijn woorden op een weegschaal.
26 Een dwaas spreekt voordat hij denkt,
een wijze denkt voordat hij spreekt.
27 Als een goddeloze zijn tegenstander vervloekt,
vervloekt hij zichzelf.
28 Wie roddelt bezoedelt zichzelf,
hij wordt door zijn omgeving gehaat.

22.Luiheid en onbeschaamdheid
1 Een luiaard is als een steen met drek,
men fluit hem uit om zijn schande.
2 Een luiaard is als de drek van een mesthoop,
ieder die hem aanraakt veegt zijn handen af.
3 Een onopgevoede zoon is een schande voor zijn vader,
en zo'n dochter brengt hem verlies.
4 Een verstandige dochter krijgt een man,
maar een lichtzinnige dochter doet haar verwekker verdriet.
5 Een schaamteloze vrouw brengt schande over haar vader en haar man,
ze wordt door beiden veracht.
6 Een betoog op het verkeerde moment is als muziek bij rouw,
maar zweepslagen en tucht getuigen altijd van wijsheid.
7 *Kinderen die het goed gaat in hun leven*
verbergen de lage afkomst van hun ouders.
8 *Hooghartige, arrogante en onopgevoede kinderen*
bezoedelen de hoge afkomst van hun familie.

Wees op je hoede voor een dwaas
9 Wie een dwaas onderricht,
is als iemand die de scherven van een pot aaneenlijmt,
of een slaper uit een diepe slaap wekt.
10 Redeneren tegen een dwaas
is als redeneren tegen iemand die doezelt
en die ten slotte vraagt: 'Wat is er?'
11 Huil om een dode, want hij is verstoken van licht,
huil om een dwaas, want hij is verstoken van verstand.
Huil zachter om een dode, want hij is tot rust gekomen,
maar het leven van een dwaas is slechter dan de dood.
12 De rouw over een dode duurt zeven dagen,
maar die om een goddeloze dwaas duurt alle dagen van zijn leven.

13 Spreek niet te veel met een dwaas,
ga niet naar een onverstandig mens,
want in zijn kortzichtigheid minacht hij je volledig.
Wees voor hem op je hoede, dan kom je niet in de problemen
en word je niet besmeurd door de praatjes die hij rondstrooit.
Ga hem uit de weg, dan heb je rust
en ergert zijn waanzin je niet.
14 Wat is zwaarder dan lood?
Heeft het een andere naam dan dwaas?
15 Zand, zout en een klomp ijzer
zijn makkelijker te dragen dan het onverstand van een mens.

16 Een houten gebinte dat vastzit in een gebouw
wordt bij een aardbeving niet ontwricht.
Zo raakt verstand dat stoelt op bedachtzaamheid
op een kritiek moment niet in paniek.
17 Verstand dat op inzicht steunt
is als een uitgesneden ornament op een gladde muur.
18 Steentjes die op een hoge plaats liggen
zijn niet bestand tegen de wind.
Net zo min is een besluiteloos hart dat steunt op het inzicht van een dwaas
tegen enige angst bestand.

Vriendschap
19 Wie een oog treft doet tranen vloeien,
wie een hart treft maakt gevoelens los.
20 Wie een steen naar vogels gooit jaagt ze weg,
wie een vriend kwetst maakt een einde aan de vriendschap.
21 Als je tegen een vriend het zwaard trekt,
wanhoop dan niet: er is een weg terug.
22 Als je tegen je vriend een grote mond opzet,
wees dan niet bang: je kunt je weer met hem verzoenen.
Maar voor beschimpingen, hoogmoed, verraad van een geheim en een slinkse streek
maakt elke vriend zich uit de voeten.
23 Verwerf het vertrouwen van je medemens als hij arm is,
dan deel je in zijn voorspoed als het hem goed gaat.
Blijf bij hem als het hem slecht gaat,
dan deel je in zijn erfenis.
Je mag nooit iemand om zijn uiterlijk verachten,
noch een rijke bewonderen die zonder verstand is.
24 Voordat er vuur is geeft de oven walm en rook,
zo wordt er vóór het bloedvergieten gescholden.
25 Ik schaam mij er niet voor een vriend te beschermen,
ik zal mij niet om hem verbergen.
26 Als mij door hem iets kwaads overkomt,
is ieder die het hoort voor hem op zijn hoede.

Behoedzaamheid
27 Wie zet een wachter voor mijn mond,
plaatst een zegel van behoedzaamheid op mijn lippen,
zodat ik niet ten val kom

en mijn tong mij niet te gronde richt?

23. Smeekgebed
1 Heer, Vader, meester van mijn leven,
lever me niet over aan de raad van mijn lippen,
laat mijn tong mij niet ten val brengen.
2 Wie legt de zweep over mijn gedachten
en tuchtigt mijn hart met wijsheid,
zodat mijn domheden niet ongestraft blijven
en ik geen fouten bega,
3 zodat mijn dwalingen niet toenemen
en mijn zonden zich niet ophopen,
zodat ik niet ten val kom in het bijzijn van mijn tegenstanders
en mijn vijanden geen leedvermaak over mij hebben?
Voor hen is de hoop op uw barmhartigheid ver weg.
4 Heer, Vader, God van mijn leven,
bescherm mij tegen de hebzucht van mijn ogen
5 en wend begeerte van mij af.
6 Laat gulzigheid en wellust mij niet in hun greep krijgen,
lever mij niet over aan schaamteloze begeerte.

Hier volgt onderricht in het spreken.

7 Kinderen, leer hoe je je mond moet gebruiken,
wie daarop let, raakt niet in zijn woorden verstrikt.
8 Een zondaar komt in de greep van zijn lippen,
een lasteraar en een hoogmoedige lopen daardoor in de val.
9 Maak er geen gewoonte van een eed te zweren
en spreek niet voortdurend de naam van de Heilige uit.
10 Want zoals een slaaf op wie voortdurend wordt gelet
de striemen niet bespaard blijven,
zo blijft iemand die voortdurend zweert en de naam van de Heilige noemt
niet gevrijwaard van zonde.
11 Wie veel zweert wordt een en al wetteloosheid,
de gesel wijkt niet van zijn huis.
Als hij zijn eed niet gestand doet laadt hij een zonde op zich,
als hij zijn eed vergeet begaat hij een dubbele zonde.
En als hij lichtvaardig zweert gaat hij niet vrijuit,
zijn huis wordt met ellende overladen.
12 Er is een manier van spreken zo gevaarlijk als de dood,
laat die onder het volk van Jakob niet voorkomen.
Vrome mensen houden zich er verre van,
ze wentelen zich niet in zonden.
13 Wen jezelf geen smerige taal aan,
want zulke taal is zondig.
14 Houd je vader en moeder in ere
als je onder hooggeplaatsten bent,
dan vergeet je ze niet in dat gezelschap,
word je door je gedrag geen dwaas,

wens je niet dat je nooit was verwekt,
vervloek je niet de dag van je geboorte.
15 Een mens die voortdurend schampere taal spreekt,
wordt zijn leven lang niet beschaafd.

Ontucht en overspel

16 Twee soorten mensen stapelen zonde op zonde,
en een derde soort maakt woedend.
Brandende begeerte is als een laaiend vuur,
ze dooft niet voor ze helemaal is opgebrand.
Een man die met zijn lichaam ontucht pleegt
stopt niet voordat het vuur is geblust.
17 Een man die ontucht pleegt lust alle brood,
hij wordt zijn leven lang niet bevredigd.
18 Een man die overspel pleegt
zegt bij zichzelf: Wie ziet mij?
Ik ben in het donker, de muren verbergen mij,
niemand ziet me – waarom zou ik bang zijn?
De Allerhoogste denkt niet aan mijn zonden.
19 Zo iemand vreest de ogen van mensen,
maar hij weet niet dat de ogen van de Heer
tienduizendmaal helderder zijn dan de zon,
dat ze alle daden van de mensen zien,
doordringen tot in verborgen hoeken.
20 Hij kende alles voordat het geschapen werd,
en kende het ook daarna.
21 Zo iemand wordt in de straten van de stad gestraft;
waar hij er niet op verdacht is wordt hij gegrepen.

22 Zo ook een vrouw die haar man ontrouw is
en hem een erfgenaam van een vreemde bezorgt.
23 Ten eerste overtrad ze de wet van de Allerhoogste,
ten tweede misdroeg ze zich tegenover haar man,
ten derde pleegde ze ontucht en overspel
en bezorgde ze haar man kinderen van een vreemde.
24 Zo'n vrouw wordt voor de volksvergadering gebracht,
en haar kinderen zullen het ontgelden.
25 Haar kinderen zullen geen wortel schieten,
haar takken zullen geen vrucht dragen.
26 Haar nagedachtenis zal een vloek zijn,
haar schande zal niet worden uitgewist.
27 Zij die achterblijven zullen beseffen
dat niets beter is dan ontzag voor de Heer,
niets aangenamer dan je te houden aan zijn geboden.
28 *Als je God volgt brengt je dat veel eer,*
als je door hem wordt aangenomen leef je lang.

Hier volgt de lof van de wijsheid.

24. De wijsheid prijst zichzelf

1 De wijsheid prijst zichzelf,
te midden van haar volk bezingt ze haar roem,

2 in de gemeenschap van de Allerhoogste verheft ze haar stem,
tegenover zijn legermacht bezingt ze haar roem:
3 'Ik ben uit de mond van de Allerhoogste voortgekomen,
als een nevel heb ik de aarde bedekt.
4 Ik zette mijn tent neer in de hoge hemel,
mijn troon stond op een wolkkolom.
5 Ik heb de hemelboog alleen doorlopen
en ben de diepte van de afgrond doorgetrokken.
6 Over de golven van de zee, over heel de aarde,
over alle volken en naties kreeg ik de macht.
7 Overal zocht ik een rustplaats,
in wiens gebied zou ik wonen?
8 Toen gaf de schepper van alles mij een opdracht,
hij die mij geschapen heeft gaf mijn tent een rustplaats.
Hij zei: "Zet je tent neer in Jakobs land,
vind in Israël je erfdeel."
9 Hij heeft mij in het begin, vóór alle tijden geschapen,
en ik zal nimmer sterven.
10 Ik diende hem in zijn heilige tent,
zo kreeg ik een vaste plaats op de Sion.
11 In de geliefde stad gaf hij me een rustplaats,
over Jeruzalem kreeg ik zeggenschap.
12 Ik wortelde te midden van dat glorierijke volk,
het gebied van de Heer werd het mijne.
13 Als een ceder op de Libanon verhief ik mij,
als een cipres in de bergen van de Hermon.
14 Als een palmboom in Engedi verhief ik mij,
als een oleander in Jericho,
als een sierlijke olijfboom in het heuvelland,
als een plataan verhief ik mij.
15 Als kaneel en kameeldoorn,
als uitgelezen mirre geurde ik heerlijk,
als galbanum, cistus en balsem,
als een wolk van wierook in de tabernakel.
16 Ik strekte als een terebint mijn takken uit,
mijn prachtige, sierlijke takken.
17 Ik bracht als een wijnstok sierlijke loten voort,
mijn bloesems werden prachtige en rijke vruchten.
18 *Ik ben de moeder van ontzag en ware liefde,*
van kennis en heilige hoop.
Ik werd aan al mijn kinderen voor eeuwig geschonken,
aan allen die de Heer heeft uitgekozen.
19 Kom bij mij, als je naar mij verlangt
en doe je te goed aan mijn vruchten.
20 Want denken aan mij is zoeter dan honing,
mij bezitten zoeter dan een honingraat.
21 Wie mij eet krijgt nog meer honger,
wie mij drinkt krijgt nog meer dorst.
22 Wie mij gehoorzaamt wordt niet teleurgesteld,
wie volgens mijn wijsheid handelt zondigt niet.'

Wijsheid en de wet
23 Dit alles ligt besloten
in het verbondsboek van de allerhoogste God,
de wet, die Mozes ons heeft gegeven
als bezit voor Jakobs gemeenschap.
24 *Zoek altijd je kracht in de Heer,*
houd je aan hem vast, dan maakt hij je sterk.
De almachtige Heer is de enige God,
er is geen redder buiten hem.
25 De wet stroomt over van wijsheid,
zoals de Pison en de Tigris overstromen in de tijd van de vruchtenoogst.
26 De wet stroomt over van kennis,
zoals de Eufraat en de Jordaan overstromen in de tijd van de oogst.
27 De wet stroomt over van onderricht,
zoals de Nijl en de Gichon overstromen in de tijd van de druivenoogst.*
28 De eerste mens leerde hem niet volledig kennen,
de laatste zal hem evenmin doorgronden.
29 Want de gedachten die hij bevat zijn voller dan de zee,
dieper dan de diepste afgrond is het inzicht dat hij biedt.

30 Ik, Sirach, ben als een kanaal, gevoed door een rivier,
als een waterloop stroom ik naar een hof.
31 Ik zei: 'Ik zal mijn boomgaard bevloeien,
ik zal mijn bloembed besproeien.'
En kijk, mijn kanaal werd een rivier,
en mijn rivier werd een zee.
32 Ik maak mijn onderricht zo helder als de dageraad,
ik laat zijn licht tot in de verte schijnen.
33 Ik giet mijn leer uit als een profetie,
ik geef hem door tot in de verste generaties.
34 Ik heb mij niet alleen voor mijzelf ingespannen,
maar voor allen die wijsheid zoeken.

25.Prijzenswaardige en afkeurenswaardige dingen
1 Drie dingen geven mij vreugde,
ze zijn geliefd bij de Heer en bij mensen:
eensgezindheid onder broers en zusters,
vriendschap met anderen,
man en vrouw die harmonisch samenleven.
2 Drie soorten mensen haat ik,
hun levenswijze stoot me af:
een arme die hoogmoedig is, een rijke die liegt,
een oude dwaas die overspel pleegt.

3 Als je in je jeugd niets hebt verworven,
wat heb je dan wanneer je oud bent?
4 Hoe mooi is het als grijsaards rechtspreken
en als oude mannen goede raad geven.
5 Hoe mooi is de wijsheid van oude mensen,
het inzicht en de goede raad van eerbiedwaardige mannen.
6 De kroon van oude mannen is hun grote ervaring,

hun trots is ontzag voor de Heer.

7 Negen dingen prijs ik in gedachte,
en een tiende zal ik hardop loven:
een mens die vreugde aan zijn kinderen beleeft,
iemand die nog bij zijn leven de val van zijn vijanden meemaakt.
8 Gelukkig is wie samenleeft met een verstandige vrouw,
wie met zijn tong niet uitglijdt
en wie niet zijn mindere dient.
9 Gelukkig is wie inzicht heeft gekregen
en wie spreekt voor een aandachtig gehoor.
10 Hoe groot is hij die wijsheid heeft gevonden,
maar niemand is groter dan wie ontzag heeft voor de Heer.
11 Ontzag voor de Heer gaat boven alles;
wie daarnaar leeft is met niemand te vergelijken.
12 *Liefde voor de Heer begint met ontzag voor hem,*
verbondenheid met de Heer begint met trouw aan hem.

Slechte en goede vrouwen
13 Alle pijn desnoods, maar geen pijn van het hart!
Alle kwaadaardigheid desnoods, maar geen kwaadaardigheid van een vrouw!
14 Alle ellende desnoods, maar geen ellende van hen die mij haten!
Alle vergelding desnoods, maar geen vergelding van mijn vijanden!
15 Geen erger gif dan het gif van een slang,
geen erger venijn dan het venijn van een vrouw.
16 Ik leef liever samen met een leeuw en een draak
dan met een kwaadaardige vrouw.
17 De kwaadaardigheid van een vrouw verandert haar blik
en maakt haar gezicht zo nors als dat van een beer.
18 Al zit haar man te midden van vrienden aan tafel,
hij moet bitter zuchten, of hij wil of niet.
19 Alle kwaad valt in het niet bij het kwaad van een vrouw,
moge het lot van een zondaar haar treffen.
20 Als een zanderige helling voor de voeten van een grijsaard,
zo is een praatzieke vrouw voor een rustige man.
21 Bezwijk niet voor de schoonheid van een vrouw
en zet je zinnen niet op haar.
22 Als een vrouw haar man onderhoudt,
leidt dat tot woede, schaamte en grote schande.
23 Een vernederd gemoed, een treurig gezicht en pijn in het hart,
daartoe leidt een kwaadaardige vrouw.
Wie haar man ongelukkig maakt,
bezorgt hem slappe handen en knikkende knieën.
24 Bij een vrouw is de zonde begonnen,
door haar moeten wij allen sterven.
25 Laat water niet de vrije loop,
laat een kwaadaardige vrouw niet vrijuit spreken.
26 Als ze je niet gehoorzaamt,
ban haar dan uit je leven.

25.Prijzenswaardige en afkeurenswaardige dingen

1 Drie dingen geven mij vreugde,
ze zijn geliefd bij de Heer en bij mensen:
eensgezindheid onder broers en zusters,
vriendschap met anderen,
man en vrouw die harmonisch samenleven.
2 Drie soorten mensen haat ik,
hun levenswijze stoot me af:
een arme die hoogmoedig is, een rijke die liegt,
een oude dwaas die overspel pleegt.

3 Als je in je jeugd niets hebt verworven,
wat heb je dan wanneer je oud bent?
4 Hoe mooi is het als grijsaards rechtspreken
en als oude mannen goede raad geven.
5 Hoe mooi is de wijsheid van oude mensen,
het inzicht en de goede raad van eerbiedwaardige mannen.
6 De kroon van oude mannen is hun grote ervaring,
hun trots is ontzag voor de Heer.

7 Negen dingen prijs ik in gedachte,
en een tiende zal ik hardop loven:
een mens die vreugde aan zijn kinderen beleeft,
iemand die nog bij zijn leven de val van zijn vijanden meemaakt.
8 Gelukkig is wie samenleeft met een verstandige vrouw,
wie met zijn tong niet uitglijdt
en wie niet zijn mindere dient.
9 Gelukkig is wie inzicht heeft gekregen
en wie spreekt voor een aandachtig gehoor.
10 Hoe groot is hij die wijsheid heeft gevonden,
maar niemand is groter dan wie ontzag heeft voor de Heer.
11 Ontzag voor de Heer gaat boven alles;
wie daarnaar leeft is met niemand te vergelijken.
12 *Liefde voor de Heer begint met ontzag voor hem,*
verbondenheid met de Heer begint met trouw aan hem.

Slechte en goede vrouwen
13 Alle pijn desnoods, maar geen pijn van het hart!
Alle kwaadaardigheid desnoods, maar geen kwaadaardigheid van een vrouw!
14 Alle ellende desnoods, maar geen ellende van hen die mij haten!
Alle vergelding desnoods, maar geen vergelding van mijn vijanden!
15 Geen erger gif dan het gif* van een slang,
geen erger venijn dan het venijn van een vrouw.
16 Ik leef liever samen met een leeuw en een draak
dan met een kwaadaardige vrouw.
17 De kwaadaardigheid van een vrouw verandert haar blik
en maakt haar gezicht zo nors als dat van een beer.
18 Al zit haar man te midden van vrienden aan tafel,
hij moet bitter zuchten, of hij wil of niet.
19 Alle kwaad valt in het niet bij het kwaad van een vrouw,
moge het lot van een zondaar haar treffen.
20 Als een zanderige helling voor de voeten van een grijsaard,

zo is een praatzieke vrouw voor een rustige man.
21 Bezwijk niet voor de schoonheid van een vrouw
en zet je zinnen niet op haar.
22 Als een vrouw haar man onderhoudt,
leidt dat tot woede, schaamte en grote schande.
23 Een vernederd gemoed, een treurig gezicht en pijn in het hart,
daartoe leidt een kwaadaardige vrouw.
Wie haar man ongelukkig maakt,
bezorgt hem slappe handen en knikkende knieën.
24 Bij een vrouw is de zonde begonnen,
door haar moeten wij allen sterven.
25 Laat water niet de vrije loop,
laat een kwaadaardige vrouw niet vrijuit spreken.
26 Als ze je niet gehoorzaamt,
ban haar dan uit je leven.

29. Geld lenen
1 Wie barmhartig is leent geld aan zijn naaste,
wie de helpende hand biedt neemt de geboden in acht.
2 Leen aan je naaste wanneer hij het nodig heeft,
en betaal wat je zelf schuldig bent op tijd terug.
3 Houd je aan je woord, wees betrouwbaar,
dan krijg ook jij altijd hulp wanneer je het nodig hebt.
4 Menigeen ziet een lening als een buitenkans
en brengt wie hem helpt in moeilijkheden.
5 Zo iemand kust zijn helper de handen
totdat hij zijn lening binnen heeft.
Om geld te krijgen spreekt hij op nederige toon,
maar het moment van terugbetaling stelt hij uit.
Hij betaalt onverschillige woorden terug
en geeft de tijd de schuld.
6 Als hij kan betalen, dan krijgt de eiser met moeite de helft
en moet het ook nog als een meevaller beschouwen.
Betaalt een schuldenaar niet, dan is hij niet meer dan een rover
en krijgt hij er gratis een vijand bij.
Hij betaalt de eiser vervloekingen en hatelijkheden terug,
geen eerbetoon, maar beledigingen.
7 Menigeen weigert een lening, niet uit onwelwillendheid,
maar uit vrees onnodig te worden beroofd.

Aalmoezen
8 Wees echter grootmoedig tegenover een arme,
laat hem niet op zijn aalmoes wachten.
9 Houd je aan het gebod een arme te helpen,
laat hem in zijn nood niet met lege handen staan.
10 Geef geld aan je broer en aan je vriend,
laat het niet onder een steen wegroesten.
11 Gebruik je geld overeenkomstig de geboden van de Allerhoogste,
dan geeft het je meer profijt dan goud.
12 Stapel in je schatkamer aalmoezen op,
ze zullen je uit alle ellende redden.

13 Ze vechten beter tegen je vijand
dan een machtig schild en een zware lans.

Borg
14 Een goed mens staat borg voor zijn naaste,
maar iemand zonder schaamte laat hem in de steek.
15 Vergeet de welwillendheid van je borg niet,
want hij heeft zich voor jou garant gesteld.
16 Een zondaar verkwist het bezit van zijn borg,
17 een ondankbaar mens laat zijn beschermer in de steek.
18 Borg staan heeft veel welgestelden te gronde gericht,
het heeft hen doen zwalken als de golven van de zee.
Machtige mannen heeft het uit hun huizen verdreven
en doen zwerven onder vreemde volken.
19 Een zondaar stort zich op een borgstelling,
in zijn zucht naar winst stort hij zich in een proces.
20 Help je naaste naar vermogen,
maar pas op: stort je niet in het ongeluk.

Onafhankelijkheid
21 De eerste levensbehoeften zijn water, brood en kleding
en een huis waarin je je geborgen voelt.
22 Beter een armoedig bestaan met een dak boven je hoofd
dan een voortreffelijk maal bij vreemden.
23 Of je nu veel of weinig hebt, wees tevreden,
dan word je niet voor vreemdeling uitgemaakt.
24 Van huis tot huis te moeten zwerven is een ellendig bestaan,
waar je als vreemdeling verblijft, heb je geen recht van spreken.
25 Al bied je zelf eten en drinken aan,
je krijgt stank voor dank en bitse woorden bovendien:
26 'Kom binnen, vreemdeling, dek de tafel,
geef mij maar te eten wat je meegenomen hebt.
27 Verdwijn, vreemdeling, je schaadt mijn aanzien.
Mijn broer is gekomen, ik heb mijn huis nodig.'
28 De beschimping een vreemdeling of schuldeiser te zijn,
is voor een verstandig mens zwaar te dragen.

Hier volgen uitspraken over kinderen.

30.Opvoeding
1 Wie zijn zoon liefheeft geeft hem regelmatig met de stok,
en uiteindelijk zal hij vreugde in hem vinden.
2 Wie zijn zoon opvoedt zal zich over hem verheugen
en onder bekenden trots over hem spreken.
3 Wie zijn zoon onderwijst zal zijn vijanden jaloers maken
en onder zijn vrienden vol vreugde over hem spreken.
4 Ook al is de vader van zo'n zoon gestorven,
het lijkt of hij er nog is, omdat hij voortleeft in zijn zoon.
5 Bij zijn leven zag hij hem met vreugde,
bij zijn einde had hij geen verdriet.

6 Zijn vijanden liet hij een wreker na,
zijn vrienden een man die hun goedheid beloont.
7 Wie zijn zoon vertroetelt moet voortdurend zijn wonden verbinden,
en bij elke kreet slaat de schrik hem om het hart.
8 Een ongetemd paard wordt koppig,
een zoon die niet wordt beteugeld eigenzinnig.
9 Verwen een kind, en het treft je met ontzetting,
speel met hem, en het doet je verdriet.
10 Maak geen plezier met hem, anders lijd je samen pijn
en bijt je ten slotte je tanden stuk.
11 Laat hem in zijn jeugd niet eigenmachtig optreden,
zie zijn fouten niet door de vingers.
12 *Buig zijn nek als hij nog jong is,*
houd hem stevig in je greep zolang hij een kind is;
dan wordt hij niet koppig en ongehoorzaam
en heb je geen verdriet door hem.
13 Voed je zoon op, doe er moeite voor,
anders zul je je ergeren aan zijn onbeschaamdheid.

Gezondheid
14 Beter arm maar gezond en sterk van gestel
dan rijk maar lichamelijk een wrak.
15 Een gezond gestel is beter dan alle goud,
een sterke geest is beter dan onmetelijke rijkdom.

Hier volgen uitspraken over spijzen.

16 Geen enkele rijkdom gaat gezondheid te boven,
geen enkele blijdschap overtreft de vreugde van het hart.
17 Beter de dood dan een bitter leven,
beter eeuwige rust dan een slepende kwaal.
18 Goede spijzen, neergezet voor een zieke die niet in staat is te eten,
zijn als spijsoffers bij een graf.
19 Wat heeft een afgod aan een offergave?
Hij kan immers eten noch ruiken.
Zo is het met hem die door de Heer met ziekte wordt vervolgd.
20 Hij ziet de spijzen voor zich staan en zucht,
zoals een eunuch zucht wanneer hij een meisje omarmt.
Zo is het met hem die met geweld zijn recht wil laten gelden.

21 Geef je niet over aan verdriet
en kwel jezelf niet met gepieker.
22 Blijdschap doet een mens leven,
en een vrolijk mens leeft lang.
23 Ontspan je, spreek jezelf moed in
en houd verdriet op een afstand,
want verdriet heeft velen te gronde gericht
en dient geen enkel doel.
24 Jaloezie en woede verkorten je leven,
kommer maakt je oud voor je tijd.
25 Wie vrolijk en opgewekt is, heeft een goede eetlust

en geniet van zijn maaltijd.

31.Rijkdom
1 Slapeloosheid door rijkdom mergelt het lichaam uit,
zorg over rijkdom houdt je wakker.
2 Zulke zorg maakt dat je zelfs niet sluimert,
als een zware ziekte verdrijft hij de slaap.
3 Een rijke werkt hard en hoopt zijn geld op,
en als hij ophoudt met werken kan hij genieten.
4 Een arme werkt hard en heeft een schamel bestaan,
en als hij ophoudt met werken lijdt hij gebrek.
5 Wie van goud houdt kan niet rechtvaardig blijven,
wie rijkdom najaagt komt op een dwaalspoor.
6 Velen zijn door goud ten val gekomen,
ze gingen plotseling ten onder.
7 Verzot zijn op goud is als een struikelblok,
iedere dwaas komt erdoor ten val.
8 Gelukkig is de rijke die onberispelijk blijkt
en niet achter goud aan loopt.
9 Wie is hij? Wij zullen hem gelukkig prijzen,
want hij heeft onder zijn volk iets buitengewoons gedaan.
10 Wie werd door goud beproefd en bleek onkreukbaar?
Hij zal worden geroemd.
Wie kon zondigen, maar deed het niet,
wie kon kwaad doen, maar deed het niet?
11 Zijn bezit zal vermeerderen
en de gemeenschap zal over zijn weldaden vertellen.

Tafelmanieren
12 Als je aan een welvoorziene tafel zit,
sper dan niet je mond open
en zeg niet: 'Wat een rijke dis!'
13 Bedenk dat een gretig oog iets slechts is,
is er iets slechters geschapen dan zo'n oog?
Daarom traant het bij alles wat het ziet.
14 Als iemand naar een schotel kijkt, tast dan niet toe,
graai niet samen met hem in de schotel.
15 Beoordeel de gevoelens van je tafelgenoot als die van jezelf
en denk na bij alles wat je doet.
16 Eet wat je is voorgezet als een fatsoenlijk mens,
wees geen veelvraat, wek geen weerzin op.
17 Wees zo welgemanierd als eerste op te houden,
wees geen gulzigaard, geef geen aanstoot.
18 En als je met velen aan tafel zit,
tast dan niet als eerste toe.

19 Voor een welgemanierd mens is weinig al voldoende,
hij snakt niet naar adem als hij op zijn bed ligt.
20 Na met mate te hebben gegeten slaapt hij goed,

hij staat vroeg op en voelt zich uitgerust.
Wie onverzadigbaar is krijgt last van slapeloosheid,
van misselijkheid en maagkrampen.
21 Als je veel hebt moeten eten, trek je dan terug,
braak het uit, en je voelt je opgelucht.
22 Mijn kind, luister naar mij, sla mijn raad niet in de wind,
op een dag zul je hem begrijpen.
Wees ijverig bij alles wat je doet,
dan krijg je geen enkele ziekte.
23 Wie goede tafelmanieren heeft wordt geprezen,
hij zal altijd een goede naam hebben.
24 Over wie slechte tafelmanieren heeft spreekt heel de stad schande,
hij zal altijd een slechte naam hebben.

25 Wees geen held in het drinken van wijn,
want wijn heeft velen te gronde gericht.
26 Zoals de oven gehard staal beproeft,
zo beproeft wijn het karakter van hoogmoedigen die ruziemaken.
27 Wijn is leven voor een mens
als je hem met mate drinkt.
Wat is het leven zonder wijn?
Wijn werd al in het begin gegeven om vreugde te schenken.
28 Als je hem op het juiste moment en met mate drinkt,
geeft hij blijdschap en vreugde.
29 Te veel wijn leidt tot bitterheid, ruzie en conflicten.
30 Dronkenschap maakt een dwaas zo woedend dat hij ten val komt,
ze ondermijnt zijn kracht en brengt hem wonden toe.
31 Maak geen ruzie met je naaste als je samen wijn drinkt
en minacht hem niet als hij vrolijk wordt.
Beledig hem dan niet
en verneder hem niet door iets van hem terug te vragen.

32. Dienen
1 Als jou de leiding van een feestmaal wordt gegeven,
laat je daar dan niet op voorstaan.
Wees als een gast onder je gasten,
bekommer je eerst om hen, ga pas daarna zelf zitten.
2 Neem pas plaats wanneer je al je taken hebt vervuld,
dan verheug je je over hun tevredenheid
en krijg je een krans voor je hoffelijkheid.

Gepast en ongepast spreken
3 Oude man, het siert je het woord te nemen
en te spreken over zaken waarvan je kennis hebt,
maar wees stil wanneer er muziek wordt gemaakt.
4 Stort tijdens een uitvoering geen woordenvloed uit,
toon je wijsheid niet op een ongelegen moment.
5 Muziek terwijl je samen wijn drinkt,
is als een zegel van granaat op een gouden sieraad.
6 Als een zegel van smaragd in goud gevat,
zo is een melodie bij kostelijke wijn.

7 Jongeman, spreek alleen als het nodig is
en hoogstens als het je tweemaal wordt gevraagd.
8 Spreek kort, zeg veel met weinig woorden,
wees als iemand die weet en toch zwijgt.
9 Wanneer je onder aanzienlijken bent, stel jezelf dan niet aan hen gelijk,
wanneer je onder oude mensen bent, voer dan niet het hoogste woord.
10 Zoals de bliksem voor de donder komt,
zo snelt de vriendelijkheid een bescheiden mens vooruit.
11 Ga op tijd weer weg, treuzel niet,
ga snel naar huis, blijf niet op straat rondhangen.
12 Thuis kun je je vermaken en doen wat je prettig vindt,
maar bezondig je niet aan hooghartige woorden.
13 Prijs om dit alles hem die je gemaakt heeft
en jou met zo veel goeds overstelpt.

Ontzag voor de Heer en de wet
14 Wie ontzag heeft voor de Heer aanvaardt zijn onderricht,
wie hem in alle vroegte zoekt ondervindt zijn gunst.
15 Wie de wet zoekt wordt ervan vervuld,
wie hem veinst te zoeken komt erdoor ten val.
16 Wie ontzag heeft voor de Heer leert wat rechtvaardig is
en laat zijn voorschriften schijnen als een licht.
17 Een zondig mens schuift een terechtwijzing terzijde,
hij legt haar uit zoals het hem uitkomt.

18 Een bedachtzaam mens bezint zich op alles,
maar een roekeloos en hoogmoedig mens deinst nergens voor terug.
19 Handel nooit zonder na te denken,
anders krijg je spijt van je daden.
20 Ga niet over een moeilijk begaanbare weg,
je zou over stenen kunnen struikelen.
21 Waag je niet op een onbekende weg,
22 wees voorzichtig op je paden.
23 Heb vertrouwen in jezelf bij alles wat je doet,
ook daarmee houd je je aan de geboden.
24 Wie op de wet vertrouwt neemt de geboden in acht,
wie op de Heer vertrouwt wordt niet geschaad.

33. Ontzag voor de Heer
1 Wie ontzag heeft voor de Heer wordt niet door het kwaad getroffen;
treffen hem beproevingen, dan komt hij ze te boven.
2 Een wijs mens veracht de wet niet,
maar wie veinst dat hij de wet liefheeft, is als een schip in een storm.
3 Een verstandig mens vertrouwt op de wet,
die is voor hem zo betrouwbaar als de orakelstenen.
4 Bereid je voor als je moet spreken, dan wordt er naar je geluisterd,
ga bij jezelf te rade voordat je antwoordt.
5 Het gemoed van een dwaas is als een wagenrad,
zijn denken is als een draaiende as.
6 Een spotlustige vriend is als een dekhengst,

hij hinnikt onder iedere berijder.

Het ene tegenover het andere
7 Waardoor is de ene dag beter dan de andere?
Het licht van de dag komt toch het hele jaar door van de zon?
8 In zijn wijsheid heeft de Heer de dagen verschillend gemaakt,
hij heeft de feesten hun plaats in de tijd gegeven.
9 Sommige dagen heeft hij verheven en geheiligd,
van andere heeft hij de gewone dagen gemaakt.
10 Alle mensen komen voort uit de aarde,
uit aarde werd Adam geschapen.
11 Toch zijn ze verschillend door de grote wijsheid van de Heer,
hij heeft hun verschillende wegen gewezen.
12 Sommige mensen heeft hij gezegend en verheven,
anderen heeft hij geheiligd en in zijn nabijheid gebracht;
sommige mensen heeft hij vervloekt en vernederd
en heeft hij van hun plaats verdreven.
13 Zoals klei in de hand van de pottenbakker,
die ervan maakt wat hij wil,
zo zijn mensen in de hand van hun maker,
die hen maakt zoals hij wil.
14 Zoals het goede tegenover het kwade staat,
het leven tegenover de dood,
zo staat de vrome tegenover de zondaar.
15 Kijk zo naar alles wat de Allerhoogste heeft gemaakt:
twee aan twee, het een tegenover het ander.

16 En ik – ik bleef als laatste waken,
als een nalezer liep ik achter druivenplukkers;
17 maar door de zegen van de Heer kwam ik naar voren
en als een druivenplukker vulde ik de perskuip.
18 Bedenk dat ik niet alleen voor mijzelf heb gezwoegd,
maar voor allen die onderricht zoeken.
19 Luister naar mij, aanzienlijken onder het volk,
leiders van de volksvergadering, hoor mij aan.

Onafhankelijkheid
20 Laat zoon noch vrouw, broer noch vriend
zolang je leeft ooit macht over je krijgen;
en geef je geld niet aan een ander,
dan hoef je er later niet vol spijt om te bedelen.
21 Laat zolang je leeft, zolang er adem in je is,
geen mens je van je plaats verdrijven.
22 Beter dat je kinderen jou iets vragen
dan dat jij afhankelijk van je kinderen bent.
23 Doe alles wat je doet uitmuntend,
laat geen smet op je waardigheid komen.
24 Op de dag dat je leven eindigt, in het uur van je dood –
verdeel pas dan je erfenis.

Omgang met slaven
25 Wat voor een ezel voer, stok en lasten zijn,
dat zijn brood, tucht en arbeid voor een slaaf.
26 Zet je hem onder tucht aan het werk, dan heb je rust,
geef je hem niets te doen, dan zoekt hij de vrijheid.
27 Een juk en een halster buigen de nek,
voor een kwaadwillige slaaf zijn er lijfstraffen en folteringen.
28 Zet hem hard aan het werk, anders wordt hij een luiaard,
29 en van luiheid leert hij allerlei kwaad.
30 Laat hem werken, zoals hem betaamt,
gehoorzaamt hij niet, sla zijn voeten dan in boeien.
Maar verg niet te veel van een mens, wees niet onbillijk.
31 Heb je een slaaf, behandel hem dan als jezelf,
want je hebt hem met je zuurverdiende geld gekocht.
Heb je een slaaf, behandel hem dan als een broer,
want je hebt hem nodig als jezelf.
32 Als je hem kwaad doet en hij gaat ervandoor,
33 waar zul je hem dan zoeken?

34.Dromen
1 Een onverstandig mens heeft ijdele en valse verwachtingen
en dromen brengen dwazen het hoofd op hol.
2 Wie zich aan een droom vastklampt
is als iemand die een schaduw wil grijpen en wind najaagt.
3 Een droombeeld is niet meer dan een spiegeling,
zoals de spiegeling van een gezicht.
4 Kan reinheid voortkomen uit onreinheid?
Komt waarheid voort uit leugen?
5 Waarzeggerij, wichelarij en dromen zijn bedrog,
ze benauwen je als barensnood een vrouw.
6 Als een droom niet door de Allerhoogste is gezonden,
schenk er dan geen aandacht aan,
7 want dromen hebben velen doen dwalen,
wie erop vertrouwde kwam ten val.
8 De wet komt zonder die illusies tot gelding,
in de mond van een betrouwbaar mens komt de wijsheid tot haar recht.

Kennis en ervaring
9 Wie veel heeft gereisd, heeft veel kennis opgedaan,
wie veel ervaring heeft, kan verstandige dingen vertellen.
10 Wie geen ervaring heeft weet weinig,
11 maar wie veel heeft gereisd, groeit in levenswijsheid.
12 Op mijn reizen heb ik veel gezien,
ik weet meer dan ik kan vertellen.
13 Vaak was ik in doodsgevaar
maar dankzij kennis en ervaring ontsnapte ik.
14 Wie ontzag heeft voor de Heer blijft in leven,

15 want zijn hoop is gericht op wie hem redt.
16 Wie ontzag heeft voor de Heer heeft niets te vrezen,
hij kent geen angst, want de Heer zelf is zijn hoop.
17 Gelukkig is wie ontzag heeft voor de Heer.
18 Aan wie houdt hij zich vast, wie is zijn steun?
19 De ogen van de Heer zijn gericht op wie hem liefheeft;
hij is een machtig schild, een sterke steun,
hij beschut tegen brandende hitte, geeft schaduw tegen de middagzon,
hij behoedt je voor struikelen, voorkomt dat je valt,
20 hij vult het hart met vreugde, doet de ogen oplichten,
hij geneest, geeft leven en brengt zegen.

Offers
21 Offert iemand met onrechtmatig verkregen goed, dan is dat offer bezoedeld,
22 en gaven van wettelozen worden niet aanvaard.
23 De Allerhoogste aanvaardt geen offers van goddelozen,
en talrijke offers bewegen hem niet tot vergeving.
24 Wie iets van een arme offert,
is als iemand die een zoon offert voor de ogen van zijn vader.
25 De armen leven van bedelaarsbrood,
wie het van hen steelt vergiet hun bloed.
26 Wie een ander zijn levensonderhoud ontneemt is een moordenaar,
27 wie een dagloner zijn loon ontsteelt is iemand die bloed vergiet.
28 Als de een opbouwt en de ander weer afbreekt,
wat levert dat meer op dan dat ze zich inspannen?
29 Als de een bidt en de ander vervloekt,
naar wie moet de Heer dan luisteren?
30 Als je een dode weer aanraakt na je gewassen te hebben,
wat baat het wassen je dan?
31 Zo is een mens die voor zijn zonden vast en opnieuw zondigt.
Wie zal er luisteren naar zijn gebed?
Wat baat het hem dat hij zich vernedert?

35.Het brengen van offers
1 Wie de wet in acht neemt brengt veel offers:
2 wie de geboden naleeft brengt een vredeoffer,
3 wie een weldaad bewijst brengt een graanoffer,
4 wie barmhartigheid betoont brengt een dankoffer.
5 Je verre houden van slechtheid is de Heer welgevallig,
je verre houden van onrecht brengt verzoening.
6 Verschijn niet met lege handen voor de Heer,
7 want dit alles eisen de geboden.
8 Het offer van een rechtvaardige maakt het altaar vet,
de aangename geur stijgt op naar de Allerhoogste.
9 Het offer van een rechtvaardige wordt aanvaard,
het zal niet worden vergeten.
10 Prijs de Heer met je vrijgevigheid,
wees niet karig met de vruchten van de nieuwe oogst.
11 Breng elke gave met een blij gezicht
en heilig de tienden met vreugde.
12 Geef de Allerhoogste naar wat hij gegeven heeft,

wees vrijgevig, geef naar vermogen,
13 want de Heer beloont je,
hij geeft het je zevenvoudig terug.

De Heer zorgt voor de zwakken
14 Probeer de Heer niet om te kopen,
want hij gaat er niet op in.
15 Vertrouw niet op een offergave die door onrecht is verkregen,
want de Heer is een rechter
en persoonlijk aanzien is voor hem niet van belang.
16 Hij is niet partijdig ten koste van de arme,
hij verhoort de bede van wie onrecht werd gedaan.
17 Hij slaat acht op de smeekbede van een wees
en op de jammerklachten van een weduwe.
18 Stromen een weduwe de tranen niet over de wangen,
19 weeklaagt ze niet om de man die haar tranen doet stromen?
20 Wie de Heer zo dient dat het hem behaagt, wordt aangenomen,
zijn bede reikt tot aan de wolken.
21 Het gebed van een nederige dringt door de wolken heen,
hij is ontroostbaar zolang het niet aankomt,
hij volhardt totdat de Allerhoogste er aandacht aan schenkt,
22 totdat hij ten gunste van de rechtvaardige oordeelt
en dat oordeel uitvoert.
De Heer talmt niet en heeft geen geduld met de onbarmhartige,
hij breekt hem de heupen.
23 Hij straft de volken,
roeit alle hoogmoedigen uit,
verbrijzelt de scepters van de onrechtvaardigen.
24 Hij beloont de mens naar zijn daden,
beoordeelt hun daden naar hun bedoelingen.
25 Hij doet zijn volk recht
en geeft het vreugde door zijn barmhartigheid.
26 Even welkom is zijn barmhartigheid in tijden van verdrukking
als regenwolken in tijden van droogte.

36.Gebed om erbarmen voor Israël
1 Heer, God van alles wat bestaat, ontferm u over ons,
2 boezem alle volken angst voor u in.
3 Hef uw hand op tegen vreemde volken,
laat hen uw macht ervaren.
4 Aan hen hebt u door ons uw heiligheid getoond,
toon zo door hen aan ons uw macht.
5 Laten zij u erkennen, zoals ook wij erkennen, Heer,
dat er geen god is buiten u.
6 Hernieuw de tekenen, herhaal de wonderen,
7 toon de grote macht van uw hand en rechterarm.
8 Wek uw woede op, stort uw toorn uit,
9 vernietig de tegenstander, verdelg de vijand.
10 Haast u, volvoer uw besluit,
laat iedereen over uw grote daden vertellen.
11 Laat wie vlucht door uw vurige toorn worden verteerd,

vernietig ieder die uw volk kwaad doet.
12 Verbrijzel de hoofden van de aanvoerders van de vijanden,
die zeggen: 'Er is niemand buiten ons.'
13 Breng de stammen van Jakob weer samen
en geef hun het gebied van vroeger.
14 Heer, ontferm u over uw volk, naar uw naam genoemd,
over Israël, dat u tot uw eerstgeborene hebt gemaakt.
15 Ontferm u over de stad van uw heiligdom,
over Jeruzalem, waar uw rustplaats is.
16 Vervul Sion met de lofprijzing van uw glorie
en uw tempel met uw luister.
17 Neem het op voor uw eerste schepselen,
vervul de profetieën die in uw naam zijn uitgesproken.
18 Beloon wie standvastig op u wachten,
laat uw profeten geloofwaardig blijken.
Verhoor, Heer, het gebed van uw dienaren,
19 u was uw volk toch altijd welgezind?
Dan zullen allen op aarde weten
dat u de Heer bent, de eeuwige God.

De vrouw, de vriend en de raadgever
20 De maag verteert alle voedsel,
maar het ene voedsel is beter dan het andere.
21 Zoals de tong het wild aan de smaak herkent,
zo herkent een verstandig mens leugens.
22 Een verdorven mens veroorzaakt ellende,
een ervaren mens verdedigt zich ertegen.
23 Een vrouw moet iedere man accepteren,
maar een man kan de beste vrouw uitkiezen.
24 De schoonheid van een vrouw verblijdt het gezicht van haar man
en overtreft alles wat hij kan wensen;
25 heeft ze ook een zachte en vriendelijke tong,
dan is geen sterveling met haar man te vergelijken.
26 Wie een vrouw verwerft legt de grondslag voor zijn bezit,
krijgt een helper die bij hem past, een zuil van rust.
27 Waar geen omheining is wordt het bezit geroofd,
waar geen vrouw is zwerft een man zwaarmoedig rond.
28 Want wie vertrouwt een zwaarbewapende rover,
die van stad naar stad trekt?
Zo vertrouwt men evenmin een mens zonder thuis,
die overnacht waar hij laat in de avond aankomt.

37. Ware vriendschap
1 Elke vriend zal zeggen: 'Ik ben je vriend,'
maar sommige zijn het alleen in naam.
2 Is het geen dodelijk verdriet
als een boezemvriend in een vijand verandert?
3 Verdorven gezindheid, waar kom je vandaan,
jij die de aarde bedekt met bedrog?
4 De ene vriend verheugt zich over de vreugde van zijn vriend,
maar in tijden van tegenspoed keert hij zich tegen hem.

5 De andere vriend zwoegt samen met zijn vriend voor voedsel,
en in tijden van oorlog verdedigt hij hem met zijn schild.
6 Houd een vriend altijd in gedachten,
vergeet hem niet in tijden van voorspoed.

7 Elke raadgever prijst zijn eigen raad,
maar sommige denken alleen aan zichzelf.
8 Wees op je hoede voor iemand die raad geeft,
ga eerst na wat zijn belang is;
zijn raad kan ook op eigen voordeel zijn gericht.
Geef je lot niet in handen van iemand die tegen je zegt:
9 'Je bent op de goede weg,'
maar die enkel toekijkt als je wat overkomt.
10 Vraag geen raad aan wie je niet recht in de ogen kijkt,
geef geen raad aan wie jaloers op je is.
11 Vraag geen raad aan een vrouw over haar rivale,
aan een lafaard over oorlog,
aan een koopman over zaken,
aan een koper over verkoop,
aan een jaloers mens over dankbaarheid,
aan een onbarmhartig mens over edelmoedigheid,
aan een luiaard over werk,
aan een losse werkkracht over de voltooiing van een taak,
aan een luie slaaf over veel werk.
Vertrouw de raad van geen van hen,
12 maar ga steeds naar een vroom mens,
iemand van wie je weet dat hij de geboden naleeft,
die één van geest met je is
en die als je struikelt de pijn met je deelt.
13 Volg de raad van je eigen verstand,
er is voor jou geen betrouwbaarder raad.
14 Het verstand van een mens heeft soms meer te zeggen
dan zeven wachters op een uitkijktoren.
15 En bid bij dit alles tot de Allerhoogste
dat hij je levensweg richt op de waarheid.

16 Ieder werk begint met overleg,
aan elke daad gaat een plan vooraf.
17 De wortel van alle beleid is het verstand,*
18 daar spruiten vier loten uit voort:
goed en kwaad, leven en dood,
maar uiteindelijk beslist de tong erover.

19 Er zijn verstandige mannen die velen onderwijzen,
maar zichzelf niet tot nut zijn.
20 Er zijn mannen die wijze woorden spreken,
maar worden veracht,
ze zullen elk genoegen ontberen,
21 want de Heer onthoudt hun zijn gunst,
hun wijsheid wordt niet erkend.
22 Er zijn mannen die wijs zijn voor zichzelf,

de vrucht van hun verstand komt hunzelf ten goede.
23 Een wijs man onderricht zijn volk,
de vrucht van zijn verstand is betrouwbaar.
24 Een wijs man wordt rijkelijk gezegend,
allen die hem ontmoeten zullen hem gelukkig prijzen.
25 De dagen van een mensenleven zijn te tellen,
maar de dagen van Israël zijn ontelbaar.
26 Een wijze verwerft eer bij zijn volk,
zijn naam leeft voort tot in eeuwigheid.

Matigheid
27 Mijn kind, toets jezelf je leven lang,
stel vast wat slecht voor je is, en geef daar niet aan toe,
28 want niet alles is voor iedereen goed,
niet iedereen schept in alles genoegen.
29 Geef je niet gulzig over aan alle genot,
ga je niet aan lekkernijen te buiten,
30 want overdadig eten maakt ziek
en gulzigheid leidt tot onpasselijkheid.
31 Door gulzigheid zijn velen gestorven,
wie matig is verlengt zijn leven.

38. Gezondheid
1 Eer een arts, want je hebt hem nodig,
ook hij is door de Heer geschapen,
2 en hoewel genezing van de Allerhoogste komt,
wordt hij door de koning beloond.
3 Een arts wordt om zijn kennis geëerd,
hij wordt door aanzienlijken bewonderd.
4 Door de Heer brengt de aarde geneeskrachtige kruiden voort,
een verstandig mens versmaadt ze niet.
5 Werd het water niet zoet door een stuk hout,
zodat zijn kracht zichtbaar werd?
6 De Heer zelf gaf de mensen de kennis,
zodat hij om zijn wonderbaarlijke kruiden wordt geprezen.
7 Daarmee geneest hij en neemt hij de pijn weg,
8 de apotheker maakt er een balsem van.
Het werk van de Heer kent geen einde,
hij brengt genezing op de aarde.

9 Mijn kind, negeer je ziekte niet,
maar bid tot de Heer, dan zal hij je genezen.
10 Bega geen misstappen, handel rechtschapen,
reinig je van elke zonde.
11 Breng een aangenaam geurend offer, geef een handvol tarwebloem,
breng een rijk offer, alsof je al op sterven ligt.
12 Laat de dokter zijn werk doen, ook hij is door de Heer geschapen,
houd hem niet op een afstand, ook hij is nodig.
13 De goede afloop ligt soms in zijn handen;
14 ook hij bidt tot de Heer
dat hij hem de weg naar genezing wijst

en het leven redt.
15 Moge wie zondigt tegen zijn maker
in handen vallen van een arts.

Rouw
16 Mijn kind, stort tranen over een dode,
lijd bitter om hem en hef een klaagzang aan.
Begraaf hem op gepaste wijze
en verwaarloos zijn graf niet.
17 Stort bittere tranen, weeklaag hevig,
rouw zoals past bij zijn waardigheid.
Rouw één dag, rouw er twee, om opspraak te voorkomen,
en vind dan troost voor je verdriet.
18 Want verdriet tast je krachten aan
en leidt tot de dood.
19 In ellende duurt het verdriet voort,
een leven in armoede is een vloek voor het hart.
20 Geef je niet over aan verdriet,
zet het van je af, weet dat het tot de dood leidt.
21 Bedenk dat er geen weg terug is,
je helpt de dode niet en je doet jezelf kwaad.
22 Bedenk dat zijn lot ook het jouwe zal zijn,
gisteren ik, vandaag jij.
23 Als de dode rust, laat dan ook zijn nagedachtenis rusten,
wees getroost nu hij is heengegaan.

Werklieden en schriftgeleerden
24 Om wijs te worden moet een schriftgeleerde tijd voor studie hebben,
hoe minder je werkt, hoe wijzer je wordt.
25 Hoe wordt iemand wijs die de ploeg bestuurt,
vol trots de ossenprik hanteert,
de ossen drijft, ermee werkt
en het steeds maar over jonge stieren heeft?
26 Met hart en ziel trekt hij voren,
hij offert zijn slaap op om de kalveren te voeren.
27 Zo vergaat het iedere handwerker, iedere vakman,
die dag en nacht werkt;
zo vergaat het ieder die zegels snijdt,
hij wordt niet moe om telkens iets nieuws te maken.
Met hart en ziel maakt hij een afbeelding die lijkt,
hij offert zijn slaap op om zijn werk te voltooien.
28 Zo vergaat het de smid die bij het aambeeld staat,
een en al aandacht voor het ijzer dat hij bewerkt.
Zijn vlees verschroeit in de gloed van het vuur,
hij vecht tegen de hitte van de oven,
de hamerslagen dreunen in zijn oren,*
zijn ogen zijn gericht op het model.
Met hart en ziel voltooit hij zijn werk,
hij offert zijn slaap op om het zo mooi mogelijk te maken.
29 Zo vergaat het de pottenbakker die aan het werk is
en met zijn voeten het wiel draait,

die zich altijd maar zorgen maakt over zijn werk,
het vereiste aantal potten moet maken.
30 Met zijn handen vormt hij de klei
en met zijn voeten kneedt hij hem.
Met hart en ziel brengt hij glazuur aan,
hij offert zijn slaap op om de oven schoon te maken.

31 Ieder van hen vertrouwt op zijn handen
en ieder van hen is wijs in zijn vak.
32 Zonder hen is geen stad bewoonbaar
en komen daar vreemdelingen noch reizigers.
Maar voor de volksraad worden ze niet gevraagd
33 en in de volksvergadering nemen ze geen belangrijke plaats in,
op de rechterstoel nemen ze niet plaats
en van rechtsbesluiten hebben ze geen verstand.
Ze geven blijk van vorming noch oordeel
en spreuken krijg je van hen niet te horen.
34 Maar wat voor altijd geschapen is, krijgt door hen zijn plaats,
ze hebben alleen de behoefte hun ambacht uit te oefenen.

Wie echter met heel zijn geest nadenkt over de wet van de Allerhoogste,

39. Onderzoek
1 onderzoekt de wijsheid van vroeger tijden
en houdt zich bezig met de profetieën,
2 onthoudt de uiteenzettingen van beroemde mannen
en doorgrondt de betekenis van spreuken.
3 Hij onderzoekt geheimzinnige gezegden
en houdt zich bezig met raadselachtige spreuken.
4 Aanzienlijken biedt hij zijn diensten aan
en hij verkeert onder leiders.
Hij reist door landen van vreemde volken
en ervaart wat er aan goed en kwaad is onder de mensen.
5 Al vroeg in de morgen zoekt hij met hart en ziel de Heer,
die hem gemaakt heeft;
hij bidt tot de Allerhoogste.
Hij spreekt een gebed uit
en vraagt om vergeving voor zijn zonden.
6 Als de Heer, de machtige, het wil
wordt hij van inzicht vervuld.
Dan laat hij zijn wijze woorden stromen
en looft de Heer in een gebed.
7 Hij richt zich op kennis en inzicht
en overdenkt Gods verborgenheden.
8 Hij geeft blijk van de vorming die hij heeft gekregen
en laat zich voorstaan op de wet van het verbond met de Heer.
9 Velen prijzen zijn kennis
en hij zal nooit worden vergeten;
de herinnering aan hem gaat nooit verloren,
zijn naam leeft voort van generatie op generatie.
10 Volken zullen over zijn wijsheid vertellen

en de gemeenschap zal zijn lof verkondigen.
11 Zolang hij leeft krijgt hij meer lof dan duizend anderen,
wanneer hij sterft blikt hij tevreden terug.*

Lofzang op de Heer
12 Nog meer van mijn gedachten zal ik uitspreken,
als de volle maan zo vol ben ik ervan.
13 Luister naar mij, mijn vrome zonen,
en bloei als een roos bij een waterstroom.
14 Geur zo aangenaam als wierook
en bloei als een lelie.
Verhef je stem, zing samen een loflied
en prijs de Heer om al zijn daden.
15 Verheerlijk zijn naam
en prijs hem met lofgezang,
met liederen en citerspel.
Loof hem met deze woorden:
16 De daden van de Heer zijn alle voortreffelijk,
alles wat hij beschikt gebeurt op de juiste tijd.
17 Zeg niet: 'Wat is dit? Waartoe dient het?'
want alles blijkt nuttig op het juiste moment.
Met zijn woord heeft hij het water bijeengebracht
en op zijn bevel werd het in bekkens verzameld.
18 Op zijn bevel gebeurt wat hem goeddunkt
en niemand kan verhinderen dat hij redt.
19 Hij doorziet de daden van de mensen,
niets blijft voor hem verborgen.
20 Van eeuw tot eeuw ziet hij toe,
niets is onbegrijpelijk voor hem.
21 Zeg niet: 'Wat is dit? Waartoe dient het?'
want alles werd geschapen om in een behoefte te voorzien.

22 Zijn zegen bevloeit het dorre land als een rivier
en drenkt het als een watervloed.
23 Zoals hij water in een zoutzee heeft veranderd,
zo zal zijn toorn de volken treffen.
24 Zijn wegen zijn effen voor de vromen,
maar vol struikelblokken voor de wettelozen.
25 Het goede werd vanaf het begin voor goede mensen geschapen,
het slechte voor zondaars.
26 De eerste levensbehoeften van een mens zijn
water, vuur, ijzer en zout,
tarwebloem, melk en honing,
druivensap, olijfolie en kleding.
27 Dit alles is goed voor vrome mensen,
maar voor zondaars wordt het slecht.

28 Stormen zijn geschapen om te straffen,
in hun razernij gaan ze tekeer.
Wanneer hun maker straft, tonen ze hun geweld,
daarmee stillen ze zijn woede.

29 Vuur, hagel, hongersnood en dood,
dit alles werd geschapen om te straffen.
30 Schorpioenen en adders, de tanden van wilde dieren,
het wrekende zwaard dat goddelozen vernietigt –
31 ze voeren maar al te graag zijn opdracht uit.
Ze zijn bereid hun taak op aarde te vervullen;
als het moment is gekomen, doen ze wat hun opgedragen is.

32 Daarom had ik vanaf het begin deze overtuiging,
die ik heb overdacht en op schrift heb gesteld:
33 de daden van de Heer zijn alle goed,
hij voorziet op de juiste tijd in elke behoefte.
34 Zeg niet: 'Dit is slechter dan dat,'
want alles blijkt van waarde op zijn tijd.
35 Zing daarom met heel je hart, uit volle borst,
en prijs de naam van de Heer.

40.Zorgen en ellende
1 Ieder mens zijn veel zorgen beschoren,
de nakomelingen van Adam dragen een zwaar juk,
vanaf de dag dat zij de moederschoot hebben verlaten
tot op de dag dat zij naar hun aller moeder terugkeren.
2 Hun gepieker komt voort uit het besef van wat zal komen,
ze worden beheerst door angst voor de dag van hun dood.
3 Wie op zijn luisterrijke troon zetelt,
maar ook wie neerzit in stof en as,
4 wie het purper draagt, en de kroon,
maar ook wie een grof linnen kiel draagt –
5 allen kennen woede en afgunst, verwarring en onrust,
angst voor de dood, wrok en ruzie.
's Nachts in bed, wanneer zij rusten,
brengt de slaap hun nieuwe onrust,
6 ze krijgen weinig of geen rust,
in hun dromen worden ze even moe als overdag,
beangstigd door wat ze zien,
als mensen op de vlucht voor oorlog.
7 Wanneer de nood het hoogst is worden ze wakker,
verbaasd dat ze bang waren voor niets.
8 Zo gaat het met alles wat leeft, van mens tot dier,
maar zondaars worden zevenmaal erger getroffen;
9 hun wachten dood, geweld, strijd, zwaard,
rampen, hongersnood, onderdrukking, plagen.
10 Dit alles werd geschapen voor de wettelozen,
door hen is de watervloed gekomen.
11 Alles wat uit de aarde komt, keert naar de aarde terug,
alles wat uit het water komt, keert naar de zee terug.

Onrecht en goedgunstigheid
12 Elk geschenk dat voortkomt uit onrechtvaardigheid vergaat,
maar trouw houdt eeuwig stand.
13 Het bezit van de onrechtvaardige is als een rivier die droogvalt,

als een donderslag die wegsterft bij een regenbui.
14 Wie vrijgevig is zal vreugde ondervinden,
wie overtredingen begaat verliest zijn leven.
15 Het nageslacht van goddelozen vertakt zich niet,
het heeft zwakke wortels op een harde rotsgrond,
16 het is als riet aan de waterkant of de oever van een rivier,
dat voor al het andere gras wordt uitgerukt.
17 Goedgunstigheid is als een hof vol zegeningen
en barmhartigheid houdt eeuwig stand.

Ontzag voor de Heer
18 Wie van zijn bezit of zijn werk leeft heeft het goed,
maar wie een schat vindt heeft het beter.
19 Kinderen en de bouw van een stad vestigen je naam,
maar beter dan beide is een onberispelijke vrouw.
20 Wijn en muziek verblijden het hart,
maar beter dan beide is liefde voor wijsheid.
21 Fluit en harp maken een melodie bekoorlijk,
maar beter dan beide is een mooie stem.
22 Gratie en schoonheid strelen het oog,
maar beter dan beide is het opkomend gewas.
23 Boezemvrienden ontmoeten elkaar op afgesproken tijden,
maar beter is het samenzijn van man en vrouw.
24 Een behulpzame broer steunt je in tijden van nood,
maar beter is barmhartigheid die redt.
25 Goud en zilver geven houvast in het leven,
maar beter dan beide is goede raad.
26 Bezit en kracht geven zelfvertrouwen,
maar beter dan beide is ontzag voor de Heer.
Ontzag voor de Heer leidt nooit tot gebrek,
daardoor hoef je geen hulp te zoeken.
27 Ontzag voor de Heer is als een hof vol zegeningen,
het biedt meer bescherming dan een hoge positie.

Bedelen
28 Mijn kind, ga niet als bedelaar door het leven,
beter dat je sterft dan dat je bedelt.
29 Een mens die naar de tafel van een ander kijkt,
heeft geen leven dat die naam verdient.
Hij verontreinigt zich met vreemde spijzen,
een verstandig en welgemanierd mens hoedt zich daarvoor.
30 Een schaamteloos mens bedelt vriendelijk,
maar in zijn binnenste laait een vuur.

41.De dood
1 Dood, hoe bitter is de gedachte aan jou
voor een mens die vreedzaam leeft te midden van zijn bezittingen,
die geen zorgen heeft, in alles voorspoed kent
en nog volop van het leven kan genieten.
2 Dood, hoe goed is je vonnis
voor een mens die gebrek lijdt en wiens kracht afneemt,

voor een hoogbejaarde die zich over alles zorgen maakt,
opstandig is en geen geduld meer heeft.
3 Vrees het vonnis van de dood niet,
denk aan wie je voorgingen en aan wie je zullen volgen.
4 Het is het vonnis van de Heer over alles wat leeft,
waarom zou je verwerpen wat de Allerhoogste welgevallig is?
Of je nu tien, twintig of duizend jaar geleefd hebt,
in het dodenrijk kun je niet klagen over de duur van je leven.

5 De kinderen van zondaars zijn afschuwelijk,
ze verkeren onder goddelozen.
6 De erfenis van kinderen van zondaars gaat verloren,
op hun nageslacht rust blijvende schande.
7 Kinderen veroordelen een goddeloze vader,
want om hem worden ze belasterd.
8 Wee jullie, goddeloze mannen,
die de wet van de Allerhoogste hebben verlaten:
9 *als jullie kinderen krijgen worden ze vernietigd,*
jullie werden vervloekt bij je geboorte,
jullie worden vervloekt bij je dood.
10 Alles wat uit de aarde komt, keert naar de aarde terug,
zo gaan de goddelozen van vervloeking naar vernietiging.

11 De klaagzang over doden geldt alleen hun lichaam,
maar van zondaars wordt zelfs de naam uitgewist.
12 Behoed je naam, hij blijft langer bij je
dan duizenden grote schatten van goud.
13 Een goed leven heeft een eindig aantal dagen,
maar een goede naam blijft tot in eeuwigheid.

Schaamte
14 Kinderen, onthoud wat je geleerd hebt en wees tevreden.
Welk nut hebben verborgen wijsheid en een onbereikbare schat?
15 Beter een mens die zijn dwaasheid verbergt
dan een mens die zijn wijsheid verbergt.

16 Schaam je voor de dingen die ik zal noemen
(het is niet goed je voor alles te schamen
en niet ieders oordeel is betrouwbaar).
17 Schaam je tegenover je vader en moeder voor ontucht
en tegenover leiders en meerderen voor leugenachtigheid,
18 tegenover een rechter en een ambtenaar voor wangedrag
en tegenover het volk en de gemeenschap voor wetteloosheid,
tegenover een vriend en een metgezel voor onrecht
19 en tegenover je stadsgenoten voor diefstal.
Schaam je tegenover de waarheid van God en zijn verbond
en voor gulzigheid tijdens een maaltijd,
voor schelden bij het nemen en geven
20 en voor zwijgen tegenover hen die je groeten,
voor het kijken naar een hoer
21 en voor het negeren van een bloedverwant.

Schaam je voor het stelen van een geschenk of iemands deel
en voor het kijken naar de vrouw van een ander,
22 voor omgang met zijn slavin
– nader haar bed niet –,
voor beledigingen tegenover vrienden
– beledig hen niet als je iets geeft –,

42. Schaam je niet voor.....
1 voor het doorvertellen van wat je hebt gehoord
en voor het verraden van een geheim.
Als je je voor dit alles echt schaamt
zul je bij iedereen in de gunst staan.

Maar schaam je niet voor de volgende dingen,
anders zou je fouten kunnen maken door anderen te veel te ontzien.
2 Schaam je niet voor de wet van de Allerhoogste en zijn verbond,
en voor een rechtvaardig vonnis, ook al spreekt het een goddeloze vrij,
3 voor zakendoen met metgezel en reisgenoot,
en voor het verdelen van andermans erfenis.
4 Schaam je niet voor nauwgezetheid met weegschaal en gewichten,
en voor rijkdom of armoede,
5 voor winst als je goederen verkoopt,
voor een strenge opvoeding van je kinderen
en voor de bloedige afstraffing van een slechte slaaf.
6 Als je een onbetrouwbare vrouw hebt, berg dan alles goed op,
waar veel handen zijn, moet je je bezit achter slot en grendel houden.
7 Als je iets aflevert, tel en weeg het dan,
stel al je uitgaven en inkomsten te boek.
8 Schaam je niet een onverstandig en dwaas mens terecht te wijzen
en een hoogbejaarde die is aangeklaagd voor ontucht.
Dan zul je werkelijk beschaafd zijn
en door alle mensen worden gewaardeerd.

Zorgen om een dochter
9 Een vader ligt in stilte wakker om zijn dochter,
zorgen om haar verdrijven zijn slaap:
dat ze al in haar jeugd verwelkt,
dat ze als getrouwde vrouw door haar man wordt gehaat,
10 dat ze als maagd wordt onteerd
en zwanger wordt in haar ouderlijk huis,
dat ze haar man ontrouw is
of dat ze, eenmaal getrouwd, onvruchtbaar blijkt.
11 Bewaak een eigenzinnige dochter streng,
anders maakt ze je belachelijk bij je vijanden,
bezorgt ze je geroddel in de stad, een oploop van het volk
en maakt ze je bij velen te schande.
12 Let bij geen mens op schoonheid
en verkeer niet onder vrouwen,
13 want zoals uit kleren de mot tevoorschijn komt,
zo komt uit een vrouw haar kwaadaardigheid tevoorschijn.
14 Beter een kwaadaardige man dan een vrouw die vriendelijk doet,

een schaamteloze vrouw brengt schande.

Lofzang op Gods schepping
15 Ik zal de werken van de Heer gedenken
en vertellen wat ik heb gezien.
Door het woord van de Heer bestaan zijn werken,
zijn bevelen werden overeenkomstig zijn wensen uitgevoerd.
16 De zon ziet lichtend op alles neer,
de Heer vervult zijn werk met luister.
17 Zelfs zijn heiligen zijn niet in staat
over alle wonderbare werken te vertellen,
die hij, de almachtige Heer, tot stand heeft gebracht;
alles is door zijn macht gevestigd.
18 Hij peilt de afgrond en de harten van de mensen
en doorziet hun heimelijke plannen.
Want de Allerhoogste weet alles
en kent de eeuwige tekenen.
19 Hij verkondigt wat voorbij is en wat komen zal
en brengt de sporen aan het licht van wat verborgen is.
20 Geen enkele gedachte ontgaat hem
en niet één woord is voor hem verborgen.

21 Hij heeft de meesterwerken van zijn wijsheid geordend,
hij is onveranderlijk, van vóór het begin tot in eeuwigheid.
Aan hem wordt niets toegevoegd of afgedaan,
hij heeft van niemand raad nodig.
22 Hoe bekoorlijk zijn zijn werken,
hoe schitterend om te zien.
23 Alles leeft en blijft tot in eeuwigheid,
het gehoorzaamt hem wanneer het nodig is.
24 Alles bestaat twee aan twee, het een tegenover het ander,
hij heeft niets gemaakt dat onvolledig is.
25 Het ene schepsel bevestigt hoe goed het andere is,
wie heeft ooit genoeg van zijn luister gezien?

43. God en Zijn schepping
1 De roem van de hemel is het heldere firmament,
de aanblik van de hemel is een en al pracht.
2 De zon verkondigt bij haar opkomst
hoe wonderbaarlijk het werk is van de Allerhoogste.
3 Op het middaguur verzengt ze het land,
wie kan haar hitte weerstaan?
4 Wie een oven opstookt werkt in de hitte,
maar de zon verschroeit de bergen drie keer zo hard;
ze ademt vuur uit,
haar felle stralen verblinden de ogen.
5 Groot is de Heer, die haar gemaakt heeft
en op wiens bevel zij voortsnelt langs haar baan.

6 De maan verschijnt met vaste regelmaat,
een eeuwig teken van de wisselende tijden.
7 De maan is het teken voor de feesten,
een licht dat vol wordt en weer afneemt.
8 De maand is naar haar genoemd,
wonderlijk zijn haar gestalten.
Ze is een instrument van de hemelse machten,
stralend aan het hemelfirmament.

9 De schoonheid van de hemel is de pracht van de sterren,
lichtende sieraden aan de hemel van de Heer.
10 Ze stellen zich op naar het bevel van de Heilige
en worden niet moe op hun wachtposten.
11 Kijk naar de regenboog en prijs zijn maker,
hij is zo sierlijk in zijn helderheid.
12 Hij legt om de hemel een cirkel van pracht,
de handen van de Allerhoogste hebben hem gespannen.

13 Op zijn bevel ijlt de sneeuw omlaag
en komen de bliksems van zijn oordeel aangesneld,
14 worden zijn voorraadkamers geopend
en vliegen de wolken er als vogels uit.
15 Door zijn macht maakt hij de wolken hard
en brokkelen er hagelstenen af.
16-17 Het geluid van zijn donder doet de aarde beven,
door zijn verschijning schudden de bergen
en door zijn wil woeden de zuidenwind,
de noorderstorm en de wervelwind.
De sneeuw strooit hij uit als dalende vogels,
als een zwerm sprinkhanen valt die neer. 17 [16–17]
18 Het oog bewondert zijn witste schoonheid,
het hart verwondert zich wanneer hij als regen neervalt.
19 Hij strooit de rijp uit als zout over de aarde,
bevroren is die zo scherp als dorens.
20 Uit het noorden blaast een koude wind
en water bevriest tot ijs.
Het bedekt het water met een korst,
het water trekt een harnas aan.
21 De wind verschroeit de bergen, doet de steppe branden,
verzengt het jonge gras als vuur.
22 Maar de nevel brengt snelle genezing,
de dauw komt en verkwikt na de hitte.

23 Volgens zijn plan heeft hij de oervloed bedwongen
en daar eilanden geplaatst.
24 Wie de zee bezeilt vertelt hoe gevaarlijk ze is,
we staan verbaasd over wat we horen.
25 Daar ziet men zonderlinge en verbazingwekkende dingen:
allerlei dieren, de zeemonsters die hij geschapen heeft.
26 Door zijn plan is zijn werk geslaagd,*

door zijn woord bestaat alles.

27 Hoeveel we ook zeggen, het is nooit genoeg,
onze slotsom luidt: hij is alles.
28 Waar vinden we de kracht om hem te loven?
Hij is groter dan alles wat hij gemaakt heeft.
29 Hoe ontzagwekkend is de Heer, hoe groot,
hoe wonderbaarlijk is zijn macht.
30 Verhef de Heer en loof hem zo veel je kunt,
want hij gaat je altijd te boven.
Verhef hem met alle kracht die in je is,
ga ermee door, want het is nooit genoeg.
31 Wie heeft hem gezien? Wie kan hem beschrijven?
Wie maakt hem zo groot als hij is?
32 Veel is verborgen, groter nog dan wat hier is genoemd,
van zijn werken zien we maar weinig.
33 De Heer heeft alles gemaakt
en aan de vromen heeft hij wijsheid geschonken.

Hier volgt een lofzang op de voorvaders.

44. Lofzang op de voorvaders
1 Laat ons de beroemde mannen prijzen,
onze voorvaders, generatie na generatie.
2 De Heer heeft hun veel luister toebedeeld,
hen vanaf het begin groot gemaakt.
3 Er waren heersers over koninkrijken,
mannen vermaard om hun kracht,
raadgevers vol inzicht,
verkondigers van profetieën,
4 leiders van het volk door hun raad
en door hun verstandige onderricht van het volk –
wijs waren hun woorden bij hun onderwijs.
5 Er waren mensen die melodieën bedachten,
en mensen die spreuken te boek stelden,
6 rijke mensen met invloed,
vredestichters in hun woonplaatsen.
7 Ze werden allen door hun tijdgenoten geroemd,
ze waren de trots van hun tijd.
8 Sommigen van hen lieten een naam na,
zodat hun lof nog steeds verkondigd wordt.
9 Aan anderen wordt niet meer gedacht,
ze zijn verdwenen alsof ze nooit hadden bestaan,
alsof ze nooit waren geboren;
en zo verging het ook hun kinderen.
10 Maar de eersten waren barmhartig,
hun rechtvaardigheid werd niet vergeten.
11 Hun naam blijft met hun nageslacht,
hun nakomelingen zijn hun goede erfenis.
12 Hun nageslacht houdt zich aan de verbonden,
hun nakomelingen doen dat dankzij hen.

13 Hun nageslacht blijft tot in eeuwigheid,
hun roem zal niet worden uitgewist.
14 Ze werden in vrede begraven,
hun naam leeft voort van generatie op generatie.
15 Over hun wijsheid zullen de volken vertellen,
de gemeenschap zal hun lof verkondigen.

Henoch en Noach
16 Henoch was de Heer welgevallig en hij werd weggenomen,
een toonbeeld van inkeer voor alle generaties.
17 Noach werd voorbeeldig en rechtschapen bevonden,
ten tijde van Gods toorn was hij het losgeld.
Toen de zondvloed kwam
bleef dankzij hem een rest van de aarde behouden.
18 Met hem werd een eeuwig verbond gesloten,
zodat niet nog eens alle leven door een vloed zou worden weggevaagd.

Abraham, Isaak en Jakob
19 Abraham is de aartsvader van een menigte volken,
er kleeft geen smet aan zijn roem.
20 Hij hield zich aan de wet van de Allerhoogste
en had met hem een verbond.
Dat verbond heeft hij in zijn lichaam gesneden,
en toen hij werd beproefd, bleek zijn trouw.
21 Daarom heeft de Heer hem onder ede beloofd
dat door zijn nageslacht de volken gezegend zouden zijn.
Hij zou het zo talrijk maken als het stof van de aarde,
zijn nageslacht als sterren verheffen,
het een gebied geven van zee tot zee,
van de Rivier tot aan de einden der aarde.
22 Aan Isaak beloofde hij hetzelfde,
vanwege zijn vader Abraham.
Ook liet hij het verbond en de zegen voor alle mensen
23 op het hoofd van Jakob rusten.
Door zijn zegen erkende hij hem
en gaf hij hem een gebied,
dat hij verdeelde onder de twaalf stammen.

45. Mozes
1 Hij bracht uit Jakob een barmhartig man voort,
die ieders genegenheid won, die geliefd was bij God en bij mensen:
Mozes, wiens nagedachtenis gezegend is.
2 Hij heeft hem in luister aan de engelen gelijk gemaakt
en hem zo veel macht gegeven dat zijn vijanden voor hem beefden.
3 Als Mozes het vroeg, gaf hij onmiddellijk een wonderteken,
hij heeft hem tegenover koningen groot gemaakt.
Hij gaf hem geboden voor zijn volk
en toonde hem zijn majesteit.
4 Om zijn vertrouwen en bescheidenheid heeft hij hem geheiligd;
uit alle mensen heeft hij hem gekozen

5 en hem zijn stem laten horen,
hij voerde hem een donkere wolk in
en gaf hem daar eigenhandig de geboden:
de wet die leven en kennis geeft,
die Jakob onderricht in het verbond,
Israël zijn verordeningen leert.

Aäron
6 Aäron, Mozes' broer uit de stam Levi,
maakte hij net zo heilig als Mozes.
7 Hij sloot met hem een eeuwig verbond
en maakte hem tot priester van zijn volk.
Hij zegende hem met waardigheid
en kleedde hem in een stralend gewaad.
8 Hij kleedde hem in volmaakte schittering
en onderscheidde hem met tekens van macht.
Hij gaf hem een linnen broek, een bovenkleed, een priesterschort.
9 Hij omhing hem met granaatappels,
met zeer veel gouden belletjes ertussen,
die zouden rinkelen als hij liep,
die zouden klinken in de tempel,
als teken voor zijn volk.
10 Hij omhing hem met een heilig gewaad,
met goud, blauw- en roodpurper bestikt,
het werk van een borduurder;
met de borsttas van het oordeel,
en daarin de orakelstenen van de waarheid;
11 een gewaad van karmozijnrode wol geweven,
het werk van een vakman;
met kostbare stenen, als zegels gesneden,
in goud gezet, het werk van een steensnijder,
met inscripties ter herinnering,
één voor elke stam van Israël.
12 Hij had een gouden kroon op zijn tulband,
met daarin het zegel van toewijding gegraveerd,
een prachtig eerbewijs, een machtig werkstuk,
een lust voor het oog, zo rijk versierd.
13 Zoveel prachtigs is er vóór hem niet geweest
en tot in eeuwigheid zal geen onbevoegde het dragen;
alleen zijn nakomelingen,
alleen zijn nageslacht, voor altijd.

14 Aärons offers moeten volledig worden verbrand,
tweemaal per dag, elke dag opnieuw.
15 Mozes wijdde hem tot priester
en zalfde hem met heilige olie.
Met hem werd een eeuwig verbond gesloten,

en met zijn nageslacht:
zolang de hemel bestaat zullen ze de Heer als priester dienen,
om zijn volk te zegenen met zijn naam.
16 De Heer koos hem uit alle mensen
om hem offers te brengen,
aangenaam geurende offers ter herinnering,
om verzoening voor het volk te bewerken.
17 Hij gaf hem met zijn geboden en rechtsbesluiten
de macht om Jakob zijn getuigenissen te leren,
Israël met zijn wet te verlichten.

18 Buitenstaanders werden in de woestijn jaloers op hem
en kwamen in laaiende woede in opstand:
de mannen van Datan en Abiram
en de aanhang van Korach.
19 De Heer zag het en verwierp het,
en vernietigde hen door zijn brandende toorn.
Hij gaf hun een teken
door ze in zijn vlammend vuur te verteren.
20 Hij vermeerderde de roem van Aäron
en gaf hem een erfdeel.
Hij gaf hem de eerste vruchten van de nieuwe oogst
en vooral brood in overvloed.
21 Want Aäron en zijn nakomelingen mochten eten van de offers aan de Heer,
die hij hun schonk.
22 Maar in het land van het volk kregen ze geen gebied,
in hun midden kregen ze geen deel,
want de Heer zelf is hun bezit.

Pinechas
23 Pinechas, de zoon van Eleazar,
was de derde die roem verwierf,
doordat hij aanspoorde tot ontzag voor de Heer
en, toen het volk zich van hem afkeerde,
met al zijn moed en geestdrift vastberaden bleef
en zo voor Israël verzoening bracht.
24 Daarom werd met hem een vriendschapsverbond gesloten:
hij zou aan het hoofd staan van het heiligdom en van het volk,
hij en zijn nakomelingen zouden hogepriester zijn,
door de eeuwen heen.
25 In het verbond met koning David,
de zoon van Isaï, uit de stam Juda,
gaat de erfopvolging slechts over van zoon op zoon,
maar de erfopvolging van Aäron gaat over van generatie op generatie.
26 Moge de Heer jullie de wijsheid schenken
om zijn volk rechtvaardig te oordelen,
opdat jullie voorspoed niet verdwijnt
en jullie luister zich uitstrekt over alle generaties.

46. Jozua en Kaleb
1 Jozua, de zoon van Nun, was een machtig krijgsman

en hij volgde Mozes op in het profetenambt.
Hij was wat zijn naam betekent:
een groot redder van Gods uitverkorenen;
hij strafte de toegestormde vijanden af
en gaf Israël een grondgebied.
2 Hoe glorieus was hij toen hij zijn hand ophief
en zijn zwaard uitstrekte tegen de steden.
3 Wie eerder was zo standvastig als hij?
Hij voerde de oorlogen van de Heer.
4 Was het niet zijn hand waardoor de zon werd tegengehouden
en één dag de lengte van twee dagen kreeg?
5 Hij riep de hoogste heerser aan
toen hij van alle kanten door zijn vijanden belaagd werd.
De machtige Heer verhoorde hem:
hij liet hagelstenen vallen van een geweldige kracht.
6 Hij teisterde de vijand met de strijd
en doodde zijn tegenstanders op de bergpas;
zo liet hij de volken de kracht van zijn wapens voelen,
omdat ze oorlog voerden tegen de Heer.
Want ook Jozua vertrouwde volledig op de Machtige.
7 Al ten tijde van Mozes bewees hij zijn trouw,
hij en Kaleb, de zoon van Jefunne:
ze verzetten zich tegen het volk,
hielden het af van zonde
en stopten het kwalijke geklaag.
8 Van zeshonderdduizend man voetvolk
werden alleen zij tweeën gespaard
om het gebied binnen te trekken:
het land dat overvloeit van melk en honing.
9 De Heer gaf Kaleb kracht,
die hij tot op hoge leeftijd behield;
zo kon hij het bergland in trekken
en kreeg zijn nageslacht het in bezit.
10 Zo kon heel Israël ervaren
dat het goed is om de Heer te volgen.

De rechters
11 En de rechters, ieder met zijn eigen faam,
diegenen onder hen die zich niet met afgoden inlieten
en zich niet hebben afgewend van de Heer –
moge hun nagedachtenis gezegend zijn,
12 mogen hun beenderen in hun graf weer opbloeien
en hun glorierijke naam op hun nakomelingen overgaan.

13 Samuel, geliefd bij zijn Heer,
profeet van de Heer, stelde het koningschap in
en zalfde leiders van zijn volk.
14 Hij sprak recht over de gemeenschap volgens de wet van de Heer,
en de Heer keek welwillend naar Jakob.
15 Door zijn geloofwaardigheid bleek hij een waar profeet te zijn,
door zijn profetieën werd hij als een waarachtig ziener erkend.

16 Toen zijn vijanden hem van alle kanten belaagden,
riep hij de machtige Heer aan
en bracht hij hem een zooglam als offer.
17 En de Heer liet uit de hemel zijn donder klinken
en zijn dreunende stem horen;
18 hij vernietigde de aanvoerders van de Tyriërs
en de leiders van de Filistijnen.
19 Voordat Samuel voor eeuwig te ruste ging,
getuigde hij ten overstaan van de Heer en zijn gezalfde:
'Ik heb van niemand ook maar iets aangenomen, zelfs geen sandaal.'
Geen mens heeft hem beschuldigd.
20 Zelfs na zijn dood profeteerde hij
en toonde hij de koning zijn levenseinde;
hij verhief zijn stem vanuit de aarde
om door zijn profetie de wetteloosheid van het volk uit te wissen.

47. Natan en David
1 Na hem trad Natan op,
hij profeteerde ten tijde van David.
2 Zoals het vet wordt afgezonderd van het vredeoffer,
zo werd David afgezonderd van het volk van Israël.
3 Hij speelde met leeuwen als met geitenbokjes
en met beren als met lammeren.
4 Doodde hij in zijn jeugd niet een reus
en bevrijdde hij het volk niet van de schande,
doordat hij met zijn slingersteen
de grootspraak van Goliat brak?
5 Want hij riep de Heer, de Allerhoogste, aan;
die gaf zijn rechterhand de kracht
om een machtig krijgsman te vellen
en de macht van het volk te vergroten.
6 Ze eerden hem om zijn tienduizenden
en prezen hem om de zegeningen van de Heer
door hem een erekroon te geven.
7 Want hij verdelgde de vijanden alom,
hij vernietigde zijn tegenstanders, de Filistijnen,
hij brak hun macht voorgoed.
8 Bij al zijn daden dankte hij de Heilige, de Allerhoogste, met een lofprijzing,
met heel zijn hart bezong hij zijn maker en had hij hem lief.
9 Hij stelde zangers bij het altaar op
om met hun stem mooie liederen te laten klinken;
ze brengen elke dag lofzangen ten gehore.
10 Hij zette de feesten luister bij
en stelde hun tijden vast, voor het hele jaar.
En de heilige naam van de Heer werd geprezen,
vanaf de vroege morgen klonken melodieën in het heiligdom.
11 De Heer vergaf hem zijn zonden
en vergrootte zijn macht voor altijd,
hij sloot een koninklijk verbond met hem
en gaf hem een luisterrijke troon in Israël.

Salomo, Rechabeam en Jerobeam
12 Na David kwam zijn wijze zoon,
die dankzij hem ongestoord kon wonen.
13 Salomo was koning in een tijd van vrede,
God gaf hem aan alle kanten rust
om een huis te bouwen voor Gods naam,
om voor eeuwig een heiligdom te vestigen.
14 Hoe wijs was u in uw jeugd,
u liep over van kennis als een rivier.
15 Uw geest bevloeide de aarde
en u vulde haar met spreuken en raadsels.
16 Tot aan verre eilanden reikte uw naam
en u was geliefd omdat u vrede bracht.
17 Hele landen stonden versteld
over uw liederen, spreuken, gelijkenissen en duidingen.
18 Maar in de naam van de Heer,
die de God van Israël wordt genoemd,
hebt u goud verzameld als tin,
zilver opgestapeld als lood.
19 U hebt u aan vrouwen overgegeven
en was de slaaf van uw lichaam.
20 U hebt uw eer bezoedeld
en uw nageslacht besmet,
zodat u toorn over uw kinderen bracht
en hen door uw dwaasheid in de ellende stortte,
21 waardoor de heerschappij in tweeën brak
en met Efraïm een opstandig koninkrijk ontstond.
22 Maar de Heer blijft trouw,
hij verbreekt geen enkele belofte.
Het nageslacht van zijn uitverkorenen vaagt hij niet weg,
de nakomelingen van wie hem liefhebben vernietigt hij niet.
Hij liet Jakob een rest en David een loot aan zijn stam.

23 Salomo ging bij zijn voorouders te ruste,
maar hij liet het volk een dwaas na, een onbenul:
Rechabeam, die door zijn raadsbesluit een scheuring teweegbracht onder het volk.
En dan ook nog Jerobeam, de zoon van Nebat!
Hij zette Israël aan tot zonde,
hij voerde Efraïm op een zondig pad.
24 Hun zonden werden zo groot in aantal
dat ze werden weggevoerd uit hun land.
25 Ze liepen achter alles aan wat slecht was,
totdat ze werden gestraft.

48.Elia
1 Toen kwam Elia, een profeet als een vuur,
zijn profetieën brandden als een fakkel.
2 Hij bracht hongersnood over het volk,
door zijn inzet voor de Heer maakte hij het klein in aantal.
3 Op bevel van de Heer hield hij de regen tegen
en liet hij driemaal vuur uit de hemel komen.

4 Hoezeer werd u geroemd, Elia, om uw wonderdaden,
wie kan zich in roem met u vergelijken?
5 U hebt een gestorvene opgewekt uit de dood,
uit het dodenrijk, op bevel van de Allerhoogste.
6 U hebt koningen ten onder doen gaan
en voorname mannen op hun ziekbed laten sterven.
7 Op de Sinai hebt u terechtwijzingen gehoord
en op de Horeb strafgerichten.
8 U hebt koningen gezalfd om te vergelden
en profeten om u op te volgen.
9 U werd opgenomen in een wervelwind van vuur,
in een wagen met vurige paarden.
10 Over u staat geschreven dat u klaarstaat voor de vastgestelde tijd,
om de toorn te stillen vóór hij razernij wordt,
de ouders te verzoenen met de kinderen,
de stammen van Jakob te herstellen.
11 Gelukkig zijn zij die u gezien hebben
en in liefde zijn gestorven;
ook wij zullen zeker leven.

Elisa
12 Elia verdween in een wervelwind,
en Elisa werd van zijn geest vervuld.
Hij beefde in zijn tijd voor geen enkele leider,
niemand kreeg hem in zijn macht.
13 Niets ging zijn krachten te boven,
zelfs toen hij al gestorven was, profeteerde zijn lichaam nog.
14 Bij zijn leven gaf hij tekenen,
ook na zijn dood verrichtte hij wonderbaarlijke daden.
15 Maar het volk kwam door dit alles niet tot inkeer,
het hield niet op met zondigen,
totdat het uit het land werd weggevoerd
en over de hele aarde werd verstrooid.
Slechts een heel klein volk bleef er over,
met een heerser uit het huis van David.
16 Sommigen van hen deden het goede,
maar anderen zondigden steeds meer.

Hizkia en Jesaja
17 Hizkia versterkte zijn stad
en leidde er water naar binnen.
Hij doorboorde met ijzeren werktuigen de rotsen
en bouwde waterreservoirs.
18 Tijdens zijn regering rukte Sanherib op,
die stuurde zijn rabsake.
Deze hief zijn hand op tegen Sion
en sprak in zijn hoogmoed verwaande woorden.
19 Toen beefde de bevolking van angst
en sidderde als een vrouw in barensnood.
20 Ze riepen de barmhartige Heer aan
en hieven hun handen naar hem op.

De Heilige in de hemel verhoorde hen snel
en redde hen door toedoen van Jesaja.
21 Hij versloeg het leger van de Assyriërs,
zijn engel vernietigde het.
22 Want Hizkia had gedaan wat de Heer goed vindt,
hij hield krachtig vast aan de levenswijze van zijn voorvader David,
zoals de profeet Jesaja hem had voorgeschreven –
groot was die en betrouwbaar in zijn visioenen.
23 In zijn tijd ging de zon achteruit
en werd het leven van de koning verlengd.
24 Met zijn grote geest zag hij de laatste dingen
en sprak hij de treurenden van Sion moed in.
25 Hij kondigde aan wat ging gebeuren, tot in de verste toekomst,
voordat het gebeurde voorspelde hij wat nog verborgen was.

49. Josia en Jeremia

1 De herinnering aan Josia is als een geurig reukoffer,
door een reukwerker bereid.
Spreken over hem is zo zoet als honing,
als muziek bij het samen drinken van wijn.
2 Hij ging het volk voor op de weg van inkeer
en maakte een einde aan de goddeloze gruwelen.
3 Hij richtte zich op de Heer
en versterkte de vroomheid in een tijd van goddeloosheid.

4 Behalve David, Hizkia en Josia
begingen alle koningen van Juda talloze zonden.
Ze verlieten de wet van de Allerhoogste,
waardoor het koningschap van Juda ophield te bestaan.
5 Ze moesten hun macht aan anderen afstaan,
hun roem aan een vreemd volk.
6 Dat stak de uitverkoren stad van het heiligdom in brand
en ontvolkte de straten.
7 Dit was geprofeteerd door Jeremia,
die door zijn eigen volk mishandeld was.
Hij was al in de moederschoot tot profeet gewijd,
om uit te rukken, af te breken en te verwoesten,
maar evenzeer om op te bouwen en te planten.

Ezechiël en de twaalf profeten

8 Ezechiël zag een stralende verschijning,
die de Heer hem boven de wagen met cherubs liet zien.
9 Ook herinnerde hij aan Job,
die altijd op de rechte weg bleef.
10 Dan zijn er de twaalf profeten:
mogen hun beenderen in hun graf weer opbloeien.
Want ze hebben Jakob moed gegeven
en het volk door hoop en vertrouwen gered.

Zerubbabel, Jozua en Nehemia

11 Hoe kunnen we Zerubbabel prijzen?
Hij was als een zegelring aan de rechterhand.
12 Zo ook Jozua, de zoon van Josadak.
Ze bouwden in hun tijd het huis van God,
richtten de tempel op, gewijd aan de Heer,
bestemd voor zijn eeuwige luister.
13 Blijvend is de herinnering aan Nehemia,
die onze ingestorte muren herbouwde,
poorten met grendels plaatste
en onze huizen herstelde.

Henoch, Jozef, Sem, Set en Adam
14 Niemand op aarde is geschapen als Henoch,
en ook hij werd van de aarde weggenomen.
15 Ook is er geen mens geboren als Jozef,
de leider van zijn broers, de steun van zijn volk.
Zijn beenderen worden zorgvuldig bewaard.
16 Sem en Set werden geëerd onder de mensen,
maar boven alles wat leeft in de schepping staat Adam.

50. Simon de hogepriester
1 Simon, zoon van Onias en hogepriester,
herstelde bij zijn leven het huis van God,
versterkte in zijn tijd de tempel.
2 Hij legde het fundament voor de hoge muren,
een hoge steunmuur als omheining van het heiligdom.
3 In zijn tijd werd een waterbekken gebouwd,
een bekken zo groot als de Zee.
4 Hij behoedde zijn volk voor de ondergang
en versterkte de stad tegen belegeraars.
5 Welk een glans omgaf hem toen hij uit het Huis van het voorhangsel kwam
en zich tot het volk wendde!
6 Dan was hij als een morgenster tussen de wolken,
als een volle maan tijdens een feest,
7 als de zon die op de tempel van de Allerhoogste straalt,
als de regenboog die de wolken glans geeft,
8 als een roos in de lente,
als een lelie bij een waterbron,
als een jonge twijg van de Libanon in de zomer,
9 als brandende wierook op een vuurbak,
als een vaas van massief, gehamerd goud,
versierd met allerlei kostbare stenen,
10 als een olijfboom vol vruchten,
als een cipres die zich tot in de wolken verheft.
11 Wanneer hij gekleed ging in een prachtig gewaad,
met volmaakte praal was getooid
en opging naar het heilige altaar,
vervulde hij de voorhof van het heiligdom met luister.
12 Staande bij de vuurhaard van het altaar
ontving hij dan de offerstukken van de priesters.
Hij werd omringd door een krans van broeders,

als loten van de ceders op de Libanon,
om hem heen geschaard als palmbomen.
13 In hun pracht stonden alle nakomelingen van Aäron
voor heel de gemeenschap van Israël,
met in hun handen een offer voor de Heer.
14 En wanneer de dienaren hun werk bij het altaar hadden voltooid,
het offer voor de Allerhoogste, de Almachtige, gereed hadden gemaakt,
15 strekte hij zijn handen uit naar de schaal en plengde de wijn,
goot die uit aan de voet van het altaar:
een heerlijke geur voor de Allerhoogste, de koning van allen.
16 Dan verhieven de nakomelingen van Aäron hun stem
en bliezen op trompetten van gedreven zilver.
Ze lieten een machtig geluid horen,
een herinnering voor de Allerhoogste.
17 Onmiddellijk wierp heel het volk zich ter aarde,
boog diep neer voor zijn Heer, de almachtige God, de Allerhoogste.
18 En de zangers prezen hem met hun stem,
luid klonk hun mooi gezang.
19 En het volk hief smeekbeden aan tot de Heer, de Allerhoogste,
het bad tot de barmhartige God,
totdat de dienst voor de Heer voltooid was,
de viering voor hem geëindigd was.
20 Dan daalde Simon af en strekte zijn handen uit
over heel de gemeenschap van Israël.
Hij sprak de zegen van de Heer uit
en noemde zijn roemvolle naam.
21 En zij bogen opnieuw neer
om de zegen van de Allerhoogste te ontvangen.

22 Prijs nu JHWH de God van Israël,
die overal grote daden verricht,
die ons vanaf de moederschoot verheft
en ons zijn barmhartigheid betoont.
23 Moge hij ons vreugde geven,
Israël vrede schenken in deze tijd,
zoals in de dagen van weleer.
24 Moge hij barmhartig voor ons zijn
en ons in deze tijd bevrijden.

Slotopmerkingen
25 Twee volken verafschuw ik,
en het derde is niet eens een volk:
26 de bewoners van het gebergte van Samaria, de Filistijnen,
en het dwaze volk dat in Sichem woont.
27 Lessen in inzicht en kennis
zijn geschreven in dit boek
door Jezus, de zoon van Eleazar, de zoon van Sirach, uit Jeruzalem.
Hij liet wijsheid stromen uit zijn hart.
28 Gelukkig is wie zich in deze lessen verdiept,
wie ze ter harte neemt wordt wijs.
29 Als je ernaar handelt word je sterk in alles,

want ontzag voor de Heer wijst je de weg.
De Heer geeft wijsheid aan de vromen.

Geprezen zij de Heer tot in eeuwigheid. Amen, amen.

51.Dank gebed voor verlossing
1 Ik wil u loven, Heer, mijn koning,
ik wil u prijzen als mijn God en redder,
ik loof uw naam.
2 U bent mijn helper en beschermer,
u hebt mij van de ondergang gered,
van de strik van lastertongen,
van lippen die liegen.
Tegen mijn vijanden hebt u mij beschermd,
3 in uw overvloedige barmhartigheid,
door uw grote naam hebt u mij verlost
uit de strik van wie mij willen verslinden,
uit de hand van wie op mijn leven jagen,
uit alle verdrukking die ik onderging,
4 uit een verstikkend vuur,
een felle brand, die ik niet had aangestoken,
5 uit de diepte van het dodenrijk,
van onreine tongen, van leugens,
6 van de pijl van kwade tongen.

Ik naderde de dood;
het dodenrijk, zo diep, was vlak onder mij.
7 Ik werd van alle kanten omsingeld, niemand die hielp;
ik zocht naar hulp, niemand die hem bood.
8 Toen dacht ik, Heer, aan uw barmhartigheid,
aan uw weldaden, door u bewezen vanaf het begin.
U helpt wie standvastig op u hopen,
u redt hen uit de hand van de kwaadaardigen.
9 Ik zond uit de aarde mijn smeekbede omhoog,
ik smeekte om verlossing van de dood.
10 Ik verhief mijn stem tot de Heer:
'U bent mijn vader,
verlaat mij niet op de dag van mijn nood,
nu niemand mij tegen hoogmoedigen helpt.
11 Ik zal uw naam altijd prijzen
en een danklied voor u zingen.'
Mijn bede werd verhoord,
12 u hebt mij voor de ondergang behoed,
uit de benauwenis gered.
Daarom zal ik u danken en prijzen,
de naam van de Heer zal ik loven.

Volg het spoor van de wijsheid
13 Toen ik nog jong was, voordat ik ging reizen,
zocht ik in mijn gebeden openlijk naar wijsheid.
14 Staande voor de tempel bad ik om haar,

tot het einde toe zal ik haar zoeken.
15 Wanneer zij gedijde als een rijpende druif,
verheugde ik me over haar.
Ik ging op de rechte weg,
vanaf mijn jeugd heb ik haar spoor gevolgd.
16 Ik hoefde maar te luisteren om van haar te leren,
ik heb veel onderricht gekregen.
17 Ze heeft me vooruitgebracht;
wie mij wijsheid geeft zal ik eren.
18 Ik legde mij erop toe haar te volgen,
ik zocht het goede en werd niet teleurgesteld.
19 Ik heb om haar gevochten
en de wet nauwlettend nageleefd.
Ik hief mijn handen op naar de hoge hemel
en merkte dat ik weinig van haar wist.
20 Ik richtte me op haar
en door mij te reinigen heb ik haar gevonden.
Vanaf het begin gaf ze me inzicht;
daardoor werd ik niet verlaten.
21 Ik was innerlijk vol onrust, ik wilde haar zoeken;
daardoor heb ik een kostbaar bezit verworven.
22 De Heer gaf mij als loon een stem;
daarmee zal ik hem prijzen.

23 Kom naar mij toe, onwetenden,
en vestig je in mijn leerhuis.
24 Waarom lijden jullie nog gebrek
en is jullie geest zo dorstig?
25 Ik roep jullie op:
Verwerf wijsheid, kosteloos.
26 Leg haar juk op je nek,
laat je geest onderrichten.
De wijsheid is vlakbij.
27 Zie met eigen ogen dat ik mij maar weinig hoefde in te spannen
en voor mijzelf veel rust gevonden heb.
28 Neem deel aan het onderricht,
dan zul je schatten aan zilver ontvangen,
je zult veel goud verwerven.
29 Verheug je over Gods barmhartigheid,
schaam je niet om hem te loven.
30 Doe je werk voordat de vastgestelde tijd komt,
en hij zal je op dat moment belonen.

DE MAKKABEEËN

"Toen de Grieken de tempel binnendrongen ontheiligden zij alle olie in het allerheiligste. Nadat de Hasmonieten sterker waren geworden en (de Grieken) hadden overwonnen, zochten (de Hasmonieten) ernaar (naar zuivere olie om de menorah te ontsteken) en vonden niets, behalve één kruik met het onverbroken zegel van de Hogepriester. Hij bevatte slechts genoeg voor één dag. Er geschiede een wonder en de voorraad reikte tot acht dagen. Het jaar daarop stelde (de wijzen) een feest in (ter herinnering aan het wonder) waarop het zingen van het Hallel werd gecombineerd met dankzegging. (Talmoed Bavli: Shabbat 21b)."

1 MAKKABEËN

Sefer HaMakabiem Alef

ספר מכבים

א

1 Makkabeeën

De Makkabeeën (Hebreeuws: **מכבים** or **מקבים**; Grieks: **Μακκαβαῖοι**) waren een Joodse priesterfamilie die vanaf 167 v.Chr. de Makkabeese opstand leidde tegen het Seleucidische Rijk. Onder leiding van Judas Makkabeüs stichtte zij in 164 v.Chr. de dynastie van de Hasmoneeën, die over Judea regeerde tot de verovering van het land door de Romeinen in 63 v.Chr.

Het apocriefe Bijbelboek I Makkabeeën beschrijft hoe de Joodse priester Mattathias de Hasmoneeër zich beklaagde over het oprukkend Hellenisme in Jeruzalem en opriep tot een heilige oorlog. Hij weigerde om de Griekse goden te aanbidden en trok zich met zijn vijf zonen terug uit de stad naar het dorpje Modi'im. Andere Joden die met de Thora wilden leven, sloten zich bij hen aan. Na de dood van Mattathias omstreeks 166 v.Chr. nam zijn zoon Judas de leiding over en groeide de opstand uit tot een ware oorlog tegen de Seleuciden. De bijnaam van Judas was Maccabi, "de hamer". Later ging deze naam over op zijn vader en broers.

De vijf zonen van Mattathias waren:

- Johannes bijgenaamd Gaddi, "mijn geluk", sneuvelde kort na Judas in 160 v.Chr.
- Simon bijgenaamd Tassi, regeerde als de eerste koning van 142 tot 135 v.Chr.
- Judas bijgenaamd Makkabeüs, "de hamer", sneuvelde in 160 v.Chr.
- Eleazar bijgenaamd Avaran, sneuvelde in 162 v.Chr.
- Jonatan bijgenaamd Affus, "de behoedzame", sneuvelde in 143 v.Chr.

Het Joodse feest Chanoeka herdenkt de herovering van de tempel in Jeruzalem door het leger van Judas in 165 v.Chr.

Inhoud

Na de terugkeer uit de Baylonische ballingschap braken een paar eeuwen van relatieve rust aan voor het joodse volk. De tempel kon worden herbouwd, en onder de monotheïstische Perzische heerschappij kon men relatief vrij het eigen geloof uitoefenen.

Dat veranderde toen de Perzen in 337 v.C. werden aangevallen door de Grieks-Macedonische koning Philippus. Zijn zoon Alexander de Grote maakte het karwei af, waardoor Palestina onderdeel werd van de hellenistische wereld.

Na de dood van Alexander in 323 v.C. werd zijn omvangrijke rijk verdeeld onder zijn generaals. Mesopotamië, Perzië en Klein-Azië (Asia Minor) gingen naar Seleucus; Palestina en Egypte werden toegewezen aan Ptolemaeüs. Seleucus stichtte rond 300 v.C. twee hoofdsteden: Antiochië in het huidige Syrië en Seleucia in Mesopotamië. Onder Antiochus III bereikte het Seleucidische rijk zijn grootste omvang, nadat in 200 v.C. ook Palestina was veroverd.

De Seleuciden zetten de onder Ptolemeüs ingezette verhellenisering door. Een deel van de bevolking van Juda had daar geen moeite mee. Steden werden herbouwd in Griekse stijl, in Jeruzalem werden Griekse scholen geopend. Orthodoxe joden hadden wel veel bezwaren tegen de hellenistische cultuur, waarvan de godsdienst immers talloze goden kende. Met afschuw vernamen zij dat een hogepriester genaamd Jezus zich liet aanspreken met het Griekse Jason. Vooral onder Antiochus IV Epiphanes (reg. 175-164 v.C.) hadden de orthodoxen zwaar te lijden: de boeken der wet werden verbrand en de tempel in Jeruzalem werd geschonden.

In 168 probeerden de orthodoxen o.l.v. Mattathias in opstand te komen, maar Antiochus stuurde een leger dat de rellen snel de kop indrukte. De soldaten gebruikten de tempel om Zeus te vereren, en mensen die leefden volgens de joodse wetten werden levend verbrand.

Ene Judas of Yehuda Hamaccabi - Judas met de slaghamer - leidde een klein leger van vrome joden die tegen de Seleuciden streden. Hij was een zoon van Mattathias. Omdat Antiochus het te druk had met een oorlog tegen de Armeniërs, had hij geen troepen beschikbaar om terug te slaan en kon Judas de Seleuciden uit Jeruzalem verdrijven (165 v.C.) en de tempel opnieuw inwijden. Dit feit wordt jaarlijks gevierd tijdens het Chanoeka-feest.

Na de dood van Antiochus in 164 normaliseerde de betrekkingen tussen de joden en de Seleuciden; in 152 werd Judea feitelijk onafhankelijk doordat de Seleuciden Judas' broer Jonathan erkenden als hogepriester. Een andere broer, Simon, werd uitgeroepen tot 'eeuwig vorst'; hij wordt zodoende gezien als de stichter van de dynastie der Makkabeeën, ook wel Hasmoneeën genoemd. De Makkabeeën behielden de macht tot Romeinse troepen onder Pompeius in 63 v.C. Palestina veroverden.

De oorspronkelijke Hebreeuwse versie van 1 Makkabeeën uit ca. 100 v.C. is verloren gegaan; een Griekse vertaling is wel behouden. Het boek begint met de rebellie van Mattatias en eindigt met de moord op Simon, in 135 v.C.

ספר מכבים א
1 Makkabeeën - *Sefer Makabiem Alef*

1.Voorgeschiedenis
1 Alexander van Macedonië, de zoon van Filippus, was vanuit zijn land opgetrokken tegen Darius, de koning van de Perzen en de Meden. Hij versloeg hem en werd in zijn plaats koning; hij heerste toen al over Griekenland. 2 Hij voerde vele oorlogen, veroverde vestingen en liet koningen doden. 3 Hij trok op tot aan de uiteinden van de aarde en nam van tal van volken oorlogsbuit mee; de hele wereld had hij in zijn macht. Dit maakte hem overmoedig en hooghartig. 4 Hij bouwde een kolossale troepenmacht op, hij heerste over gebieden, volken en vorsten en maakte ze schatplichtig. 5 Maar toen werd hij ziek en hij wist dat hij zou sterven. 6 Hij riep zijn hoogste bevelhebbers, die van jongs af aan met hem waren opgegroeid, bij zich en verdeelde nog tijdens zijn leven zijn koninkrijk onder hen. 7 Twaalf jaar had Alexander geregeerd toen hij stierf. 8 Na zijn dood namen de bevelhebbers het bestuur over, ieder in hun eigen gebied, 9 waarna zij zichzelf tot koning kroonden. Hun bewind en dat van hun nakomelingen bracht nog lange tijd veel onheil op aarde. 10 Een van hun afstammelingen was de schurk Antiochus Epifanes, de zoon van koning Antiochus, die gijzelaar geweest was in Rome. Hij werd koning in het jaar 137* van de Griekse overheersing.

Antiochus Epifanes aan de macht
11 In die tijd begon zich in Israël een groep afvalligen te roeren die de wet niet meer wilde navolgen, en zij kregen veel aanhangers. Ze zeiden: 'Kom, laten we een verdrag sluiten met de volken om ons heen, want vanaf het moment dat we ons van hen hebben afgescheiden is ons veel ellende overkomen.' 12 Hun woorden werden met instemming begroet, 13 en enkelen uit het volk verklaarden zich bereid naar de koning te gaan. Deze gaf hun toestemming vreemde wetten en gebruiken in te voeren. 14 Zo bouwden zij in Jeruzalem een sportschool zoals dat bij de heidense volken gebruikelijk was 15 en lieten zij zich weer een voorhuid maken. Zij hielden zich verre van het heilige verbond, vermengden zich met de heidenen en gaven zich over aan kwalijke praktijken.
16 Toen Antiochus zijn heerschappij gevestigd zag, wilde hij ook nog koning van Egypte worden, zodat hij over twee koninkrijken zou heersen. 17 Hij viel Egypte met een groot leger binnen, met strijdwagens en olifanten en met een grote vloot, 18 en trok ten strijde tegen Ptolemeüs, de koning van dat land. Na zware verliezen werd Ptolemeüs verslagen en op de vlucht gejaagd. 19 De versterkte steden van Egypte werden ingenomen en het land werd geplunderd. 20 Na zijn overwinning op Egypte trok Antiochus in het jaar 143 met een groot leger naar Israël, naar Jeruzalem. 21 In zijn hoogmoed drong hij de tempel binnen, roofde het gouden altaar, de lampenstandaard met alle toebehoren, 22 de tafel van het toonbrood, de plengschalen, de offerschalen, de gouden wierookschalen, het voorhangsel en de kransen, en haalde de gouden versieringen van de voorgevel. 23 Hij roofde het zilver, het goud, de kostbare voorwerpen en de verborgen schatten die hij er vond 24 en liet alles naar zijn land voeren. Hij richtte een bloedbad aan en liet zich daar schaamteloos op voorstaan.
25 Heel Israël was in rouw gedompeld.
26 Vorsten en leiders zuchtten,
meisjes en jongens kwijnden,
vrouwen verloren hun schoonheid.
27 De bruidegom hief een klaagzang aan,
de bruid zat treurend in haar kamer.
28 Het land beefde om zijn bewoners,
het volk van Jakob was met schaamte overladen.

29 Na twee jaar stuurde de koning het hoofd van de belastingen naar de steden van Judea. Met een grote legermacht trok hij naar Jeruzalem. 30 Hij wendde voor vrede te willen sluiten, maar zodra hij het vertrouwen van de inwoners had gewonnen deed hij onverhoeds een aanval op de stad. Hij richtte grote vernielingen aan en doodde vele Israëlieten. 31 De stad werd geplunderd en in brand gestoken, de huizen en stadsmuren werden neergehaald, 32 de vrouwen en kinderen krijgsgevangen gemaakt, het vee werd in beslag genomen. 33 De Davidsburcht werd versterkt met een hoge, dikke muur en stevige torens. 34 Er werd een groep overlopers in garnizoen gelegd, mannen die de wet verachtten; zij verschansten zich in de citadel. 35 Ze sloegen er wapens en voedsel op, bewaarden er de oorlogsbuit uit Jeruzalem en lagen voortdurend op de loer.
36 Ze waren een bedreiging voor het heiligdom,
een voortdurende plaag voor Israël.
37 Rondom de tempel vergoten ze onschuldig bloed,
ze ontwijdden de heilige plaats.
38 Jeruzalems inwoners vluchtten voor hen,
de stad werd tot woonplaats van vreemdelingen,
tot een vreemdeling voor haar nageslacht,
ze werd door haar kinderen verlaten.
39 Haar heiligdom was leeg als de woestijn,
haar feesten werden dagen van rouw,
haar sabbatten werden bespot,
haar eer werd door het slijk gehaald.
40 Zo groot als ooit haar eer was,
zo diep werd nu haar schande,
haar trots sloeg om in rouw.
41 Toen gelastte de koning per brief zijn hele rijk om één volk te vormen 42 en de eigen gebruiken op te geven. En alle volken voegden zich naar het woord van de koning. 43 Zelfs veel Israëlieten gingen over tot zijn godsdienst, offerden aan afgodsbeelden en ontwijdden de sabbat. 44 Per bode stuurde de koning brieven naar Jeruzalem en de steden van Judea waarin hij de naleving gelastte van gebruiken die het land vreemd waren. 45 In de tempel mochten geen brandoffers, graanoffers en wijnoffers meer worden gebracht en sabbat en feestdagen moesten worden afgeschaft. 46 De tempel en de priesters werden ontwijd. 47 Er werden altaren gebouwd en heiligdommen en tempeltjes ingericht voor afgodsbeelden, en er werd vlees van varkens en andere onreine dieren geofferd. 48 Ze mochten hun zonen niet meer besnijden en moesten zich verlagen tot allerlei onreine en onheilige praktijken. 49 Zo zouden de wetten vergeten worden en alle voorschriften in onbruik raken. 50 Iedereen die het gebod van de koning negeerde, zou worden gedood. 51 Dergelijke bepalingen kondigde hij in heel zijn rijk af. Ook stelde hij inspecteurs aan die erop moesten toezien dat het volk in elke stad van Judea offers bracht. 52 Veel Israëlieten die de wet maar al te graag naast zich neer wilden leggen, voegden zich naar de voorschriften van de inspecteurs, en ze richtten zo veel verschrikkingen aan in het land 53 dat de overige Israëlieten zich in alle mogelijke schuilplaatsen moesten verbergen.
54 Op 15 kislew van het jaar 145 liet de koning een verwoestende gruwel op het altaar bouwen en in de andere steden van Judea liet hij altaren neerzetten. 55 Voor de huisdeuren en op straat werd wierook gebrand. 56 Werden er wetsrollen gevonden, dan werden deze verscheurd en verbrand. 57 Wie in het bezit van zo'n verbondsrol bleek te zijn of volgens de wet leefde, werd op last van de koning ter dood gebracht. 58 Maand na maand lieten de inspecteurs in Israël hun macht voelen door overtreders die ze in de steden aantroffen ter dood te brengen. 59 En op de vijfentwintigste van de maand offerden ze op het afgodsaltaar dat boven op het oude altaar stond. 60 De vrouwen die hun kinderen hadden laten besnijden, werden op grond van de verordening gedood, 61 en zuigelingen werden

opgehangen aan de hals van hun moeder. Ook hun huisgenoten en degenen die de besnijdenis hadden verricht werden gedood. 62 Toch vonden velen in Israël de kracht zich te verzetten en geen onrein vlees te eten. 63 Zij stierven nog liever dan dat zij zich door voedsel zouden verontreinigen en het heilige verbond zouden schenden, en ze werden dan ook ter dood gebracht. 64 De toorn drukte zwaar op Israël.

2.Mattatias

1 In die tijd deed Mattatias, de zoon van Johannes, de zoon van Simon, van zich spreken. Hij was een priester uit de familie van Jojarib uit Jeruzalem en woonde in Modeïn. 2 Hij had vijf zonen: Johannes bijgenaamd Gaddi, 3 Simon bijgenaamd Tassi, 4 Judas bijgenaamd Makkabeüs, 5 Eleazar bijgenaamd Avaran en Jonatan bijgenaamd Affus. 6 Toen hij zag welke godslasterlijke taferelen zich in Judea en Jeruzalem afspeelden, 7 zei hij:
'Ach, ben ik geboren om te zien
hoe mijn volk wordt vernietigd,
hoe de heilige stad wordt verwoest?
Moet ik toezien
hoe de stad aan de vijand wordt uitgeleverd,
hoe het heiligdom in handen valt van vreemden?
8 De tempel werd als een man zonder eer,
9 het kostbare tempelgerei werd als buit weggevoerd.
Jeruzalems kinderen werden gedood in de straten,
haar jonge mannen vielen door het zwaard van de vijand.
10 Welk volk bezit niet een deel van haar land,
heeft geen buit van haar bemachtigd?
11 Beroofd is zij van al haar sieraden,
zij is een slavin, haar vrijheid is haar ontnomen.
12 Onze heilige tempel is verwoest,
zijn pracht en praal zijn verdwenen,
vreemde volken hebben hem ontwijd.
13 Waarom nog zouden wij leven?'
14 Mattatias en zijn zonen scheurden hun kleren, trokken rouwgewaden aan en gaven zich over aan diepe rouw.

Begin van het verzet

15 Op zekere dag kwamen er afgezanten van de koning naar Modeïn. Ze moesten het volk dwingen zijn godsdienst af te zweren en erop toezien dat ook daar geofferd werd. 16 Veel Israëlieten gingen naar hen toe, en ook Mattatias en zijn zonen maakten hun opwachting. 17 De afgezanten van de koning richtten zich tot Mattatias: 'U bent een leider en bezit macht en aanzien in deze stad, uw zonen en uw verwanten staan achter u. 18 Laat u de eerste zijn die het bevel van de koning opvolgt. Alle volken zijn u al voorgegaan, ook de inwoners van Judea en de mensen die nog in Jeruzalem wonen. Samen met uw zonen zult u tot de gunstelingen van de koning behoren, en u zult worden overladen met zilver, goud en vele andere geschenken.' 19 Maar Mattatias antwoordde met luide stem: 'Zelfs al zijn alle volken in het rijk van de koning hem gehoorzaam, zelfs al wordt iedereen de godsdienst van zijn voorouders ontrouw door de bevelen van de koning op te volgen, 20 dan nog zullen ik, mijn zonen en mijn verwanten trouw blijven aan het verbond van onze voorouders. 21 God verhoede dat we de wet en de voorschriften verloochenen. 22 Wij zullen het gebod van de koning niet gehoorzamen, noch zullen we ook maar een duimbreed afwijken van onze godsdienst.' 23 Hij was nog niet uitgesproken, of er trad voor het oog van de menigte een Jood naar voren die overeenkomstig het bevel van de koning een offer wilde brengen op het altaar in Modeïn. 24 Mattatias zag het en werd woedend. Hij begon te trillen van

verontwaardiging en liet, geruggensteund door de wet, zijn woede de vrije loop; hij rende op de man af en stak hem op het altaar neer. 25 Meteen doodde hij ook de afgezant van de koning die het volk tot offeren moest dwingen en haalde het altaar neer. 26 Zo toonde hij zijn toewijding aan de wet, zoals ook Pinechas eens had gedaan met Zimri, de zoon van Salu. 27 Daarna trok Mattatias door de stad en riep met luide stem: 'Laat ieder die de wet is toegedaan en pal staat voor het verbond zich bij mij aansluiten.' 28 Hij vluchtte met zijn zonen de bergen in, hun bezittingen lieten zij achter in de stad.
29 In die tijd trokken velen die rechtvaardig wilden leven en wilden vasthouden aan de wet naar de woestijn. Daar vestigden ze zich 30 samen met hun kinderen, hun vrouwen en hun vee, want de toestand was ondraaglijk geworden. 31 Algauw vernamen de koninklijke afgezanten en de troepen die in de Davidsburcht in Jeruzalem waren gelegerd dat er Israëlieten waren die het gebod van de koning hadden genegeerd en naar afgelegen schuilplaatsen waren gevlucht. 32 Met een grote legermacht gingen ze hen achterna en toen ze hen hadden opgespoord, sloegen ze in de buurt hun kamp op. Ze maakten zich op om hen op sabbat aan te vallen 33 en riepen: 'Dit is jullie laatste kans! Als jullie in leven willen blijven, kom dan naar buiten en gehoorzaam het gebod van de koning.' 34 Maar het antwoord van de Israëlieten luidde: 'We komen niet naar buiten en zullen het gebod van de koning niet gehoorzamen; wij ontwijden de sabbat niet.' 35 Onmiddellijk ging het leger tot de aanval over. 36 De Israëlieten verweerden zich niet, ze gooiden geen stenen en sloten hun schuilplaatsen niet af. 37 Ze zeiden: 'We gaan liever in onschuld de dood in; de hemel en de aarde zijn onze getuigen dat jullie ons ten onrechte ombrengen.' 38 En zo werden zij op sabbat aangevallen en afgeslacht, mannen, vrouwen en kinderen, ongeveer duizend in getal, samen met hun vee.
39 Toen Mattatias en de zijnen dit te weten kwamen, gaven zij zich over aan diepe rouw. 40 Ze zeiden tegen elkaar: 'Als we allemaal zo handelen als onze broeders, als we ons leven en onze voorschriften niet verdedigen tegen vreemde volken, zullen we spoedig van de aarde worden weggevaagd.' 41 En zij besloten die dag aldus: 'Als iemand ons op sabbat aanvalt, vechten wij terug, zodat we niet allemaal omkomen zoals onze broeders die in hun schuilplaatsen gedood werden.'
42 In die tijd voegde zich een groep chasideeën bij hen, strijdvaardige Israëlieten die bereid waren zich in te zetten voor de wet. 43 Ook mensen die de onderdrukking waren ontvlucht, sloten zich bij hen aan om hun gelederen te versterken. 44 Gezamenlijk brachten ze een leger op de been, en in woede en razernij doodden ze afvalligen en wetsverachters. Wie kon ontkomen vluchtte naar heidens gebied om zich in veiligheid te brengen. 45 Mattatias en zijn vrienden trokken rond en haalden altaren neer. 46 Als ze onbesneden jongens in het gebied van Israël vonden, dan lieten ze die onder dwang besnijden. 47 Ze achtervolgden hun hoogmoedige vijanden, en hun verzet was succesvol. 48 Ze redden de wet uit de greep van de heidenen en hun vorsten, en gunden de afvalligen geen macht.

Mattatias' afscheidsrede

49 Toen Mattatias voelde dat hij niet lang meer te leven had, zei hij tegen zijn zonen: 'Nu breekt een tijd aan van hoogmoed en straf, van verschrikkingen en hevige toorn. 50 Mijn zonen, toon jullie toewijding aan de wet en wees bereid je leven te geven voor het verbond van onze voorouders. 51 Denk aan wat onze voorouders generaties lang hebben gedaan, dan zullen jullie eeuwige naam en faam verwerven. 52 Bleek Abraham niet trouw te zijn toen hij op de proef werd gesteld, en is hem dat niet als een rechtvaardige daad toegerekend? 53 Jozef hield zich aan het gebod, zelfs toen hij in het nauw werd gebracht, en hij werd koning van Egypte. 54 Onze voorvader Pinechas ontving voor zijn grote toewijding de plechtige belofte van het eeuwige priesterschap. 55 Jozua vervulde zijn opdracht en werd rechter over Israël. 56 Kaleb getuigde voor het volk van zijn vertrouwen en kreeg daarom een deel van het land in zijn bezit. 57 David verkreeg dankzij zijn vroomheid het eeuwige

koningschap. 58 Elia werd in de hemel opgenomen omdat hij zich met volle overgave voor de wet had ingezet. 59 Chananja, Azarja en Misaël vertrouwden op God en werden zo uit het vuur gered. 60 Daniël werd wegens zijn onschuld uit de muil van leeuwen bevrijd. 61 Hieruit blijkt dat ieder die zijn hoop op God vestigt wordt gesterkt, elke generatie opnieuw. 62 Wees niet bang voor de woorden van de zondaar, want zijn roem zal vergaan tot mest en wormen. 63 Vandaag wordt hij geëerd, maar morgen is hij verdwenen; hij zal weer tot stof worden, zijn plannen zullen op niets uitlopen. 64 Mijn zonen, wees moedig en sta sterk voor de wet, want door de wet zullen jullie roem verwerven. 65 Simon hier, jullie broer, is een goed raadsman, dat weet ik. Luister steeds naar hem, hij zal een vader voor jullie zijn. 66 Judas Makkabeüs is van jongs af aan de sterkste geweest. Hij zal jullie legeraanvoerder zijn en de oorlog tegen de vreemde volken leiden. 67 Verzamel om jullie heen al diegenen die de wet navolgen en wreek jullie volk. 68 Reken af met de heidenen en houd vast aan wat de wet voorschrijft.' 69 Daarna zegende hij hen en werd hij met zijn voorouders verenigd. 70 Hij stierf in het jaar 146 en werd bijgezet in het graf van zijn voorouders in Modeïn. Heel Israël rouwde om zijn dood.

3.Judas Makkabeüs

1 Judas, bijgenaamd Makkabeüs, volgde zijn vader op. 2 Hij had de steun van al zijn broers en van iedereen die zich bij zijn vader had aangesloten. Vol vuur streden zij voor Israël.
3 Hij verbreidde de roem van zijn volk.
Als een reus trok hij ten strijde,
gehuld in een harnas,
omgord met wapentuig,
hij verdedigde zijn kamp met het zwaard.
4 Hij vocht als een jonge leeuw,
brullend wierp hij zich op zijn prooi.
5 Hij maakte jacht op wettelozen,
onderdrukkers van zijn volk dreef hij het vuur in.
6 Wetsverachters deed hij beven van angst,
hij ontstelde de aanstichters van het kwaad.
Zo leidde hij zijn volk naar de bevrijding.
7 Hij bracht vele koningen tot razernij,
maar Jakob verblijdde hij met zijn daden.
Zijn nagedachtenis zij eeuwig geprezen.
8 Hij trok door Judea's steden,
vernietigde de afvalligen.
Zo wendde hij de toorn af van Israël.
9 Zijn roem bereikte de uiteinden van de aarde,
wie verloren leken bracht hij weer samen.

Eerste overwinningen van Judas

10 Apollonius bracht uit de omringende volken, maar hoofdzakelijk uit Samaria, een groot leger op de been om tegen Israël ten strijde te trekken. 11 Toen Judas dit hoorde, trok hij hem tegemoet. Hij versloeg hem en doodde hem. Veel van Apollonius' soldaten sneuvelden, de rest sloeg op de vlucht. 12 Judas' mannen verzamelden de buit en hijzelf nam het zwaard van Apollonius, dat hij voortaan in de strijd gebruikte. 13 Toen de Syrische legeraanvoerder Seron vernam dat Judas een groep wetsgetrouwe en strijdvaardige mannen om zich heen verzameld had, 14 zei hij: 'Ik wil naam maken en in het hele koninkrijk beroemd worden. Daarom zal ik ten strijde trekken tegen Judas en zijn aanhangers, die het bevel van de koning naast zich neerleggen.' 15 Met een enorm leger afvalligen trok hij tegen de Israëlieten op om wraak te nemen. 16 Zodra Seron de berghelling van Bet-Choron had bereikt, ging

Judas hem met een handjevol mannen tegemoet. 17 Toen ze de legermacht zagen die tegen
hen was uitgerukt, zeiden ze tegen Judas: 'Wat kunnen wij met zo weinigen uitrichten tegen
deze overmacht? We zijn moe en we hebben ook nog niets gegeten vandaag.' 18 Judas
antwoordde hun: 'Maar een kleine groep kan gemakkelijk een grote groep overmeesteren.
Voor de hemel maakt het geen verschil of de redding door veel of door weinig mensen wordt
gebracht. 19 In oorlogen hangt de overwinning niet van aantallen soldaten af, maar van de
kracht van de hemel. 20 Onze vijand is vol overmoed en vol haat tegen de wet opgetrokken
om ons en onze vrouwen en kinderen uit te roeien en onze bezittingen te roven, 21 maar wij
strijden voor ons leven en onze tradities. 22 De hemel zal hen voor onze ogen verpletteren;
jullie hebben niets van hen te vrezen.' 23 Meteen na deze woorden deed hij een
verrassingsaanval, en Seron en zijn legermacht werden volkomen verpletterd. 24 Ze
achtervolgden hem van de berghelling van Bet-Choron tot aan de vlakte. Bijna achthonderd
van Serons mannen sneuvelden, de rest vluchtte naar het land van de Filistijnen. 25 Van
toen af aan was men beducht voor Judas en zijn broers; de volken om hen heen leefden nu
in angst. 26 Ook de koning hoorde van Judas, en verhalen over zijn verzet deden bij elk volk
de ronde. 27 Het nieuws van deze gebeurtenissen wekte de woede van Antiochus op. Hij gaf
bevel alle strijdkrachten van zijn rijk samen te trekken tot één reusachtig leger.
28 Vervolgens opende hij zijn schatkist, betaalde de strijdkrachten een jaar soldij uit en
droeg hun op zich paraat te houden. 29 Maar algauw merkte hij dat het geld in de schatkist
opraakte; vanwege de rampzalige opstand die hij had uitgelokt met de afschaffing van de
eeuwenoude tradities waren de belastinginkomsten van het land geslonken. 30 Hij vreesde
dat hij, zoals al meer dan eens was voorgekomen, niet genoeg zou hebben voor de dagelijkse
kosten, laat staan voor de geschenken die hij, meer nog dan zijn voorgangers, tot dan toe
met gulle hand had uitgedeeld. 31 Ten einde raad besloot hij naar Perzië te gaan en daar
belasting te innen om de schatkist weer te vullen. 32 Lysias, een geëerd lid van de
koninklijke familie, belastte hij tot zijn terugkeer met het bestuur over het rijk tussen de
Eufraat en de Egyptische grens; 33 ook de opvoeding van zijn zoon Antiochus vertrouwde hij
aan hem toe. 34 Hij gaf hem het bevel over de helft van de strijdkrachten en over de
olifanten, en droeg hem op al zijn plannen uit te voeren: hij moest troepen op de inwoners
van Judea en Jeruzalem afsturen 35 om de legermacht van Israël uit te schakelen en het
verzet van de mensen die nog in Jeruzalem woonden te breken. Hij moest iedere herinnering
aan hen uitwissen, 36 hun gebied met vreemdelingen bevolken en het land onder hen
verdelen. 37 Met de andere helft van de troepen vertrok de koning in het jaar 147 uit
Antiochië, de hoofdstad van zijn rijk, stak de Eufraat over en trok door de oostelijke
provincies. 38 Ptolemeüs, de zoon van Dorymenes, en Nikanor en Gorgias, dappere mannen
uit de kring van vertrouwelingen van de koning, werden door Lysias uitgekozen 39 en met
veertigduizend soldaten en zevenduizend ruiters naar Judea gestuurd om het land te
verwoesten, zoals de koning had bevolen. 40 Met heel dat leger rukten ze uit en ze sloegen in
de vlakte bij Emmaüs hun kamp op. 41 De kooplieden van die streek hoorden ervan en
kwamen met grote hoeveelheden zilver en goud en met voetboeien naar het legerkamp om de
Israëlieten als slaven op te kopen. Het Syrische leger werd versterkt door troepen uit Idumea
en het land van de Filistijnen.

Judas overwint Gorgias

42 Judas en zijn broers beseften dat de situatie nijpend werd nu in hun gebied vijandelijke
troepen gelegerd waren, en toen zij hoorden dat de koning bevel had gegeven hun volk
volledig uit te roeien, 43 zeiden ze tegen elkaar: 'We moeten ons volk uit zijn ellende
bevrijden, we moeten strijden voor ons volk en het heiligdom.' 44 Ze verzamelden zich om
zich op te maken voor de strijd, en ze baden en smeekten om ontferming en mededogen.
45 Jeruzalem was verlaten als een woestijn,
geen bewoner ging zijn poorten nog in of uit.

De tempel was vertrapt,
vreemdelingen verschansten zich in de citadel,
vreemde volken bewoonden de stad.
Jakob kende geen vreugde meer,
fluit en citer zwegen.
46 Ze kwamen bijeen in Mispa, in de buurt van Jeruzalem, omdat Mispa vroeger een plaats
van gebed voor Israël was geweest. 47 Ze vastten die dag, trokken een boetekleed aan,
wierpen stof over hun hoofd en scheurden hun kleren. 48 Zoals andere volken voor een
aanwijzing hun godenbeelden raadplegen, zo openden zij de wetsrol. 49 Ze hadden de
priesterlijke gewaden, de eerste opbrengst van de nieuwe oogst en de tienden meegenomen
en riepen de nazireeërs bijeen die hun gelofte volbracht hadden. 50 Ze riepen luid naar de
hemel: 'Waar moeten wij deze mensen en deze dingen in veiligheid brengen? 51 Uw tempel is
onder de voet gelopen en ontwijd, uw priesters zijn vernederd en in rouw gedompeld. 52 En
nu hebben vreemde volken zich'aaneengesloten om ons te vernietigen. U weet wat ze met
ons van plan zijn. 53 Hoe kunnen wij ons tegen hen teweerstellen als u ons niet helpt?'
54 Daarna bliezen ze op de trompetten en schreeuwden luid. 55 Vervolgens stelde Judas
leiders aan over het volk, bevelhebbers over duizend, honderd, vijftig en tien man. 56 En
zoals de wet voorschrijft liet hij iedereen naar huis gaan die een huis aan het bouwen was,
zou gaan trouwen, een wijngaard had geplant of die het aan moed ontbrak. 57 Het leger
vertrok en sloeg zijn kamp op ten zuiden van Emmaüs. 58 Judas zei: 'Bereid je voor en vat
moed! Zorg ervoor dat je morgenochtend gereed bent om de strijd aan te gaan met de vijand
die zich verzameld heeft en ons en onze tempel wil vernietigen. 59 We kunnen beter sterven
in de strijd dan te moeten aanzien welk onheil ons volk en het heiligdom treft. 60 Zoals de
hemel het wil, zo zal het gebeuren.

4. Aanval

1 Die nacht verliet Gorgias met vijfduizend soldaten en duizend voortreffelijke ruiters zijn
legerkamp 2 om het kamp van de Joden bij verrassing aan te vallen; mannen uit de citadel
waren zijn gids. 3 Maar Judas kwam het te weten en trok er met zijn strijdkrachten op uit
om het leger van de koning in Emmaüs aan te vallen 4 terwijl Gorgias' troepen nog verspreid
waren buiten het legerkamp. 5 Toen Gorgias 's nachts bij het legerkamp van Judas kwam,
trof hij er niemand aan. In de veronderstelling dat ze voor hem waren gevlucht, ging hij naar
hen op zoek in de bergen. 6 Tegen de ochtend verscheen Judas met drieduizend man in de
vlakte. Terwijl ze het zelf zonder goede harnassen en zwaarden moesten stellen, 7 zagen ze
dat het legerkamp van de vijand zwaar versterkt was, met daaromheen een kordon van
ruiters, geoefend in oorlogsvoering. 8 Judas zei tegen zijn mannen: 'Laat je niet ontmoedigen
door hun overmacht en wees niet bang als zij oprukken. 9 Bedenk hoe onze voorouders zijn
gered bij de Rode Zee, toen ze door de farao en zijn leger werden achtervolgd. 10 Laten we de
hemel aanroepen en vragen of hij ons goedgezind wil zijn en het verbond met onze
voorouders gestand wil doen door dit leger vandaag nog voor onze ogen te verpletteren.
11 Dan zullen alle volken weten dat er iemand is die Israël bevrijdt en redt.' 12 De
vreemdelingen zagen de Joden op zich afkomen 13 en verlieten hun legerkamp om de aanval
te openen. Aan de kant van Judas werd op de trompet geblazen, 14 en de strijd begon. De
vijand werd verslagen: wie kon vluchtte de vlakte in, 15 de anderen vielen tot de laatste
man. Judas' soldaten achtervolgden hen tot aan Gezer en de vlakten van Idumea, Azotus en
Jamnia; er sneuvelden bijna drieduizend mannen. 16 Nadat Judas en zijn leger van de
achtervolging waren teruggekeerd, 17 zei hij tegen het volk: 'Stel het plunderen nog even uit,
want er staat ons nog een veldslag te wachten. 18 Gorgias en zijn mannen zijn niet ver van
ons gelegerd, in de bergen. Eerst moeten jullie je tegenover de vijand opstellen en met hem
de strijd aangaan, daarna zijn jullie vrij om de buit binnen te halen.' 19 Judas was nog niet
uitgesproken, of er verscheen een legereenheid vanuit de bergen. 20 Er was rook zichtbaar
die de eenheid deed vermoeden wat er was gebeurd. Ze zagen dat de andere eenheden waren
gevlucht, en uit de opstijgende rook konden ze opmaken dat hun kamp in brand gestoken
was. 21 Deze ontdekking bracht hen in verwarring, temeer omdat ze begrepen dat Judas'

leger zich in de vlakte had opgesteld. 22 De hele eenheid sloeg op de vlucht naar het land
van de Filistijnen. 23 Judas ging terug, plunderde hun kamp en maakte veel buit: goud en
zilver, zeeblauwe en purperrode stoffen, en andere kostbaarheden. 24 Zingend aanvaardden
ze de terugtocht en loofden de hemel: 'Hij is goed, en eeuwig duurt zijn barmhartigheid.'
25 En zo werd Israël die dag op grootse wijze gered.

Judas verslaat Lysias en reinigt de tempel

26 De vreemdelingen die zich hadden weten te redden, meldden zich bij Lysias om hem te
vertellen wat er was gebeurd. 27 Hun nieuws bracht hem in verwarring en ontmoedigde
hem, want met Israël was niet gebeurd wat hij had gewild, en de opdracht die de koning
hem had gegeven was niet uitgevoerd. 28 Het jaar daarop bracht hij zestigduizend
voortreffelijke krijgslieden en vijfduizend ruiters samen voor de strijd. 29 Ze kwamen tot in
Idumea en sloegen hun kamp op in Bet-Sur, waar Judas hun tegemoet kwam met
tienduizend man. 30 Judas zag hoe sterk hun leger was en bad: 'Geprezen bent u, redder
van Israël, die de vijand hebt verpletterd door uw dienaar David en die het leger van de
Filistijnen in handen hebt gegeven van Jonatan, de zoon van Saul, en zijn wapendrager.
31 Laat ook dit leger in handen vallen van uw volk Israël en laat het met voetvolk, ruiters en
al verslagen worden. 32 Maak hen bang, maak een einde aan hun overmoed, bezorg hun
een nederlaag die hun nog lang zal heugen. 33 Haal hen neer met het zwaard van degenen
die u liefhebben, dan zal iedereen die uw naam kent u met lofliederen loven.' 34 De strijd
begon en van het leger van Lysias sneuvelden bijna vijfduizend krijgslieden in gevechten van
man tot man. 35 Toen Lysias zag dat de kansen van zijn leger waren gekeerd en dat Judas'
mannen moed hadden gevat en bereid waren zich dood te vechten, trok hij zich terug naar
Antiochië. Daar rekruteerde hij huurlingen om met een veel groter leger naar Judea terug te
keren.
36 Judas en zijn broers zeiden: 'Onze vijanden zijn verslagen. Laten we het heiligdom
reinigen en het opnieuw inwijden.' 37 Het hele leger verzamelde zich en ging op weg naar de
Sion. 38 Daar zagen ze hoe verlaten het heiligdom er bij lag. Het altaar was ontwijd, de
poorten waren verbrand en de voorhoven waren met onkruid overwoekerd, als in een bos of
in de bergen. De vertrekken van de priesters waren vervallen. 39 Judas en zijn mannen
scheurden hun kleren en begonnen luid te jammeren. Ze gooiden stof over hun hoofd 40 en
wierpen zich op de grond. Ze bliezen op de trompetten en riepen de hemel aan.
41 Vervolgens wees Judas een groep mannen aan die het garnizoen in de citadel op een
afstand moest houden totdat het heiligdom gereinigd was. 42 Hij koos wetsgetrouwe
priesters uit van onbesproken gedrag, 43 die het heiligdom reinigden en de stenen die het
altaar ontwijd hadden afvoerden naar een onreine plaats. 44 Ze overlegden wat ze met het
ontwijde brandofferaltaar moesten doen 45 en besloten – terecht – het neer te halen, zodat
het hun niet tot schande zou strekken nu het door vreemde volken verontreinigd was. Ze
haalden het altaar dus neer 46 en legden de stenen op een geschikte plaats op de
tempelberg tot er een profeet zou komen die wist wat ermee moest gebeuren. 47 Daarna
namen ze ongehouwen stenen, zoals de wet voorschrijft, en bouwden een nieuw altaar,
precies als het vorige. 48 Ze brachten het heiligdom en de ruimten in de tempel in de oude
staat terug en heiligden de voorhoven. 49 Ze maakten nieuw tempelgerei en zetten de
lampenstandaard, het reukofferaltaar en de tafel van de toonbroden in de tempel. 50 Ze
brandden reukwerk op het altaar en staken de lampen aan, die voortaan weer in de tempel
brandden. 51 Ze legden toonbroden op de tafel en hingen de voorhangsels op. Daarmee was
het werk dat ze ondernomen hadden voltooid. 52 Op de vijfentwintigste van de negende
maand, te weten de maand kislew, van het jaar 148 53 stonden ze in alle vroegte op en
brachten volgens voorschrift een offer op het nieuwe brandofferaltaar. 54 Op dezelfde dag en
op hetzelfde uur dat vreemde volken het altaar hadden ontwijd, werd het nieuwe altaar
ingewijd, terwijl er liederen en muziek van citers, harpen en cimbalen ten gehore werden

gebracht. 55 Het hele volk knielde neer en boog diep voorover om de hemel, die hen geholpen had, te loven. 56 Acht dagen lang vierden ze de inwijding van het altaar en brachten ze vol vreugde brandoffers, vredeoffers en dankoffers. 57 Ze versierden de voorkant van de tempel met gouden kransen en met schildjes. Ze vernieuwden de poorten en de priestervertrekken en voorzagen ze van deuren. 58 Er heerste grote vreugde onder het volk omdat de smaad die ze van de vreemde volken ondervonden hadden, was afgewend.
59 Judas bepaalde samen met zijn broers en de hele volksvergadering dat het feest van de altaarinwijding jaarlijks acht dagen met blijdschap en vreugde gevierd zou worden, te beginnen op 25 kislew. 60 In die tijd bouwden ze ook een hoge muur om de Sion, met versterkte torens, zodat andere volken het heiligdom niet nog eens binnen zouden kunnen vallen. 61 Judas legerde er een garnizoen om de berg te bewaken en hij versterkte Bet-Sur, zodat het volk een vesting had aan de grens met Idumea

5.Judas verslaat omringende volken
1 Toen de omringende volken hoorden dat het altaar herbouwd was en het heiligdom in de oude staat was teruggebracht, werden ze woedend. 2 Ze besloten om de nakomelingen van Jakob die in hun midden woonden uit te roeien, en begonnen dood en verderf te zaaien onder het volk. 3 Judas trok op tegen de nakomelingen van Esau in Idumea, omdat ze een blokkade tegen de Israëlieten hadden opgeworpen, en viel Akrabattene aan. Hij bracht hun een zware nederlaag toe, dwong hen op de knieën en plunderde de stad. 4 Hij rekende af met de Beonieten, die met hun valkuilen en versperringen de Israëlieten voortdurend in hinderlagen lokten. 5 Hij sloot hen in hun torens op, waarna hij een beleg rond hen sloeg, een vloek over hen uitriep en de torens met iedereen erin in brand stak. 6 Daarna trok hij nog op tegen de Ammonieten. Hij vond een sterke en grote strijdmacht tegenover zich, aangevoerd door Timoteüs. 7 Na vele gevechten wist hij hun macht uiteindelijk te breken en kon hij hen verslaan. 8 Nadat hij Jazer met de omliggende dorpen veroverd had, keerde hij terug naar Judea.
9 De volken in Gilead bundelden hun krachten om de Israëlieten die in hun gebied woonden te vernietigen. Die namen de wijk naar de vesting van Datema 10 en stuurden van daaruit de volgende brief naar Judas en zijn broers:
'De volken om ons heen hebben hun krachten gebundeld om ons te vernietigen. 11 Ze staan op het punt om de vesting waar wij onze toevlucht hebben gezocht te veroveren; Timoteüs is de aanvoerder van hun troepen. 12 Kom daarom meteen en red ons, want velen van ons zijn al gesneuveld. 13 In het gebied van Tobia zijn al onze broeders, ongeveer duizend man, gedood, hun vrouwen en kinderen zijn gevangengenomen en hun bezittingen buitgemaakt.'
14 Judas en zijn mannen hadden de brief nog niet gelezen, of er kwamen boden uit Galilea. Zij hadden hun kleren gescheurd en berichtten hun 15 dat Ptolemaïs, Tyrus, Sidon en heel het heidense Galilea hun krachten hadden gebundeld om de Joden volledig uit te roeien.
16 Toen ze dit bericht hoorden, riepen ze een grote vergadering bijeen om te beraadslagen wat ze voor hun verdrukte en belaagde broeders konden doen. 17 Judas zei tegen zijn broer Simon: 'Neem zo veel mannen mee als je nodig hebt en bevrijd je broeders in Galilea. Ik zal met onze broer Jonatan naar Gilead gaan.' 18 Josefus, de zoon van Zacharias, en Azarias liet hij achter als leiders van het volk, samen met de rest van het leger, dat Judea moest beschermen. 19 Hij droeg hun op: 'Het volk staat onder jullie bevel. Maar begin geen oorlog met de vijand voordat wij zijn teruggekeerd.' 20 Simon kreeg drieduizend man toegewezen voor zijn tocht naar Galilea, en Judas kreeg achtduizend man voor de veldtocht naar Gilead.
21 Simon trok dus op naar Galilea. Na vele gevechten wist hij de macht van de vreemde volken te breken. 22 Hij achtervolgde ze tot aan de poort van Ptolemaïs. Aan de kant van de vijand sneuvelden ongeveer drieduizend mannen; hun wapenrusting maakte hij buit. 23 Hij bevrijdde de Joden uit Galilea en Arbatta met hun vrouwen en kinderen en bracht hen met al hun bezittingen onder luid gejuich naar Judea. 24 Intussen waren Judas Makkabeüs en

zijn broer Jonatan de Jordaan overgestoken en drie dagen door de woestijn getrokken.
25 Daar stuitten ze op een groep Nabateeërs die hun vriendelijk tegemoet traden en
vertelden in welke omstandigheden de Joden in Gilead verkeerden: 26 'Velen van hen zijn
ingesloten in de grote vestingsteden Bosorra, Bozor, Alema, Chasfo, Maked en Karnaïn,
27 en ook in andere steden in Gilead zitten Joden ingesloten. Er worden voorbereidingen
getroffen om deze vestingen morgen aan te vallen en in te nemen en de Joden allemaal
diezelfde dag nog te vernietigen.' 28 Hierop keerde Judas met zijn leger door de woestijn
terug naar Bosra. Hij veroverde de stad, doodde alle mannen, plunderde de huizen en stak
de stad in brand. 29 's Nachts vertrok hij van daar en reisde naar de vesting van Datema.
30 Vroeg in de ochtend zagen ze een enorme menigte die de aanval opende en met ladders
en stormtorens de vesting probeerde te veroveren. 31 Judas begreep dat de strijd begonnen
was. Uit de stad steeg luid geschreeuw en geroep ten hemel en er klonk trompetgeschal.
32 Hij riep zijn mannen toe: 'Strijd vandaag voor ons volk!' 33 En in drie afdelingen vielen
zij, onder trompetgeschal en het uitroepen van gebeden, de vijand in de rug aan. 34 Zodra
de strijders van Timoteüs in de gaten kregen dat ze met de Makkabeeër van doen hadden,
sloegen ze op de vlucht. Judas bracht hun een zware nederlaag toe; er sneuvelden die dag
bijna achtduizend man. 35 Daarna boog Judas af naar Maäfa.* Hij deed een aanval op de
stad, nam haar in en doodde alle mannelijke inwoners. Hij plunderde de stad en stak haar
in brand. 36 Van daar trok hij verder en veroverde Chasfo, Maked, Bozor en de overige
steden van Gilead. 37 Na deze gebeurtenissen bracht Timoteüs een ander leger op de been
en sloeg hij zijn kamp op tegenover Rafon, aan de overzijde van de wadi. 38 Judas zond
verkenners uit om het kamp te bespieden. Zij meldden hem het volgende: 'Hij beschikt over
een reusachtige legermacht, want alle volken uit de omtrek hebben zich bij hem
aangesloten, 39 en hij heeft ook nog Arabische troepen gehuurd. Zij hebben hun kamp
opgeslagen aan de overkant en staan klaar om u aan te vallen.' Judas trok op, de strijd
tegemoet, 40 en naderde de wadi, die vol water stond. Timoteüs zei tegen zijn
legeraanvoerders: 'Wanneer hij als eerste oversteekt kunnen we niets tegen hem beginnen,
dan zal hij zeker sterker zijn dan wij. 41 Maar als hij laf is en aan de overkant blijft, dan
steken wij over en zijn wij sterker dan hij.' 42 Bij de wadi aangekomen stelde Judas soldaat-
schrijvers aan de oever op en gaf hun dit bevel: 'Zorg ervoor dat niemand in het kamp
achterblijft en dat iedereen zich in de strijd werpt.' 43 Zelf stak hij als eerste over, en alle
manschappen volgden hem. De heidenen werden vernietigend verslagen, ze gooiden hun
wapens weg en vluchtten naar het heiligdom van Karnaïn. 44 Maar de Joden veroverden de
stad en staken het heiligdom met iedereen erin in brand. Zo werd Karnaïn verslagen, en er
was niemand die Judas nog weerstand kon bieden.
45 Judas bracht alle Israëlieten bijeen die in Gilead woonden, van jong tot oud, met hun
vrouwen, kinderen en hun bezittingen, een enorme mensenmenigte, om op weg te gaan naar
Judea. 46 Ze trokken tot aan Efron, een grote, zwaar versterkte stad die op hun weg lag. Het
was niet mogelijk links of rechts om de stad heen te trekken, ze moesten er dwars doorheen.
47 De inwoners van de stad sloten de weg voor hen af en blokkeerden de poorten met
stenen. 48 Judas zond boden naar hen toe met een vreedzame boodschap: 'Laat ons door
jullie gebied trekken om naar ons land te gaan. Niemand zal jullie kwaad doen, we willen
alleen te voet door de stad trekken.' Maar ze openden de poorten niet. 49 Toen liet Judas in
het legerkamp omroepen dat iedereen op de plaats waar hij was zijn stelling moest innemen.
50 De mannen stelden zich op en bestookten de stad de hele dag en de hele nacht, totdat ze
haar in handen hadden. 51 Judas doodde alle mannen, maakte de stad met de grond gelijk
en trok met de buit over de lijken heen door de stad. 52 Hij stak de Jordaan over naar de
grote vlakte bij Bet-San. 53 Hij zorgde ervoor dat de achterblijvers niet verder achterop
raakten en sprak het volk gedurende de hele weg moed in, totdat ze Judea bereikten.
54 Daar bestegen ze vol blijdschap en vreugde de Sion en brachten er brandoffers, omdat ze
niemand hadden verloren en iedereen veilig was teruggekeerd.

55 In de tijd dat Judas en Jonatan in Gilead waren en hun broer Simon in Galilea, in de buurt van Ptolemaïs, 56 hoorden de legeraanvoerders Josefus, de zoon van Zacharias, en Azarias van hun heldendaden en de veldslagen die ze hadden geleverd. 57 Ze zeiden tegen elkaar: 'Laten wij ook proberen beroemd te worden en optrekken tegen de volken om ons heen.' 58 En ze gaven hun leger bevel op te trekken naar Jamnia. 59 Maar Gorgias en zijn mannen kwamen hun vanuit de stad tegemoet om strijd te leveren. 60 Josefus en Azarias werden op de vlucht gejaagd en tot aan de grens van Judea achtervolgd. Er vielen die dag bijna tweeduizend Israëlieten. 61 Deze zware tegenslag trof het volk, doordat de legerleiders niet naar Judas en zijn broers geluisterd hadden maar gemeend hadden heldendaden te moeten verrichten. 62 Bovendien behoorden ze niet tot het geslacht mannen aan wie het gegeven was Israël te redden.
63 De heldhaftige Judas en zijn broers werden geëerd in heel Israël en door alle volken bij wie hun naam bekend werd. 64 Van alle kanten kwam men hun eer bewijzen. 65 Judas en zijn broers trokken opnieuw naar het zuiden om slag te leveren met de nakomelingen van Esau. Hij veroverde Hebron en de omliggende dorpen, haalde de vestingmuren neer en stak de torens rond de stad in brand. 66 Hij brak op om naar het land van de Filistijnen te gaan en trok door Maresa. 67 Die dag sneuvelden er priesters die heldendaden wilden verrichten en ondoordacht ten strijde waren getrokken. 68 Vervolgens boog Judas af naar Azotus in het land van de Filistijnen. Hij haalde hun altaren neer, stak hun godenbeelden in brand, plunderde steden en keerde terug naar Judea.

6.De dood van Antiochus Epifanes
1 Op zijn tocht door de oostelijke provincies hoorde koning Antiochus dat er in Perzië een stad lag, Elymaïs, die beroemd was om haar schatten van zilver en goud. 2 De tempel van die stad was uitzonderlijk rijk; er hingen vergulde helmen, schilden en wapens, daar achtergelaten door Filippus' zoon koning Alexander, de Macedoniër, de eerste koning van de Grieken. 3 Antiochus wilde de stad innemen en plunderen maar slaagde daar niet in, want de inwoners hadden lucht gekregen van zijn voornemen 4 en verzetten zich met hand en tand. Hij moest de wijk nemen en aanvaardde diep teleurgesteld de terugtocht naar Babylon. 5 Terwijl hij nog in Perzië was, kwam iemand hem vertellen dat de legers die naar Judea waren gegaan op de vlucht waren gejaagd: 6 dat zelfs Lysias, die met een groot leger was opgetrokken, was teruggedreven, en dat de vijand zich had kunnen versterken met de wapens, het oorlogstuig en de grote buit die ze van de verslagen legers hadden geroofd.
7 Ook werd hem verteld dat de vijand de gruwel op het altaar had neergehaald die hij in Jeruzalem had opgericht, dat de muren om het heiligdom weer waren opgebouwd en dat een van zijn steden, Bet-Sur, was ommuurd. 8 Toen de koning dit hoorde, was hij zo verbijsterd en geschokt dat hij zich op zijn bed wierp; hij was ziek van ellende omdat niets was verlopen zoals hij had gewild. 9 Dagenlang hield hij het bed, omdat hij steeds weer werd overvallen door diepe wanhoop, en uiteindelijk voelde hij dat hij zou sterven. 10 Hij riep al zijn vertrouwelingen bij zich en zei tegen hen: 'Ik kan niet meer slapen, want ik word verteerd door verdriet. 11 Ik blijf me maar afvragen waarom ik in deze poel van ellende terecht ben gekomen. Tijdens mijn bewind ben ik immers mild geweest en was ik geliefd. 12 Maar nu herinner ik me de wandaden die ik in Jeruzalem heb begaan: ik heb al het goud en zilver uit de stad geroofd en zonder reden opdracht gegeven de inwoners van Judea uit te roeien.
13 Ik besef dat mijn wandaden mij in deze ellende hebben gestort, zodat ik nu in een vreemd land diep ongelukkig moet bezwijken.' 14 Hij ontbood Filippus, een van zijn vertrouwelingen, en stelde hem aan over zijn hele rijk. 15 Hij gaf hem zijn koninklijke hoofdband, mantel en ring, en droeg hem op zijn zoon Antiochus op te voeden en voor te bereiden op het koningschap. 16 Koning Antiochus stierf in Perzië, in het jaar 149. 17 Toen Lysias vernam dat de koning was gestorven, wees hij diens zoon, de minderjarige Antiochus, die hij zelf had opgevoed, als troonopvolger aan. Hij noemde hem Eupator.

Judas belegert de citadel
18 De bezetters van de citadel hadden het gebied rondom het heiligdom nog steeds in hun macht. Ze bezorgden de Israëlieten niets dan ellende en werden een vast steunpunt voor de heidenen. 19 Judas besloot hen uit de weg te ruimen en riep het hele volk voor de belegering bijeen. 20 Ze verzamelden zich, en in het jaar 150 belegerden ze de citadel met behulp van geschutstellingen en stormtorens. 21 Enkele mannen wisten, samen met een paar afvallige Israëlieten, uit de belegerde citadel te ontsnappen. 22 Ze gingen naar de koning en zeiden: 'Wanneer geeft u ons eindelijk genoegdoening en wreekt u onze medestanders? 23 Wij hebben uw vader bereidwillig gediend, geleefd volgens zijn voorschriften en zijn bevelen opgevolgd. 24 Daarom hebben onze volksgenoten de citadel nu juist belegerd en zich van ons afgekeerd. Wie ze maar konden grijpen, hebben ze gedood, en ze hebben onze bezittingen geplunderd. 25 En niet alleen ons hebben ze aangevallen, ook alle naburige gebieden. 26 En vandaag zijn ze uitgerukt om de citadel in Jeruzalem in te nemen; ze hebben het heiligdom en Bet-Sur versterkt. 27 Als u niet snel tegen hen in het geweer komt, zult u niet kunnen voorkomen dat ze nog ergere dingen doen.'
28 Toen de koning dat hoorde, werd hij woedend. Hij liet al zijn vertrouwelingen aantreden, de aanvoerders van het voetvolk en de ruiterij, 29 en uit andere koninkrijken en van de eilanden kwamen nog huurlegers. 30 In totaal bestond zijn leger uit honderdduizend man voetvolk, twintigduizend ruiters en tweeëndertig krijgsolifanten. 31 Ze trokken door Idumea en sloegen hun kamp op bij Bet-Sur. De strijd duurde dagenlang. Ze maakten stormtorens, maar de belegerden braken uit, staken ze in brand en leverden manmoedig strijd. 32 Judas trok weg van de citadel en sloeg zijn kamp op bij Bet-Zacharia, tegenover het legerkamp van de koning. 33 De volgende ochtend vroeg brak de koning op en verplaatste zijn leger snel over de weg naar Bet-Zacharia, waar de strijdkrachten onder trompetgeschal in slagorde werden opgesteld. 34 Ze hielden de olifanten sap van druiven en moerbeien voor om hun strijdlust op te wekken. 35 De olifanten werden over de gelederen verdeeld en bij elke olifant werden duizend mannen opgesteld, gepantserd met maliënkolders en bronzen helmen. Ook werden bij elk dier vijfhonderd geoefende ruiters opgesteld. 36 Waar de olifant ook stond of ging, de ruiters weken niet van zijn zijde. 37 Op elke olifant was met riemen een houten geschutstoren vastgegord, van waaruit vier mannen strijd leverden. De dieren werden gemend door Indiërs. 38 De overige ruiters stelde de koning aan de beide flanken van het leger op om verwarring te stichten bij de tegenstander en de eigen gelederen te verdedigen. 39 Toen de zon op de gouden en bronzen schilden scheen, schitterden en flikkerden de bergen als brandende fakkels. 40 Een deel van het koninklijke leger verspreidde zich hoog in de bergen, een ander deel wat lager. Vastberaden en in goede orde trokken ze op. 41 Er ging een siddering door iedereen die het gedreun van de massaal oprukkende soldaten en het gekletter van hun wapens hoorde, zo groot en sterk was dit leger. 42 Judas ging met zijn leger tot de aanval over, en zeshonderd soldaten van de koning sneuvelden. 43 Eleazar Avaran zag dat een van de olifanten gepantserd was met het koninklijke harnas en dat het dier ook groter was dan de andere. Omdat hij vermoedde dat daar de koning wel op zou zitten, 44 offerde hij zijn leven om zijn volk te redden en voor zichzelf eeuwige roem te verwerven. 45 Moedig rende hij op de olifant af die zich midden in de slagorde bevond, links en rechts dodelijke slagen uitdelend, zodat de vijand aan beide zijden voor hem achteruit moest wijken. 46 Hij dook onder de olifant, stak hem van onderaf en doodde het dier, dat boven op hem ter aarde stortte en hem vermorzelde. 47 Maar toen de Joden zagen hoe sterk het leger van de koning was en hoe snel het kon manoeuvreren, trokken ze zich terug.
48 De koning ging met een deel van zijn leger op weg naar Jeruzalem om de Joden opnieuw aan te vallen. Hij trok naar Judea en sloeg bij de Sion een kamp op. 49 Hij sloot vrede met de inwoners van Bet-Sur, die wegtrokken uit de stad omdat zij wegens het sabbatsjaar onvoldoende levensmiddelen hadden om een bezetting te doorstaan. 50 De koning nam Bet-Sur in en liet een legereenheid achter om de stad te bewaken. 51 Daarna belegerde hij

dagenlang het heiligdom met stormtorens en ander oorlogstuig dat hij daar had opgesteld: vuurwerpers, stenenwerpers, katapulten en slingers. 52 De Joden maakten zelf ook oorlogstuig om zich te weren, en vele dagen lang leverden ze slag. 53 Er was geen voedsel meer in de opslagplaatsen, want het was het zevende jaar, en wat er aan voorraad restte was opgegeten door de Joden die uit de handen van de omringende volken waren gered en naar Judea waren gebracht. 54 Er waren in het heiligdom uiteindelijk nog maar weinig mannen, want de honger had de meesten naar hun eigen woonplaats gedreven.
55 Toen hoorde Lysias dat Filippus, die koning Antiochus vlak voor zijn dood had aangesteld om zijn zoon Antiochus op het koningschap voor te bereiden, 56 uit Perzië en Medië was teruggekeerd. Hij had de strijdkrachten die met de koning waren opgetrokken mee teruggenomen en probeerde nu de macht te grijpen. 57 Onmiddellijk gaf Lysias het bevel tot de aftocht. Hij zei tegen de koning, de legeraanvoerders en de manschappen: 'We worden met de dag zwakker, de voedselvoorraad raakt op en de plaats die we proberen in te nemen is versterkt. Onze plicht in het koninkrijk roept. 58 Laten we daarom om een bestand vragen en vrede sluiten met deze mensen en hun hele volk. 59 Laten we hun toestaan om zoals vroeger volgens hun voorschriften te leven, want het was onze afwijzing van hun voorschriften die hun woede heeft opgewekt en hen tot dit verzet heeft aangezet.' 60 Zijn voorstel vond bijval bij de koning en de legeraanvoerders, waarop hij boden naar de Joden zond om vrede met hen te sluiten. De Joden aanvaardden hun aanbod, 61 en de koning en de legeraanvoerders bevestigden de vrede met een eed. Daarop trokken de belegeraars van de citadel weg. 62 Toen de koning de Sion betrad en zag hoe zwaar die versterkt was, verbrak hij de eed die hij gezworen had en gaf hij bevel de verdedigingsmuur neer te halen. 63 Daarna trok hij haastig weg en keerde terug naar Antiochië, waar Filippus de macht had gegrepen. Hij leverde slag met hem en nam de stad met geweld in.

7. Judas verslaat Bakchides en Nikanor

1 In het jaar 151 vertrok Demetrius, de zoon van Seleukus, uit Rome. Met een paar mannen landde hij in een stad aan de kust, waar hij zichzelf tot koning uitriep. 2 Terwijl hij op weg was naar het koninklijk paleis van zijn voorouders, nam het leger Antiochus en Lysias gevangen om hen aan hem uit te leveren. 3 Maar toen hij hiervan op de hoogte werd gesteld, zei hij: 'Ik wil ze nooit meer zien!' 4 Daarop bracht het leger hen ter dood en kon Demetrius de troon van zijn rijk bestijgen. 5 Alle wetsverachters en afvalligen uit Israël kwamen naar hem toe. Hun leider was Alkimus, die hogepriester wilde worden. 6 Zij brachten bij de koning de volgende beschuldigingen in tegen de andere Joden: 'Judas en zijn broers hebben al uw vertrouwelingen gedood en ons uit ons land verdreven. 7 Laat iemand in wie u vertrouwen hebt de schade opnemen die zij hebben toegebracht aan ons en uw grondgebied. Laat hij Judas en iedereen die hem geholpen heeft straffen.' 8 De koning koos Bakchides, een van zijn vertrouwelingen, die een gebied ten westen van de Eufraat bestuurde. Hij was een man van aanzien, en trouw aan de koning. 9 Samen met de afvallige Alkimus, die als hogepriester was aangesteld, werd hij eropuit gestuurd om de Israëlieten te straffen. 10 Met een groot leger trokken ze op naar Judea. Bakchides stuurde boden naar Judas en zijn broers om hun met listige woorden vrede te beloven. 11 Maar die gingen er niet op in omdat ze hadden gezien dat ze met een groot leger waren gekomen. 12 Wel ging een groep schriftgeleerden naar Alkimus en Bakchides om de vredesvoorwaarden te bespreken. 13 De chasideeën waren de eersten onder de Israëlieten die hun om vrede verzochten. 14 Ze dachten: Met het leger is een priester uit het geslacht van Aäron meegekomen; hij zal ons zeker geen onrecht aandoen. 15 Inderdaad stond Alkimus hen vriendelijk te woord, en hij bezwoer hun: 'Wij zijn niet van plan u en uw vrienden kwaad te berokkenen.' 16 Ze geloofden hem, maar hij liet zestig van hen gevangennemen en nog dezelfde dag ter dood brengen, precies zoals geschreven staat: 17 'Ze hebben de lijken van uw heiligen laten liggen en hun bloed overal rond Jeruzalem vergoten, en er was niemand om hen te begraven.'

18 Heel het volk werd door angst bevangen, en de mensen zeiden: 'Het zijn leugenaars die niet weten wat rechtvaardigheid is; ze hebben hun belofte geschonden, ondanks de eed die ze gezworen hebben.' 19 Bakchides trok weg uit Jeruzalem en sloeg zijn kamp op in Bet-Zait. Van daaruit liet hij enkele mannen uit het volk gevangennemen, en zelfs een flink aantal verraders die zich vrijwillig bij hem hadden aangesloten. Hij liet hen bij de grote waterput afslachten. 20 Hij droeg het bestuur van het land over aan Alkimus en liet ter ondersteuning een legereenheid bij hem achter. Daarna keerde Bakchides terug naar de koning.
21 Alkimus probeerde uit alle macht zijn hogepriesterschap erkend te krijgen. 22 Alle onrustzaaiers onder het volk sloten zich bij hem aan; ze grepen de macht in Judea en brachten Israël een zware slag toe. 23 Judas zag dat het kwaad dat Alkimus en zijn aanhangers de Israëlieten berokkenden nog veel erger was dan wat de omringende volken hun aandeden. 24 Hij trok door alle streken van Judea om wraak te nemen op de overlopers en hij belette hun terug te keren naar hun land. 25 Algauw zag Alkimus in dat Judas en zijn aanhangers zo sterk waren geworden dat hij geen tegenstand kon bieden, en daarom keerde hij terug naar de koning en bracht zware beschuldigingen tegen hen in.
26 Toen zond de koning een van zijn beruchtste bevelhebbers, Nikanor, die Israël haatte en verachtte, met als opdracht het volk uit te roeien. 27 Nikanor trok met een groot leger naar Jeruzalem en stuurde boden naar Judas en zijn broers om hun met listige woorden vrede te beloven: 28 'Ik wil geen oorlog met u; ik kom met maar weinig mannen, want ik wil u in vrede ontmoeten.' 29 Hij ging zelf ook naar Judas, en zij begroetten elkaar vriendelijk, maar de vijand stond al klaar om Judas gevangen te nemen. 30 Toen Judas erachter kwam dat Nikanor met boos opzet bij hem was gekomen, werd hij bang voor hem en weigerde hem nogmaals te ontmoeten. 31 Nikanor begreep dat zijn plan was doorzien en hij trok ten strijde tegen Judas ter hoogte van Kafarsalama. 32 Aan de kant van Nikanor sneuvelden ongeveer vijfhonderd soldaten, de overigen vluchtten naar de Davidsburcht.
33 Na deze gebeurtenissen trok Nikanor op naar de Sion, waar enkele priesters en volksoudsten hem vanuit het heiligdom tegemoet gingen om hem in vrede te begroeten. Ze lieten hem zien dat er voor de koning een brandoffer werd gebracht, 34 maar hij bespotte hen en lachte hen uit, spuugde op hen en sprak hoogmoedige taal. 35 Hij bezwoer hun woedend: 'Als Judas en zijn leger dit keer niet in mijn handen vallen, dan laat ik deze tempel in brand steken zodra ik veilig ben teruggekeerd.' Hevig verontwaardigd ging hij weg. 36 De priesters liepen naar binnen, gingen voor het altaar van de tempel staan en baden onder tranen: 37 'U hebt uw naam verbonden aan dit huis, zodat het voor uw volk een huis van gebed en voorbede zou zijn. 38 Neem wraak op deze man en op zijn leger. Laat hen vallen door het zwaard. Denk aan hun lasterlijke woorden en laat hen niet langer leven.'
39 Nikanor trok weg uit Jeruzalem en sloeg zijn kamp op in Bet-Choron, waar het Syrische leger zich bij hem aansloot. 40 Judas sloeg met drieduizend man zijn kamp op in Adasa, en hij bad: 41 'Ooit hebben de boden van een koning u belasterd en hebt u een engel gestuurd om honderdvijfentachtigduizend van zijn mannen neer te slaan. 42 Doe vandaag hetzelfde met dit leger en verpletter het voor onze ogen, zodat degenen die overblijven weten dat Nikanor uw heiligdom belasterd heeft. Geef hem zijn verdiende straf.' 43 Op 13 adar bonden de twee legers de strijd aan. Het leger van Nikanor werd vernietigend verslagen; hijzelf was de eerste die de dood vond. 44 Toen zijn soldaten zagen dat Nikanor gesneuveld was, gooiden ze hun wapens weg en sloegen op de vlucht. 45 De Joden achtervolgden hen een dagreis ver, van Adasa tot in Gezer, blazend op trompetten. 46 Uit alle omliggende dorpen van Judea schoten mannen te hulp om de voortvluchtigen de pas af te snijden. Ze wisten die terug te dringen tot bij hun achtervolgers, zodat niemand aan hun zwaard ontkwam.
47 Ze roofden hun uitrusting en hun proviand, hakten Nikanors hoofd af en zijn rechterarm, die hij nog zo hoogmoedig had opgeheven. Die namen ze mee en hingen ze net buiten Jeruzalem op. 48 Het volk was opgetogen en maakte van die dag een grote feestdag.

49 Ze besloten het feest ieder jaar op 13 adar te vieren. 50 Daarna had Judea korte tijd rust.

8.Verdrag met de Romeinen

1 Judas had over de Romeinen horen zeggen dat ze oppermachtig waren, dat ze iedereen die toenadering zocht welwillend bejegenden en met allen die dat wilden een vriendschapsverdrag sloten. 2 Dat ze oppermachtig waren bleek uit wat hem verteld werd over hun oorlogen en heldendaden tegen de Galliërs, die ze overmeesterd hadden en schatplichtig gemaakt. 3 Er werd verteld wat ze in Spanje gedaan hadden om zich meester te maken van de zilver- en goudmijnen aldaar; 4 hoe ze het hele gebied strategisch en met beleid hadden weten te veroveren – een gebied dat zeer ver van Rome verwijderd was – en ook dat ze de koningen die vanaf de uiteinden van de aarde tegen hen optrokken een vernietigende nederlaag hadden toegebracht en de overlevenden een jaarlijkse belasting hadden opgelegd. 5 Filippus en Perseus, de Macedonische vorsten, en alle anderen die tegen hen in opstand waren gekomen, hadden ze in een oorlog vernietigend verslagen en aan zich onderworpen. 6 Zelfs Antiochus de Grote van Asia, die toch met honderdtwintig olifanten, paarden en wagens en een zeer groot leger tegen hen was opgetrokken, was door hen verslagen. 7 Ze hadden hem levend gevangengenomen en hem en zijn troonopvolgers een hoge belasting opgelegd; bovendien had hij gijzelaars moeten leveren en een deel van zijn gebied moeten afstaan. 8 Ze namen hem India, Medië en Lydië af, de mooiste landstreken die hij bezat, en schonken die aan koning Eumenes.

9 Toen een plan van de Grieken om hen aan te vallen en uit te roeien 10 aan de Romeinen bekend werd, hadden zij slechts één bevelhebber op hen afgestuurd. Ze hadden oorlog gevoerd met de Grieken, velen van hen verwond, hun vrouwen en kinderen gevangengenomen, hun huizen geplunderd, hun land in bezit genomen, hun vestingen neergehaald en hen aan zich onderworpen, tot op de dag van vandaag. 11 Ook alle andere koninkrijken en eilanden die zich op enig moment tegen hen hadden verzet, waren door hen verslagen en onderworpen. 12 Maar met hun bondgenoten en allen die zich op hen verlieten, onderhielden ze vriendschappelijke betrekkingen. Ze onderwierpen de koninkrijken in de buurt en in verre streken, en hun naam boezemde iedereen ontzag in. 13 Wie ze wilden helpen om koning te worden, werd ook koning; de koningen die ze kwijt wilden, zetten ze af. Zo stegen ze in macht en aanzien. 14 Desondanks had geen van hen de koninklijke hoofdband omgedaan of het purper omgehangen ter meerdere eer en glorie van zichzelf.

15 In plaats daarvan hadden ze voor zichzelf een senaat ingesteld, die dagelijks met driehonderdtwintig man vergaderde en steeds het welzijn van het volk voor ogen hield.

16 Ieder jaar vertrouwden ze één man het leiderschap toe, die over hen en het gehele land regeerde, en iedereen gehoorzaamde hem zonder nijd of afgunst.

17 Judas koos Eupolemus, de zoon van Johannes uit de familie van Hakkos, en Jason, de zoon van Eleazar, en stuurde hen naar Rome om met de Romeinen een vriendschapsverdrag te sluiten en een bondgenootschap aan te gaan. 18 De Romeinen zouden hen dan van het juk van de Grieken bevrijden, omdat ze wel zouden inzien dat Israël feitelijk onderworpen was aan het Griekse rijk. 19 Ze reisden naar Rome, een bijzonder lange reis, en gingen de senaat binnen met dit verzoek: 20 'Judas Makkabeüs, zijn broers en het Joodse volk hebben ons gestuurd om met u een vredesverbond te sluiten, zodat wij in het vervolg tot uw bondgenoten en vrienden gerekend worden.' 21 Hun verzoek viel in goede aarde. 22 Dit is het afschrift van het verdrag dat ze op bronzen platen lieten graveren en terugstuurden naar Jeruzalem als bewijs van het vredesverbond:

23 'Mogen de Romeinen en het Joodse volk tot in eeuwigheid veel voorspoed kennen, te land en ter zee; mogen zij gespaard blijven voor oorlog en vijandschap. 24 Wanneer aan Rome of een van zijn bondgenoten in enig gebied de oorlog wordt verklaard, 25 zal het Joodse volk met volledige inzet hun bondgenoot zijn, voor zover de omstandigheden zulks toestaan.

26 Zij zullen de vijand geen graan, wapens, zilver of schepen geven of verschaffen,

overeenkomstig de beslissing van Rome. Zij zullen hun verplichtingen nakomen zonder tegenprestatie. 27 Omgekeerd zullen de Romeinen, wanneer aan het Joodse volk de oorlog wordt verklaard, met volledige inzet hun bondgenoot zijn, voor zover de omstandigheden zulks toestaan. 28 Ook zij zullen de vijand geen graan, wapens, zilver of schepen verschaffen, overeenkomstig de beslissing van Rome, en hun verplichtingen eerlijk nakomen. 29 Op deze voorwaarden hebben de Romeinen en het Joodse volk een verbond gesloten. 30 Als een van beide partijen in de toekomst iets wil toevoegen of weglaten, dan zal deze toevoeging of weglating alleen geldig zijn met goedvinden van de wederpartij. 31 Over het onrecht dat koning Demetrius de Joden heeft aangedaan, hebben wij hem het volgende geschreven: "Waarom hebt u de Joden, onze vrienden en bondgenoten, zo'n zwaar juk opgelegd? 32 Als zij nog meer aanklachten tegen u inbrengen, zullen wij hun recht doen en u te land en ter zee bestrijden."'

9.De dood van Judas

1 Toen Demetrius hoorde dat Nikanor en zijn leger verslagen waren, stuurde hij Bakchides en Alkimus een tweede maal naar Judea, nu met zijn keurtroepen. 2 Ze namen de weg naar Galilea* en sloegen hun kamp op bij Mesalot in Arbela. Ze veroverden het en doodden een groot aantal mensen. 3 In de eerste maand van het jaar 152 sloegen ze hun kamp op bij Jeruzalem. 4 Van daaruit trokken ze met twintigduizend man voetvolk en tweeduizend ruiters op naar Berea. 5 Judas had met drieduizend geoefende soldaten zijn kamp opgeslagen in Elasa. 6 Toen de Joden zagen hoe groot de legermacht van hun tegenstander was, sloeg de schrik hun om het hart. Velen deserteerden, zodat er uiteindelijk maar achthonderd mannen over waren. 7 Judas merkte dat zijn leger uiteenviel en twijfelde aan een goede afloop van de strijd. Hij was ten einde raad, want hij wist niet hoe hij zijn soldaten weer samen moest brengen. 8 Wanhopig zei hij tegen degenen die nog over waren: 'Laten we toch maar tegen de vijand ten strijde trekken, er is altijd nog een kans dat we ze verslaan.' 9 Maar zij gingen tegen hem in en zeiden: 'Dat lukt ons nooit. We kunnen onszelf beter in veiligheid brengen en later samen met onze broeders de strijd met hen aangaan. Nu zijn we met te weinig.' 10 Judas antwoordde: 'Dat nooit! We slaan zeker niet voor hen op de vlucht. Als onze tijd gekomen is, moeten we moedig voor onze broeders sterven, in plaats van onszelf een slechte naam te bezorgen.' 11 Toen verlieten de vijandelijke troepen hun kamp en stelden zich tegenover het Joodse leger op. Hun ruiterij was in tweeën gesplitst, de slingeraars en boogschutters liepen voor het leger uit, de allerbeste soldaten stonden in de frontlinie. 12 Bakchides bevond zich in de rechterflank. Het voetvolk trok aan twee zijden gedekt en onder trompetgeschal op, en ook de soldaten van Judas bliezen op trompetten. 13 De aarde dreunde onder het geweld van de beide legers. De strijd duurde van de vroege ochtend tot de avond. 14 Toen Judas zag dat Bakchides zich met de beste troepen in de rechterflank bevond, ging hij daar met zijn dapperste mannen op af. 15 Hij deed een verpletterende aanval op de rechterflank en achtervolgde de manschappen tot aan de hellingen van het gebergte van Azotus. 16 Toen de soldaten van de linkerflank zagen dat de rechterflank gebroken was, draaiden ze zich om en gingen Judas en zijn mannen achterna. 17 Het werd een bittere strijd en aan beide zijden vielen vele gewonden. 18 Judas sneuvelde en de anderen vluchtten. 19 Jonatan en Simon namen hun broer Judas mee en begroeven hem in het graf van hun voorouders in Modeïn. 20 Ze treurden om hem en heel Israël gaf zich over aan diepe rouw. De mensen weeklaagden dagenlang: 21 'Ach, dat de held heeft kunnen sneuvelen, de redder van Israël.'

22 Het merendeel van wat Judas heeft gezegd en gedaan is niet opgeschreven: zijn veldslagen, de manmoedige daden die hij heeft verricht en alles wat verder van zijn grootheid getuigt – het is te veel om op te noemen.

Jonatan
23 Na de dood van Judas doken in alle gebieden van Israël weer lieden op die zich niets aan
de wet gelegen lieten liggen, alle onruststokers kwamen weer tevoorschijn. 24 Toen er ook
nog een zware hongersnood uitbrak, sloot de bevolking zich bij hen aan. 25 Bakchides
stelde enkele van die afvallige mannen aan als regeerders van het land. 26 Zij spoorden
aanhangers van Judas op en brachten hen voor Bakchides, die hen strafte en bespotte.
27 Israël werd onderdrukt zoals sinds de laatste profeet niet meer was gebeurd. 28 Daarom
verzamelden de aanhangers van Judas zich, en ze zeiden tegen Jonatan: 29 'Sinds de dood
van uw broer Judas is er niemand meer die optrekt tegen onze vijanden, tegen Bakchides of
tegen de verraders van ons volk. 30 Daarom hebben wij vandaag u gekozen om in zijn plaats
onze leider en aanvoerder in de strijd te zijn.' 31 En zo nam Jonatan de leiding op zich als
opvolger van zijn broer Judas.

Jonatans eerste overwinning op Bakchides
32 Toen Bakchides dit te weten kwam, wilde hij Jonatan doden. 33 Jonatan en zijn broer
Simon en al hun aanhangers hoorden ervan en vluchtten naar de woestijn van Tekoa. Ze
sloegen hun kamp op bij de waterput van Asfar. 34 Dit kwam Bakchides weer ter ore en op
een sabbat stak hij met heel zijn leger de Jordaan over. 35 Jonatan stuurde zijn broer
Johannes aan het hoofd van een grote groep mensen naar bevriende Nabateeërs met het
verzoek of ze hun omvangrijke bagage bij hen in bewaring konden geven. 36 Maar de
Jambrieten rukten vanuit Medeba tegen hen op, overmeesterden Johannes en alles wat hij
met zich meevoerde en maakten zich uit de voeten. 37 Enige tijd daarna hoorden Jonatan
en zijn broer Simon dat de Jambrieten een grote bruiloft gingen vieren. De bruid, een
dochter van een van de meest vooraanstaande mannen van Kanaän, zou met een groot
gevolg in Nadabat worden opgehaald. 38 Met het bloed van hun broer Johannes in
gedachten trokken zij op en verborgen zich in een bergspleet. 39 Van daaruit zagen ze een
rumoerige stoet naderen met een grote vracht bagage. Het waren de bruidegom, zijn
vrienden en zijn broers, die onder tromgeroffel en muziek en in volle wapenrusting hun kant
op kwamen. 40 Jonatan en Simon kwamen uit hun hinderlaag tevoorschijn en richtten een
bloedbad aan; er vielen veel gewonden en de overigen vluchtten de bergen in. Al hun
bezittingen namen ze in beslag. 41 Zo veranderde het feest in rouwbetoon en de
bruidsmuziek in een rouwklacht. 42 Het bloed van hun broer was gewroken. Daarna
keerden ze terug naar het moerasland van de Jordaan.
43 Toen Bakchides hiervan hoorde, trok hij op een sabbat met een groot leger op tot aan de
oevers van de Jordaan. 44 Jonatan zei tegen zijn mannen: 'Vooruit! We moeten vechten voor
ons leven, want zo slecht als vandaag heeft het er nog nooit voor ons uitgezien: 45 we
worden van voren en van achteren aangevallen, het water van de Jordaan stroomt aan deze
kant en aan die kant liggen moeras en struikgewas, we kunnen nergens heen! 46 Smeek de
hemel dat jullie uit de handen van de vijand gered mogen worden!' 47 De strijd begon.
Jonatan hief zijn arm om Bakchides neer te slaan, maar deze week achteruit. 48 Daarop
sprongen Jonatan en zijn aanhangers het water in en zwommen naar de overkant. Maar de
vijand ging hen niet achterna en stak de Jordaan niet over. 49 Die dag vielen er aan de kant
van Bakchides ongeveer duizend man. 50 Bakchides keerde terug naar Jeruzalem en begon
aan de bouw van versterkingen in Judea: de burcht in Jericho en de steden Emmaüs, Bet-
Choron, Betel, Timna, Faraton en Tefon werden voorzien van hoge muren en vergrendelbare
poorten. 51 Hij legerde er garnizoenen om Israël in bedwang te houden. 52 Hij versterkte
Bet-Sur, Gezer en de citadel, stationeerde er strijdkrachten en sloeg er voedselvoorraden op.
53 Ten slotte liet hij de zonen van de leiders van het land gijzelen en opsluiten in de citadel
in Jeruzalem. 54 In de tweede maand van het jaar 153 gaf Alkimus bevel de muur van de

voorhof van het heiligdom neer te halen om zo het werk van de profeten teniet te doen. Men was nog maar net met de afbraak begonnen, 55 toen Alkimus werd getroffen door een ziekte en zijn plannen moest laten varen. Zijn spraakvermogen was aangetast, hij was verlamd en hij kon dus geen woord meer uitbrengen, laat staan zijn huis beheren. 56 Niet lang daarna stierf hij in hevige pijn. 57 Toen Bakchides vernam dat Alkimus was gestorven, keerde hij naar de koning terug. Daarna had Judea twee jaar rust.

Bakchides voorgoed verdreven

58 Alle wettelozen kwamen bijeen om te beraadslagen. Ze zeiden: 'Jonatan en zijn aanhangers leven rustig en onbezorgd. Wanneer we Bakchides nu laten komen, kan hij hen allemaal in één nacht gevangennemen.' 59 Dit voorstel legden ze aan hem voor, 60 waarna Bakchides er met een groot leger op uit trok en in het geheim brieven naar al zijn bondgenoten in Judea stuurde, met de opdracht Jonatan en zijn aanhangers gevangen te nemen. Maar ze slaagden er niet in, want het plan lekte uit 61 en ongeveer vijftig van de aanstichters werden gedood. 62 Daarna trokken Jonatan en Simon met hun mannen naar Bet-Bassi in de woestijn. Ze bouwden wat verwoest was weer op en versterkten de stad.
63 Toen Bakchides hiervan hoorde, trok hij al zijn troepen samen en riep hij ook zijn aanhangers in Judea op. 64 Hij rukte uit en sloeg zijn kamp op bij Bet-Bassi, waarna ze de stad dagenlang vanuit stormtorens aanvielen. 65 Jonatan liet zijn broer Simon in de stad achter en trok zelf met een aantal mannen de omgeving in. 66 Hij viel Odomera en zijn verwanten aan en deed een aanval op de Fasirieten in hun tentenkamp; langzaamaan kregen ze de overhand en namen hun strijdkrachten in aantal toe. 67 Simon en zijn mannen deden een uitval vanuit de stad en staken de stormtorens in brand. 68 Bakchides werd daarbij vernietigend verslagen, wat een zware tegenslag voor hem betekende, want met het mislukken van deze veldtocht was zijn hele onderneming op niets uitgelopen. 69 Hij was razend op de wettelozen die hem hadden overgehaald te komen en liet een groot aantal van hen ter dood brengen. Daarna besloot hij om weer naar zijn eigen land terug te keren.
70 Toen Jonatan hiervan hoorde, stuurde hij onderhandelaars naar Bakchides om vrede met hem te sluiten en de krijgsgevangenen uitgeleverd te krijgen. 71 Bakchides aanvaardde het vredesaanbod en hield zijn woord. Hij zwoer dat hij hem de rest van zijn leven niet meer tot last zou zijn. 72 Ook droeg hij de mensen die hij eerder in Judea krijgsgevangen had gemaakt aan Jonatan over. Daarna keerde hij naar zijn land terug en zette nooit meer een voet over de Judese grens. 73 Daarmee kwam een einde aan de oorlog in Judea. Jonatan ging in Michmas wonen. Hij werd rechter over het volk en verdreef de afvalligen uit Israël.

10.Rivaliteit tussen Demetrius I en Alexander Epifanes

1 In het jaar 160 zette Alexander Epifanes, de zoon van Antiochus, koers naar Ptolemaïs en nam de stad in. De inwoners onthaalden hem en hij werd daar koning. 2 Toen koning Demetrius dit hoorde, mobiliseerde hij een grote troepenmacht en trok tegen hem ten strijde. 3 Ook stuurde Demetrius een brief aan Jonatan, waarin hij hem in vriendelijke bewoordingen meer macht beloofde, 4 want hij dacht: Wij moeten snel vrede met hem sluiten, voordat hij met Alexander een verbond sluit tegen ons, 5 want hij zal het kwaad dat wij hem, zijn broers en zijn volk berokkend hebben niet zijn vergeten. 6 Hij machtigde Jonatan om strijdkrachten te mobiliseren en wapens te vervaardigen, en verklaarde dat zij bondgenoten waren. Bovendien gaf hij opdracht de gijzelaars in de citadel aan Jonatan over te dragen. 7 Jonatan ging naar Jeruzalem en las de brief voor aan heel het volk en aan de bezetters van de citadel. 8 Die schrokken hevig toen ze hoorden dat de koning hem gemachtigd had om strijdkrachten te mobiliseren. 9 De bezetters van de citadel droegen de gijzelaars aan Jonatan over, en hij gaf ze terug aan hun ouders. 10 Jonatan ging in Jeruzalem wonen en begon met de wederopbouw van de stad. 11 Hij gaf werklieden opdracht de stadsmuur weer op te trekken en de Sion ter versterking met gehouwen stenen

te omgeven. En zo gebeurde het. 12 De vreemdelingen die in de door Bakchides gebouwde vestingen gelegerd waren, vluchtten. 13 Ze verlieten hun post en keerden terug naar hun land. 14 Alleen in Bet-Sur bleven nog wat mensen achter die de wet en de voorschriften verloochend hadden; zij hadden daar hun toevluchtsoord gevonden.
15 Koning Alexander hoorde van de toezeggingen die Demetrius Jonatan had gedaan. En toen men hem vertelde van de veldslagen en heldendaden van Jonatan en zijn broers, en van de ontberingen die ze hadden geleden, 16 zei hij: 'Zo is er geen tweede! We moeten hem onmiddellijk tot onze vriend en bondgenoot maken.' 17 Hij stuurde een brief aan Jonatan met deze woorden:
18 'Koning Alexander groet zijn broeder Jonatan. 19 Naar wij hebben vernomen bent u een machtig man en bent u het waard onze bondgenoot te zijn. 20 Daarom benoemen wij u vandaag tot hogepriester van uw volk en verlenen u de titel Vriend van de koning. Bekommer u om onze zaak en wees trouw aan onze vriendschap.'
Met de brief stuurde hij hem een purperen mantel en een gouden krans. 21 In de zevende maand van het jaar 160, tijdens het Loofhuttenfeest, trok Jonatan het hogepriestergewaad aan. Hij bracht strijdkrachten bijeen en liet veel wapens maken.
22 Toen Demetrius hiervan hoorde, was hij danig ontstemd. Hij zei: 23 'Hoe hebben we kunnen laten gebeuren dat Alexander ons voor is geweest! Hij heeft vriendschap gesloten met de Joden en zo zijn positie versterkt. 24 Maar ook ik zal hartelijke woorden tot hen richten en hun hoge ambten en geschenken beloven, zodat ze mijn zijde kiezen.' 25 En hij stuurde hun dit bericht:
'Koning Demetrius groet het Joodse volk. 26 Naar wij hebben vernomen hebt u zich gehouden aan de met ons gesloten verdragen en bent u onze vriendschap trouw gebleven. U hebt zich niet aangesloten bij onze vijanden, en dit verheugt ons zeer. 27 Als u ons trouw blijft, zullen wij u rijkelijk belonen voor uw diensten. 28 Wij zullen u van de meeste verplichtingen ontslaan en u geschenken geven. 29 Hierbij verklaar ik u vrij en onthef ik alle Joden van schatting, zoutheffing en kroongelden. 30 Ook het derde van de veldoogst en de helft van de boomvruchten die mij rechtens toekomen, hoeft u niet meer af te dragen. Met ingang van heden zijn Judea en de drie districten van Samaria en Galilea, die ik bij dezen tot Judees grondgebied verklaar, daarvan voor altijd vrijgesteld. 31 Jeruzalem en zijn grondgebied zullen heilig zijn en ontheven van tienden en tolgelden. 32 Verder doe ik afstand van mijn bevoegdheden in de citadel van Jeruzalem en verleen ik de hogepriester het recht er naar believen mannen in garnizoen te leggen. 33 Alle Joden die als krijgsgevangene uit Judea zijn weggevoerd naar een plaats elders in mijn rijk, zal ik zonder losgeld vrijlaten. Over het vee mag geen belasting worden geheven. 34 Op feesten, sabbat, nieuwemaan en andere hoogtijdagen, evenals de drie dagen voor en de drie dagen na een feest zullen alle Joden in mijn rijk van belastingen zijn vrijgesteld, 35 en niemand heeft het recht op die dagen iets van hen te vorderen of hen om wat voor reden dan ook lastig te vallen. 36 Ongeveer dertigduizend Joden zullen als strijdkrachten van de koning worden ingeschreven; zij ontvangen dezelfde soldij als de overige koninklijke strijdkrachten. 37 Een deel van hen zal worden gelegerd in de grote burchten van de koning en een deel zal in het koninkrijk vertrouwensposten vervullen. Hun bevelhebbers en leiders zullen uit hun eigen gelederen worden gekozen en zij mogen volgens hun eigen wetten leven, zoals de koning dat voor het land Judea heeft bepaald. 38 De drie gebieden van Samaria die nu bij Judea zijn ingelijfd, zullen voortaan ook in bestuurlijk opzicht één zijn met Judea en onder het gezag van de hogepriester staan. 39 Ptolemaïs en bijhorend gebied schenk ik aan het heiligdom in Jeruzalem, zodat uit de opbrengst de kosten van de tempeldienst kunnen worden gedekt.
40 Zelf zal ik jaarlijks vijftienduizend sjekel zilver schenken van de inkomsten uit mijn domeinen. 41 Alle toelagen ten bate van de tempeldienst die door ambtenaren de laatste jaren niet zijn uitgekeerd, zullen vanaf heden weer worden betaald. 42 Ook de vijfduizend sjekel zilver die jaarlijks uit de inkomsten van de tempel gevorderd werden zal ik teruggeven,

want ze komen toe aan de dienstdoende priesters. 43 Ieder die vanwege schulden bij de koning of om een andere reden in de tempel van Jeruzalem of het tempelgebied zijn toevlucht heeft gezocht, is met alles wat hij in mijn rijk bezit onschendbaar. 44 De kosten van de herbouw en vernieuwing van het heiligdom zijn voor rekening van de koning. 45 Ook de kosten van de bouw van de muren en verdedigingswerken rond Jeruzalem zijn voor rekening van de koning, evenals de kosten voor de vestingen in Judea.'

Jonatan blijft trouw aan Alexander

46 Jonatan en het volk hoorden Demetrius' beloften vol ongeloof aan en ze gingen er niet op in. Ze herinnerden zich het grote onheil dat hij in Israël had aangericht en hoezeer hij hen had onderdrukt. 47 Zij hielden het bij Alexander, hij was tenslotte de eerste geweest die hun vrede had aangeboden, en ze bleven tot het einde toe zijn bondgenoot. 48 Koning Alexander bracht een grote strijdmacht op de been en stelde zich op tegenover Demetrius. 49 De twee koningen openden de strijd, en het leger van Alexander werd op de vlucht gedreven. Demetrius achtervolgde hem en kreeg de overhand. 50 Maar Alexander bood tot zonsondergang hardnekkig verzet, en diezelfde dag nog sneuvelde Demetrius.
51 Daarop stuurde Alexander gezanten naar koning Ptolemeüs van Egypte met de volgende boodschap: 52 'Ik ben in mijn koninkrijk teruggekeerd, ik heb de troon van mijn voorouders bestegen en heb het bestuur op me genomen. Demetrius heb ik verslagen, en de macht over het land is nu in mijn handen. 53 In de strijd die ik met hem aanbond is zijn leger door ons verslagen. Nu zetel ik op de troon van zijn rijk. 54 Laten wij vriendschap met elkaar sluiten: maak mij uw schoonzoon door mij uw dochter tot vrouw te geven. Ik zal u en haar geschenken geven die u beiden waardig zijn.' 55 En koning Ptolemeüs antwoordde: 'Ik prijs de dag waarop u bent teruggekeerd in het land van uw voorouders en de troon van hun koninkrijk hebt bestegen. 56 Ik ga graag op uw voorstel in. Maar laten wij elkaar eerst in Ptolemaïs ontmoeten. Dan zal ik uw schoonvader worden, zoals u hebt voorgesteld.'
57 In het jaar 162 vertrok Ptolemeüs uit Egypte, samen met zijn dochter Cleopatra, en ging naar Ptolemaïs. 58 Koning Alexander ontmoette hem daar, en Ptolemeüs gaf hem zijn dochter Cleopatra tot bruid. In Ptolemaïs werd een huwelijksfeest voor hen aangericht met veel koninklijk vertoon van weelde. 59 Bij die gelegenheid schreef koning Alexander Jonatan om hem uit te nodigen hem te bezoeken. 60 Jonatan reisde met een schitterend gevolg naar Ptolemaïs, waar hij de twee koningen ontmoette. Hij gaf hun en hun vertrouwelingen zilver, goud en vele andere geschenken, en won zo hun gunst. 61 Maar Israëlieten met kwaad in de zin, mannen die de wet verloochenden, kwamen een aanklacht tegen hem indienen. De koning schonk echter geen aandacht aan hen. 62 Integendeel, hij gaf bevel Jonatans gewone kleren te verruilen voor purperen kleding. En zo gebeurde het. 63 De koning liet hem naast zich plaatsnemen en zei tegen zijn bevelhebbers: 'Neem hem mee naar het midden van de stad en roep om dat niemand een aanklacht tegen hem mag indienen of hem mag lastigvallen, om wat voor reden dan ook.' 64 Toen de aanklagers de heraut hoorden en zagen dat Jonatan gehuldigd werd en in purper was gekleed, vluchtten ze. 65 De koning verleende hem de eervolle titel Vriend van de koning, en hij stelde hem aan als veldheer en districtsbestuurder. 66 Daarna keerde Jonatan in vrede en vreugde terug naar Jeruzalem.

Jonatan verslaat Apollonius

67 In het jaar 165 kwam Demetrius, de zoon van Demetrius, vanuit Kreta naar het land van zijn voorouders. 68 Toen koning Alexander dit hoorde, keerde hij diep verontrust naar Antiochië terug. 69 Demetrius bevestigde Apollonius in zijn functie als districtsbestuurder over Cele-Syrië. Deze bracht een grote strijdmacht op de been en sloeg zijn kamp op in de buurt van Jamnia. Van daaruit stuurde hij deze boodschap naar hogepriester Jonatan:
70 'U bent de enige die zich tegen ons verzet, en daarom word ik uitgelachen en bespot. Daar in de bergen durft u ons wel te tarten.

71 Als u op uw strijdkrachten vertrouwt, daal dan af naar de vlakte, dan kunnen we daar onze krachten meten. Ik heb de legers van de steden achter mij. 72 Doe navraag naar mij, ontdek wie ik ben en wie mijn medestanders zijn. Men zal u zeggen dat u tegen ons leger geen schijn van kans maakt. Uw voorvaders zijn al tweemaal in hun eigen land verslagen. 73 En ook u zult in de vlakte, waar geen steen of kiezel te vinden is en geen schuilplaats te bekennen, onze ruiterij en strijdkracht niet kunnen weerstaan.'
74 Uitgedaagd door de woorden van Apollonius, zocht Jonatan tienduizend mannen uit en vertrok vanuit Jeruzalem. Zijn broer Simon sloot zich met versterkingen bij hem aan. 75 Hij sloeg zijn kamp op bij Joppe. De inwoners van de stad sloten de poorten voor hem, omdat er in Joppe een garnizoen van Apollonius gelegerd was. Maar toen ze de stad aanvielen,
76 werden de inwoners bang en openden ze de poorten, zodat Jonatan Joppe kon innemen.
77 Apollonius hoorde dit en rukte met drieduizend ruiters en een grote strijdmacht op naar Azotus, alsof hij door die stad wilde trekken. Maar omdat hij op zijn grote ruiterij vertrouwde, bleef hij in de vlakte. 78 Jonatan achtervolgde hem tot bij de stad, waar de legers met elkaar in gevecht gingen. 79 Apollonius liet duizend ruiters in hinderlaag achter.
80 Toen Jonatan dat ontdekte, was hij al door de ruiters omsingeld, en zijn leger werd van de vroege ochtend tot zonsondergang met pijlen bestookt. 81 Toch wisten zijn mannen stand te houden, zoals Jonatan bevolen had, en de ruiters van de tegenstander raakten vermoeid.
82 Toen de ruiterij was uitgeput, viel Simon het voetvolk aan. Hij kreeg de overhand; de soldaten werden door hem op de vlucht gedreven en 83 de ruiters werden uiteengejaagd over de vlakte en vluchtten naar Azotus. Daar gingen ze de tempel van Dagon binnen om zich in veiligheid te brengen. 84 Jonatan stak Azotus en de steden eromheen in brand en plunderde ze. Daarna legde hij de tempel van Dagon met iedereen die er zijn toevlucht had gezocht in de as. 85 Ongeveer achtduizend mannen vielen door het zwaard of kwamen om in het vuur.
86 Van daaruit trok Jonatan op tot bij Askelon, waar de inwoners van de stad hem in een feestelijke stoet tegemoet kwamen. 87 Met een grote buit keerden Jonatan en zijn mannen vervolgens terug naar Jeruzalem. 88 Toen koning Alexander van deze gebeurtenissen hoorde, bewees hij Jonatan nog meer eer. 89 Hij stuurde hem een gouden speld, zoals die gewoonlijk alleen aan bloedverwanten van koningen werd geschonken, en hij gaf hem Akkaron en het bijhorend grondgebied.

11.De val van Alexander

1 De koning van Egypte bracht een leger op de been zo talrijk als zandkorrels op het strand langs de zee, en rustte bovendien een grote vloot uit. Hij wilde met een list het koninkrijk van Alexander in bezit nemen en het bij zijn rijk voegen. 2 Onder het mom van een vriendschappelijk bezoek vertrok hij naar Syrië. De inwoners van de steden openden de poorten en gingen hem tegemoet om hem te begroeten; koning Alexander had daartoe bevel gegeven omdat Ptolemeüs zijn schoonvader was. 3 Bij elke stad die Ptolemeüs binnentrok, legde hij strijdkrachten in garnizoen. 4 Toen hij bij Azotus kwam, lieten ze hem de afgebrande tempel van Dagon zien, de verwoeste stad en de omgeving, waar overal lijken lagen, en ook de verkoolde lichamen van degenen die in de strijd waren verbrand en die ze langs de weg hadden opgestapeld. 5 Ze vertelden de koning wat Jonatan had gedaan en hoopten hem zo in een kwaad daglicht te stellen, maar de koning zweeg. 6 Jonatan ging naar Joppe om de koning met groot eerbetoon te verwelkomen. Ze begroetten elkaar en bleven daar overnachten. 7 Vervolgens reisde Jonatan samen met de koning tot aan de rivier de Eleuterus en keerde toen terug naar Jeruzalem. 8 Koning Ptolemeüs veroverde de kuststeden tot aan Seleucië aan de zee en beraamde ondertussen snode plannen tegen Alexander. 9 Hij stuurde gezanten naar koning Demetrius met deze boodschap: 'Laten we een verdrag sluiten, dan geef ik u mijn dochter, die nu met Alexander getrouwd is, en maak ik u koning over het rijk van uw vader. 10 Ik betreur het dat ik hem mijn dochter heb gegund, want hij heeft geprobeerd me te doden.' 11 Zo maakte hij Alexander verdacht,

omdat hij op zijn rijk aasde. 12 Vervolgens haalde hij zijn dochter bij hem weg en gaf haar aan Demetrius. Hij nam afstand van Alexander en er ontstond een openlijke vijandschap tussen hen. 13 Ptolemeüs trok Antiochië binnen en kroonde zichzelf tot koning van Asia. Nu droeg hij behalve de koninklijke hoofdband van Egypte ook die van Asia om zijn hoofd.
14 Koning Alexander bevond zich in die tijd in Cilicië, omdat de inwoners van die streek tegen hem in opstand waren gekomen, 15 maar zodra hij hoorde wat er gebeurd was, trok hij tegen Ptolemeüs ten strijde. Deze kwam met een sterk leger op hem af en joeg hem op de vlucht. 16 Alexander vluchtte naar Arabië, waar hij bescherming hoopte te vinden. Koning Ptolemeüs was nu oppermachtig. 17 De Arabier Zabdiël hakte Alexanders hoofd af en stuurde het naar Ptolemeüs. 18 Maar drie dagen later stierf koning Ptolemeüs zelf. De manschappen die hij in de versterkte steden in garnizoen had gelegd werden door de inwoners van die steden gedood. 19 Zo kwam in het jaar 167 Demetrius aan de macht.

Jonatan wint de gunst van Demetrius II
20 In die tijd riep Jonatan de mannen van Judea bijeen om de citadel in Jeruzalem aan te vallen. Ze hadden al veel oorlogstuig in stelling gebracht 21 toen een paar afvallige Joden uit haat tegen hun eigen volk naar de koning gingen om hem te zeggen dat Jonatan de citadel belegerde. 22 Toen de koning dit hoorde, werd hij woedend. Hij had het bericht nog maar nauwelijks vernomen, of hij was al op weg naar Ptolemaïs. Hij liet Jonatan per brief weten dat hij de belegering moest staken en zich onmiddellijk voor een onderhoud bij hem moest vervoegen. 23 Maar toen Jonatan de brief gelezen had, liet hij de belegering juist voortzetten. Vervolgens koos hij onder de oudsten van Israël en de priesters een paar begeleiders uit en toog naar het hol van de leeuw. 24 Met zilver, goud, kledingstukken en vele andere geschenken ging hij naar de koning in Ptolemaïs en wist zijn gunst te winnen. 25 Hoewel een paar afvallige volksgenoten van Jonatan beschuldigingen tegen hem inbrachten,
26 deed de koning wat zijn voorgangers hadden gedaan: hij bewees Jonatan eer in aanwezigheid van al zijn vertrouwelingen. 27 Hij bevestigde zijn hogepriesterschap en alle eervolle functies die hem al eerder waren verleend, en nam hem op in de kring van zijn vertrouwelingen. 28 Jonatan verzocht de koning Judea en de drie districten van Samaria te ontheffen van belastingen; in ruil daarvoor beloofde hij hem driehonderd talent. 29 De koning willigde Jonatans verzoek in en stelde voor hem het volgende op schrift:
30 'Koning Demetrius groet zijn broeder Jonatan en het Joodse volk. 31 Te uwer informatie sturen wij u hierbij een afschrift van de brief die wij onze bloedverwant Lastenes over u hebben geschreven. 32 "Koning Demetrius groet de eerbiedwaardige Lastenes. 33 Aangezien het Joodse volk onze bondgenoot is en zijn verplichtingen jegens ons nakomt, hebben wij besloten deze welgezindheid tegenover ons te belonen. 34 Daarom bevestigen wij dat zij de rechtmatige bezitters van Judea zijn en van de drie districten Efraïm, Lydda en Ramataïm; deze laatste zullen van Samaria worden afgescheiden en in hun geheel bij Judea worden ingelijfd. Voorts zijn allen die in Jeruzalem offeren ontheven van de plicht jaarlijks een deel van de vrucht van land en bomen aan de koning af te dragen. 35 Ook de voorheen aan ons verschuldigde tienden, tolgelden, zoutbelasting en kroongelden behoeven zij ons niet langer te betalen. 36 Deze maatregelen blijven onverkort van kracht, nu en voor altijd. 37 Wij verzoeken u een afschrift van deze maatregelen aan Jonatan te sturen, zodat dit op een goed zichtbare plaats op de heilige berg kan worden opgehangen."'
38 Toen koning Demetrius merkte dat de rust in zijn land was weergekeerd en dat niemand meer tegen hem in verzet kwam, stuurde hij al zijn strijdkrachten naar huis, behalve de vreemdelingen die hij als huurtroepen van de Griekse eilanden had gerekruteerd. Dat namen de gewone strijdkrachten, die nog onder zijn voorgangers hadden gediend, hem zeer kwalijk. 39 Een zekere Tryfon, een vroegere aanhanger van Alexander, merkte hoe de strijdkrachten zich over Demetrius beklaagden. Hij reisde daarom naar de Arabier Imalkue, die Alexanders zoon Antiochus opvoedde, 40 en drong er bij hem op aan Antiochus aan hem

mee te geven, zodat hij ervoor kon zorgen dat de jongen koning werd op de troon van zijn vader. Hij lichtte hem in over de maatregelen die Demetrius had getroffen en over de onvrede die er onder de strijdkrachten over Demetrius was ontstaan. Tryfon bleef geruime tijd bij hem. 41 Jonatan had ondertussen koning Demetrius verzocht zijn troepen uit de citadel van Jeruzalem en uit de andere vestingsteden terug te trekken, omdat ze Israël bleven bestoken. 42 Demetrius liet Jonatan het volgende weten: 'Niet alleen wil ik aan uw verzoek voldoen, maar ik wil u en uw volk bij gelegenheid ook eer bewijzen. 43 Maar wees nu zo goed mij mannen te sturen die aan mijn kant willen strijden, want al mijn eigen strijdkrachten zijn tegen me in opstand gekomen.' 44 Jonatan stuurde drieduizend krijgshaftige mannen naar Demetrius in Antiochië. Zij meldden zich bij de koning, die zeer verheugd was over hun komst. 45 De inwoners van de stad, ongeveer honderdtwintigduizend mensen, dromden samen in het centrum van de stad, vastbesloten de koning te doden. 46 De koning vluchtte naar het paleis, maar de inwoners van de stad bezetten de hoofdstraten en begonnen te vechten. 47 Toen riep de koning de Joden te hulp. Ze verzamelden zich eerst bij hem, verspreidden zich daarna door de stad en doodden die dag ongeveer honderdduizend mensen. 48 Nog dezelfde dag plunderden ze de stad en legden die in de as. Zo slaagden ze erin de koning te redden. 49 Toen de inwoners van de stad zagen dat de Joden de stad hadden overmeesterd zoals ze van plan waren geweest, verloren ze de moed en smeekten de koning 50 om vrede: 'Laat de Joden ophouden oorlog te voeren tegen ons en onze stad.' 51 Ze legden de wapens neer en gaven zich over. De Joden werden in tegenwoordigheid van de koning en al zijn onderdanen met eer overladen en verwierven roem in heel het koninkrijk. Daarna keerden ze met een rijke buit naar Jeruzalem terug. 52 Koning Demetrius had zijn troon veiliggesteld en er heerste weer vrede in het land. 53 Maar aan zijn beloften hield hij zich niet, en hij verbrak zijn banden met Jonatan. Hij betaalde de gunsten die Jonatan hem bewezen had niet terug; integendeel, hij stelde zich zeer vijandig jegens hem op.

Jonatan kiest voor Antiochus VI

54 Na deze gebeurtenissen keerde Tryfon met de nog zeer jonge Antiochus terug. De jongen werd koning gemaakt en kreeg de koninklijke hoofdband om. 55 Alle strijdkrachten die door Demetrius waren afgedankt sloten zich bij hem aan en namen de wapens op tegen Demetrius. Die werd verslagen en op de vlucht gejaagd. 56 Tryfon lijfde de olifanten bij zijn leger in en veroverde Antiochië. 57 Toen schreef de jonge Antiochus Jonatan het volgende: 'Ik bevestig uw aanstelling als hogepriester en laat de vier districten onder uw bestuur. Bovendien mag u de titel Vriend van de koning voeren.' 58 Hij stuurde hem gouden tafelgerei en gaf hem toestemming uit gouden bekers te drinken, zich in purper te kleden en een gouden speld te dragen. 59 Jonatans broer Simon werd door Antiochus aangesteld als bevelhebber over het gebied tussen de Trap van Tyrus en de Egyptische grens. 60 Jonatan rukte uit naar het gebied ten westen van de Eufraat en de daar gelegen steden. Het gehele Syrische leger sloot zich als bondgenoot bij hem aan. Toen hij in Askelon aankwam, liepen de inwoners van de stad hem in een stoet vol pracht en praal tegemoet. 61 Van daar trok hij naar Gaza, maar de inwoners sloten de poorten. Hij sloeg het beleg voor de stad, stak de omgeving in brand en plunderde die. 62 Toen vroegen de inwoners van Gaza om vrede en kondigde Jonatan een bestand af. Hij nam de zonen van hun leiders als gijzelaars en stuurde ze naar Jeruzalem. Daarna trok hij naar de andere kant van het land, tot aan Damascus.

63 Jonatan hoorde dat de bevelhebbers van Demetrius met een groot leger tot Kedes in Galilea waren gekomen, met de bedoeling hem uit zijn functie te ontzetten. 64 Hij ging hun tegemoet, maar zijn broer Simon liet hij in het land achter. 65 Simon sloeg zijn kamp op bij Bet-Sur en belegerde en bestookte de stad dagenlang. 66 De inwoners vroegen om een bestand en hij stemde toe. Wel verdreef hij hen uit de stad, bezette die en legerde er een

garnizoen. 67 Jonatan en zijn leger sloegen hun kamp op bij het Meer van Gennesaret. De volgende ochtend vroeg gingen ze naar de vlakte van Hasor. 68 Daar stuitten ze op vijandige troepen. Terwijl die Jonatan van voren aanvielen, kwamen de eenheden die ze in de bergen hadden achtergelaten om hem van achteren aan te vallen 69 uit hun schuilplaatsen tevoorschijn en mengden zich in de strijd. 70 Alle soldaten van Jonatan vluchtten, niemand bleef achter, behalve de bevelhebbers van het leger: Mattatias, de zoon van Absalom, en Judas, de zoon van Chalfi. 71 Jonatan scheurde zijn kleren, strooide stof over zijn hoofd en bad. 72 Daarna wierp hij zich weer in de strijd en joeg de vijand op de vlucht. 73 De troepen die een goed heenkomen hadden gezocht, zagen dat en keerden naar hem terug. Samen zetten ze de achtervolging in tot aan het vijandelijke kamp in Kedes. Daar hielden ze halt. 74 Van Demetrius' troepen sneuvelden die dag ongeveer drieduizend mannen. Daarna keerde Jonatan naar Jeruzalem terug.

12. Nieuwe verdragen met Rome en Sparta

1 Toen Jonatan merkte dat hij het tij mee had, koos hij enkele mannen uit en stuurde hen naar Rome om het vriendschapsverdrag met de Romeinen te hernieuwen. 2 Sparta en andere staten stelde hij hiervan per brief op de hoogte. 3 De gezanten reisden naar Rome en gingen de senaat binnen. Ze verklaarden: 'Hogepriester Jonatan en het Joodse volk hebben ons gestuurd om de vriendschapsbanden met u aan te halen en het oude bondgenootschap te hernieuwen.' 4 De Romeinen gaven hun brieven mee voor de plaatselijke overheden, die hun een veilige terugreis naar Judea moesten garanderen.

5 Dit is het afschrift van de brief die Jonatan aan de Spartanen schreef:

6 'Hogepriester Jonatan, de raad van oudsten van het volk, de priesters en het gehele Joodse volk groeten hun broeders de Spartanen. 7 Vroeger heeft uw koning Arius aan de hogepriester Onias een brief gezonden, waarin wordt gesteld dat wij aan elkaar verwant zijn. Een afschrift van dit schrijven gaat hierbij. 8 Onias heeft de gezant destijds met groot eerbetoon verwelkomd en de brief aangaande ons bondgenootschap en vriendschapsverdrag in ontvangst genomen. 9 Aangezien wij de heilige boeken bezitten die ons troost bieden, is een verdrag voor ons niet noodzakelijk. 10 Desondanks hebben wij u gezanten willen sturen om de banden van broederschap en vriendschap aan te halen. Het is reeds lang geleden dat u uw boodschapper zond, en wij willen voorkomen dat u en wij vreemden voor elkaar worden. 11 Op feestdagen en bij andere plechtige gelegenheden noemen wij u steeds bij onze offers en gebeden, want het is juist en gepast dat broeders elkaar gedenken. 12 Zo verheugen wij ons ook in het aanzien dat u geniet. 13 Zelf worden we omringd door vijanden, van wie we veel ellende te verduren krijgen; de koningen om ons heen zijn voortdurend met ons in oorlog. 14 Toch hebben we in deze oorlogen geen beroep op u willen doen, noch op andere bondgenoten en vrienden. 15 Immers, wij hebben de hulp van de hemel, die ons bijstaat. Daardoor zijn onze vijanden vernederd en zijn wij van hen verlost. 16 Nu hebben we Numenius, de zoon van Antiochus, en Antipater, de zoon van Jason, naar Rome gestuurd om de vriendschap en het oude bondgenootschap met de Romeinen te hernieuwen. 17 Wij hebben hun opgedragen ook naar u te reizen om u onze groeten over te brengen en u deze brief te overhandigen met een voorstel tot hernieuwing van onze broederschap. 18 Weest u zo goed ons dienaangaande te antwoorden.'

19 En dit is het afschrift van de brief die de Spartanen aan Onias hadden gestuurd:

20 'Arius, koning van de Spartanen, groet hogepriester Onias. 21 Uit een bewaard gebleven document blijkt dat de Spartanen en de Joden broeders zijn en dat beide volken van Abraham afstammen. 22 Nu wij dit weten, zou het ons verheugen wanneer u ons van uw welzijn op de hoogte stelde. 23 Wij van onze kant schrijven u: uw vee en uw bezit zijn van ons, en onze bezittingen zijn van u. Wij hebben opdracht gegeven dit voorstel aan u over te brengen.' 24 Toen Jonatan hoorde dat de bevelhebbers van Demetrius met een nog grotere strijdmacht dan eerst waren teruggekomen om tegen hem te strijden, 25 vertrok hij uit

Jeruzalem en ging hun tot in het gebied van Hamat tegemoet. Hij wilde hun niet de gelegenheid geven zijn land binnen te vallen. 26 Hij stuurde spionnen naar hun kamp, die hem na terugkomst vertelden dat de vijand zich gereedmaakte om hem die nacht aan te vallen. 27 Na zonsondergang beval Jonatan zijn mannen niet te gaan slapen maar gewapend te blijven en zich de hele nacht paraat te houden. Rondom het legerkamp stelde hij wachtposten op. 28 Toen de vijand hoorde dat Jonatan en zijn mannen klaarstonden voor de strijd, verloren ze de moed. Ze ontstaken vuren in hun legerkamp en trokken zich terug. * 29 Maar doordat Jonatan en zijn mannen de vuren zagen branden, merkten ze dat pas de volgende ochtend. 30 Jonatan zette de achtervolging in maar kon zijn tegenstanders niet meer inhalen; ze waren de Eleuterus al overgestoken. 31 Vervolgens trok Jonatan op tegen de Zabadese Arabieren. Hij versloeg hen en plunderde hun bezittingen. 32 Daarna brak hij op om naar Damascus te gaan, aan de andere kant van het land. 33 Simon was opgetrokken tot Askelon en de burchten in de omgeving, maar daarna was hij afgebogen naar Joppe en had de stad bezet. 34 Hij had namelijk gehoord dat de inwoners de burcht wilden overgeven aan de soldaten van Demetrius. Ter bewaking van de stad legerde hij er een garnizoen. 35 Toen Jonatan was teruggekeerd, riep hij de oudsten van het volk bijeen en nam samen met hen het besluit om vestingen te bouwen in Judea 36 en de muren rond Jeruzalem op te hogen. Verder zou er nog een hoge muur worden opgetrokken, zodat de citadel van de stad werd afgescheiden en er geen handelsverkeer tussen beide meer mogelijk was. 37 Iedereen werkte mee aan de herbouw van de stad, want het oostelijke deel van de muur, dat langs de wadi liep, was ingestort. Ook Chafenata werd hersteld. 38 Simon bouwde Chadid in de Sefela weer op; hij versterkte de stad en plaatste er vergrendelbare poorten.

Jonatan gevangengenomen

39 Tryfon wilde de heerschappij over Asia bemachtigen en zichzelf tot koning uitroepen, maar daarvoor moest hij koning Antiochus uit de weg ruimen. 40 Omdat Tryfon bang was dat Jonatan dit zou willen verhinderen en de wapens tegen hem zou opnemen, beraamde hij een plan om hem te doden. Hij brak op en trok naar Bet-San. 41 Jonatan ging hem tegemoet met veertigduizend geoefende soldaten en stelde hen in de buurt van Bet-San in slagorde op. 42 Toen Tryfon zag dat Jonatan met een grote strijdmacht was gekomen, durfde hij hem niet meer aan te vallen. 43 In plaats daarvan ontving hij hem met pracht en praal, stelde hem voor aan al zijn vertrouwelingen en gaf hem geschenken. Hij beval zijn bondgenoten en strijdkrachten Jonatan te gehoorzamen als hemzelf. 44 En tegen Jonatan zei hij: 'Waarom hebt u zo veel mannen op de been gebracht? Er dreigt toch geen oorlog? 45 Stuur uw mannen toch naar huis! Kies er een paar uit om bij u te blijven en vergezelt u mij dan naar Ptolemaïs. Ik wil die stad en de andere burchten, met alle strijdkrachten en bevelhebbers, aan u schenken. Dat is de reden waarom ik ben gekomen, daarna trek ik me weer terug.' 46 Jonatan vertrouwde hem en deed wat Tryfon gezegd had. Hij stuurde zijn strijdkrachten weg en deze vertrokken naar Judea. 47 Drieduizend man hield hij over, van wie hij er tweeduizend naar Galilea stuurde en duizend met zich meenam. 48 Maar toen Jonatan in Ptolemaïs kwam, sloten de inwoners de poorten, namen Jonatan gevangen en doodden iedereen die met hem was meegekomen. 49 Tryfon stuurde voetvolk en ruiters naar de grote vlakte van Galilea om alle andere mannen van Jonatan te doden. 50 Die hoorden het bericht dat Jonatan gevangen was genomen en dachten dat hij samen met al zijn mannen was gedood. Ze spraken elkaar moed in, begaven zich in gelid naar het strijdperk 51 en joegen hun achtervolgers, die zagen dat ze bereid waren zich dood te vechten, op de vlucht. 52 Ze keerden veilig terug in Judea, maar waren bang en treurden om Jonatan en zijn mannen. Heel Israël gaf zich over aan diepe rouw. 53 De volken rondom probeerden opnieuw hen uit te roeien, want ze dachten: De Joden hebben geen leider meer en er is

niemand die hen nog te hulp zal komen; laten we daarom nu tegen hen strijden en de herinnering aan hen volledig uitwissen.

13. Toespraak

1 Simon hoorde dat Tryfon een groot leger op de been had gebracht om Judea binnen te vallen en te verwoesten. 2 Omdat hij merkte dat het volk bang en angstig was, ging hij naar Jeruzalem en riep het bijeen. 3 Hij sprak het moed in met de volgende woorden: 'Jullie weten zelf wat mijn broers en ik, mijn hele familie, voor onze tradities en voor de tempel gedaan hebben, en hoeveel oorlogen en ellende we hebben moeten doorstaan. 4 Al mijn broers zijn inmiddels voor Israël gestorven; ik ben de enige die nog over is. 5 In deze gevaarlijke tijd zal ik mijn eigen leven beslist niet sparen; ik ben niet beter dan mijn broers. 6 Sterker nog, ik wil mijn volk, de tempel en jullie vrouwen en kinderen wreken, want de heidenen hebben zich aaneengesloten om ons uit haat te vernietigen.' 7 Deze woorden gaven het volk weer moed, 8 en met luide stem riepen ze: 'U bent onze leider in de plaats van Judas en uw broer Jonatan. 9 Neem de leiding in onze strijd, we zullen alles doen wat u zegt.' 10 Simon mobiliseerde alle strijdbare mannen en liet de muren van Jeruzalem met spoed voltooien, zodat de stad aan alle kanten versterkt was. 11 Hij stuurde Jonatan, de zoon van Absalom, met een aanzienlijke legermacht naar Joppe; deze verdreef de inwoners en hield de stad bezet.

De dood van Jonatan

12 Tryfon was ondertussen met een grote legermacht uit Ptolemaïs vertrokken om Judea binnen te vallen; hij voerde Jonatan als gevangene met zich mee. 13 Simon sloeg zijn kamp op bij Chadid, aan de rand van de vlakte. 14 Toen Tryfon hoorde dat Simon de plaats van zijn broer Jonatan had ingenomen en van plan was de wapens tegen hem op te nemen, stuurde hij gezanten naar hem toe met deze boodschap: 15 'Wij hebben uw broer Jonatan gevangengenomen omdat hij de verschuldigde belastingen voor zijn ambten niet heeft betaald. 16 We zullen hem vrijlaten als u ons honderd talent zilver stuurt en twee van zijn zonen als gijzelaars, zodat hij niet tegen ons in opstand komt wanneer hij weer vrij is.'
17 Simon wist dat deze woorden bedrog waren. Desondanks liet hij het geld en de kinderen brengen om zich niet de vijandschap van het volk op de hals te halen. 18 Anders zouden ze zeggen dat Jonatan was omgekomen omdat zijn broer geweigerd had het geld en de kinderen te sturen. 19 Hij liet de kinderen en de honderd talent brengen, en Tryfon bleek inderdaad een bedrieger te zijn, want hij liet Jonatan niet vrij.
20 Daarna ging Tryfon op weg om het land binnen te vallen en het volledig te verwoesten. Eerst maakte hij een omweg langs Adora. Maar Simon en zijn leger versperden hem telkens weer de weg. 21 De bezetters van de citadel stuurden gezanten naar Tryfon om er bij hem op aan te dringen met spoed door de woestijn naar hen toe te komen en hen te bevoorraden.
22 Tryfon bracht zijn hele ruiterij in gereedheid, maar die nacht viel er zo veel sneeuw dat hij onmogelijk kon optrekken. Hij blies de aftocht en ging naar Gilead. 23 In de buurt van Baskama doodde hij Jonatan en daar begroef hij hem ook. 24 Daarna staakte Tryfon zijn opmars en keerde naar zijn eigen land terug.
25 Simon liet het gebeente van zijn broer Jonatan halen en begroef het in Modeïn, de stad van zijn voorouders. 26 Heel Israël gaf zich over aan diepe rouw; dagenlang treurde het volk om zijn dood. 27 Op het graf van zijn vader en broers liet Simon een hoog monument oprichten, zodat het in de wijde omtrek zichtbaar was, met gepolijste stenen aan de voor- en achterzijde. 28 Ook liet hij zeven piramides bouwen, de een naast de ander, voor zijn vader en moeder en voor zijn vier broers. 29 Rond elke piramide liet hij in een kring grote zuilen plaatsen, waarop hij te hunner nagedachtenis in reliëf wapenrustingen liet aanbrengen en ook schepen, die vooral door zeevarenden werden bewonderd. 30 Zo bouwde hij het graf in Modeïn; het staat er tot op de dag van vandaag.

Hernieuwd verdrag met Demetrius II
31 Tryfon liet de jonge koning Antiochus verraderlijk om het leven brengen, 32 riep zichzelf tot koning uit en deed de koninklijke hoofdband van Asia om. Hij bracht veel ellende over het land. 33 Simon versterkte de burchten van Judea met hoge torens, dikke muren en vergrendelbare poorten, en hij liet voedsel in de burchten opslaan. 34 Hij koos een paar mannen uit en stuurde ze naar koning Demetrius met het verzoek het land vrij te stellen van belastingen, want het enige dat Tryfon had gedaan was het land plunderen. 35 Koning Demetrius antwoordde hem per brief het volgende:
36 'Koning Demetrius groet hogepriester Simon, bondgenoot van vele koningen, en ook de oudsten en de rest van het Joodse volk. 37 De gouden krans en de palmtak die u hebt gestuurd hebben wij ontvangen. Wij zijn bereid een duurzame vrede met u te sluiten en zullen de bevoegde instanties aanschrijven om u vrijstelling van belasting te verlenen.
38 Alles wat wij in dit schrijven met betrekking tot u bepalen, is terstond van kracht. De burchten die u hebt gebouwd, zijn van u. 39 Wij vergeven u al uw vroegere dwalingen en tekortkomingen. Wij ontheffen u van de achterstallige kroongelden en van de andere belastingen die in Jeruzalem eventueel nog geheven worden. 40 Laten alle Israëlieten die in mijn leger kunnen dienen zich inschrijven. Voortaan zal er tussen ons vrede heersen.' 41 In het jaar 170 werd het heidense juk van Israël afgenomen 42 en begon het volk akten en verdragen als volgt te dateren: 'In het eerste jaar van Simon, de hogepriester, veldheer en leider van de Joden.'

Simon verovert Gezer en Jeruzalem
43 In die tijd belegerde Simon Gezer. Hij omsingelde de stad met zijn leger en liet een stormram maken en aan de rand van de stad opstellen. Daarmee sloeg hij een bres in een van de stadstorens en hij nam de stad in. 44 Zijn soldaten sprongen vanuit de belegeringstoren de stad in en veroorzaakten grote paniek. 45 De inwoners kwamen met hun vrouwen en kinderen naar de stadsmuur, scheurden hun kleren en smeekten Simon met luid geroep om vrede. 46 Ze riepen: 'Straf ons niet voor onze misdaden, maar toon medelijden met ons.' 47 Simon gaf hieraan gevolg en staakte de strijd. Hij verdreef hen uit de stad en reinigde hun huizen, waarin zich afgodsbeelden bevonden. Daarna trok hij onder gezang van hymnen en lofliederen door de stad. 48 Alles wat onrein was liet hij verwijderen, en hij liet er mensen wonen die de wet navolgden. Hij versterkte de stad en bouwde er voor zichzelf een woning.
49 In Jeruzalem konden de bezetters de citadel niet in of uit om op het land voorraden te kopen. Ze leden ernstig gebrek en een groot aantal van hen kwam om van de honger.
50 Ook zij smeekten Simon om vrede, en hij stemde erin toe. Hij verdreef hen uit de citadel en reinigde die. 51 Op de drieëntwintigste dag van de tweede maand van het jaar 171 hielden de Joden juichend hun intocht: ze zwaaiden met palmtakken, zongen lofliederen en maakten muziek op lieren, cimbalen en harpen omdat de grote vijand uit Israël verdreven was. 52 Simon bepaalde dat deze dag jaarlijks gevierd zou worden. Hij versterkte de heilige berg bij de citadel en koos die met zijn mannen als kwartier. 53 Toen Simon zijn zoon Johannes oud genoeg vond, stelde hij hem aan als opperbevelhebber. Johannes vestigde zich in Gezer.

14.Demetrius II gevangengenomen
1 In het jaar 172 bracht koning Demetrius zijn strijdkrachten bijeen en trok hij naar Medië om hulptroepen te ronselen voor de strijd tegen Tryfon. 2 Toen Arsakes, de koning van Perzië en Medië, hoorde dat Demetrius zich op zijn grondgebied bevond, stuurde hij een van

zijn bevelhebbers om hem levend gevangen te nemen. 3 De bevelhebber viel het leger van Demetrius aan en versloeg het, nam Demetrius gevangen en bracht hem naar Arsakes, die hem liet opsluiten.

Simon geeft het land vrede

4 In de tijd dat Simon regeerde, had Judea rust. Hij streefde het welzijn van zijn volk na, en iedereen leefde gelukkig in de dagen van zijn roemrijke heerschappij. 5 Roemrijk was ook zijn verovering van de havenstad Joppe, waardoor hij de eilanden bereikbaar maakte. 6 Hij slaagde er niet alleen in het grondgebied van zijn volk uit te breiden en het hele land in zijn macht te krijgen, 7 maar maakte ook talrijke vijanden krijgsgevangen. Hij bezette Gezer, Bet-Sur en de citadel en reinigde al deze plaatsen. Er was niemand die zich tegen hem verzette. 8 De mensen bebouwden hun grond in vrede, het land bracht gewassen voort en de bomen in de vlakte droegen vrucht. 9 De oude mannen zaten in de straten en spraken over ieders voorspoed, de jonge mannen droegen prachtige krijgsgewaden. 10 Simon voorzag de steden van voedsel en rustte ze uit met verdedigingswerken. Zijn roem reikte tot aan de uiteinden van de aarde. 11 Hij gaf vrede aan het land en in Israël heerste grote vreugde.
12 Ieder zat onder zijn wijnrank en zijn vijgenboom, en er was geen reden meer om bang te zijn. 13 Alle vijanden waren in die tijd uit het land verdwenen en alle koningen waren overwonnen. 14 De zwakken van zijn land maakte Simon sterk; hij stelde de wet weer in werking en roeide wettelozen en afvalligen uit. 15 Hij liet de tempel verfraaien en verwierf een grote hoeveelheid tempelgerei.

Betrekkingen met Sparta en Rome

16 Het nieuws van Jonatans dood bereikte Rome en zelfs Sparta, en de mensen waren diepbedroefd. 17 Toen ze hoorden dat zijn broer Simon hem als hogepriester was opgevolgd en dat hij nu over het land en de steden heerste, 18 stuurden ze hem een brief op bronzen platen om het vriendschapsverdrag en het bondgenootschap dat ze met zijn broers Judas en Jonatan hadden gesloten te hernieuwen. 19 De platen werden in de volksvergadering in Jeruzalem voorgelezen. 20 Dit is een afschrift van de brief die de Spartanen stuurden:
‘Sparta en zijn leiders groeten hogepriester Simon, de oudsten, de priesters en de rest van hun Joodse broeders. 21 De gezanten die u naar ons volk hebt gestuurd hebben ons verteld van uw roem en eer, en hun komst heeft ons zeer verblijd. 22 Wij hebben hun boodschap als volgt opgetekend in de raadsbesluiten: Numenius, de zoon van Antiochus, en Antipater, de zoon van Jason, gezanten van de Joden, zijn naar ons toe gekomen om het vriendschapsverdrag met ons te hernieuwen. 23 Het volk heeft besloten de mannen eervol te onthalen en hun boodschap op schrift te stellen en in de openbare archieven op te nemen, opdat het Spartaanse volk die niet vergeet. Een afschrift ervan is aan hogepriester Simon gestuurd.’
24 Daarna stuurde Simon Numenius naar Rome met een groot gouden schild met een gewicht van duizend mine om het bondgenootschap te bevestigen.

Dankbetuiging aan Simon

25 Toen het volk dit alles hoorde, zei het: ‘Hoe kunnen we Simon en zijn zonen bedanken?
26 Want hijzelf, zijn broers en zijn familie zijn onverzettelijk geweest in hun strijd tegen Israëls vijanden en ze hebben Israël bevrijd.’ Daarom lieten ze bronzen platen graveren en op zuilen aanbrengen op de Sion. 27 Dit is een afschrift van de tekst op de bronzen platen:
‘Op 18 elul van het jaar 172, het derde regeringsjaar van hogepriester Simon, is ons in Asaramel 28 op een grote bijeenkomst van de priesters, het volk, de leiders van het volk en de oudsten van het land het volgende meegedeeld: 29 Tijdens de vele oorlogen die ons land hebben geteisterd, hebben Simon, de zoon van Mattatias, afstammeling van Jojarib, en zijn broers zich in hun verzet tegen de vijanden van hun volk vaak aan gevaren blootgesteld.

Door hun toedoen zijn de tempel en de wet behouden en heeft hun volk grote roem verworven. 30 Nadat Jonatan, die zijn volk had weten samen te brengen en hogepriester was geworden, met zijn voorouders verenigd was, 31 besloot de vijand het land binnen te vallen om het te verwoesten en zich van de tempel meester te maken. 32 Toen heeft Simon de leiding genomen in de strijd voor zijn volk. Uit eigen middelen heeft hij de wapenrusting en soldij van het leger van zijn volk bekostigd. 33 Hij heeft de steden van Judea versterkt, waaronder de grensplaats Bet-Sur, waar de vijand vroeger een wapendepot had, en hij heeft er een Joods garnizoen gelegerd. 34 Hij heeft de kustplaats Joppe versterkt en ook Gezer in het gebied van Azotus, waar vroeger vijanden woonden maar dat nu bevolkt is met Joden. Beide steden heeft hij voorzien van alles wat nodig was voor hun wederopbouw. 35 Omdat Simon het welzijn van zijn volk zo trouw en eervol heeft nagestreefd, heeft het hem tot leider en hogepriester benoemd als dank voor al zijn daden, zijn rechtvaardigheid en niet aflatende trouw, en voor zijn onvermoeibare pogingen de roem van zijn volk te vergroten. 36 Tijdens zijn bewind is hij erin geslaagd de vreemdelingen uit het land te verdrijven. Ook de bezetters van de Davidsburcht in Jeruzalem heeft hij verjaagd. Die hadden daar een citadel gebouwd, van waaruit ze uitvallen deden, de omgeving van de tempel verontreinigden en de heiligheid ervan aantastten. 37 Simon heeft er Joodse soldaten gelegerd, heeft de citadel versterkt om de stad en het land te beveiligen en heeft de muren van Jeruzalem opgehoogd.
38 Dienovereenkomstig heeft koning Demetrius zijn hogepriesterschap bekrachtigd, 39 hem opgenomen in zijn kring van vertrouwelingen en hem grote eer bewezen. 40 Hem was namelijk ter ore gekomen dat de Romeinen de Joden tot vrienden, bondgenoten en broeders hadden verklaard en dat ze de gezanten van Simon eervol hadden ontvangen. 41 De Joden en hun priesters hebben Simon en zijn nakomelingen als hun leider en als hogepriester aangesteld, totdat er een betrouwbare profeet zal opstaan. 42 Simon is hun veldheer en draagt tevens zorg voor de tempel; als zodanig is hij belast met de aanstelling van beambten voor werkzaamheden in en rond de tempel, voor het land, de wapendepots en de burchten. 43 Hij draagt zorg voor de tempel; dit houdt in dat iedereen hem moet gehoorzamen. Alle akten in het land worden in zijn naam opgemaakt. Bovendien mag hij zich in purper kleden en een gouden speld dragen. 44 Het is noch de priesters noch iemand van het volk geoorloofd een van deze voorschriften buiten werking te stellen, tegen Simons verordeningen in in verzet te komen, zonder zijn toestemming in het land een vergadering bijeen te roepen, zich in purper te kleden of een gouden speld te dragen. 45 Ieder die in strijd hiermee handelt of zich hier niet aan houdt, maakt zich strafbaar. 46 Het hele volk heeft besloten Simon bovenstaande volmachten te verlenen. 47 Simon heeft deze volmachten aanvaard en zich bereid verklaard de hogepriester, veldheer en vorst van de Joden en de priesters te zijn; hij voert het gezag op alle gebied.'
48 Deze tekst lieten ze op bronzen platen graveren en binnen de omheining van het heiligdom op een opvallende plaats neerzetten. 49 Een afschrift van de tekst werd in de schatkamer opgeborgen, zodat Simon en zijn zonen erover konden beschikken.

15.Antiochus VII zoekt de steun van Simon
1 Antiochus, de zoon van koning Demetrius, stuurde vanaf de eilanden een brief naar Simon, de priester en vorst van de Joden, en naar heel het volk. 2 De brief luidde als volgt: 'Koning Antiochus groet hogepriester en vorst Simon, en het gehele Joodse volk. 3 Aangezien een paar onverlaten in het rijk van mijn voorouders de macht hebben gegrepen en ik het rijk weer wil opeisen en de oude orde wil herstellen, heb ik een groot aantal huurlingen gerekruteerd en oorlogsschepen uitgerust. 4 Ik wil nu koers zetten naar het vasteland om degenen die ons land te gronde hebben gericht en veel steden in mijn rijk hebben verwoest aan te vallen. 5 Bij dezen bekrachtig ik alle vrijstellingen van belasting die de koningen vóór mij u hebben verleend, evenals alle andere toezeggingen die ze u hebben gedaan. 6 Tevens sta ik u toe uw eigen munt te slaan, als betaalmiddel voor gebruik in eigen land.

7 Jeruzalem en de tempel blijven vrij en onbelast. Zowel de wapens waarmee u zich hebt uitgerust als de burchten die u hebt gebouwd en die in uw handen zijn, blijven uw eigendom. 8 Alle schulden aan de koninklijke schatkist en alle vorderingen door de kroon scheld ik u met ingang van heden voor altijd kwijt. 9 Wanneer wij ons rijk hebben hersteld, zullen we u, uw volk en de tempel grote eer bewijzen, zodat uw roem zich over de hele wereld verbreidt.'
10 In het jaar 174 trok Antiochus het land van zijn voorouders binnen. Bijna alle strijdkrachten sloten zich bij hem aan, zodat Tryfon slechts enkele troepen overhield. 11 Met Antiochus op zijn hielen vluchtte Tryfon naar de kustplaats Dor, 12 want hij begreep dat er slechte tijden voor hem waren aangebroken nu zijn strijdkrachten overgelopen waren.
13 Antiochus belegerde Dor met honderdtwintigduizend man voetvolk en achtduizend ruiters. 14 Door ook schepen in te zetten in de strijd kon hij de stad omsingelen en hij bestookte haar te land en ter zee. Niemand kon de stad in of uit.

Rome steunt Israël
15 Numenius en zijn metgezellen waren intussen uit Rome teruggekeerd met brieven voor verschillende koningen en landen. Hierin stond het volgende:
16 'Lucius, consul van de Romeinen, groet koning Ptolemeüs. 17 Gezanten van de Joden, onze vrienden en bondgenoten, zijn bij ons gekomen om het oude vriendschapsverdrag en bondgenootschap te hernieuwen. Zij waren gestuurd door hogepriester Simon en het Joodse volk 18 en brachten een gouden schild mee van duizend mine. 19 Wij hebben besloten alle koningen en landen aan te schrijven met het dringende verzoek niets tegen de Joden te ondernemen, geen oorlog met hen te voeren, hun steden en land ongemoeid te laten en hun tegenstanders niet te steunen. 20 Wij hebben namelijk besloten het schild van hen aan te nemen. 21 Mochten sommige onverlaten uit hun land naar u zijn gevlucht, levert u hen dan uit aan hogepriester Simon, zodat hij hen in hun eigen land volgens hun eigen wet kan straffen.'
22 Hetzelfde schreef Lucius aan koning Demetrius, aan Attalus, Ariarates en Arsakes, 23 en aan alle volgende staten: Sampsakes, Sparta, Delos, Myndus, Sikyon, Karië, Samos, Pamfylië, Lycië, Halikarnassus, Rhodos, Faselis, Kos, Side, Aradus, Gortyna, Knidus, Cyprus en Cyrene. 24 Van al deze brieven werd een afschrift naar hogepriester Simon gestuurd.

Vijandschap tussen Antiochus VII en Simon
25 Ondertussen hield de belegering van Dor aan. Koning Antiochus liet zijn strijdkrachten voortdurend aanvallen uitvoeren op de stad, en hield Tryfon met behulp van stormtorens ingesloten. Niemand kon Dor in of uit. 26 Simon stuurde tweeduizend krijgshaftige soldaten naar Antiochus, evenals zilver, goud en andere geschenken. 27 Maar Antiochus wilde niets van hem aannemen en verbrak bovendien alle overeenkomsten die hij eerder met hem had gesloten. Hij nam afstand van Simon. 28 Hij stuurde Atenobius, een van zijn vertrouwelingen, als onderhandelaar naar Simon met de volgende boodschap: 'U houdt Joppe, Gezer en de citadel in Jeruzalem bezet, steden die tot mijn koninkrijk behoren. 29 U hebt hun grondgebied verwoest, grote schade aangericht in het land en aanzienlijke delen van mijn rijk overmeesterd. 30 Geef de steden die u hebt ingenomen terug en draag de belastingen die u hebt geïnd in de door u veroverde gebieden buiten Judea aan mij af.
31 Anders moet u mij vijfhonderd talent zilver betalen voor de verwoesting die u hebt aangericht en nog eens vijfhonderd talent voor de belasting van de steden. Weigert u dit te doen, dan verklaar ik u de oorlog.' 32 Toen Atenobius, de vertrouweling van de koning, in Jeruzalem kwam en de rijkdom van Simon zag, de drinktafel met gouden en zilveren voorwerpen en de staatsie die hij voerde, stond hij versteld. Hij bracht hem de boodschap van de koning over. 33 En Simon antwoordde hem: 'Wij hebben geen vreemd gebied

veroverd en ons niets toegeëigend dat niet van ons was, wij hebben slechts het bezit van onze voorouders heroverd dat onze vijanden enige tijd wederrechtelijk in handen hebben gehad. 34 Wij hebben alleen maar de kans gegrepen ons rechtmatige bezit terug te winnen. 35 Wat Joppe en Gezer betreft en de aanspraak die u daarop maakt: deze steden hebben ons volk en ons land zware slagen toegebracht. Niettemin zijn wij bereid u voor deze steden honderd talent te geven.' Atenobius zei geen woord, 36 maar ging woedend naar de koning terug. Hij meldde hem Simons antwoord en vertelde hem over de weelde en alles wat hij had gezien. Daarop ontstak de koning in hevige woede.

Judas en Johannes verslaan Kendebeüs

37 Tryfon ging aan boord van een schip en vluchtte naar Ortosia. 38 De koning stelde Kendebeüs aan als bevelhebber over het kustgebied en gaf hem voetvolk en ruiterij. 39 Hij beval hem zijn kamp op te slaan aan de grens van Judea, Kedron uit te bouwen en met poorten te versterken, en vervolgens de strijd aan te binden met de Joden. Zelf zou de koning de achtervolging op Tryfon inzetten. 40 Kendebeüs trok naar Jamnia en teisterde de Joden met invallen in Judea. Er werden mensen gevangengenomen en gedood. 41 Hij versterkte Kedron en legerde er ruiterij en voetvolk om van daar de wegen van Judea onveilig te maken, zoals de koning hem had opgedragen.

16. Simons opdracht aan zijn zonen

1 Johannes trok op vanuit Gezer en lichtte zijn vader Simon in over de acties van Kendebeüs. 2 Simon riep zijn twee oudste zonen, Judas en Johannes, bij zich en zei tegen hen: 'Mijn broers en ik, de hele familie van mijn vader, hebben van onze jeugd tot op de dag van vandaag tegen de vijanden van Israël gestreden. Vaak is het ons gelukt Israël te redden. 3 Nu ben ik oud, en jullie zijn dankzij Gods barmhartigheid volwassen geworden. Neem daarom mijn plaats en die van mijn broer in en trek eropuit om voor ons volk te strijden. Moge de hemel jullie bijstaan.' 4 In het hele land riep hij twintigduizend man voetvolk en ruiters op. Zij trokken Kendebeüs tegemoet en overnachtten in Modeïn. 5 De volgende ochtend vroeg trokken ze naar de vlakte. Daar zagen ze een groot leger van voetvolk en ruiters op zich afkomen, maar er lag een wadi tussen hen in. 6 Johannes bracht zijn troepen in stelling. Hij merkte dat zijn mannen bang waren om de wadi over te steken, en daarom stak hij zelf als eerste over. Zijn mannen zagen het en volgden hem naar de overkant. 7 Hij verdeelde het voetvolk in twee flanken en stelde de ruiters ertussenin op; de ruiterij van de tegenstander was namelijk zeer talrijk. 8 Ze lieten de trompetten schallen en Kendebeüs werd met zijn leger verjaagd. Er viel een groot aantal gewonden, en de rest vluchtte naar de burcht. 9 Johannes' broer Judas raakte gewond. Daarom achtervolgde Johannes de vijand tot in Kedron, de stad die door Kendebeüs versterkt was. 10 De vijand vluchtte tot in de torens in de velden rond Azotus. Maar Johannes stak de torens in brand, zodat nog zo'n tweeduizend mannen omkwamen. Daarna keerde hij behouden naar Judea terug.

De dood van Simon

11 Ptolemeüs, de zoon van Abubus, was als bevelhebber aangesteld in de vlakte van Jericho. Hij bezat veel goud en zilver, 12 want hij was een schoonzoon van de hogepriester. 13 Hij had het hoogmoedige plan opgevat heer en meester te worden over het land, en daarom beraamde hij een aanslag op Simon en zijn zonen. 14 Simon ging de steden langs om te inventariseren wat ze nodig hadden. In de elfde maand van het jaar 177, dat is de maand sebat, kwam hij, samen met zijn zonen Mattatias en Judas, in Jericho. 15 De zoon van Abubus ontving hen in de kleine burcht Dok, die hij zelf gebouwd had, en richtte er onder valse voorwendselen een groot drinkgelag voor hen aan. Maar hij had zijn mannen verdekt opgesteld, 16 en toen Simon en zijn zonen dronken waren, kwamen Ptolemeüs en

zijn handlangers in actie: ze grepen hun wapens, drongen de eetzaal binnen en doodden Simon, zijn twee zonen en enkele van zijn dienaren. 17 Met deze trouweloze daad vergold hij goed met kwaad. 18 Ptolemeüs schreef een brief aan de koning om te vertellen wat er was voorgevallen, met het verzoek om hem hulptroepen te sturen en het bestuur over de steden aan hem over te dragen. 19 Hij stuurde een paar mannen naar Gezer om Johannes te doden en deed alle bevelhebbers over duizend man een brief toekomen met het verzoek zich bij hem te melden, dan zou hij hun zilver, goud en andere geschenken geven. 20 De rest van zijn mannen stuurde hij naar Jeruzalem om de stad en de heilige berg in te nemen. 21 Maar iemand rende naar Gezer en liet Johannes weten dat zijn vader en zijn broers waren omgekomen en waarschuwde hem dat Ptolemeüs handlangers gestuurd had om hem te doden. 22 Toen Johannes dit hoorde, werd hij woedend. De mannen die kwamen om hem uit de weg te ruimen liet hij oppakken en doden, want hij wist wat ze met hem van plan waren. 23 Verdere bijzonderheden over Johannes, over de veldslagen die hij heeft geleverd, de heldendaden die hij heeft verricht, de muren die hij heeft gebouwd en al het andere – 24 dat alles is opgetekend in de kronieken van zijn hogepriesterschap, vanaf de dag dat hij zijn vader als hogepriester opvolgde.

2 MAKABEËN

Sefer Makabiem Beth

ספר מכבים

ב

2 Makkabeeën

Inhoud

Net als het eerste boek der Makkabeeën beschrijft dit bijbelboek de geschiedenis van de strijd van de joden tegen de hellenistische overheersers Israël. 1 Makkabeeën is echter een betere bron voor historici. 2 Makkabeeën dateert uit de eerste eeuw v.C. In 2 Mak. 2:24 wordt gesteld dat het boek een samenvatting is van het werk van ene Jason van Cyrene. Die klus was niet licht geweest, maar een zaak vol zweten en waken.

2 Makkabeeën is een van de deuterokanonieke of apocriefe boeken van de bijbel dat handelt over de joodse opstand tegen Antiochus en afsluit met de nederlaag van de Syrische generaal Nicanor in 161 v.Chr. door Judas Maccabeus, de held van het verhaal. Het boek telt vijftien hoofdstukken.

De rooms-katholieke en orthodoxe Kerken beschouwen het werk als canoniek en beschouwen het als deel van de bijbel, terwijl protestanten het boek als apocrief beschouwen. De meeste joden beschouwen het niet als deel van de Schrift, maar als een nuttige aanvulling van I Makkabeeën.

Het boek begint met een brief van joden uit Jeruzalem aan geloofsgenoten in Egypte. Hoofdstuk 2 bevat een welhaast literaire inleiding. Vervolgens wordt verhaald wat voorafging aan de vervolging onder Antiochus IV. Hoofdstuk 6 vertelt over het martelaarschap van Eleazar; hoofdstuk 7 vertelt de geschiedenis van een moeder en haar zeven zonen die eveneens weigerden de wet van Mozes af te zweren. In hoofdstuk 8 komt Judas Makkabeüs dan in actie; 9 beschrijft de dood van Antiochus. In de overige hoodstukken wordt de strijd beschreven van de Makkabeeën tegen de opvolgers van Antiochus.

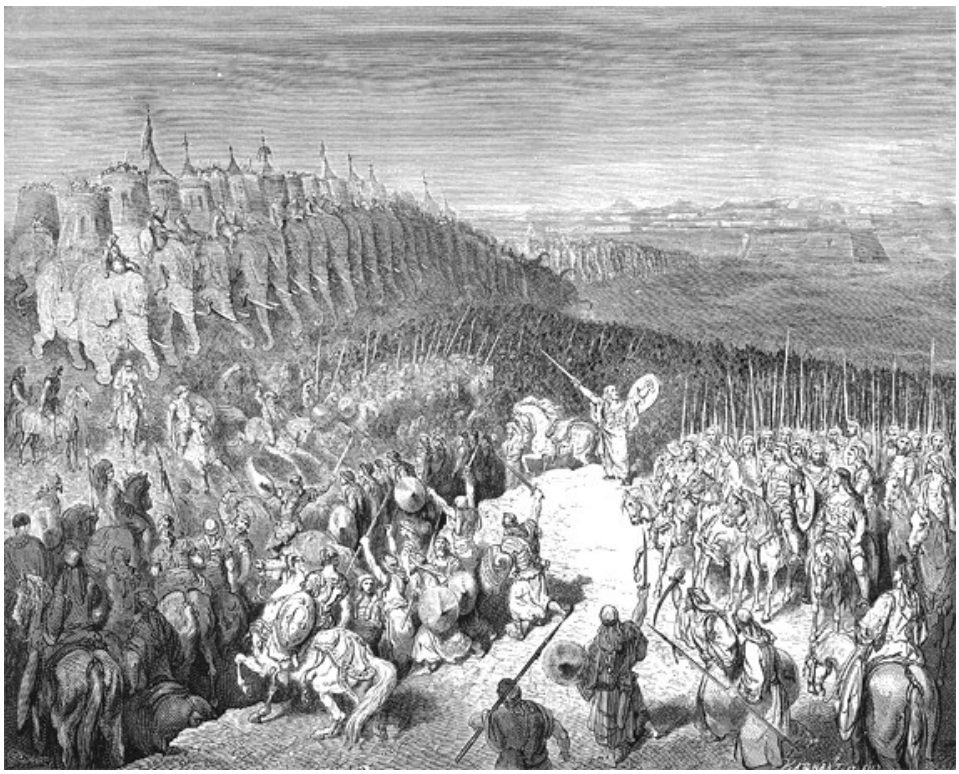

Judas Makkabeüs tegenover het leger van Nikanor (2 Mak 15:21)

ספר מכבים
ב
2 Makabeeën - *Sefer Makabiem Beth*

1. Twee brieven aan de Joden in Egypte
1 Van de Joden in Jeruzalem en Judea. Aan hun broeders en zusters, de Joden in Egypte.
Wij wensen u alle goeds. 2 Moge God u voorspoed schenken en het verbond dat hij met zijn
trouwe dienaren Abraham, Isaak en Jakob heeft gesloten niet vergeten. 3 Moge hij het hart
van u allen met eerbied voor hem vervullen, zodat u zijn wil met vreugde en toewijding ten
uitvoer kunt brengen. 4 Moge hij uw hart ontvankelijk maken voor zijn wetten en geboden,
en u vrede geven. 5 Moge hij uw gebeden verhoren en zich met u verzoenen, en u in kwade
tijden niet verlaten. 6 Wij gedenken u hier in ons gebed.
7 Al eerder, tijdens de regering van koning Demetrius, in het jaar 169,* schreven wij
Judeeërs u als volgt: 'Het dieptepunt van de ellende die ons is overkomen sinds Jason en
zijn aanhangers de zaak van het heilige land en het koninkrijk afvallig werden, is voorbij.
8 De tempelpoort werd in brand gestoken en er werd onschuldig bloed vergoten, maar wij
hebben tot de Heer gebeden en wij zijn verhoord. We hebben brandoffers en graanoffers
gebracht, we hebben de lampen ontstoken en de toonbroden neergelegd.' 9 Vier daarom in
de maand kislew het Loofhuttenfeest. 10 Geschreven in het jaar 188.

Van de inwoners van Jeruzalem en Judea, de raad van oudsten en Judas. Aan Aristobulus,
de leermeester van koning Ptolemeüs en behorend tot het geslacht van gezalfde priesters, en
aan de Joden in Egypte. Wij groeten u en hopen dat u het goed maakt. 11 Wij, die ons als
het moet verzetten tegen het koninklijk gezag, danken God uitbundig, omdat hij ons uit
grote gevaren heeft gered. 12 Hijzelf heeft immers de vijandelijke legers uit de heilige stad
verjaagd. 13 Want toen de vorst met zijn schijnbaar onoverwinnelijke leger in Perzië was,
werd hij met zijn gevolg in de tempel van de godin Nanea in stukken gehakt door haar
priesters, die zich daartoe van een list bedienden. 14 Antiochus was met zijn
vertrouwelingen naar het heiligdom gekomen onder het voorwendsel dat hij met de godin in
het huwelijk wilde treden, maar in feite was het hem erom te doen zich de tempelschat als
bruidsschat toe te eigenen. 15 De priesters van Nanea hadden de tempelschat uitgestald en
Antiochus was met een klein gevolg de omsloten ruimte van het heiligdom binnengegaan.
Zodra hij binnen was, sloten ze de tempel af. 16 Toen openden ze een geheim luik in de
zoldering en bekogelden hem met stenen, zodat hij verpletterd werd. Ze hakten de lijken in
stukken en wierpen de hoofden naar degenen die buiten waren gebleven. 17 Onze God, die
de zondaars in het verderf heeft gestort, zij geloofd om alles wat hij doet.
18 Op 25 kislew zullen wij de reiniging van de tempel vieren. We voelen ons verplicht u
hiervan in kennis te stellen, opdat ook u het Loofhuttenfeest viert en het Feest van het vuur,
dat is ingesteld toen Nehemia de tempel en het altaar had herbouwd en offers opdroeg.
19 Immers, toen onze voorouders naar Perzië werden weggevoerd, namen vrome priesters
heimelijk vuur van het altaar mee en verborgen het diep in een droogstaande put, waarvan
ze de ligging voor iedereen zorgvuldig geheimhielden. 20 Vele jaren later behaagde het God
dat de koning van Perzië Nehemia liet terugkeren. Nehemia stuurde de nakomelingen van de
priesters die het vuur verborgen hadden eropuit om het te halen. 21 Die kwamen terug met
de mededeling dat ze geen vuur hadden gevonden, maar wel drabbig water. Nehemia vroeg
hun dat water te putten en het hem te brengen. Toen het offer in gereedheid was gebracht,
beval Nehemia de priesters het hout en wat erop lag met het water te besprenkelen. 22 Dat
gebeurde, en toen na enige tijd de zon van achter de wolken tevoorschijn kwam, laaide er tot

ieders verbazing een groot vuur uit het offer op. 23 Terwijl het offer door de vlammen verteerd werd, droegen de priesters en de andere aanwezigen een gebed op. Jonatan ging voor in het gebed en de overigen, onder wie Nehemia, antwoordden. 24 Dit gebed luidde aldus: 'Heer, Heer, onze God, schepper van alle dingen, ontzagwekkend en sterk, rechtvaardig en barmhartig, u alleen bent koning, u alleen bent goed, 25 u alleen geeft in overvloed. U bent de enige rechtvaardige, almachtig en eeuwig. U hebt Israël steeds uit de nood gered, u hebt onze voorouders uitverkozen en geheiligd. 26 Aanvaard ons offer ten behoeve van heel uw volk Israël, behoed ons en heilig ons. 27 Breng ons, die over de aarde zijn verstrooid, weer bijeen, bevrijd degenen die door vreemde volken tot slaven zijn gemaakt, zie om naar hen die veracht en verafschuwd worden, en laat zo de andere volken merken dat u onze God bent. 28 Kwel degenen die ons onderdrukken en ons in hun overmoed geweld aandoen. 29 Plant uw volk weer in uw heilige land, zoals Mozes beloofd heeft.' 30 Hierna zongen de priesters de lofliederen. 31 Zodra de offergaven waren opgebrand, beval Nehemia het overgebleven water over grote stenen uit te gieten. 32 Toen men dat deed, kwam er vanaf het altaar een lichtende steekvlam die het water in laaiend vuur deed opgaan.
33 Het gerucht over wat er gebeurd was verspreidde zich. Ook aan de koning van Perzië werd bericht dat er op de plaats waar de weggevoerde priesters het vuur hadden verborgen, water tevoorschijn was gekomen, en dat Nehemia en zijn mannen met dat water hun offer hadden gewijd. 34 Na een onderzoek te hebben ingesteld liet de koning de bewuste plaats omheinen en verklaarde hij die tot heiligdom. 35 Met de beheerders die hij erover had aangesteld, wisselde hij geregeld geschenken uit. 36 Nehemia en zijn mannen gaven de vloeistof de naam *neftar*, wat 'reiniging' betekent. Maar meestal wordt hij *neftai* genoemd.

2. De plaats van de stenentafelen
1 Zoals hierboven is beschreven, namen de ballingen vuur mee. Volgens de annalen was het de profeet Jeremia die hun dat opdroeg. 2 Daar staat ook dat hij hun de wet van Mozes meegaf en hun voorhield dat ze de geboden van de Heer niet mochten vergeten en zich niet tot andere gedachten moesten laten verleiden door de fraai opgetuigde gouden en zilveren beelden die ze te zien zouden krijgen. 3 Met deze en andere waarschuwingen riep hij hen op de wet niet uit hun hart te bannen. 4 In datzelfde geschrift is te lezen hoe de profeet na een goddelijke ingeving opdracht gaf om de tent en de ark achter hem aan te dragen en hoe hij de berg op ging waar Mozes Gods land had zien liggen. 5 Daar aangekomen ontdekte hij een grot. Hij liet de tent, de ark en het reukofferaltaar naar binnen brengen en sloot de toegang af. 6 Enkelen van hen die hem hadden vergezeld, gingen later terug om de weg met tekens te markeren, maar ze konden de grot niet meer vinden. 7 Toen Jeremia dit te horen kreeg, zei hij verwijtend: 'Die plek zal onbekend blijven totdat God zijn volk weer samenbrengt en zich erover ontfermt. 8 Dan zal de Heer deze voorwerpen weer tevoorschijn brengen, en zijn majesteit zal verschijnen in de wolk die ook zichtbaar was in de tijd van Mozes, en ook later, toen Salomo bad dat de Heer de tempel op grootse wijze in bezit zou nemen.' 9 Want zoals bekend droeg de wijze koning Salomo een offer op ter gelegenheid van de voltooiing en inwijding van de tempel. 10 En zoals er uit de hemel vuur neerdaalde dat de offergaven verteerde toen Mozes tot de Heer bad, zo daalde er tijdens het gebed van Salomo uit de hemel vuur neer dat de brandoffers verteerde. 11 Mozes had verklaard: 'Omdat het zoenoffer niet is genuttigd, is het door het vuur verteerd.' 12 Het feest van Salomo duurde acht dagen, net als bij ons. 13 Deze gebeurtenissen zijn ook opgetekend in de kronieken en annalen over Nehemia. Daarin staat ook te lezen hoe Nehemia een bibliotheek aanlegde waarin hij boeken over de koningen verzamelde en geschriften van de profeten en van David, alsmede brieven van koningen over wijgeschenken. 14 Judas heeft die boeken, die door de oorlog waarin wij waren verwikkeld verspreid waren geraakt, weer bijeengebracht, en ze zijn nu in ons bezit. 15 Wanneer u ze wilt raadplegen, kunt u ze laten halen. 16 Wij schrijven u, omdat we

binnenkort de reiniging van de tempel zullen vieren. Het zou goed zijn als ook u deze feestdagen in acht nam. 17 God heeft zijn hele volk bevrijd en het zijn land, het koningschap en het priesterambt teruggegeven, alles wat nodig is om zijn heilig volk te zijn, 18 zoals hij dat in zijn wet had beloofd. Wij vertrouwen erop dat God zich spoedig ook over ons ontfermt en ons uit alle windstreken weer op de heilige plaats bijeenbrengt, want hij heeft ons uit de diepste ellende verlost en de heilige plaats weer rein gemaakt.

Woord vooraf

19 Jason van Cyrene heeft in vijf boeken de geschiedenis uiteengezet van Judas Makkabeüs en zijn broers. Daarin verhaalt hij hoe de heilige tempel werd gereinigd en het altaar opnieuw werd gewijd. 20 Hij beschrijft de strijd tegen Antiochus Epifanes en diens zoon Eupator, 21 hoe zich hemelse verschijningen voordeden aan de toegewijde en heldhaftige verdedigers van het jodendom, zodat die ondanks hun kleine aantal de barbaarse legers uit het gebied konden verjagen en veel buit vergaarden, 22 de wereldberoemde tempel heroverden, de stad bevrijdden en de voorschriften die dreigden te worden afgeschaft, in ere herstelden. Dit alles was mogelijk omdat de Heer hun in zijn grote goedheid gunstig gezind was. 23 Wij zullen hier proberen deze vijf boeken in één deel samen te vatten. 24 Omdat Jasons werk door de enorme hoeveelheid getallen en de overvloed aan gegevens naar onze mening tamelijk ontoegankelijk is voor wie zich in deze geschiedenis wil verdiepen,
25 hebben wij ernaar gestreefd onderhoudende lectuur te bieden en tevens het materiaal overzichtelijk te maken voor hen die zich de feiten willen inprenten. Zo kunnen alle lezers er hun voordeel mee doen. 26 Het schrijven van deze samenvatting was geen gemakkelijke taak, maar een moeizame arbeid die ons veel zweetdruppels en slapeloze nachten heeft gekost, 27 zoals iemand die een feestmaal bereidt veel moeite zal moeten doen wil hij het al zijn gasten naar de zin maken. De dankbaarheid die ons van vele kanten ten deel zal vallen, vergoedt echter bij voorbaat de inspanning die het heeft gekost. 28 Het bestuderen van de details hebben we overgelaten aan de schrijver; wij hebben ten behoeve van de samenvatting vooral de grote lijn van het verhaal in het oog gehouden. 29 Waar een architect bij de bouw van een nieuw huis vooral moet letten op de constructie als geheel, zal hij die het aanbrengen van de wasschilderingen en fresco's op zich neemt met name oog hebben voor de details van de decoratie. Zo is het dunkt me ook met ons gesteld. 30 De oorspronkelijke schrijver dient diep op zijn onderwerp in te gaan, het van alle kanten te bekijken en de details te onderzoeken, 31 maar de bewerker heeft het recht het betoog in te korten en uitweidingen te vermijden. 32 Laten we dus dit voorwoord snel besluiten en meteen met ons verhaal beginnen, want het zou onzinnig zijn om een uitvoerige inleiding te houden bij een verhaal dat we nu juist willen bekorten.

3.De tempelschat bedreigd

1 In de tijd dat Onias hogepriester was, heerste er dankzij zijn vroomheid en zijn afkeer van het kwaad volkomen vrede in de heilige stad en werden de voorschriften strikt in acht genomen. 2 Zelfs de koningen hielden de heilige plaats in ere en verhoogden de luister van de tempel met schitterende wijgeschenken. 3 Koning Seleukus van Asia betaalde zelfs uit eigen middelen alle kosten die voor de offerdiensten werden gemaakt.
4 Als opzichter van de tempel was een zekere Simon aangesteld, uit de familie van Bilga.* Deze Simon kreeg met de hogepriester een meningsverschil over het toezicht op het marktwezen in de stad. 5 Omdat hij van Onias geen gelijk kreeg, wendde hij zich tot Apollonius van Tarsus,* de toenmalige gouverneur van Cele-Syrië en Fenicië. 6 Hij vertelde hem dat de schatkamer van de tempel in Jeruzalem gevuld was met onmetelijke rijkdommen, oneindig veel meer dan nodig was om de kosten van de offers te dekken, en dat die dus heel goed aan de koning zouden kunnen toevallen. 7 Apollonius lichtte de koning tijdens een onderhoud in over de tempelschatten waarvan hij had gehoord, en de koning

belastte de rijkskanselier Heliodorus met de opdracht om op deze rijkdommen beslag te leggen.
8 Heliodorus ging onmiddellijk op reis, zogenaamd om een inspectiereis te maken langs de steden in Cele-Syrië en Fenicië, maar in feite om de wens van de koning ten uitvoer te brengen. 9 Bij zijn aankomst in Jeruzalem werd hij door de hogepriester en de inwoners van de stad* hartelijk ontvangen. Hij vertelde wat hem ter ore was gekomen en zette het doel van zijn komst uiteen, waarbij hij informeerde of het ook werkelijk zo was als hij had gehoord. 10 De hogepriester legde hem uit dat de rijkdommen deels bestonden uit gelden die in bewaring werden gehouden voor weduwen en wezen, 11 en dat een ander deel ervan toebehoorde aan Hyrkanus, de zoon van Tobias, iemand die een vooraanstaande positie bekleedde. De goddeloze Simon had dus een valse voorstelling van zaken gegeven; bovendien, zei Onias, betrof het al met al slechts een bedrag van vierhonderd zilveren en tweehonderd gouden talenten. 12 Het zou volstrekt ontoelaatbaar zijn om mensen te benadelen die hun vertrouwen hadden gesteld in de heiligheid van deze plaats en de waardigheid en onschendbaarheid van deze in de hele wereld geëerde tempel. 13 Heliodorus beriep zich echter op het bevel van de koning en verklaarde dat het geld hoe dan ook in de koninklijke schatkist moest worden gestort.
14 Op een door hemzelf vastgestelde dag ging hij de tempel binnen om de kostbaarheden te inventariseren, tot grote ontzetting van iedereen in de stad. 15 De priesters wierpen zich in hun priesterlijke gewaden voor het altaar neer en richtten hun gebeden tot de hemel, tot hem die het voorschrift had uitgevaardigd waarin de bewaargeving geregeld was. Ze smeekten hem om de goederen die men aan de tempel had toevertrouwd veilig te bewaren. 16 Ieder die de hogepriester zag, was diep onder de indruk, want zijn gezichtsuitdrukking en zijn gelaatskleur toonden hoezeer zijn gemoed werd gekweld; 17 van angst beefde hij over zijn hele lichaam, waardoor de pijn in zijn ziel voor iedereen duidelijk te zien was. 18 De mensen kwamen uit hun huizen en dromden samen om in een openbaar gebed te smeken dat de tempel niet geschonden zou worden. 19 De vrouwen gingen met een boetekleed onder hun borsten vastgeknoopt de straat op, en jonge meisjes, die normaal gesproken in huis moesten blijven, kwamen in de deuropeningen en bij de tuinmuren staan, of bogen zich uit de vensters naar buiten. 20 Allemaal strekten ze hun handen uit naar de hemel en hieven een smeekgebed aan. 21 Het was hartverscheurend om te zien hoe werkelijk iedereen zich ter aarde wierp en hoe de hogepriester in angstige spanning afwachtte wat er zou gebeuren. 22 Terwijl allen de almachtige Heer aanriepen en hem smeekten de gelden, die in het volste vertrouwen in bewaring waren gegeven, voor de eigenaars veilig te stellen, 23 ging Heliodorus over tot de uitvoering van zijn besluit. 24 Maar toen hij met zijn lijfwachten voor de ingang van de schatkamer stond, verscheen de Heer van alle geesten en machten op zo'n ontzagwekkende wijze, dat iedereen die het gewaagd had de tempel binnen te dringen, getroffen werd door de macht van God en alle kracht en moed verloor. 25 Er verscheen hun een prachtig opgetuigd paard, dat op Heliodorus afstormde en hem onder zijn voorhoeven dreigde te vertrappen. Het werd bereden door een angstaanjagende ruiter in een wapenrusting die blonk van het goud. 26 Bovendien verschenen hem nog twee andere jongemannen, die er geweldig sterk en bijzonder knap uitzagen en gehuld waren in schitterende kledij. Zij gingen aan weerskanten van hem staan en lieten een regen van slagen op hem neerdalen. 27 Ineens viel hij op de grond neer en zonk weg in een diepe duisternis. Zijn mannen namen hem op en legden hem op een draagbaar. 28 Zo werd hij, die zojuist nog zwaar bewapend en met een groot gevolg en een sterke lijfwacht de schatkamer was binnengedrongen, weggedragen, volkomen hulpeloos nu. Zo duidelijk had hij de kracht van God leren kennen.
29 Terwijl hij daar lag, door Gods ingrijpen niet meer tot spreken in staat en beroofd van iedere hoop op herstel, 30 loofden de inwoners van de stad de Heer, die zijn heilige plaats op wonderbaarlijke wijze had verdedigd. De tempel, waar even tevoren nog angst en verwarring

heersten, werd, nu de almachtige Heer was verschenen, van vreugde en blijdschap vervuld.
31 Enkele vertrouwelingen van Heliodorus gingen snel naar Onias om hem te vragen of hij de Allerhoogste wilde smeken om Heliodorus, die op sterven lag, in leven te laten. 32 De hogepriester, die bang was dat de koning zou kunnen denken dat de Joden een aanslag op Heliodorus hadden gepleegd, bracht een offer voor zijn herstel. 33 Terwijl de hogepriester het zoenoffer bracht, verschenen de twee jongemannen opnieuw aan Heliodorus, in dezelfde kleding als eerst. Ze kwamen bij hem staan en zeiden: 'Wees Onias, de hogepriester, maar heel dankbaar, want omwille van hem heeft de Heer je leven gespaard. 34 Nu je door de hemelse macht gegeseld bent, moet je iedereen vertellen over de geweldige kracht van God.' Zodra ze dit gezegd hadden, waren ze weer verdwenen.
35 Heliodorus bracht een offer aan de Heer, die zijn leven gespaard had, en deed hem plechtige geloften. Nadat hij van Onias afscheid had genomen, keerde hij met zijn leger naar de koning terug. 36 Daar vertelde hij iedereen over de wonderbaarlijke daden die de allerhoogste God voor zijn eigen ogen verricht had. 37 Toen de koning hem vroeg wie hij dan nu naar Jeruzalem zou sturen, antwoordde hij: 38 'U kunt maar het beste een of andere vijand of landverrader naar Jeruzalem sturen. Als hij er al niet het leven laat, zult u hem afgeranseld terugkrijgen, want die plaats wordt waarlijk door een goddelijke kracht beschermd. 39 Hij die in de hemel woont, houdt een wakend oog op die heilige plaats en komt hem te hulp door ieder die er met kwade bedoelingen naartoe komt, dodelijk te treffen.'
40 Dit was de geschiedenis van Heliodorus en het behoud van de tempelschat.

4.Hogepriester Onias door Jason verdrongen
1 Simon, van wie hierboven al is vermeld hoe hij de tempelschatten en het vaderland verried, begon nu Onias te belasteren als zou die Heliodorus tot de aanval hebben aangezet en de aanstichter van alle ellende geweest zijn. 2 Hij durfde zelfs te beweren dat deze hogepriester, die zo veel goeds voor de stad had gedaan, die zijn volksgenoten steeds had beschermd en de voorschriften zo veel mogelijk had trachten te handhaven, een landverrader was. 3 Ten slotte liep de vijandschap zo hoog op dat door een van Simons vertrouwelingen moordaanslagen werden gepleegd. 4 Onias was zich bewust van het gevaar van deze gespannen verhoudingen, temeer omdat Apollonius, de zoon van Menesteus en gouverneur van Cele-Syrië en Fenicië, Simon in zijn vijandige houding stijfde. 5 Daarom ging hij naar de koning, niet om zijn medeburgers te beschuldigen, maar uit bezorgdheid om het publieke en persoonlijke belang van al zijn stadsgenoten. 6 Hij zag namelijk in dat alleen een ingrijpen van de koning een einde zou kunnen maken aan de politieke onrust en het waanzinnige gestook van Simon.

7 Toen koning Seleukus na zijn dood werd opgevolgd door Antiochus, ook bekend als Epifanes, wist Onias' broer Jason door omkoping het ambt van hogepriester te verwerven.
8 In een onderhoud met de koning beloofde hij hem driehonderdzestig zilveren talenten, en uit een andere bron van inkomsten nog eens tachtig. 9 Bovendien zegde hij toe dat hij honderdvijftig talent zou betalen als hij gemachtigd zou worden om een sportschool te stichten en een opleidingsinstituut voor jongemannen. Ook beloofde hij dat de inwoners van Jeruzalem voortaan Antiochenen zouden heten. 10 De koning verleende zijn toestemming en Jason begon, zodra hij de macht in handen had gekregen, zijn volksgenoten een Griekse levenswijze op te leggen. 11 Hij hief de privileges op die de koning aan de Joden had geschonken dankzij de bemiddeling van Johannes (wiens zoon Eupolemus later als gezant met de Romeinen zou onderhandelen over een vriendschapsverdrag), verklaarde de traditionele Joodse voorschriften ongeldig en voerde gebruiken in die daarmee in strijd waren. 12 Met opzet liet hij zijn sportschool pal aan de voet van de tempelberg bouwen en hij dwong een keur van jongemannen de Griekse efebenhoed te dragen. 13 Onder invloed van de schaamteloze Jason, die het ambt van hogepriester in geen enkel opzicht waardig

was, namen de hellenisering en de overname van uitheemse gewoonten zo geweldig toe,
14 dat de priesters hun altaardiensten begonnen te verzaken. Ze verwaarloosden de tempel
en veronachtzaamden de offers; liever haastten ze zich, zodra ze de oproep van de gong
hoorden, naar de worstelschool om hun diensten te verlenen bij de sportoefeningen, wat
strijdig was met de Joodse voorschriften. 15 Aan Griekse eerbewijzen hechtten ze meer
waarde dan aan de eervolle plichten van hun voorouders. 16 Door deze houding raakten ze
in een moeilijke positie, want degenen van wie ze de levenswijze probeerden na te bootsen en
op wie ze in alle opzichten wilden lijken, waren nu juist hun vijanden en onderdrukkers.
17 Zoals uit het vervolg zal blijken, komt het mensen duur te staan wanneer ze de
goddelijke voorschriften met voeten treden. 18 Op een keer, toen in Tyrus in aanwezigheid
van de koning de vierjaarlijkse spelen werden gehouden, 19 stuurde de verdorven Jason een
afvaardiging van zogenaamde Antiochenen uit Jeruzalem. Deze afgezanten hadden
driehonderd zilveren drachmen meegekregen voor een offer aan Herakles, maar omdat ze
dat niet passend vonden, wilden ze het bedrag liever aan iets anders besteden. 20 Het geld,
dat door de afzender dus voor een offer aan Herakles was bedoeld, werd door de afgezanten
besteed aan de uitrusting van de oorlogsvloot.
21 Een andere keer vernam Antiochus van Apollonius, de zoon van Menesteus, die namens
de koning het staatsiebanket van koning Filometor van Egypte had bijgewoond, dat deze
laatste zijn regering vijandig gezind was. Antiochus maakte zich zorgen om de veiligheid van
zijn rijk en reisde via Joppe naar Jeruzalem. 22 Jason en de inwoners van de stad bereidden
de koning een grootse ontvangst en haalden hem in met een feestelijke fakkeloptocht.
Meteen daarna trok hij met zijn leger naar Fenicië.

Het hogepriesterschap van Menelaüs

23 Drie jaar na zijn benoeming stuurde Jason een broer van voornoemde Simon, Menelaüs,
naar de koning om hem het beloofde geld te overhandigen en enkele dringende staatszaken
te regelen. 24 Menelaüs maakte bij de koning zijn opwachting en bewees hem de
verschuldigde eer, waarbij hij zich voordeed als een zeer aanzienlijk man. Hij bood
driehonderd zilveren talenten meer dan Jason en wist zo het ambt van hogepriester voor
zichzelf te verwerven. 25 Met het koninklijk mandaat in zijn bezit kwam hij in Jeruzalem
terug, terwijl hij het ambt van hogepriester in geen enkel opzicht waardig was. Integendeel,
hij bezat het karakter van een tiran en kon tekeergaan als een wild beest. 26 Zo werd Jason,
die zijn eigen broer door middel van omkoping had verdrongen, nu op zijn beurt door een
ander van zijn plaats verdreven. Hij moest uitwijken naar Ammon. 27 Maar nu Menelaüs
eenmaal de macht in handen had, droeg hij het aan de koning beloofde geld niet af,
28 ondanks herhaalde aanmaningen van Sostratus, de bevelhebber van de citadel, die
belast was met de inning van gelden. Ten slotte werden ze samen bij de koning ontboden.
29 Menelaüs stelde zijn broer Lysimachus aan als plaatsvervangend hogepriester; Sostratus
droeg zijn taak over aan Krates, de bevelhebber van de Cyprioten.
30 Juist in die tijd waren de inwoners van Tarsus en Mallus in opstand gekomen, omdat de
koning deze steden aan Antiochis, zijn geliefde, ten geschenke had gegeven. 31 De koning
haastte zich erheen om orde op zaken te stellen. Hij liet Andronikus, een van zijn
hoogwaardigheidsbekleders, achter als zijn plaatsvervanger. 32 Menelaüs zag zijn kans
schoon en roofde enkele gouden voorwerpen uit de tempel. Een aantal daarvan gaf hij aan
Andronikus, andere wist hij te verkopen aan Tyrus en omliggende steden. 33 Onias kwam
erachter wat er gebeurd was en sprak er, nadat hij eerst zijn toevlucht had gezocht in de
vrijplaats Dafne bij Antiochië, zijn afkeuring over uit. 34 Daarop nam Menelaüs Andronikus
in vertrouwen en verzocht hem Onias uit de weg te ruimen. Andronikus liet zich overhalen
en ging naar Onias toe. Hij begroette hem hartelijk en bezwoer hem dat hij met goede
bedoelingen gekomen was. Hoewel Onias de zaak niet helemaal vertrouwde, liet hij zich
meetronen naar buiten. Zodra ze de vrijplaats hadden verlaten, sloeg Andronikus toe,

zonder enig ontzag voor het recht. 35 Deze laaghartige moord wekte niet alleen de woede en verontwaardiging van de Joden, maar ook die van velen uit andere bevolkingsgroepen.
36 Toen de koning uit Cilicië was teruggekeerd, kwamen de Joden van Antiochië zich bij hem beklagen, en ook de Grieken spraken hun afschuw uit over de wederrechtelijke wijze waarop Onias om het leven was gebracht. 37 Antiochus was pijnlijk getroffen en oprecht bedroefd; de herinnering aan de ingetogenheid en zelfbeheersing van de gestorvene bewoog hem tot tranen. 38 Woedend rukte hij Andronikus zijn purperen mantel en zijn andere kleren af. Hij liet hem door de stad voeren tot aan de plaats waar hij zijn goddeloos misdrijf tegen Onias had bedreven, en maakte daar een einde aan het leven van de bloeddorstige moordenaar, die zo van de Heer zijn verdiende straf kreeg.
39 Met medeweten van Menelaüs vergreep Lysimachus zich in Jeruzalem herhaaldelijk aan de tempelschat. Toen dit bekend werd, nadat reeds vele schatten waren ontvreemd, liep het volk tegen Lysimachus te hoop. 40 Deze bewapende ongeveer drieduizend man en liet die onder aanvoering van een zekere Auranus, even dom als hij oud was, wreed inhakken op de woedend te hoop gelopen menigte. 41 In antwoord daarop grepen de mensen stenen, dikke stukken hout en handenvol straatvuil, waarmee ze de mannen van Lysimachus in het wilde weg bekogelden. 42 Ze verwondden er velen, sommigen doodden ze zelfs, en anderen joegen ze op de vlucht. De tempelrover zelf sloegen ze dood bij de schatkamer.
43 Naar aanleiding hiervan werd tegen Menelaüs een proces aangespannen. 44 De koning kwam naar Tyrus, waar drie afgevaardigden van de raad van oudsten bij hem hun zaak bepleitten. 45 Toen Menelaüs inzag dat hij de rechtszaak ging verliezen, beloofde hij geld aan Ptolemeüs, de zoon van Dorymenes, als die de koning op andere gedachten kon brengen. 46 Hierop nam Ptolemeüs de koning apart en leidde hem naar een zuilengalerij om, zoals hij zei, verkoeling te zoeken; daar wist hij hem te overreden. 47 Menelaüs, de aanstichter van al het kwaad, werd dus vrijgesproken. Daarentegen werden de ongelukkigen die zelfs als ze hun zaak bij de Skythen hadden bepleit nog zouden zijn vrijgesproken, door de koning ter dood veroordeeld. 48 Zonder uitstel ondergingen zij, die omwille van stad en volk het tempelgerei hadden verdedigd, hun onrechtvaardige straf. 49 De inwoners van Tyrus, die deze misdaad afkeurden, bezorgden hun een schitterende uitvaart. 50 Zo bleef Menelaüs dankzij de hebzucht van de machthebbers aan het bewind, waarbij hij van kwaad tot erger verviel en zijn medeburgers groot onrecht aandeed.

5.Jeruzalem door Jason overvallen
1 Rond die tijd, toen Antiochus zijn tweede veldtocht tegen Egypte ondernam, 2 waren er gedurende ongeveer veertig dagen overal in Jeruzalem verschijningen te zien. Er reden eenheden ruiters door de lucht, gekleed in met gouddraad bestikte mantels, bewapend met lansen 3 en met getrokken zwaarden. Men zag ze van weerskanten op elkaar in rijden, met zwaaiende schilden, een woud van speren en een regen van pijlen, hun harnassen fonkelend van de gouden versieringen. 4 Iedereen bad dat deze verschijningen iets goeds mochten voorspellen. 5 Nadat zich het valse gerucht had verspreid dat Antiochus gesneuveld was, bracht Jason niet minder dan duizend man op de been en voerde hij een verrassingsaanval uit op de stad. Toen de verdediging was teruggedreven en de stad werd ingenomen, zocht Menelaüs zijn toevlucht in de citadel. 6 Jason richtte een meedogenloze slachting aan onder zijn eigen stadsgenoten. Hij realiseerde zich niet dat een overwinning op volksgenoten gelijkstaat aan de zwaarste nederlaag, maar ging tekeer alsof hij niet op zijn eigen volk, maar op zijn ergste vijand de zege moest behalen. 7 Toch slaagde hij er niet in om de macht in handen te krijgen; het resultaat van zijn poging was dat hij met schande overladen opnieuw moest uitwijken naar Ammon. 8 Uiteindelijk liep het slecht met hem af. Nadat hij gevangen had gezeten bij de Arabische koning Aretas, vluchtte hij van stad tot stad. Door iedereen als afvallige veracht en als beul van volk en vaderland gehaat, werd hij telkens voortgejaagd, tot hij als banneling in Egypte terechtkwam. 9 Daar scheepte hij zich in naar

Lakedemonië, waar hij op grond van verwantschap asiel hoopte te krijgen. Zo stierf de man die zo velen uit hun vaderland verdreven had, zelf in den vreemde, 10 waar niemand hem, die zo veel lijken onbegraven had laten liggen, beweende of hem de laatste eer bewees. Hij werd niet bijgezet in het graf van zijn voorouders.

Jeruzalem door Antiochus gestraft

11 Toen de koning over de gebeurtenissen in Jeruzalem hoorde, meende hij dat Judea in opstand was gekomen. Hij werd razend als een wild dier, brak zijn veldtocht in Egypte af en nam Jeruzalem stormenderhand in. 12 Hij beval zijn soldaten om iedereen die hun in handen viel genadeloos neer te maaien en ook de mensen die hun huizen in vluchtten zonder omhaal te doden. 13 Jong en oud werden gedood, vrouwen en kinderen werden vermoord, meisjes en zuigelingen afgeslacht. 14 In drie dagen tijd verloor Jeruzalem tachtigduizend inwoners: veertigduizend sneuvelden bij de gewelddadigheden en nog eens veertigduizend werden als slaaf verkocht. 15 En nog was de koning niet tevreden. Onder geleide van Menelaüs, die zelf een verrader van wet en vaderland was geworden, waagde hij zich in de heiligste tempel van de hele wereld. 16 Hij nam het tempelgerei in zijn onreine, met bloed besmeurde handen mee en sleepte de voorwerpen weg die door andere koningen tot meerdere eer en glorie van de tempel waren geschonken. 17 Antiochus zag in zijn hoogmoed niet in dat de Heer de heilige plaats voor korte tijd aan zijn lot had overgelaten omdat hij woedend was om wat de inwoners van de stad hadden misdreven. 18 Als zij zich niet in zonden verstrikt hadden, zou Antiochus meteen na zijn binnenkomst zijn gegeseld en zo van zijn overmoedige voornemen zijn weerhouden, net als Heliodorus toen die in opdracht van koning Seleukus de schatkamer kwam inspecteren. 19 De Heer heeft echter niet het volk uitverkozen omwille van de plaats, maar de plaats omwille van het volk. 20 Daarom deelde ook de heilige plaats in de rampspoed van het volk, zoals hij later deelde in de voorspoed: toen de machtige Heer zich weer met zijn volk had verzoend, werd de tempel die overgeleverd was geweest aan de toorn van de Almachtige, weer in volle luister hersteld.
21 Antiochus, die zich in zijn hoogmoed en arrogantie verbeeldde dat hij het land bevaarbaar kon maken en de zee begaanbaar, reisde al spoedig door naar Antiochië, met medeneming van achttienhonderd talent uit de tempel. 22 Hij liet gouverneurs achter om het volk te kwellen: in Jeruzalem de Frygiër Filippus, nog barbaarser in zijn optreden dan de man die hem had aangesteld, 23 en in Sichem Andronikus. En dan was er nog Menelaüs, die als geen ander het volk onderdrukte. Antiochus' vijandige gevoelens jegens het Joodse volk liepen zelfs zo hoog op 24 dat hij Apollonius, de bevelhebber van de Mysische huurlingen, met een leger van tweeëntwintigduizend man naar Jeruzalem stuurde met de opdracht om alle volwassen mannen te doden en de vrouwen en kinderen als slaven te verkopen. 25 Bij zijn aankomst in Jeruzalem deed Apollonius zich heel vredelievend voor. Hij wachtte tot de heilige sabbatsdag, waarop de Joden rust hielden, en beval toen zijn manschappen zich buiten de stad in volle wapenrusting op te stellen. 26 Iedereen die op dit schouwspel afkwam liet hij neersteken, en daarna stormde hij met zijn soldaten de stad binnen, waar ze een groot aantal mensen neermaaiden. 27 Judas Makkabeüs trok zich met ongeveer tien man terug in de bergen, waar hij en zijn kameraden leefden als dieren in het wild. Om te voorkomen dat ze onrein werden, aten ze uitsluitend plantaardig voedsel.

6.De Joodse godsdienst verboden

1 Niet lang daarna stuurde de koning de Athener Geron* om de Joden te dwingen de tradities van hun voorouders af te zweren en niet langer naar Gods voorschriften te leven.
2 Door zijn toedoen werd de tempel in Jeruzalem ontwijd en genoemd naar Zeus Olympius, terwijl de tempel op de Gerizim op verzoek van de bevolking van Sichem aan Zeus Xenius werd gewijd. 3 Deze provocatie trof het volk als een slag in het gezicht. 4 Vreemdelingen namen de tempel in bezit en hielden er liederlijke braspartijen. Ze vermaakten zich met

prostituees, hadden binnen de heilige muren gemeenschap met andermans vrouwen en namen allerlei ongepaste zaken mee naar binnen. 5 Het altaar werd vol gezet met goddeloze offergaven die strijdig waren met de voorschriften. 6 Het was niet langer geoorloofd om de sabbat in acht te nemen, de traditionele feesten te vieren of er zelfs maar voor uit te komen dat men Jood was. 7 Onder harde dwang werden de Joden verplicht om elke maand op het geboortefeest van de koning deel te nemen aan heidense offermaaltijden, en tijdens het feest ter ere van Dionysus moesten ze met klimop omkranst meelopen in de optocht voor Dionysus. 8 Op voorstel van Ptolemeüs werd in de omringende Griekse steden een decreet uitgevaardigd van soortgelijke strekking, waarin stond dat de Joden moesten deelnemen aan de heidense offermaaltijden 9 en dat wie niet bereid was om zich aan de Griekse zeden aan te passen, ter dood moest worden gebracht. Hoe moeilijk de tijden voor de Joden waren geworden, bleek wel 10 toen twee vrouwen werden opgebracht omdat ze hun zonen hadden laten besnijden: met hun zuigelingen aan hun borsten gehangen werden ze publiekelijk door de stad gevoerd en ten slotte van de muur naar beneden gegooid. 11 Een andere keer waren mensen vlak buiten de stad in grotten bij elkaar gekomen om heimelijk de zevende dag te vieren. Zij werden aan Filippus verraden en op de brandstapel terechtgesteld, want uit eerbied voor de zo heilige dag hadden ze zich niet willen verdedigen. 12 Ik roep mijn lezers op om zich door deze tragische gebeurtenissen niet te laten afschrikken, maar te bedenken dat deze straffen niet de ondergang, maar de opvoeding van ons volk ten doel hadden.
13 Het is immers een teken van grote goedheid wanneer zondaars niet te lang hun gang kunnen gaan, maar onmiddellijk worden gestraft. 14 De Heer heeft namelijk besloten ons anders te behandelen dan de andere volken: bij hen wacht hij rustig met straffen tot ze de maat van hun zonden vol hebben gemaakt, 15 maar ons straft hij al voordat we dat punt bereikt hebben. 16 Ons ontzegt hij dus nooit zijn barmhartigheid; hij laat zijn volk nooit alleen, maar hij voedt ons op door ons met rampen te treffen. 17 Maar laten we, na dit in enkele woorden in herinnering te hebben gebracht, weer verdergaan met ons verhaal.

De marteldood van Eleazar

18 Eleazar, een van de belangrijkste schriftgeleerden, een man van hoge leeftijd met een voornaam uiterlijk, kreeg met geweld varkensvlees in zijn mond gestopt. 19-20 Hij spuwde het uit, zoals iedereen zou moeten doen die consequent weigert voedsel te eten waarvan men zelfs niet mag nemen wanneer zijn leven op het spel staat. Hij verkoos een eervolle dood boven een onrein leven en ging vrijwillig naar het schavot. 20 [19–20] 21 De mannen die erop moesten toezien dat hij het onreine vlees at, kenden hem nog van vroeger. Daarom namen ze hem apart en raadden hem in vertrouwen aan om vlees te halen dat hij wel mocht gebruiken, het zelf te bereiden en net te doen alsof hij het door de koning verordende offervlees at. 22 Als hij dat deed, zou hij gevrijwaard zijn van de doodstraf en vanwege zijn oude vriendschap met hen lankmoedig behandeld worden. 23 Maar Eleazar nam een nobel besluit, passend bij zijn hoge ouderdom en zijn eerbiedwaardige grijze haren en geheel in de lijn van zijn van jongs af aan onberispelijke gedrag, en vooral ook in overeenstemming met de heilige, goddelijke wetgeving. Hij verklaarde dat men hem maar meteen naar het dodenrijk moest sturen en zei: 24 'Het zou mijn leeftijd onwaardig zijn wanneer ik huichelde en bij de jongeren de veronderstelling zou wekken dat ik op mijn negentigste jaar nog uitheemse gebruiken had overgenomen. 25 Daarmee zou ik hen, omwille van het kleine beetje leven dat mij nog te wachten staat, op een dwaalspoor brengen en zelf een onreine smet op mijn ouderdom werpen. 26 Zelfs als ik voor het moment mijn menselijke straf zou ontlopen, zou ik nooit aan de greep van de Almachtige ontkomen, noch bij mijn leven, noch bij mijn dood. 27 Maar door nu met opgeheven hoofd het leven te verlaten, zal ik me mijn ouderdom waardig betonen 28 en de jongeren het edele voorbeeld stellen dat men omwille van de eerbiedwaardige, heilige voorschriften bereid moet zijn onverschrokken een nobele dood te sterven.' Meteen na deze woorden betrad Eleazar het schavot. 29 Degenen die hem

even tevoren nog zo welwillend tegemoet waren getreden, behandelden hem nu vijandig, omdat ze het waanzin vonden wat hij had gezegd. 30 Vlak voor hij onder de slagen bezweek, verzuchtte hij: 'De Heer, die beschikt over heilig inzicht, weet dat ik, die de doodstraf had kunnen ontlopen, nu weliswaar zo gegeseld word dat mijn lichaam ondraaglijke pijnen lijdt, maar dat mijn geest dit alles uit ontzag voor hem blijmoedig ondergaat.' 31 Zo stierf hij, en zijn dood was niet alleen voor de jongeren, maar voor bijna iedereen van ons volk een onvergetelijk voorbeeld van edelmoedigheid en deugd.

7.De marteldood van zeven broers en hun moeder

1 Een andere keer werden zeven broers en hun moeder gearresteerd en op bevel van de koning met gesels en riemen gemarteld om hen te dwingen verboden varkensvlees te eten. 2 Een van hen vroeg namens hen allen: 'Waarom ondervraagt u ons? Wat wilt u van ons te weten komen? We zijn eerder bereid te sterven dan te breken met de tradities van onze voorouders.' 3 De koning ontstak in woede en gaf opdracht om grote ketels en pannen op het vuur te zetten. 4 Zodra die goed heet waren geworden, liet hij bij degene die gesproken had zijn tong uitsnijden, de huid van zijn hoofd stropen, zoals dat bij de Skythen gebruikelijk is, en zijn handen en voeten afhakken – dit alles voor de ogen van zijn broers en zijn moeder. 5 Daarna werd hij, of wat er van hem over was, op bevel van de koning in een pan op het vuur gezet en levend gebraden. Terwijl uit de braadpan een dikke walm opsteeg, spoorden de broers en hun moeder elkaar aan om de dood moedig onder ogen te zien:
6 'God, de Heer, ziet ons en zal zich zeker over ons ontfermen, zoals Mozes verklaard heeft in het lied waarin hij openlijk tegen Israël getuigt: "Over zijn dienaren zal hij zich ontfermen."'
7 Nadat de eerste broer op deze wijze om het leven was gekomen, werd de tweede voorgeleid om te worden vernederd. Ze stroopten zijn huid met haar en al van zijn hoofd en vroegen: 'Zou je niet liever eten wat je wordt voorgezet, in plaats van je lichaamsdelen een voor een te laten pijnigen?' 8 'Nee!' antwoordde hij in zijn moedertaal, en daarom onderging hij dezelfde folteringen als zijn broer. 9 Zijn laatste woorden luidden: 'Ellendeling! U beneemt ons nu wel het tegenwoordige leven, maar de koning van de wereld zal ons na onze dood tot een nieuw, eeuwig leven opwekken, omdat we omwille van zijn voorschriften gestorven zijn.'
10 Daarna was de derde broer aan de beurt. Hij stak desgevraagd onmiddellijk zijn tong naar buiten, bood onverschrokken ook zijn handen aan 11 en zei fier: 'Uit de hemel heb ik ze gekregen, omwille van Gods voorschriften doe ik er afstand van, en van hem hoop ik ze weer terug te krijgen.' 12 De koning en zijn gevolg stonden versteld van de geestkracht van deze jongeman, die zich van de pijn niets leek aan te trekken. 13 Toen ook hij dood was, lieten ze de vierde dezelfde gruwelijke martelingen ondergaan. 14 Toen hij op het punt stond te bezwijken, zei hij: 'De dood door mensenhanden wordt begerenswaardig door de hoop die God ons geeft: dat hij ons weer zal opwekken. Voor u echter zal er geen opstanding tot nieuw leven zijn.' 15 Daarna werd de vijfde voorgeleid en gemarteld. 16 Hij keek de koning aan en zei: 'U kunt doen wat u wilt, omdat u macht hebt onder de mensen, ook al bent u sterfelijk. Maar denk niet dat ons volk door God verlaten is. 17 Wacht maar, u zult zijn geweldige kracht nog wel ervaren wanneer hij u en uw nageslacht foltert!' 18 Na hem was de zesde aan de beurt. Die zei vlak voor hij de geest gaf: 'Maak u geen illusies. Wij hebben het aan onszelf te wijten dat we deze straf moeten ondergaan, omdat we tegen onze God gezondigd hebben. Daarom zijn deze verbijsterende dingen gebeurd. 19 Maar denk niet dat u vrijuit zult gaan, nu u het gewaagd hebt het op te nemen tegen God.' 20 Nog bewonderenswaardiger was de moeder. Als iemand het verdient dat haar nagedachtenis in ere wordt gehouden, is zij het wel. In één dag tijd zag ze haar zeven zonen omkomen, maar ze doorstond het heldhaftig, omdat ze haar hoop op de Heer gevestigd hield. 21 Vastberaden sprak ze ieder van hen bemoedigend toe, in hun moedertaal, haar vrouwelijke overwegingen kracht bijzettend met mannelijke koelbloedigheid: 22 'Hoe jullie in mijn buik ontstaan zijn, weet ik niet. Niet ik heb jullie de levensadem geschonken of de bestanddelen waaruit ieder

van jullie bestaat tot een harmonisch geheel geordend. 23 De schepper van de wereld, die aan de oorsprong staat van het ontstaan van de mens en die van alles het ontstaan heeft uitgedacht, zal jullie in zijn barmhartigheid de levensadem teruggeven, omdat jullie jezelf nu opofferen omwille van zijn voorschriften.' 24 Antiochus, in de veronderstelling dat zij zich minachtend over hem uitliet, dacht in haar stem een belediging aan zijn adres te beluisteren. Daarom deed hij, toen alleen de jongste nog was overgebleven, niet alleen met woorden een beroep op hem, maar verzekerde hem ook met plechtige eden dat hij hem rijk en gelukkig zou maken als hij de tradities van zijn voorouders zou afzweren. Hij zou hem dan in de kring van zijn vertrouwelingen opnemen en hem belangrijke functies toevertrouwen. 25 Maar de jongeman ging hier niet op in. Daarop riep de koning de moeder erbij en spoorde haar aan de jongen aan zijn verstand te brengen dat hij door dit aanbod aan te nemen zijn leven kon redden. 26 Hij drong zo lang aan dat ze zich ten slotte bereid verklaarde om met de jongen te spreken. 27 Daarmee hield ze de wrede tiran echter voor de gek, want toen ze zich naar haar zoon overboog zei ze in hun moedertaal tegen hem: 'Mijn jongen, heb medelijden met mij. Negen maanden heb ik je in mijn buik gedragen en drie jaar heb ik je gezoogd. Ik heb je opgevoed en grootgebracht tot wat je nu bent, en al die jaren heb ik je gekoesterd. 28 Nu vraag ik je, mijn kind, kijk naar de hemel en de aarde en alles wat ze bevatten, en besef dat God dit alles niet gemaakt heeft uit iets dat al bestond, en weet dat ook de mensheid op dezelfde wijze ontstaan is. 29 Wees niet bang voor die beul, maar laat zien dat je je broers waardig bent en aanvaard de dood, dan zal ik door Gods barmhartigheid jou en je broers terugkrijgen.' 30 Nauwelijks had ze dit gezegd, of de jongen riep uit: 'Waar wacht u op? Ik gehoorzaam het bevel van de koning niet, ik gehoorzaam het bevel van de wet die Mozes onze voorouders heeft gegeven. 31 En u, aanstichter van alle rampspoed die de Hebreeën treft, denk maar niet dat u aan de greep van God zult ontkomen. 32 Wij lijden vanwege onze eigen zonden. 33 De levende Heer is nu weliswaar woedend op ons en straft ons opdat we ons leven zullen beteren, maar hij zal zich ook weer met zijn dienaren verzoenen. 34 Maar u, goddeloze en door en door verdorven schurk, u hebt geen enkele reden om trots te zijn en u te vleien met ijdele hoop, want u hebt uw hand opgeheven tegen de kinderen van de hemel 35 en zult het oordeel van de almachtige, alziende God niet ontlopen. 36 Mijn broers is krachtens het verbond met God na een kortstondig lijden het eeuwige leven ten deel gevallen, maar u zult voor uw hoogmoed door God worden veroordeeld tot een rechtvaardige straf. 37 Net als mijn broers geef ik mijn lichaam en ziel prijs omwille van de tradities van onze voorouders. Ik smeek God dat hij zijn volk snel genadig mag zijn en dat hij u met kwellingen en plagen zal dwingen te erkennen dat alleen hij God is, 38 zodat door toedoen van mij en mijn broers de toorn van de Almachtige, die ons volk terecht getroffen heeft, tot bedaren komt.' 39 Geprikkeld door deze beledigingen raakte de koning buiten zinnen van woede, en hij liet hem nog wreder folteren dan de anderen. 40 Zo stierf ook hij zonder zich aan onreinheid schuldig gemaakt te hebben en in volkomen vertrouwen op de Heer. 41 Als laatste, na haar zonen, stierf de moeder.
42 Tot zover over de verplichte deelname aan heidense offermaaltijden en over de buitensporig wrede martelingen.

8.Judas verslaat Nikanor

1 Judas Makkabeüs ging met zijn aanhangers in het geheim de dorpen af en deed een beroep op zijn volksgenoten. Hij mobiliseerde iedereen die trouw was gebleven aan het Joodse geloof en bracht zo zesduizend man op de been. 2 Ze smeekten de Heer om medelijden te hebben met het volk, dat van alle kanten onderdrukt werd, zich het lot aan te trekken van de tempel, die door zondaars werd ontwijd, 3 en zich te ontfermen over de stad, die haar ondergang tegemoet ging en met de grond gelijkgemaakt dreigde te worden. Ze smeekten hem om te luisteren naar het vergoten bloed dat om wraak riep, 4 te denken aan de onschuldige kinderen die op gruwelijke wijze waren vermoord, en zijn afschuw kenbaar te

maken over de lastering van zijn naam. 5 Toen sloeg de woede van de Heer om in
medelijden: zodra de Makkabeeër zijn leger in paraatheid bracht, was hij voor de vijandelijke
troepen onoverwinnelijk. 6-7 Hij overviel steden en dorpen bij verrassing, bij voorkeur
beschermd door het nachtelijk duister, en stak ze in brand. Zo veroverde hij strategisch
gunstige posities en joeg hij vele vijanden op de vlucht. Al snel werd zijn dapperheid wijd en
zijd geroemd. 7 [6–7] 8 Filippus merkte dat Judas overwinning op overwinning boekte en zo
steeds meer terrein won. Daarom schreef hij een brief aan Ptolemeüs, de gouverneur van
Cele-Syrië en Fenicië, waarin hij hem verzocht de koning te steunen bij de handhaving van
zijn bewind. 9 Meteen belastte Ptolemeüs een van de meest vooraanstaande vertrouwelingen
van de koning met deze opdracht, Nikanor, de zoon van Patroklus, en stuurde hem er met
niet minder dan twintigduizend man uit allerlei verschillende volken op uit om het Joodse
volk geheel uit te roeien. Gorgias, een ervaren veldheer, werd aangesteld om hem terzijde te
staan. 10 Nikanor bedacht dat hij Joodse krijgsgevangenen kon verkopen om met de
opbrengst daarvan de schatting ten bedrage van tweeduizend talent te betalen die de koning
aan de Romeinen moest afdragen. 11 Niet vermoedend dat de Almachtige hem weldra zou
straffen, nodigde hij meteen de kuststeden uit om Joodse slaven te kopen, waarbij hij
negentig slaven aanbood voor één talent. 12 Judas kwam erachter dat Nikanor een aanval
beraamde. Zodra hij zijn aanhangers had verteld dat er een vijandelijk leger in aantocht
was, 13 maakten lafaards die niet geloofden in Gods gerechtigheid zich zo snel mogelijk uit
de voeten. 14 De overigen maakten al hun overgebleven bezittingen te gelde en smeekten de
Heer of hij hen wilde redden van de goddeloze Nikanor, die hen al voor het treffen had
verkocht, 15 zo niet omwille van henzelf, dan toch omwille van de toezeggingen die hij hun
voorouders had gedaan en omwille van zijn verheven en roemrijke naam, die hij aan hun
volk verbonden had. 16 De Makkabeeër verzamelde zijn troepen, zesduizend man in totaal,
en spoorde hen aan om zich niet door de vijand in paniek te laten brengen en zich niet te
laten ontmoedigen door de grote overmacht van de volken die hen zonder enige reden
aanvielen, maar moedig de strijd met hen aan te binden. 17 Daarbij moesten ze voor ogen
houden welke brutale wandaad de vijand tegen de heilige plaats had bedreven, in wat voor
ellende de vernederde stad was gestort en vooral hoe de traditionele levenswijze was
ontwricht. 18 'De vijand immers stelt zijn vertrouwen in wapens en heldendaden,' zei hij,
'maar wij stellen ons vertrouwen in de almachtige God, die bij machte is niet alleen degenen
die ons aanvallen, maar desnoods de hele wereld met één wenk te vernietigen.' 19 Daarna
herinnerde hij zijn mannen eraan hoe ook hun voorouders hulp hadden gekregen. Zo
noemde hij bijvoorbeeld de gebeurtenissen ten tijde van Sanherib, toen
honderdvijfentachtigduizend man waren verslagen. 20 Ook bracht hij de slag tegen de
Galaten in Babylonië in herinnering. De Joden waren toen met achtduizend man een leger
van vierduizend in het nauw gedreven Macedoniërs bijgesprongen en hadden met hulp uit
de hemel honderdtwintigduizend vijanden verslagen en een rijke buit veroverd. 21 Nadat hij
hun op deze manier moed had ingesproken en bij hen de bereidheid had gewekt te sterven
omwille van wet en vaderland, verdeelde hij het leger in vier eenheden. 22 Hij benoemde zijn
broers Simon, Josefus en Jonatan elk tot bevelhebber over een eenheid van vijftienhonderd
man, 23 en stelde ook Eleazar aan. Ten slotte las hij de troepen voor uit het heilige boek, en
toen opende hij, als aanvoerder van de eerste eenheid, de aanval op Nikanor, onder het
slaken van de strijdkreet 'God staat ons bij!' 24 Nu de Almachtige met hen meestreed,
doodden ze meer dan negenduizend vijandelijke soldaten, brachten ze een groot aantal
mannen van Nikanor ernstige verwondingen toe, en joegen ze de rest van de tegenstanders
op de vlucht. 25 Het geld van de handelaars die waren meegekomen om Joodse slaven te
kopen, namen ze in beslag. Ze achtervolgden de vijand nog over geruime afstand, maar
uiteindelijk werden ze door het tijdstip gedwongen de achtervolging te staken. 26 Het zou
namelijk niet lang meer duren voor de sabbat aanbrak, en daarom konden ze de
achtervolging niet voortzetten. 27 Nadat ze de wapens en de wapenrustingen van de

gesneuvelde vijanden hadden verzameld, vierden ze de sabbat. Uitbundig loofden en prezen ze de Heer, die hen, als eerste blijk van zijn barmhartigheid, die dag beschermd had. 28 Na de sabbat wezen ze een deel van de buit toe aan de slachtoffers van de vervolgingen en aan de weduwen en wezen, en de rest verdeelden ze onder elkaar en hun eigen kinderen.
29 Daarna spraken ze gezamenlijk een smeekgebed uit, waarin ze de barmhartige Heer vroegen om zich nu geheel en al met zijn dienaren te verzoenen. 30 Vervolgens bonden Judas en zijn mannen de strijd aan met de troepen van Timoteüs en Bakchides. Ze doodden meer dan twintigduizend van hun soldaten en maakten zich meester van hoog ommuurde vestingen. Opnieuw viel er een rijke buit te verdelen, die eerlijk gedeeld werd tussen de strijders enerzijds en de slachtoffers van de vervolgingen, de weduwen en wezen, en de oude mensen anderzijds. 31 De buitgemaakte wapens werden verzameld en op veilige plaatsen opgeslagen, en de rest van de buit werd naar Jeruzalem overgebracht. 32 De bevelhebber van Timoteüs' troepen, een goddeloze man die de Joden veel leed had berokkend, werd ter dood gebracht. 33 Terwijl in het hele land overwinningsfeesten werden gevierd, werden de mannen die de heilige poorten in brand gestoken hadden op de brandstapel terechtgesteld. Ook Kallistenes, die een gebouwtje was binnengevlucht, moest dit lot ondergaan, als terechte straf voor zijn verdorvenheid. 34 De door en door verdorven Nikanor, die duizend handelaars had uitgenodigd om Joden op te kopen, 35 werd met de hulp van de Heer vernederd, uitgerekend door de mensen die hij het meest verachtte. Hij zag zich gedwongen zijn prachtige uitrusting af te leggen en heimelijk dwars door het binnenland weg te vluchten, als de eerste de beste weggelopen slaaf. Bij zijn aankomst in Antiochië was de totale vernietiging van zijn leger het enige waarop hij zich kon beroemen. 36 Hoewel hij had toegezegd de schatting aan de Romeinen te voldoen uit de opbrengst van de verkoop van krijgsgevangenen uit Jeruzalem, moest hij nu berichten dat de Joden een medestrijder hadden en dat ze onkwetsbaar waren geworden omdat ze zich hielden aan de voorschriften die deze hun had opgelegd.

9.De dood van Antiochus Epifanes

1 In diezelfde tijd had Antiochus Perzië overhaast moeten verlaten. 2 Hij was namelijk de stad Persepolis binnengevallen en had geprobeerd de tempel te plunderen en de stad in te nemen. Maar omdat de inwoners van de stad onmiddellijk naar de wapens hadden gegrepen, hadden ze Antiochus en zijn troepen verslagen en op de vlucht gejaagd, zodat hij op smadelijke wijze de terugtocht moest aanvaarden. 3 In de buurt van Ekbatana kwam hem ter ore wat er met Nikanor, Timoteüs en hun manschappen gebeurd was. 4 Buiten zichzelf van woede nam hij zich voor om ook de smaad die hem persoonlijk was aangedaan door degenen die hem op de vlucht gejaagd hadden, op de Joden te verhalen. Hij droeg zijn wagenmenner op zo snel mogelijk naar Jeruzalem te rijden, zonder onderweg halt te houden. In zijn overmoed kondigde hij aan dat hij meteen bij aankomst in Jeruzalem de stad zou veranderen in één Joods massagraf. Maar het hemelse oordeel was al over hem geveld. 5 De alziende Heer, de God van Israël, trof hem met een ongeneeslijke en onzichtbare ziekte: Antiochus was nog niet uitgesproken, of hij werd overvallen door een stekende pijn in zijn buik en vlijmende inwendige krampen. 6 Dat was een passende straf voor iemand die de ingewanden van talloze anderen met ongehoorde kwellingen had gefolterd. 7 Toch liet hij zijn hoogmoed niet varen, integendeel, hij volhardde in zijn arrogantie. Razend van woede op de Joden maande hij zijn wagenmenner tot nog grotere spoed. Maar door de grote vaart werd Antiochus van de wagen geslingerd en hij kwam zo ongelukkig terecht dat al zijn ledematen op afschuwelijke wijze werden ontwricht. 8 Zo werd hij, die zojuist in zijn hoogmoedswaan nog meende dat hij de golven van de zee kon bedwingen en de bergen op een weegschaal kon wegen, ter aarde geworpen. Hij moest op een draagbaar worden gelegd, en iedereen kon zien wat de macht van God had aangericht: 9 uit de oogkassen* van de schurk kropen wormen, zijn vlees viel van zijn botten terwijl hij nog leefde en hevige pijnen

leed, en de stank van zijn ontbindende lichaam teisterde het hele leger. 10 En vanwege deze ondraaglijke stank was niemand in staat om hem, die kort tevoren nog meende dat hij de sterren van de hemel kon plukken, te vervoeren.
11 Eindelijk legde hij nu zijn onmetelijke hoogmoed af. Gebroken door de goddelijke gesel en gemarteld door niet aflatende pijnen kwam hij tot inzicht. 12 Onpasselijk van de stank die hij zelf verspreidde zei hij: 'Een sterfelijk mens moet zich aan God onderwerpen en zich niet zijn gelijke wanen.' 13 Ook beloofde de verdorven schurk aan de Heer – die echter geen medelijden meer met hem zou tonen – 14 dat hij de heilige stad, waarheen hij in grote haast onderweg was geweest om haar met de grond gelijk te maken en in een massagraf te veranderen, vrij zou verklaren. 15 Hij zou de Joden, over wie hij eerder had gezegd dat ze geen graf waardig waren maar met hun kinderen aan de vogels en de wilde dieren ten prooi zouden worden gelaten, voortaan even hoog achten als de Atheners. 16 Hij zou de heilige tempel, die hij eerder had leeggeroofd, met wijgeschenken versieren, het tempelgerei in veelvoud teruggeven en de vaste kosten voor de offers uit eigen middelen betalen. 17 En bovendien zou hij zelf Jood worden en overal waar mensen woonden gaan vertellen hoe groot de macht van God is. 18 Toen de pijnen desondanks niet minder werden – God had hem immers rechtvaardig gestraft –, begon hij aan zijn toestand te wanhopen en schreef hij de Joden de nu volgende brief, die in de vorm van een smeekschrift was gesteld. De inhoud luidde aldus: 19 'Koning en veldheer Antiochus groet de Joden, zijn toegewijde burgers, en wenst hun veel voorspoed, gezondheid en vreugde. 20 Wanneer u en uw kinderen in goede gezondheid verkeren en uw zaken naar wens gaan, breng ik God daarvoor mijn innige dank, want ik heb mijn hoop op de hemel gevestigd. 21 Ik lig nu ziek te bed, en ik denk vol liefde terug aan de eer en welwillendheid die u mij hebt betoond. Omdat ik op mijn terugtocht uit Perzië door een ernstige ziekte ben getroffen, maak ik me zorgen om de veiligheid van mijn onderdanen. 22 Hoewel ik de moed niet heb opgegeven en nog altijd hoop heb op herstel, 23 wil ik het goede voorbeeld van mijn vader volgen. Die wees telkens als hij een veldtocht naar de landen ten oosten van de Eufraat ondernam een opvolger aan, 24 zodat degenen die in het vaderland achterbleven zich niet ongerust hoefden te maken wanneer hem onverwachts iets overkwam of wanneer ze anderszins ongunstig bericht ontvingen. Het was dan immers bekend aan wie hij het landsbestuur had overgedragen. 25 Bovendien is het mij niet ontgaan dat de vorsten van de ons omringende landen en de naaste buren van ons koninkrijk gespannen de loop van de gebeurtenissen afwachten en zullen toeslaan zodra zij hun kans schoon zien. Daarom heb ik mijn zoon Antiochus als koning aangewezen. Bij de meesten van u heb ik hem al vaker, wanneer ik overhaast naar de oostelijke provincies moest vertrekken, van harte aanbevolen. Ik heb hem een brief geschreven, waarvan ik de inhoud hieronder laat volgen. 26 Ik verzoek u dringend de weldaden die ik u allen en ieder van u afzonderlijk bewezen heb, niet te vergeten en mij en mijn zoon goedgezind te blijven. 27 Ik ben ervan overtuigd dat hij mijn voorbeeld zal volgen en u mild en menslievend tegemoet zal treden.' 28 De moordenaar en godslasteraar Antiochus, die anderen verschrikkelijk had laten lijden, stierf ten slotte zelf ergens in de bergen in een vreemd land een ellendige dood, ten prooi aan de gruwelijkste pijnen. 29 Zijn vertrouweling Filippus zorgde ervoor dat het lichaam van de koning werd teruggebracht. Zelf nam hij uit vrees voor Antiochus' zoon de wijk naar Ptolemeüs Filometor in Egypte.

10.Reiniging van de tempel

1 Judas Makkabeüs en zijn mannen namen, geleid door de Heer, de tempel en de stad weer in bezit. 2 De altaren die door vreemdelingen op het marktplein waren neergezet, haalden ze omver, en ook de heiligdommen die daar waren gebouwd. 3 Nadat ze de tempel hadden gereinigd, maakten ze een nieuw altaar. Ze sloegen nieuw vuur en brachten voor het eerst na twee jaar weer offers. Ook brandden ze wierook, verzorgden de lampen en legden weer toonbroden neer. 4 Toen dit alles gedaan was, bogen ze diep voorover en smeekten de Heer

om hen nooit meer met zulke rampen te overvallen, maar hen, wanneer ze ooit weer zouden zondigen, met mildheid te straffen en niet uit te leveren aan heidense barbaren. 5 Op dezelfde dag van dezelfde maand dat deze door vreemdelingen was ontwijd, op 25 kislew, vond de reiniging van de tempel plaats. 6 Vol vreugde vierden ze acht dagen lang feest, zoals dat ook voor het Loofhuttenfeest gebruikelijk is, en ze dachten eraan hoe ze nog maar kort geleden het Loofhuttenfeest hadden moeten vieren in holen in de rotsen, als dieren in het wild. 7 Ze droegen met loof versierde stokken, groene twijgen en palmtakken en zongen lofliederen op hem die hen in staat had gesteld zijn huis te reinigen. 8 Bij algemeen besluit werd bepaald dat het hele Joodse volk voortaan ieder jaar deze dagen zou vieren.

Judas overwint de Idumeeërs

9 Hierboven is beschreven hoe de goddeloze Antiochus, ook bekend als Epifanes, de dood vond. 10 Nu zullen we uiteenzetten wat er gebeurde onder zijn zoon Antiochus Eupator, waarbij we ons zullen beperken tot de oorlogen en de daaruit voortvloeiende ellende.
11 Nadat Antiochus het koningschap van zijn vader had overgenomen, benoemde hij Lysias, gouverneur-generaal van Cele-Syrië en Fenicië, tot regent. 12 Een zekere Ptolemeüs Makron was de eerste die zich het lot van de Joden aantrok en na al het hun aangedane onrecht een vreedzame oplossing probeerde te vinden. 13 Om die reden werd hij door de vertrouwelingen van Eupator bij de koning aangeklaagd. Bovendien werd hij bij elke gelegenheid voor verrader uitgemaakt, omdat hij indertijd Cyprus, dat hem door Filometor was toevertrouwd, verlaten had en was overgelopen naar Antiochus Epifanes. Omdat het hem onmogelijk werd gemaakt zijn ambt waardig te bekleden, maakte hij een einde aan zijn leven door gif in te nemen. 14 Gorgias werd aangesteld als bevelhebber in Idumea. Hij had een huurleger in dienst en greep iedere gelegenheid aan om oorlog te voeren tegen de Joden. 15 Tegelijkertijd maakten ook de Idumeeërs zelf, die beschikten over gunstig gelegen vestingen, het de Joden lastig. Ze boden de vluchtelingen uit Jeruzalem onderdak en stelden alles in het werk om de oorlog te laten voortduren. 16 Maar de manschappen van de Makkabeeër vroegen God in een smeekgebed of hij zich aan hun zijde wilde scharen en trokken op tegen de Idumese vestingen. 17 In een krachtige aanval slaagden ze erin de vestingen te bezetten, alle verdedigers terug te slaan en iedereen die hun in handen viel af te slachten: ze doodden ruim twintigduizend man. 18 Toch wisten niet minder dan negenduizend Idumeeërs, voorzien van alles wat nodig was om een beleg te doorstaan, zich te verschansen in twee bijzonder sterke torens. 19 De Makkabeeër liet Simon, Josefus en Zacheüs achter met voldoende manschappen om deze torens te belegeren en trok zelf verder naar andere plaatsen, waar zijn aanwezigheid dringender vereist was. 20 Maar de mannen van Simon waren zo belust op geld, dat ze een aantal Idumeeërs lieten gaan toen die hun een som van zeventigduizend drachmen aanboden. 21 Toen dit de Makkabeeër ter ore kwam, riep hij zijn bevelhebbers bij zich en beschuldigde hen ervan dat ze hun eigen broeders hadden verkocht, want nu ze hun vijanden hadden laten gaan, zouden dezen zich weer tegen hen keren. 22 Hij liet de verraders ter dood brengen en nam daarna onmiddellijk de beide torens in. 23 Judas, die als veldheer slaagde in alles wat hij ondernam, liet in die vestingen meer dan twintigduizend mensen ombrengen.

Judas verslaat Timoteüs

24 Timoteüs, die bij een eerdere gelegenheid door de Joden was verslagen, bracht een groot huurleger op de been en mobiliseerde de enorme ruiterij van Asia. Daarmee trok hij op tegen Judea, met de bedoeling dit gewapenderhand in te nemen. 25 Bij zijn nadering wendden de mannen van de Makkabeeër zich in een smeekgebed tot God. Met stof op hun hoofd en gehuld in een boetekleed 26 vielen ze voor het voetstuk van het altaar neer en vroegen God om medelijden met hen te hebben en, zoals de wet het zegt, voor hun vijanden een vijand te zijn en een tegenstander voor hun tegenstanders. 27 Zodra ze dit gebed hadden

uitgesproken, namen ze de wapens op en begaven ze zich een eind buiten de stad. Toen ze
de vijand dicht genoeg genaderd waren, hielden ze halt. 28 Meteen na zonsopgang werd de
aanval van beide kanten geopend. Maar waar de ene partij niet alleen door haar moed
verzekerd was van de goede afloop en de overwinning, maar ook door het vertrouwen dat ze
in de Heer had gesteld, kon de andere partij zich slechts laten leiden door haar strijdlust.
29 In het heetst van de strijd zagen de tegenstanders aan de hemel vijf schitterende ruiters
op paarden met gouden teugels verschijnen, die zich aan het hoofd stelden van de Joodse
troepen. 30 Twee van hen namen* de Makkabeeër tussen zich in, beschermden hem met
hun eigen wapenrusting en maakten hem op die manier onkwetsbaar. De tegenstanders
werden door hen bestookt met pijlen en bliksems, waardoor ze verblind raakten en volslagen
in paniek op de vlucht sloegen. 31 Twintigduizend vijfhonderd man voetvolk en zeshonderd
ruiters werden gedood. 32 Timoteüs zelf ontkwam naar de vestingstad Gezer, een bijzonder
sterke burcht die onder bevel stond van Chereas. 33 De mannen van de Makkabeeër
belegerden vol enthousiasme vier dagen lang de burcht. 34 Degenen die binnen zaten
hadden zo veel vertrouwen in de sterkte van de vesting dat ze God lasterden en goddeloze
taal uitsloegen. 35 Bij het aanbreken van de vijfde dag waren twintig jongemannen uit de
groep van de Makkabeeër door die godslasteringen zo tot het uiterste getergd dat ze blind
van woede onverschrokken de muren bestormden en iedereen doodden die hun in handen
kwam. 36 Anderen maakten een omtrekkende beweging naar de achterkant van de vesting,
legden vuren aan en staken de torens in brand, zodat de godslasteraars binnen levend
verbrandden. Weer anderen ramden de poorten, zodat de rest van het leger de stad kon
binnendringen en innemen. 37 Timoteüs, die zich in een put had verborgen, werd gedood,
evenals zijn broers Chereas en Apollofanes. 38 Toen dit alles achter de rug was, loofden ze
de Heer met liederen en lofprijzingen vanwege de grote weldaad die hij Israël had bewezen
door hun de overwinning te schenken.

11.Judas verslaat Lysias en dwingt vrede af

1 Lysias, de bloedverwant van de koning die als diens voogd belast was met het bestuur over
het rijk, was zeer ontstemd over deze gebeurtenissen. 2 In heel korte tijd mobiliseerde hij
een leger van ongeveer tachtigduizend man en de voltallige ruiterij, en trok daarmee op
tegen de Joden met de bedoeling van Jeruzalem een woonplaats te maken die voor Grieken
geschikt zou zijn. 3 Hij wilde de tempel belastingplichtig maken, net als de tempels van de
andere volken, en het ambt van hogepriester jaarlijks verkopen aan de meestbiedende. 4 Hij
had het volste vertrouwen in zijn tienduizenden soldaten, zijn duizenden ruiters en zijn
tachtig olifanten, en hield geen enkele rekening met de macht van God. 5 Nadat hij Judea
was binnengevallen trok hij op tot Bet-Sur, een versterkte stad op ongeveer vijf schoinos
afstand van Jeruzalem, en sloeg het beleg rond de stad. 6 Toen de mannen van de
Makkabeeër hoorden dat Lysias hun vestingen belegerde, vroegen ze samen met heel het
volk onder zuchten en tranen aan de Heer of hij een goede engel wilde sturen om Israël te
redden. 7 De Makkabeeër nam als eerste de wapens op en spoorde de anderen aan om
samen met hem het gevaar te trotseren en hun volksgenoten hulp te bieden. Eensgezind en
vol geestdrift rukten ze uit. 8 Niet ver van Jeruzalem verscheen hun een in het wit geklede
ruiter, die zich zwaaiend met zijn gouden wapens aan het hoofd van hun troepen stelde.
9 Meteen dankten allen de barmhartige God en vatten ze zo veel moed dat ze bereid waren
om niet alleen mensen, maar zelfs de wildste dieren en ijzeren muren aan te vallen. 10 In
het besef dat God zich over hen had ontfermd en hun een hemelse medestrijder had
gezonden, rukten ze in slagorde op 11 en stortten zich als leeuwen op hun vijanden. Ze
doodden elfduizend man voetvolk en zestienhonderd ruiters, en joegen de rest van het leger
op de vlucht. 12 Van degenen die ontkwamen, waren de meesten gewond en van hun
wapenrusting beroofd. Lysias zelf had zich het vege lijf gered, en zo zijn eer verspeeld.
13 Maar hij was geen onverstandig man, en toen hij bij zichzelf naging hoe het kwam dat hij

zo'n nederlaag had moeten lijden, kwam hij tot de conclusie dat de Hebreeën onoverwinnelijk waren omdat de machtige God aan hun zijde streed. Daarom liet hij hun een bericht overbrengen 14 waarin hij hun voorstelde om op alleszins redelijke voorwaarden tot een vergelijk te komen, en beloofde dat hij er bij de koning op zou aandringen om hen voortaan vriendschappelijk te bejegenen. 15 Lysias' voorstellen leken de Makkabeeër gunstig en daarom stemde hij er volledig mee in. En alle verzoeken die Judas met betrekking tot de Joden in zijn brieven aan Lysias voorlegde, werden inderdaad door de koning ingewilligd.
16 De brief van Lysias aan de Joden luidde als volgt:
'Lysias groet het Joodse volk. 17 Uw gezanten Johannes en Absalom hebben mij het hieronder weergegeven document overhandigd en uitsluitsel gevraagd over de zaken die daarin aan de orde zijn gesteld. 18 Ik heb alles wat aan de koning zelf moest worden voorgelegd aan hem overgebracht, en hij heeft voor zover mogelijk met alles ingestemd.
19 Als u de belangen van het koninkrijk toegewijd blijft, zal ik ook in de toekomst proberen uw welzijn te bevorderen. 20 Verdere bijzonderheden hieromtrent zullen door uw en mijn gezanten bij u ter sprake worden gebracht. 21 Het ga u goed. 24 dioskorintios 148.'
22 De brief van de koning luidde aldus:
'Koning Antiochus groet zijn broeder Lysias. 23 Nu onze vader bij de goden is opgenomen, is het onze wens dat de onderdanen van ons koninkrijk zonder inmenging hun eigen aangelegenheden regelen. 24 Wij hebben vernomen dat de Joden zich niet willen voegen naar de Griekse gewoonten die onze vader hun heeft opgelegd, maar hun eigen levenswijze willen blijven volgen en daarom toestemming vragen om hun traditionele gebruiken te handhaven. 25 Omdat wij willen dat ook dit volk zonder inmenging zijn eigen leven kan leiden, besluiten we dat de tempel aan hen moet worden teruggegeven en dat zij hun leven mogen inrichten naar de wijze van hun voorouders. 26 Wees zo vriendelijk hen van ons besluit op de hoogte te stellen en het formeel te bekrachtigen, zodat zij zich weer vol vreugde en goede moed aan hun eigen aangelegenheden kunnen wijden.'
27 De brief van de koning aan het volk luidde als volgt:
'Koning Antiochus groet de raad van oudsten en heel het Joodse volk. 28 Indien het u goed gaat, is dat overeenkomstig onze wensen. Ook wijzelf verkeren in goede gezondheid.
29 Menelaüs heeft ons in kennis gesteld van uw verlangen u weer aan uw eigen aangelegenheden te wijden. 30 Welnu, zij die voor 30 xantikus naar huis terugkeren, kunnen verzekerd zijn van amnestie. 31 De Joden zullen weer als vroeger hun eigen spijswetten en andere voorschriften mogen naleven en niemand van hen zal op enigerlei wijze worden lastiggevallen over wat voorheen in onwetendheid misdreven is. 32 Tegelijk met deze brief stuur ik Menelaüs naar u toe om u gerust te stellen. 33 Het ga u goed. 15 xantikus 148.'
34 Ook de Romeinen stuurden een brief aan de Joden, met de volgende inhoud:
'Quintus Memmius en Titus Manius, Romeinse gezanten, groeten het Joodse volk. 35 Wat Lysias, de verwant van de koning, u heeft toegestaan, daarmee gaan ook wij akkoord. 36 En wat betreft de zaken waarover hij oordeelde dat ze aan de koning moesten worden voorgelegd: beraad u daarover, en stel ons zo snel mogelijk van uw mening in kennis, want wij gaan binnenkort naar Antiochië en kunnen dan uw zaak bepleiten. 37 Stuur dus zo spoedig mogelijk een aantal mensen naar ons toe om ons van uw mening op de hoogte te stellen. 38 Het ga u wel. 15 xantikus 148.'

12.Veldtochten van Judas

1 Zodra bovengenoemde verdragen gesloten waren, ging Lysias terug naar de koning en legden de Joden zich weer toe op het bebouwen van hun akkers. 2 Maar enkele plaatselijke bevelhebbers, te weten Timoteüs en Apollonius, de zoon van Genneüs, Hiëronymus en Demofon, en vooral Nikanor, de bevelhebber van de Cyprioten, gunden hun geen rust en bleven hen lastigvallen. 3 De inwoners van Joppe begingen de volgende goddeloze wandaad:

ze verzochten de Joden die in hun stad woonden om zich met hun vrouwen en kinderen in
te schepen in een aantal voor dat doel gereedliggende vaartuigen. Ze lieten daarbij niets van
hun vijandige gezindheid blijken, 4 maar zeiden alleen dat het een besluit van het
stadsbestuur betrof. De Joden, die graag in vrede wilden leven, voldeden nietsvermoedend
aan dit verzoek. Maar eenmaal op open zee gekomen werden de schepen, met niet minder
dan tweehonderd Joden aan boord, tot zinken gebracht. 5 Judas hoorde over deze
wreedheid en bracht zijn mannen op de hoogte van wat er gebeurd was. 6 Nadat hij God, de
rechtvaardige rechter, had aangeroepen, trok hij op tegen degenen die zijn volksgenoten
vermoord hadden. Hij stichtte bij nacht brand in de haven en liet alle schepen in vlammen
opgaan, en iedereen die er zijn toevlucht had gezocht werd gedood. 7 Omdat de poorten van
de stad zelf gesloten waren, trok hij zich terug met de bedoeling later ook de rest van de
bevolking van Joppe uit te roeien. 8 Toen hij vernam dat de inwoners van Jamnia
soortgelijke plannen beraamden tegen de in hun stad wonende Joden, 9 overviel hij ook
daar 's nachts de haven en stak de vloot in brand. Tot in het tweehonderdveertig stadie
verder gelegen Jeruzalem was de gloed van de vlammen te zien. 10 Vervolgens ondernamen
Judas en zijn mannen een veldtocht tegen Timoteüs. Ze hadden nog geen negen stadie
afgelegd, of ze werden overvallen door een Arabisch leger van niet minder dan vijfduizend
man voetvolk en vijfhonderd ruiters. 11 Er ontbrandde een hevige strijd, waarin de mannen
van Judas dankzij de hulp van God de overwinning behaalden. De verslagen nomaden
vroegen hem of hij vrede met hen wilde sluiten. In ruil daarvoor beloofden ze vee te geven en
hem ook op andere manieren van dienst te zullen zijn. 12 Omdat Judas van oordeel was dat
de Arabieren hem inderdaad bij allerlei zaken van nut konden zijn, ging hij op hun
vredesvoorstel in. Nadat ze het verdrag hadden bekrachtigd, keerden de Arabieren terug
naar hun tenten. 13 Judas viel ook de stad Kaspin aan, door bruggen te slaan naar de
wallen. De stad was aan alle kanten ommuurd en werd bewoond door mensen van allerlei
herkomst. 14 De belegerden hadden zo veel vertrouwen in de sterkte van de muren en de
hoeveelheid voedsel die ze in voorraad hadden, dat ze zich aanmatigden de mannen van
Judas de huid vol te schelden en bovendien God te lasteren en liederlijke taal uit te slaan.
15 Daarop riepen Judas' mannen de grote Heer van de wereld aan, die ten tijde van Jozua
de muren van Jericho zonder stormrammen of andere oorlogswerktuigen omver had
geworpen, en ze bestormden blind van woede de stadsmuur. 16 Omdat God het wilde
namen ze de stad in. Ze richtten zo'n onbeschrijfelijk bloedbad aan dat een nabijgelegen
meertje, dat twee stadie breed was, helemaal gevuld scheen met bloed.
17 Van daar trokken ze naar Charax, zevenhonderdvijftig stadie verder. Daar woonden
Joden die Tobiaden genoemd werden. 18 Timoteüs troffen ze daar niet, want die was
onverrichter zake uit dat gebied vertrokken. Hij had echter wel op een bepaalde plaats een
zeer sterke bezettingsmacht achtergelaten. 19 Dositeüs en Sosipatrus, twee van Judas'
aanvoerders, vielen met hun eenheden de troepen die Timoteüs in de vesting had
achtergelaten aan en doodden meer dan tienduizend man. 20 De Makkabeeër zelf stelde zijn
leger in slagorde op, benoemde over elke eenheid een bevelhebber en trok op tegen
Timoteüs, die beschikte over honderdtwintigduizend man voetvolk en vijfentwintighonderd
ruiters. 21 Toen Timoteüs bericht ontving dat Judas in aantocht was, stuurde hij de
vrouwen en kinderen met de overtollige bagage naar het heiligdom van de gehoornde
Astarte.* Die plaats was namelijk moeilijk te belegeren of aan te vallen omdat alle
toegangswegen door nauwe kloven leidden. 22 Zodra de vijanden de eerste eenheid van
Judas' leger zagen aankomen, werden ze door angst overmand, en ze raakten nog meer in
paniek toen de Alziende aan hen verscheen. Ze vluchtten alle kanten uit, en velen van hen
werden door hun eigen mensen verwond of met het zwaard doorstoken. 23 Judas zette in
alle hevigheid de achtervolging in en sloeg de onverlaten neer; hij doodde er ongeveer
dertigduizend. 24 Timoteüs zelf viel in handen van de mannen van Dositeüs en Sosipatrus.
Maar hij was zo doortrapt hun voor te houden dat hij van velen van hen de ouders of broers

in gijzeling had, met wie nietsontziend zou worden afgerekend als men hem niet ongemoeid liet vertrekken. 25 Nadat hij hun met veel omhaal van woorden verzekerd had dat hij de gijzelaars ongedeerd zou teruggeven als ze hem zouden laten gaan, lieten ze hem vrij om hun verwanten te redden. 26 Judas rukte op naar de heiligdommen van Astarte en Atargatis, waar hij vijfentwintigduizend mensen doodde.
27 Na de nederlaag en ondergang van deze vijanden trok hij op tegen Efron, een vestingstad met een groot aantal inwoners* afkomstig uit verschillende volken. De stadsmuren werden krachtig verdedigd door sterke, jonge kerels, en in de stad bevond zich een grote voorraad wapens en oorlogswerktuigen. 28 Maar Judas en zijn mannen riepen de Heer aan, hij die de vijandelijke macht met grote kracht verbrijzelt, namen de stad in en doodden er ongeveer vijfentwintigduizend mensen. 29 Van daar verplaatste hij zijn leger naar Skythopolis, dat op zeshonderd stadie van Jeruzalem ligt. 30 Maar de Joden daar verklaarden dat de bevolking hen goed behandelde en in moeilijke tijden had bijgestaan. 31 Judas bedankte de inwoners van Skythopolis en spoorde hen aan de Joden ook in het vervolg goedgezind te blijven. Daarna ging hij met zijn mannen naar Jeruzalem om het op handen zijnde Wekenfeest bij te wonen. 32 Na afloop van dit feest, dat ook wel het Pinksterfeest wordt genoemd, trokken ze op tegen Gorgias, de bevelhebber in Idumea. 33 Gorgias kwam hun tegemoet met drieduizend man voetvolk en vierhonderd ruiters. 34 Tijdens de slag viel aan de kant van de Joden een klein aantal slachtoffers. 35 Een zekere Dositeüs, een van de ruiters van Bakenor, was een man met uitzonderlijk grote kracht. Hij greep de vervloekte Gorgias bij zijn mantel en sleurde hem in volle vaart mee, in een poging hem levend gevangen te nemen. Maar een van de Tracische ruiters viel Dositeüs aan en hakte zijn arm af, waarop Gorgias naar Maresa ontkwam. 36 De mannen van Esdris waren na een lange strijd de uitputting nabij. Daarom riep Judas de Heer aan om als medestrijder te verschijnen en de troepen aan te voeren. 37 In zijn moedertaal slaakte hij een strijdkreet en hief een krijgslied aan, en hij stormde onverwachts op het leger van Gorgias af en joeg het op de vlucht. 38 Nadat Judas zijn leger had gehergroepeerd, ging hij naar Adullam. Aangezien toen juist de zevende dag van de week aanbrak, reinigden ze zich volgens gebruik en vierden daar de sabbat. 39 De dag na de sabbat gingen de mannen van Judas op weg om de lichamen van de gevallenen te bergen, want het was inmiddels hoog tijd om die bij te zetten in de graven van hun voorouders. 40 Bij ieder van de gesneuvelden vonden ze onder zijn kleren afgodsbeeldjes uit Jamnia. Omdat het bezit daarvan voor Joden bij de wet verboden is, begreep iedereen dat dit er de oorzaak van was dat ze waren gevallen. 41 Allen prezen daarom de Heer, de rechtvaardige rechter die aan het licht brengt wat verborgen is, 42 en hieven een smeekgebed aan waarin ze vroegen of deze zonde volledig mocht worden uitgewist. De edele Judas waarschuwde het volk om, nu men met eigen ogen had gezien wat de gesneuvelden zich met hun vergrijp op de hals gehaald hadden, zich niet ook aan zonden schuldig te maken. 43 Hij hield een inzameling onder al zijn mannen en stuurde de opbrengst, ongeveer tweeduizend zilveren drachmen, naar Jeruzalem om een zoenoffer te laten brengen. Deze goede en nobele daad verrichtte hij met het oog op de opstanding; 44 als hij niet verwacht had dat de gesneuvelden uit de dood zouden opstaan, zou het immers zinloos en dwaas zijn geweest om voor hen te bidden. 45 In het besef dat voor wie als vroom mens sterft een prachtige beloning in het verschiet ligt – inderdaad een heilige en godvruchtige gedachte –, bracht hij ten behoeve van de doden dit zoenoffer, opdat ze van hun zonde zouden worden vrijgesproken.

13.De dood van Menelaüs

1 In het jaar 149 kwam Judas en zijn mannen ter ore dat Antiochus Eupator met een groot leger onderweg was naar Judea, 2 samen met zijn voogd, de regent Lysias. Elk van beiden beschikte over een Griekse strijdmacht van honderdtienduizend man voetvolk, drieënvijftighonderd ruiters, tweeëntwintig olifanten en driehonderd wagens met messen aan

de wielen. 3 Menelaüs had zich bij hen aangesloten. De valsaard sterkte Antiochus in zijn voornemen, niet met het welzijn van het vaderland voor ogen, maar in de hoop daardoor met het bestuur van zijn land belast te blijven. 4 Maar de hoogste koning liet Antiochus in woede tegen deze verrader ontsteken. Nadat Lysias Menelaüs had aangewezen als veroorzaker van alle ellende, beval Antiochus dat hij naar Berea gevoerd moest worden om op de daar gebruikelijke manier te worden terechtgesteld. 5 Er stond in Berea een vijftig el hoge toren vol as, met erboven een trechtervormige stellage die in de as uitmondde. 6 Wie zich schuldig maakte aan tempelroof of een andere zeer ernstige wandaad, werd in die trechter geduwd en vond op die manier de dood. 7 Zo verging het ook de wetsovertreder Menelaüs. Hij werd niet begraven 8 maar vond de dood in de as, een passende straf voor iemand die zo veel vergrijpen had gepleegd tegen het altaar, waarvan het vuur en de as heilig zijn.

Judas verslaat Antiochus Eupator

9 Antiochus trok op met de barbaarse bedoeling de Joden nog wreder te behandelen dan onder zijn vader het geval was geweest. 10 Toen Judas hiervan hoorde, droeg hij het volk op de Heer dag en nacht aan te roepen om hem te vragen of hij hun opnieuw te hulp wilde komen. 11 Weer immers dreigden ze te worden beroofd van hun wet, hun vaderland en hun heilige tempel. De Heer kon toch niet toestaan dat zijn volk, dat nog maar zo kort geleden het gewone leven had kunnen hervatten, nu weer die verdorven volken in handen zou vallen. 12 Eensgezind baden allen drie dagen lang tot de barmhartige Heer, waarbij ze jammerden, vastten en in het stof neerbogen. Daarna sprak Judas hen bemoedigend toe en beval hij hun zich gereed te houden. 13 Na een afzonderlijk beraad met de oudsten besloot hij uit te rukken en de zaak met Gods hulp te beslechten voordat het leger van de koning Judea zou binnenvallen om de stad in te nemen. 14 Nadat hij de beslissing dus in handen van de schepper van de wereld had gelegd, sloeg hij in de buurt van Modeïn zijn kamp op en spoorde hij zijn mannen aan om dapper, op leven en dood, te strijden voor wet, tempel, stad, vaderland en het recht op zelfbeschikking. 15 Na zijn manschappen de strijdkreet 'God overwint!' te hebben gegeven, overviel hij met een keur van dappere jongemannen bij nacht het koninklijk kwartier. In het kamp doodden ze ongeveer tweeduizend man en velden ze bovendien de grootste olifant en zijn drijver. 16-17 Zo zaaiden ze in het hele kamp paniek en verwarring en konden ze ten slotte dankzij de bescherming die de Heer aan Judas had geboden, bij het aanbreken van de ochtend zegevierend het kamp verlaten. 17 [16–17]
18 Nu de koning een voorproefje had gekregen van de strijdlust van de Joden, probeerde hij hun steden door middel van list te veroveren. 19 Hij trok op tegen Bet-Sur, een sterke Joodse vesting, werd teruggedreven, deed opnieuw een aanval, maar werd weer verslagen. 20 Intussen zorgde Judas ervoor dat de bevolking van de belegerde stad bevoorraad werd. 21 Rodokus, iemand uit het Joodse leger, speelde geheime inlichtingen aan de vijand door, maar werd opgespoord, gegrepen en ter dood gebracht. 22 De koning knoopte voor een tweede keer onderhandelingen aan met de inwoners van Bet-Sur, en nu aanvaardden zij het vredesverdrag dat hij hun aanbood. Hij brak het beleg op, trok weg 23 en deed een rechtstreekse aanval op het leger van Judas, maar werd verslagen. Filippus was in Antiochië gebleven om de staatszaken te behartigen. Toen Antiochus vernam dat Filippus hem ontrouw was geworden, was hij zo ontdaan dat hij zich bereid verklaarde op de voorwaarden van de Joden in te gaan. Hij riep hen bij zich, beloofde onder ede al hun rechtmatige eisen in te willigen en bekrachtigde dit in een verdrag. Om zijn goede gezindheid tegenover de heilige plaats te laten blijken, bracht hij een offer en betoonde hij eer aan de tempel. 24 Hij ontving de Makkabeeër en benoemde Hegemonides tot gouverneur over het gebied tussen Ptolemaïs en Gerar. 25 De inwoners van Ptolemaïs voelden zich door dit verdrag echter tekortgedaan. Toen de koning een bezoek bracht aan Ptolemaïs, eiste de bevolking op hoge toon dat de overeenkomst ongedaan zou worden gemaakt. 26 Lysias beklom het

spreekgestoelte en hield een gloedvol betoog, waarmee hij erin slaagde zijn gehoor te kalmeren, milder te stemmen en ten slotte te overtuigen. Daarop vertrok hij naar Antiochië. Zo verliepen de aanval en de terugtocht van de koning.

14.Het verraad van Alkimus

1 Drie jaar later kwam Judas en zijn mannen ter ore dat Demetrius, de zoon van Seleukus, met een vloot met een groot leger aan boord de haven van Tripolis was binnengevaren. 2 Hij had Antiochus en diens voogd Lysias gedood en zich van het rijk meester gemaakt. 3 Een zekere Alkimus, een vroegere hogepriester, had zichzelf ten tijde van de vervolging uit eigen beweging ontwijd en was zich ervan bewust dat hij niet langer veilig was en nooit meer toegang zou krijgen tot het heilige altaar. 4 Daarom ging hij in het jaar 151 of daaromtrent naar koning Demetrius om hem een gouden krans en een palmtak te overhandigen. Ook bood hij hem, zoals gebruikelijk, olijftakken uit de tempel aan. Verder deed hij die dag nog niets. 5 Maar toen hij door Demetrius in de raadsvergadering werd ontboden om uiteen te zetten hoe de stemming en gezindheid van de Joden was, zag hij zijn kans schoon om zijn waanzinnige plannen ten uitvoer te brengen en gaf hij de koning het volgende antwoord:
6 'De groep Joden die zich chasideeën noemen en die onder leiding staan van Judas Makkabeüs, is nog steeds opstandig. Zij blijven de vijandelijkheden voortzetten en brengen zo de stabiliteit van het rijk in gevaar. 7 Dat is de reden waarom ik, beroofd als ik ben van de waardigheid die mijn familie toekomt – ik bedoel het hogepriesterschap –, hierheen ben gekomen. 8 Ik doe dit in de eerste plaats met het oog op de belangen van de koning, maar daarnaast ook uit bezorgdheid om het welzijn van mijn volksgenoten, want door het onbezonnen optreden van voornoemde personen heeft ons hele volk ernstig te lijden. 9 Nu u dit alles weet, majesteit, wil ik u verzoeken de zorg voor ons land en ons benarde volk op u te nemen met de vriendelijke welwillendheid waarmee u een ieder tegemoet treedt. 10 Zolang Judas in leven is, kan er geen vrede heersen in uw koninkrijk.' 11 Toen hij was uitgesproken, wakkerden de vertrouwelingen van de koning, die eveneens zeer gekant waren tegen Judas en zijn zaak, Demetrius' woede nog verder aan. 12 Meteen wees deze een zekere Nikanor, die voorheen was belast met het bevel over het eskadron olifanten, als bevelhebber in Judea aan. Hij stuurde hem ernaartoe 13 met de opdracht Judas te doden en zijn mannen uiteen te slaan. En Alkimus moest weer worden hersteld in het ambt van hogepriester van de grote tempel. 14 De vreemde volken die voor Judas uit Judea waren gevlucht, hoopten dat de rampspoed en ellende van de Joden hunzelf voorspoed zou brengen en sloten zich in groten getale bij Nikanor aan. 15 Toen Judas en zijn mannen hoorden dat Nikanor in aantocht was en de vreemde volken hen wilden aanvallen, wierpen ze stof over hun hoofd en richtten ze een smeekgebed tot hem die Israël voor eeuwig tot zijn volk en eigendom heeft gemaakt en het steeds opnieuw heeft geholpen door te verschijnen wanneer dat nodig was. 16 Op het sein van hun aanvoerder rukten ze vervolgens direct uit. Bij het dorp Dessaü kwam het tot een treffen. 17 Judas' broer Simon raakte slaags met Nikanor. Verrast door de plotselinge komst van de aanvallers werd hij voor korte tijd teruggedreven. 18 Maar Nikanor durfde het er niet op aan te laten komen de zaak gewapenderhand tot een beslissing te brengen, want hij had gehoord over de moed en strijdlust waarmee Judas en zijn mannen bereid waren hun vaderland te verdedigen. 19 In plaats daarvan vaardigde hij Posidonius, Theodotus en Mattatias af om vredesonderhandelingen te openen. 20 Hun voorstellen werden zorgvuldig bestudeerd, en nadat de aanvoerder met zijn troepen had overlegd, werd het verdrag eenstemmig aanvaard. 21 Op de dag die voor de ontmoeting tussen Judas en Nikanor was bepaald, kwam elk in zijn strijdwagen aanrijden. Er waren zetels voor hen klaargezet. 22 Judas had op strategische punten gewapende manschappen opgesteld voor het geval de vijand plotseling een verraderlijke aanval zou doen, maar de bespreking verliep zonder incidenten.

23 Nikanor deed tijdens zijn verblijf in Jeruzalem niets onbehoorlijks; hij stuurde zelfs de ongeregelde troepen weg die hem vergezelden. 24 Hij zocht dikwijls Judas' gezelschap en raakte zeer op hem gesteld. 25 Hij raadde hem aan te trouwen en een gezin te stichten. Judas volgde die raad op en leidde vanaf toen een vreedzaam en gelukkig leven.
26 Toen Alkimus merkte dat Nikanor met Judas op vriendschappelijke voet verkeerde, ging hij met een exemplaar van het gesloten verdrag naar Demetrius en vertelde hem dat Nikanor het landsbelang uit het oog had verloren door Judas, de vijand van het koninkrijk, tot zijn plaatsvervanger te benoemen. 27 Opgehitst door de aantijgingen van deze valse verrader ontstak de koning in woede. Hij schreef een brief aan Nikanor, waarin hij onderstreepte dat hij hevig ontstemd was over het verdrag en hem opdroeg de Makkabeeër onmiddellijk gevangen te nemen en naar Antiochië te sturen. 28 Dit bevel bracht Nikanor in ernstige gewetensnood. Hij kon het niet over zijn hart verkrijgen het verdrag te schenden terwijl Judas niets verkeerds had gedaan, 29 maar hij kon natuurlijk evenmin tegen het bevel van de koning in gaan. Daarom nam hij zijn toevlucht tot een list. 30 Hij begon zich nogal stuurs tegenover de Makkabeeër te gedragen en ging heel wat minder vriendelijk met hem om dan voorheen. Dit ontging Judas niet, en hij vreesde dat deze norsheid niet veel goeds voorspelde. Daarom verborg hij zich met een groot aantal van zijn mannen voor Nikanor.
31 Toen Nikanor begreep dat Judas hem op meesterlijke wijze te slim af was geweest, ging hij naar de hoogheilige tempel, waar de priesters aan het offeren waren, en beval dat Judas moest worden uitgeleverd. 32 De priesters verklaarden echter onder ede dat ze niet wisten waar de gezochte zich bevond. 33 Daarop strekte Nikanor zijn rechterarm naar de tempel uit en zwoer: 'Als u Judas niet geboeid aan mij uitlevert, zal ik de heilige tempel van God met de grond gelijkmaken, het altaar vernietigen en in plaats daarvan een schitterende tempel voor Dionysus neerzetten.' 34 Zodra hij weg was, hieven de priesters hun handen ten hemel en riepen hem aan die in alle omstandigheden ons volk verdedigt: 35 'U, Heer, u hebt niets nodig, en toch heeft het u behaagd dat er een tempel zou zijn waarin u te midden van ons kunt wonen. 36 Behoed daarom, allerheiligste Heer, deze tempel, die nog maar zo kort geleden werd gereinigd, eeuwig voor bezoedeling.'

De dood van Razis

37 Het kwam Nikanor ter ore dat Razis, een van de oudsten van Jeruzalem, bekendstond als zeer vaderlandslievend. Hij genoot een goede reputatie en had vanwege zijn toewijding de bijnaam 'Vader van de Joden' gekregen. 38 In het verleden, tijdens de vervolging, had hij namelijk terechtgestaan omdat hij vasthield aan de Joodse levenswijze en hij had toen vastberaden geweigerd zijn overtuiging op te geven, hoewel zijn leven op het spel stond.
39 Nikanor wilde duidelijk maken dat zijn vijandige gezindheid tegenover de Joden hem ernst was. Daarom stuurde hij meer dan vijfhonderd soldaten eropuit om Razis gevangen te nemen, 40 want hij was ervan overtuigd dat zijn aanhouding voor de Joden een zware slag zou betekenen. 41 Om de toren waarin Razis zich verschanst had in te nemen, begonnen de soldaten de toegangsdeur te rammen, onderwijl schreeuwend dat er vuur moest komen om de binnendeuren in brand te steken. Razis, die begreep dat er voor hem geen uitweg meer was, doorstak zich met zijn eigen zwaard, 42 want hij wilde liever een nobele dood sterven dan in handen vallen van die onverlaten en onteerd worden op een manier die niet zou stroken met zijn waardige karakter. 43 Maar in zijn haast stak hij mis, en terwijl de meute door de poortdeuren binnendrong, klom hij zo snel als hij kon boven op de muur en wierp zich manmoedig naar beneden, midden in de menigte. 44 De mensen weken snel uiteen om plaats te maken voor zijn neerstortende lichaam. 45 Maar nog was hij niet dood. Woedend stond hij op en baande zich, gewond als hij was, zo snel hij kon een weg door de menigte, terwijl het bloed uit zijn lichaam stroomde. Hij ging boven op een steile rots staan 46 en trok, nu bijna leeggebloed, zijn ingewanden met beide handen naar buiten en slingerde ze de

menigte in, terwijl hij de Heer die de levensadem schenkt smeekte hem ze weer terug te geven. Zo stierf hij dan eindelijk.

15.Nikanor definitief verslagen en gedood

1 Nikanor kreeg bericht dat Judas en de zijnen zich in de omgeving van Samaria bevonden. Uit voorzorg besloot hij hen aan te vallen op hun rustdag. 2 De Joden die hij gedwongen had met hem mee te gaan, verzochten hem geen wreed en barbaars bloedbad aan te richten, maar de dag in ere te houden die door de Alziende van het begin af aan heilig is verklaard. 3 De door en door verdorven schurk vroeg hun daarop of er in de hemel soms een heerser was die bevolen had de sabbat te vieren. 4 Toen ze hem onomwonden zeiden: 'De levende Heer zelf is heerser in de hemel, en hij heeft bevolen dat de zevende dag in ere gehouden moet worden,' 5 antwoordde Nikanor: 'En ik ben heerser op aarde, en ik beveel u de wapens op te nemen en te doen wat de koning u opdraagt.' Toch slaagde hij er niet in zijn verdorven plannen ten uitvoer te brengen. 6 Terwijl Nikanor zich in zijn mateloze hoogmoed al voorstelde hoe hij een zegeteken zou oprichten uit de wapenrustingen die hij op Judas en zijn mannen zou buitmaken, 7 was de Makkabeeër nog altijd vol goede hoop. Hij vertrouwde erop dat de Heer hem te hulp zou komen 8 en hield zijn mannen voor dat ze niet bang moesten zijn voor de aanval van de vreemde volken. Hij herinnerde hen aan de hulp die hun al eerder vanuit de hemel geboden was. Ook nu moesten ze erop vertrouwen dat de Almachtige hun de overwinning zou schenken. 9 Ter bemoediging haalde hij de Wet en de Profeten aan, en om hun moed aan te wakkeren bracht hij hun eerder doorstane gevechten in herinnering. 10 Nadat hij ten slotte hun strijdlust had geprikkeld door te wijzen op de trouweloosheid van die volken, die immers het verdrag geschonden hadden, deelde hij zijn bevelen uit. 11 Zo wapende hij ieder van hen niet zozeer met de zekerheid die schilden en lansen kunnen bieden, maar vooral met welgekozen bemoedigende woorden. Hun geestdrift werd met name gewekt toen hij vertelde dat hij een droom had gehad die beslist zou uitkomen. 12 Hij had gedroomd van de vroegere hogepriester Onias, een goed en nobel mens die bescheiden in de omgang was en zacht van karakter, die waardig het woord kon voeren en van jongs af aan een deugdzaam leven had geleid. Deze Onias nu had zijn handen geheven om te bidden voor het hele Joodse volk. 13 Ook was in zijn droom een man van een opmerkelijke ouderdom en waardigheid verschenen; een bewonderenswaardige en vorstelijke voornaamheid straalde van hem af. 14 Toen had Onias gezegd: 'Deze man, die zijn volksgenoten liefheeft en voortdurend bidt voor hen en voor de heilige stad, is Jeremia, de profeet van God.' 15 Jeremia had zijn rechterarm uitgestrekt en Judas een gouden zwaard overhandigd, en daarbij had hij gezegd: 16 'Neem dit heilige zwaard aan als geschenk van God. Hiermee zul je de vijand verpletteren.' 17 Gesterkt door de bezielende woorden van Judas, die de dapperheid aanwakkerden en het gemoed van de jongeren staalden, besloten ze zich niet eerst in slagorde op te stellen maar direct aan te vallen, zich dapper in de strijd te werpen en op die manier de zaak te beslechten. De stad, het tempelterrein en de tempel zelf liepen immers gevaar. 18 Hun eerste en voornaamste zorg gold niet hun vrouwen en kinderen of familie en vrienden, maar de heilige tempel. 19 Ook de mensen die in de stad waren achtergebleven zaten in grote angst, ongerust als ze waren over de afloop van een strijd op open terrein. 20 Terwijl allen in spanning de komende beslissing afwachtten, trok de vijand zijn leger samen en stelde het in slagorde op. De olifanten werden op een strategische positie geplaatst en de ruiterij werd over de beide flanken verdeeld.
21 Toen de Makkabeeër het vijandelijke leger in ogenschouw nam en zag met wat voor een verscheidenheid aan wapens het uitgerust was en hoe woest hun olifanten waren, hief hij zijn handen ten hemel en bad tot de Heer die wonderen kan verrichten. Hij wist immers dat de overwinning niet met wapens zou worden behaald, maar dat de Heer, wanneer het hem

behaagt, de overwinning schenkt aan degenen die hij het waard acht. 22 Zijn gebed luidde
als volgt: 'U, Heer, u hebt koning Hizkia van Juda uw engel gezonden, die ongeveer
honderdvijfentachtigduizend man uit het kamp van Sanherib heeft gedood. 23 Heer van de
hemel, zend ook nu een goede engel voor ons uit om angst en paniek te zaaien. 24 Mogen zij
die met een godslastering op de lippen tegen uw heilige volk zijn opgetrokken, door de
kracht van uw arm verpletterd worden.' Zo luidde zijn gebed. 25 Het leger van Nikanor
stormde onder trompetgeschal en krijgsliederen naar voren. 26 Het leger van Judas stortte
zich onder het aanroepen van Gods naam en het aanheffen van gebeden in de strijd.
27 Terwijl ze streden met hun handen, baden ze in hun hart tot God. Zo doodden ze niet
minder dan vijfendertigduizend man, en deze klaarblijkelijke hulp van God stemde hen tot
grote vreugde. 28 Toen ze na afloop van de slag opgetogen de terugtocht aanvaardden,
herkenden ze in een van de gevallenen Nikanor, die in volle wapenrusting was gesneuveld.
29 Ze begonnen te schreeuwen en te joelen en hieven daarna in hun moedertaal een loflied
aan op de Heer. 30 Judas, hij die altijd met hart en ziel voor zijn medeburgers was
opgekomen en zijn volksgenoten van jongs af aan toegewijd was geweest, gaf bevel Nikanors
hoofd en zijn hele arm af te hakken en deze mee te nemen naar Jeruzalem. 31 Daar
aangekomen riep hij zijn volksgenoten bijeen, droeg de priesters op bij het altaar te gaan
staan en ontbood het garnizoen van de citadel. 32 Toen toonde hij aan iedereen het hoofd
van de verdorven Nikanor en de arm van de ellendeling, dezelfde arm die hij in zijn
hoogmoed had uitgestrekt naar de heilige woning van de Almachtige. 33 Hij sneed de
godslasteraar zijn tong uit zijn mond en zei dat die in kleine stukjes aan de vogels moest
worden gevoerd. Zijn arm moest als loon voor zijn waanzin tegenover de tempel worden
opgehangen. 34 Alle aanwezigen hieven hun gezicht naar de hemel en loofden de Heer
omdat hij zijn aanwezigheid kenbaar had gemaakt: 'Geprezen zij hij, die zijn eigen woning
voor bezoedeling heeft behoed.' 35 Nikanors hoofd werd aan de buitenkant van de citadel
opgehangen als een voor iedereen zichtbare herinnering aan de hulp die de Heer geboden
had. 36 Met algemene stemmen werd besloten dat deze dag niet vergeten mocht worden,
maar voortaan ieder jaar zou worden gevierd op de dertiende dag van de twaalfde maand (de
maand adar in het Aramees), dat wil zeggen één dag voor het feest van Mordechai.
37 Zo liep het dus met Nikanor af. Sindsdien is de stad in handen van de Hebreeën
gebleven.

Nawoord

Hiermee ben ik aan het slot van mijn verhaal gekomen. 38 Als het goed verteld en logisch
geordend is, ben ik in mijn opzet geslaagd; als het resultaat zwak en middelmatig is, heb ik
in elk geval mijn best gedaan. 39 Het is niet goed om onverdunde wijn te drinken, en
hetzelfde geldt voor water waaraan niets is toegevoegd. Maar wijn met water aangelengd
streelt de tong en geeft een gevoel van welbehagen, en zo streelt ook een goed gecomponeerd
verhaal de oren van de lezer. Laat dit het einde zijn.